

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ภาค ๑๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โปรดให้ตีพิมพ์พระราชทานในงานพระเมรุ
สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์
กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร

ณ พระเมรุท้องสนามหลวง
เมื่อวันที่ ๓๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

ด้วยอธิปไตย
จากพลเรือโท นาวาเอก

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาค ๑๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โปรดให้ตีพิมพ์พระราชทานในงานพระเมรุ
สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์

กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร

ณ พระเมรุท้องสนามหลวง

เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

เลขที่ 313

959.3057

เลขที่ Q 657 P 2

เลขที่ (ใบ)

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111004047823

ประสูติ ๑๖ เมษายน ๒๔๒๗
สิ้นพระชนม์ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑

คำนำ

สำนักพระราชวังแจ้งความมายังกรมศิลปากร ให้เลือกหา
ต้นฉบับสำหรับพิมพ์เป็นของพระราชทาน ในงานพระเมรุสมเด็จพระ
พระราชปิตุจฉาเจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ณ ท้องสนาม
หลวง กรมศิลปากรจึงจัดให้พิมพ์จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หนังสือจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันนี้ เดิมอยู่ในหอ
พระสมุดหลวง ต้นฉบับเป็นอักษรพิมพ์ดีด มี ๑๐ เล่ม กำหนด
เล่มละ ๑ ปี ก่อตั้งแต่ปีฉลูจุลศักราช ๑๒๓๕ (พ.ศ. ๒๔๒๐)
ถึงปีกุน จุลศักราช ๑๒๔๕ (พ.ศ. ๒๔๓๐) ขาดปีเถาะ จุลศักราช
๑๒๔๑ ไป ๑ ปี แม้เล่มที่กำหนดว่า ๑ ปี บางเล่มก็ไม่ตลอด
ปีที่เดียว บางวันหรือบางเดือนไม่ได้จดไว้ก็มี บางเล่มก็ขาดไป
ตั้งหลายเดือน ปรากฏในบานแผนกบางเล่มของหนังสือนี้ว่า
กรมหลวงปราจิณกิติบดี ตรัสสั่งให้คัดขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ครั้น
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตแล้ว
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ได้พระราชทานหอพระสมุด
หลวงมาเป็นสมบัติของหอพระสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งได้เปลี่ยน
มาเป็นหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ในบัดนี้ หนังสือนี้จึง
ตกมาเป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติด้วย

สังเกตตามสำนวนที่จดไว้ในหนังสือนี้ เข้าใจว่าข้อความ
 ตอนต้น ๆ ในเล่มแรกเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไว้ด้วยพระองค์เอง เพราะถ้อยคำ
 สำนวนที่ทรงไว้ล้วนเป็นคำสามัญ ไม่มีราชาศัพท์เลยจนถึงหน้า
 ๑๘ ในภาคที่ ๕ ต่อแต่นั้นมาเข้าใจว่ารับสั่งให้ผู้อื่นจด จึงมีใช้
 ราชาศัพท์ เช่น “เสด็จพระราชดำเนิน” “ทรงพระราชนิพนธ์”
 เหล่านี้เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น ผู้จดก็พยายามจะเปลี่ยนให้เป็น
 พระราชนิพนธ์ เช่นใช้คำสามัญและใช้คำแทนพระองค์ว่า “ฉัน”
 และออกพระนามเจ้านายบางพระองค์ อย่างพระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ แต่ก็ใช้ไปไม่ตลอด มักอดใช้
 ราชาศัพท์ไม่ได้ ยิ่งในตอนต่อ ๆ มาแล้ว มีใช้ราชาศัพท์เป็นพื้น
 จึงเห็นได้ว่าในตอนหลัง ๆ มา ตรัสสั่งให้ผู้อื่นจด และผู้รับสั่ง
 ก็คงผลัดเปลี่ยนกันมาหลายคน ที่พอจะทราบได้จากความสังเกต
 เมื่ออ่านจาก “จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน” นี้ก็มี ที่ยังไม่
 สามารถจะทราบได้ก็มี ที่ทราบได้บางตอนเข้าใจว่าเป็นพระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ เช่นมีว่า “วัน ๑ ๓ ๔ ปี
 มะเมีย จัตวาศก จุลศักราช ๑๒๔๔ เวลาบ่ายวันนี้ไม่ได้เสด็จออก
 โปรดให้พระองค์เจ้าสวัสดิประวดี (พระนามเดิมของพระเจ้าบรม
 วงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์) เข้าไปเขียนไดอารี ที่ห้อง
 ไถบรารี พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร” และมีข้อความ
 ทำนองนี้อีกหลายแห่ง และบางตอนก็โปรดให้พระองค์เจ้าศรี-

เสาวภาคีจด เช่นมีว่า “วัน ๑๖๔ ปีวอกกณศก จุลศักราช ๑๒๔๖... โปรดให้พระองค์ศรีเสาวภาคีเข้าไปเฝ้า ทรงหนังสือราชการและ ไดอารี” ดังนั้นเป็นต้น และบางตอนก็มีว่า “วันนี้ไม่ทรงสบาย ไม่ได้เสด็จออก โปรดให้เราเข้าไปเขียนไดอารีข้างใน” ซึ่งยังไม่ทราบได้ว่า “เรา” ในที่นี้ คือท่านผู้ใด แต่เป็นที่แน่นอนว่า ในตอนหลัง ๆ นี้ไม่ได้ทรงพระราชนิพนธ์

หนังสือนี้ ถ้าได้อ่านแต่ละเฉพาะวันหนึ่ง ๆ จะเห็นได้ว่าไม่ค่อยได้เรื่องราวอะไรนัก เพราะพูดถึงเรื่องโน้นนิดเรื่องนี้น้อย ข้อความไม่ติดต่อกัน แต่ถ้าอ่านไปหลาย ๆ วันจะเห็นว่าล้วนมีข้อความติดต่อกันเกี่ยวโยงถึงกันตลอด ย่อมอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อ่านหลายจำพวก โดยเฉพาะผู้ที่จะได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่จากหนังสือนี้ มี ๒ จำพวก คือ:-

จำพวกที่ ๑ นักศึกษาทางประวัติศาสตร์ จะมองเห็นคุณค่าของหนังสืออย่างแท้จริง เมื่อเขียนพงศาวดารประเทศไทย ยุคนี้ เพราะพระราชนิพนธ์รายวัน วันละเล็กน้อยเป็นต้นเหตุให้รู้ถึงเรื่องใหญ่ ๆ เช่น การออกพระราชบัญญัติ กฎหมาย หรือ ราชการแผ่นดินอื่น ๆ อันปรากฏอยู่ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้น นั้น ยิ่งกว่านั้น ในปีใดถ้าไม่มีการออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา เช่นในปีมะโรง จุลศักราช ๑๒๔๒ และปีมะเมีย จุลศักราช ๑๒๔๔ ก็ไม่อาจทราบได้ว่า ใน ๒ ปีนั้นได้มีราชการงานเมืองอะไรบ้าง ถึงแม้จะค้นหาได้ในหนังสืออื่น เช่นหนังสือราชการ

ม

ตามกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น ก็ต้องค้นหาได้ด้วยความลำบากยิ่ง
ทั้งอาจไม่ได้เรื่องราวตลอดและเป็นหลักฐานพอ แต่อาจค้นหา
ได้ในหนังสือนี้

จำพวกที่ ๒ นักศึกษาทางการเมือง เมื่อได้อ่านหนังสือ
แล้ว จะมองเห็นรัฐประศาสนบาย ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับต่าง
ประเทศและเป็นการภายใน ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำประเทศไทยให้ลี้ภัยแก่แ่งและมรสุม
แห่งการเมืองมาด้วยความยากลำบากเพียงไร สมควรเป็นทีฐาน
คติของนักการเมืองในชั้นหลังได้เป็นอย่างดี

ขอถวายอนุโมทนาในพระราชกุศล ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล โปรดให้พิมพ์หนังสือพระราชกิจรายวัน^๕ เป็น
พระราชกฤษฎีกาสังคหกรรม สำเร็จโดยอนุรูปแห่งพระราชประสงค์
จงเพิ่มพูนปิตุสขสถาพร แต่สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้า-
กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ทุกประการเทอญ

กรมศิลปากร

วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประกาศ สัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

(พ. ศ. ๒๔๒๘)

๒๖ ๕ คำ ประกาศยังเป็น นอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

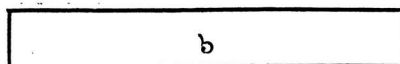
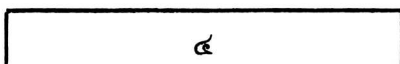
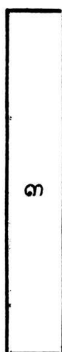
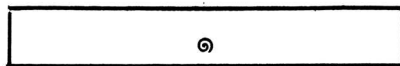
เวลาเช้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูก
ยาเธอพระองค์ใหญ่เสด็จออกไปปฏิบัติพระสงฆ์ ๓๘ รูปรับพระ
ราชทานฉันทพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในกาลานุกาล ๒๘ รูป
สำหรับในวันทำบุญวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่
หัว ๑๐ รูป เจ้าพนักงานเชิญพระบรมอัฐิพระอัฐิออกไปเชิญ
ขึ้นประดิษฐานตามที่ พระสงฆ์ฉันแล้วสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรง
ทอดผ้าพระสงฆ์รายกาลานุกาล ๒๔ รูป สดับปกรณ์ตามสมัยเช่น
เคยทรงบริจาคนในวันตรุษทุก ๆ ปี แต่อีก ๔ รูปนั้นขึ้นไปสดับปกรณ์
พระอัฐิในพระบวรราชวังตามเคย แล้วทรงทอดผ้าไตร ๑
ผ้าขาว ๕ ผืน พระสงฆ์วัดสุทัศน์สดับปกรณ์ในการบำเพ็ญพระราช
กุศลวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วพระ
สงฆ์ถวายอนุโมทนาสาธุการ อติเรก ถวายพระพรลา แล้ว

สดับปกรณ์รายร้อยอีก ๕๐๐ และพระราชทานขึ้นไปวังหน้า ๒๐๐
 หอพระนาค ๑๐๐ ตามเช่นเคยมาทุก ๆ คราว แล้วเจ้าพนักงาน
 เชิญพระบรมอัฐิพระอัฐิกลับ

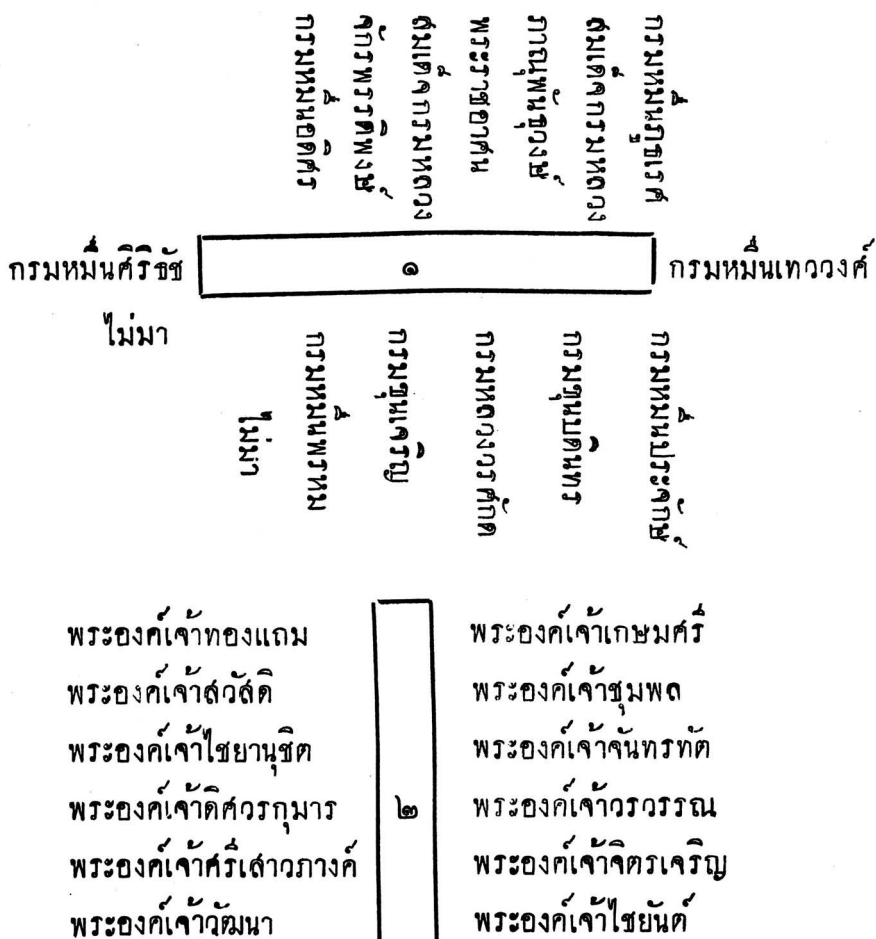
อนึ่งวันนั้นข้างโน้นมีการสังเวทเวทดา มีละครตามเคย

เวลาค่ำทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระบรมวงศา
 นวงศ์ ๑๕ องค์ เข้ามาประชุมเสวยที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
 ในวันปีใหม่ตามเคย เวลา ๒ ทุ่มพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงฉลองพระองค์ขาว ทรงเครื่องราชอิสริยยศจักรีดาราร พระ
 บรมวงศานวงศ์ทรงฉลอง พระองค์ขาว ทรงเครื่องราชอิสริยยศ
 ตามที่ได้รับพระราชทาน เสด็จออกประทับห้องดรอนิรมุมพัก
 ครัวหนึ่ง เสด็จไปประทับโต๊ะเสวยท้องพระโรงกลาง พระบรม
 วงศานวงศ์ก็ตามเสด็จไปประทับโต๊ะพร้อมกัน มีพระนามและที่
 ประทับดังแผนที่ ดังนี้ - - - - (ดูแผนที่แนกต่อไป) เวลา ๕ ทุ่ม
 เสวยแล้วกรมหลวงวรศักดิ์ดาพิศาลถวายพระพรชัยมงคล แล้ว
 ทรงสปีชตอบขอบพระทัยพระบรมวงศานวงศ์และพระราชทานพร
 แล้วเสด็จมาประทับดรอนิรมุม พระราชทานสิ่งของฉลากพระบรม
 วงศานวงศ์ตามที่ทรงจับได้ ครั้นพระราชทานทั่วกันแล้วเสด็จ
 ไปประทับที่เตียงในซาลาหน้าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทอด
 พระเนตรละคร พระพิศาลศุภผลเล่นถวายเรื่องวงศ์เทวราชเวลา
 ๓ ยามเสด็จขึ้นเป็นเสด็จการมงคลสมัยในวันปีใหม่เท่านี้

แผนที่แยก

แผนที่แซก

แผนทแซก

พระองคัันทวัน	๓	กรมหม่นบวรภัก
พระองคัวิโดยวรวิธาศ		พระองคัจุรญ
พระองคัธาย		หม่อมเจ้าบงกช
พระองคัชจร		หม่อมเจ้าปรวธ
หม่อมเจ้าฉาย		หม่อมเจ้านิตวรวณ
หม่อมเจ้าดวัน		หม่อมเจ้าวัฒนากรมตัทธิ

หม่อมเจ้าชายเอตร	๔	หม่อมเจ้าเปต่ง
หม่อมเจ้าเอตอก		
กรมขุนนรา		
หม่อมเจ้าชัชวาท		หม่อมเจ้าชุบ พระองคัษนกร
หม่อมเจ้าชน		หม่อมเจ้ากั
พระองคัภาภ		หม่อมเจ้าจุรญ พระองคัชุมแตง
หม่อมเจ้าอไทย		หม่อมเจ้าโต
หม่อมเจ้าค้อม		”
		หม่อมเจ้าบยภกตนากร
		หม่อมเจ้าปรัต

แผนที่แซก

กรมหมื่นสถิตย์	๕	กรมหมื่นพิศาล
กรมหมื่นนฤพาด		พระองค์โตสิน
พระองค์ปรีดา		พระองค์ประดิษฐ์
หม่อมเจ้าสุบรรณ		หม่อมเจ้าขาว กรมพระเทเวศ
หม่อมเจ้าวัชรินทร์		หม่อมเจ้าเจริญ
หม่อมเจ้าเพ็ญ		หม่อมเจ้าอดิงการ

หม่อมเจ้าเกษ	๖	หม่อมเจ้าพาหน
หม่อมเจ้าชายงาม		หม่อมเจ้าทศนา
หม่อมเจ้าเจด		หม่อมเจ้าขาว
หม่อมเจ้าถนอม		กรมหมื่นทว
หม่อมเจ้าอภัย		หม่อมเจ้าอภิศ
หม่อมเจ้าอภัย		หม่อมเจ้าอภิศ
หม่อมเจ้าอภัย	๖	หม่อมเจ้าอภิศ
หม่อมเจ้าอภิศ		หม่อมเจ้าอภิศ
หม่อมเจ้าอภิศ		หม่อมเจ้าอภิศ
หม่อมเจ้าอภิศ		หม่อมเจ้าอภิศ
หม่อมเจ้าอภิศ		หม่อมเจ้าอภิศ
หม่อมเจ้าอภิศ		หม่อมเจ้าอภิศ

วัน ๓๒ ๕ คำ ประกายังเป็น นอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาเช้าไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

เวลา ๔ ทุ้มเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งไพศาล-
ทักษิณ ทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๕ รัชกาลซึ่งตั้งในบุศบกทั้ง ๕
แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เสด็จออกทางทวาร
เทเวศร์รักษาประหมับเกย เพราะวันนี้เป็นวันจะได้พระราชทานของ
สำคัญสำหรับกรมทหารรักษาพระบรมมหาราชวัง และทหาร
รักษาพระบรมมหาราช ทหารดับเพลิงทั้งหมดมาประชุมพร้อมกัน
ที่หน้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ตั้งแถวซ้อนๆ กันไปตลอดถึงพระที่นั่ง
ดุสิตมหาปราสาท สนมชั้นในนั้นเต็มไปด้วยทหารทั้งนั้น ครั้น
เสด็จไปประทับเกยแล้ว จึงกรมหมื่นอดิศรดาวยงสแต่นดาต
ขึ้นแดงกลางน้ำเงินมีตราแผ่นดิน ทรงสวมพวงดอกไม้แล้ว
พระราชทานแก่ขุนสรชาญพลไกรแอดยุดแดน ซึ่งเป็นผู้มารับ
ราชการในกรมนี้มานานกว่าคนอื่น แล้วกรมหมื่นเทววงศ์ดาวย
งกิงสคอเลอ เรียกว่า ธงจุธาธิปไตย ทรงสวมพวงดอกไม้
แล้วพระราชทานแก่ขุนสรชาญ แล้วพระองค์สิวรกุมารดาวย
งกรียแมนคอเลอ เรียกชื่อว่า ธงไชยเฉลิมพล ทรงสวมพวง
ดอกไม้แล้วพระราชทานแก่ขุนสรชาญเหมือนกัน ขณะนั้นทหาร
ทั้งปวงถวายคำนับพร้อมกัน ทหารแถวตรงแถวเดียวกรมรักษา
พระบรมมหาราชวัง เป้าสรวเสริญบารมีพร้อมกัน ครั้น

พระราชทานแล้วเสด็จทรงพระราชนยานเสด็จไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ถวายศีล แล้วขุนสุวรรณาอ่านประกาศทรงจุดเทียนในที่ต่างๆ ครั้นอ่านประกาศจบแล้วพระราชทานพระยาผู้ใหญ่ผู้น้อย ๓๘ รูปสวดพระพุทธรูปมณฑลท้าวทศปริตร พระยาศรีสิงห์เทพน้าเจ้าราชสัมพันธ์วงศ์เมืองนครเชียงใหม่ถวายแหวน

ทับทิมใหญ่ประมาณเท่าผลองุ่นสดผ่า ๒ รากา $\frac{๘๐}{+}$ พระสงฆ์ สวดมนต์ถึงรัตนสูตรเสด็จพระราชดำเนินกลับพระบรมมหาราชวัง

อนึ่งวันนั้นบ่าย ๔ โมงเศษท้าวสมศักดิ์ (อึ้ง) ซึ่งป่วยโรคชรามานานถึงแก่กรรมในพระบรมมหาราชวัง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศและฉัตรเบญจาลงขณะเช้า เข้าไปรับศพแห่ไปออกประตูกลั้ววดี ไปลงเรือกันยาม่านทองกลองชนะลงท้ายเรือ นำศพไปไว้บ้านเจ้าพระยาพลเทพซึ่งเป็นน้องชายท้าวสมศักดิ์

วัน ๔ ๓ ๕ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าโปรดให้เลี้ยงพระสงฆ์ ๓๘ รูปที่สวดพระพุทธรูปมณฑลในพระอุโบสถเมื่อคืนนี้รับพระราชทานฉันทที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์แล้วมาประชุมพร้อมกันในพระอุโบสถ

เวลาเที่ยงเศษทรงเครื่องอย่างเคยในการพระราชพิธีถือน้ำทุกปี ทรงเครื่องราชอิสริยยศนพรัตนราชวรารักษ์ เสด็จพระราชดำเนินทรงพระราชนยานเสด็จแต่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จเข้าในพระอุโบสถทรงจุดเทียน

นมัสการ กรมพระปวเรศถาวยศील ทรงศีลแล้วทรงจุดเทียน
นมัสการ ในที่ต่างๆ แล้วพระมหाराชครูพิธีอ่านน้ำแข็งเป็นภาษา
พราหมณ์ และเชิญพระแสงศรประไลยวาท อคนีวาท พรหมมาศ
ลงชุบในพระขันหยก แล้วพระยาศรีสุนทรโวหารอ่านประกาศ
แข่งน้ำเป็นภาษาสยาม แล้วพระสิทธิไชยบดีรับพระแสงขรรค์
ชัยศรีและพระแสงต่างๆ เป็นอันมากจากกรมแสงมาเชิญลงชุบใน
หม้อน้ำ ขณะนั้นพระสงฆ์สวดสัจจคาถา เจ้าพนักงานประโคม
สังข์แตรพิณพาทย์ต่างๆ เจ้าพระยาเสนาบดีมนตรีทั้งปวงขึ้น
ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอ่านคำสาบาลตามประเพณี ครั้น
เสร็จแล้วพระมหाराชครูพิธีทูลเกล้า ฯ ถวายน้ำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสวย พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาท
ขึ้นขึ้นถวายค่านับพร้อมกัน พระสิทธิไชยถวายน้ำกรมพระราชวัง
บวรแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์เสนาบดีเจ้าพระยาพระยาพระหลวง
ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์-
สัตยาตามลำดับดังเช่นเคยเหมือนทุกครั้ง พระสงฆ์ถวายพระพร
ลากลับ ครั้นข้าราชการรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์เสร็จแล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับทางหลังฉาก
ข้างในเสด็จออกประตูหลังพระอุโบสถ เสด็จพระราชดำเนิน
กลับโดยทางพระระเบียงใต้ประตูฉนวนจนประตูเกยหลังวัด
เสด็จทรงพระราชนามาประทับเกยหน้าทวารเทเวศรัภษา เสด็จ
ขึ้นพระที่นั่งสนามจันทร์ทรงฉลองพระองค์ครุย แล้วทรงจุดเทียน

เครื่องนมัสการถวายบังคมพระบรมอัฐิพระเจ้าอยู่หัว แล้วเสด็จ
เข้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยทรงเปลี่ยนเครื่อง แล้วพระบรมวงศานุวงศ์
ข้าทูลละอองธุลีพระบาทก็เข้าถวายบังคมพระบรมอัฐิ ข้าง
พระที่นั่งสนามจันทร์พร้อมกันแล้วกราบถวายบังคมลากลับไป
พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบรมวงศานุวงศ์
ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายในรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัทยา

อนึ่ง เวลาเย็นวันนี้เจ้าพนักงานตั้งเครื่องพิธีคเชนทร์สวนาน
ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรยิมหาปราสาทตามเคย ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าลูกเธอเสด็จไปทรงจุดเทียน พระสงฆ์
ไทย ๕ รามัญ ๕ รูปสวดพระพุทธมนต์

วัน ๕ ๕ คำ ประกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าพระสงฆ์ไทย ๕ รามัญ ๕ ที่สวดมนต์เมื่อก็นับรับ
พระราชทานฉันทพระที่นั่งสุทไธสวรรยิมหาปราสาท แล้วเดินชะบวนจตุรงค์
๔ เหล่าและขึ้นประจําหน้าประพราพระที่นั่งสุทไธสวรรยิมหาปราสาท ตาม เช่นเคย
มาทุกปี และโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าจอม ข้างในซึ่งทรงพระครรภ์
ออกไปรับน้ำพุฒิบาทตามจารีตราชประเพณี

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
ทางพระที่นั่งอนันตสมาคม เสด็จออกไปประทับพระที่นั่งสุทไธ-
สวรรยิมหาปราสาท พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เฝ้าบนพระที่นั่ง
ข้าราชการเฝ้าหน้าพระที่นั่งพร้อมกัน โปรดให้ดำเนินชะบวน
คเชนทร์สวนานมาตามถนนสนามไชย เดินแต่เหนือลงไปได้

มีพราหมณ์และราชบัณฑิตจีนเกยประนํามนต์ พระยาข้างต้น
พระยาม้าต้น และพลช้าง พลม้า พลรถ พลเดินเท้าสิ้นทั้งนั้น
ทหารที่เดินกระบวนวันนั้นเป็นมากกว่าทุกครั้ง ครั้นสิ้นกระบวน
แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้เรียกม้าหุ้มกรมม้าทั้งปวงจ้มน้าหุ้มมาแต่เหนือ
พระที่นั่งผ่านไปใต้ อย่างเช่นมีมาในพระราชพิธีกฐนทวารวดี
เดือนห้าทุกปีมา

เวลาบ่ายค่ำเสด็จขึ้น

เวลาบ่ายเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๕ ทุ่ม
กลับออกมา

วัน ๖ ๕ ค่ำ ประก่ายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงครึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
พระที่นั่งจักรีห้องตรอนิงรูป เจ้าพนักงานกรมวังกรมทํานํากอม
มันตันสเปสเลอ กับออฟฟิเชอร์ ๕ คนซึ่งมาในเรือรบชื่อ นอดิลซ์
ของพระเจ้าแผ่นดินออสเตรียซึ่งเข้ามานั้นเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระ
บาท พร้อมด้วยมิสเตอร์ เขเย วิชแมน กองซูลออสเตรียเข้าเฝ้า
ทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ครู่หนึ่งกราบถวายบังคมลากลับไป

เสด็จมาประทับห้องออกขุนนางทรงปิดทองพระ แล้วทรง
สับนาคนาคเพลิงพระราชทานเพลิงศพพระยาสุนทรบุรีศรีพิชัย
สงครามเมืองนครชัยศรีคนเก่า และศพขุนราชบุรีจตุร และโปรด
พระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงพระราชทานเพลิงศพพระครูสังฆปา
โมกข์เมืองนครราชสีมา แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระพรหมประเสริฐศิลปเมือง
พรหมบุรี ขอพระราชทานศิลาหน้าเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพ
พระพรหมภักดีจางวางเมืองพรหมบุรี ระบุว่า ๑ ใบบอกหลวง
รามฤทธิรงค์ปลัดเมืองสิงห์บุรี ขอพระราชทานศิลาหน้าเพลิงไป
พระราชทานเพลิงศพพระพิศาลสงครามเจ้าเมือง ระบุว่า ๑ ใบบอก
พระนครศรีบริรักษ์เมืองขอนแก่นส่งเงินแทนเร็วด้วย ๒ หาบ ๕๐
ชั่ง จำนวนป่าวอกราคาเงิน $\frac{๑๓๑}{๒}$ กับว่าได้จัดสิ่งอีก ๒ หาบ
ทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระนรินทรอ่าน บอกพระเพ็ชรพิสัยศรีสวัสดิ์ปลัดเมือง
เพ็ชรบุรีว่า พระยาเพ็ชรบุรีมีหนังสือมาว่า มีตราออกไปว่าพระพล
สงครามเมืองเพ็ชรร้องว่าเลขกองด่านต้องเกณฑ์ไปทำโทรเลขใน
เดือนนี้ ๑๐๐ คน เดือน ๓ นี้เลขไม่พอ ๑๐๐ คนโปรดให้เกณฑ์
เลขสมเจ้าเมืองกรมการให้พระปลัดเกณฑ์ส่งไป ๑๐๐ คนนั้น ได้
เกณฑ์ส่งขึ้นไป ๕๖ คน แต่จำนวนเดือน ๔ นั้นเกณฑ์ได้แต่ ๓๕
คนไม่มีตัวเกณฑ์เพราะชราพิการหนี้ยายมาก ระบุว่า ๑ ว่ามีผู้ร้าย ๑
คนถืออาวุธจุดคบเพลิงขึ้นปล้นเรือนอำแดงเหมือนเก็บทรัพย์ไป
ได้หลายสิ่งรวมราคา $\frac{๒}{๑๓}$ ได้สืบจับได้ตัวร้ายผู้ อ้ายหวาน
อ้ายจิดกับพวกอีก ๕ คนมาชำระตามให้การรับเป็นสัตย์ ส่งของ
คืนได้ ๑๖ สิ่ง อ้ายตั้งผู้ร้ายคนหนึ่งหนีไปอยู่เมืองปราณบุรี เมือง
ประจวบคีรีขันธ์ ได้มีสูตรนำรายนี้ไปเอาตัวแล้ว

พระยาพิพัฒน์นำหลวงธำรงเรื่องฤทธิยกระบัตร์ หลวงวิชิตชด
ชัยผู้ช่วย กราบถวายบังคมลาออกไปรับราชการเมืองสมุทรสงคราม

แล้วพระราชทานสัญญาบัตรขุนแผนลงสท้านเป็นหลวงพิศณุ-
เทพ เจ้ากรมตำรวจภูธร ๑ นายแฉ่งผู้ว่าที่พระศรีสุนทร นายกอง
ส่วย เป็นพระพิไชยชลธีเจ้าเมืองบัจฉนคักร์เขตร ๑ แล้วเสด็จ
ขึ้นประทับออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จขึ้น

วัน ๗ ๖ ๕ ค่ำ ประกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระอินทราษามือเมืองพนัสนิคมว่าด้วยมี
อ้ายผู้ร้ายลอบยิงจันสัวเสียชีวิตสืบไม่ได้ตัว กับว่าเวลากลางคืน
พวกจันกำเรบเหี่ยวถือปืนเหี่ยวยิงคนละ ๓-๔ นัดทุกคืน ฉะบับ ๑
ใบบอกพระยาวชิรไชยบดีศรีนครนรคฤไชยเมืองจันทบุรี ขอให้เขต
พระอุโบสถวัดบางหนองเสภาโดยยาว ๑๑ วา กว้าง ๑ วา ผูกพัทธ
สีมา กับบอกพระยาสุนทรบุรีศรีพิไชยสงครามเมืองนครชัยศรี ๔
ฉะบับ ๑ หนึ่งว่าวัน ๒ ๖ ๕ ค่ำมีผู้ร้ายปล้นเรือนนายเกิดบ้านสำนัก
กรัวแขวงเมืองนครชัยศรี เจ้าของเรือนจำหน้่านายเล้กบ้านตาก้อง
ได้คนหนึ่ง แต่หาทันเก็บทรัพย์ไปไม่เพราะนายเกิดร้องให้ชาวบ้าน
ช่วย ยังให้ไปจับนายเล้กอยู่ ฉะบับ ๑ ว่าผู้ร้ายดี่ชิงกระบือของ
จันหมูซึ่งเลี้ยงไว้ที่ทุ่งบางระกำไปได้ ๑ กระบือได้ออกติดตามแล้ว
ฉะบับ ๑ ว่าผู้ร้ายดี่ชิงกระบือของอำแดงเปี่ยมม้าน้อยและยังเขา

นายมาหาชาวบ้านที่มาช่วย ๑๑ แผล ผู้ร้ายเอากระบือไปได้ ๕ กระบือ ได้ออกสืบแล้ว ณะบัพ ๑ วัน ๕ คำเวลา ๓ ขามมีอ้ายคนร้าย ประมาณ ๕๐ คนจุดเพลิงเดินมาตามทุ่งบ้านสำปะทวนแล้วเข้าปล้น บ้านลาวบ้านสำปะทวน ปล้นเรือนนายมีอ้าแดงจูบเรือนหนึ่ง พัน ปานก้านเรือนหนึ่ง และเอาไฟลนนายมีอ้าแดงจูบปอกทั้งตัว แล้วยิงประกาศให้จับ ตัวเจ้าของทรัพย์ให้ได้จะตัด หนุขาเจ้า เก็บ ทรัพย์ไปได้เรือนละ $\frac{๕}{1}$ เศษ พอทราบความก็ได้แต่งกรม การออกติดตามแล้ว

ไปรคเกล้าฯ ให้พระสุธรรมไมตรีออกไปปราบปรามเงินเมือง พนัสนิคมแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

เวลาค่ำทรงพระเครื่องใหญ่

วัน ๑ ๕ คำ ปะระกายังเป็นฉอศก จุติศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้อยออกขุนนางทรง ปิดทองพระแล้วทรงสัปนาคเพลิงพระราชทานเพลิงศพพระรามพิ- ไซย ๑ พระศรีทิพย์โภชน ๑ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระยาสุนทรสงคราม เมือง สุพรรณบุรี ว่าด้วยเจ้าพระพุทธรบาทและพระสงฆ์ไปถึงวัดพระ แท่นดงรัง ได้ให้หลวงยกกระบัตร์ไปรับรองแล้วเสด็จไปวัดป่า เลไธยกและบ้านท่าพี่เลี้ยง พระยาสุพรรณได้รับรองตามสมควร แล้วแต่งกรมการนำไปส่งแขวงเมืองสรรคบุรีแล้ว

พระนรินทรอ่านบอกพระขันทรงกรม ปลัดเมืองนคร
เชื่อนขันธ ว่าด้วยผู้ร้ายปล้นนายชุ่มอำแดงกลิ่นทุบตีมีบาดแผล
และเก็บทรัพย์สินสมบัติไปราคา $\frac{๕}{๑} | \frac{๓}{๓}$ พระขันทรงไปรับขันสุตรตรา
สินเอง และได้แต่งกรมการไปเที่ยวสืบสวนแล้ว ถ้าได้ความ
จะบอกมา

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยาสมุทรสาคร ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งว่า
ขุนเทพอากรมาขอคำมั่นไปจับจีนลักต้มสุราเถื่อนที่คลองปักคนก
เหนือลัดท่าจีน ได้ให้กรมการคำมั่นไปด้วย ครั้นไปถึงเข้าโรงไม่
ได้ มีกุ่มล้อมรอบปักขากด้วย พวกจีนยิงปืนระดมออกมา ๒๐
นัด พวกนายอากรน้อยตัวต้องกลับมา ครั้นรุ่งขึ้นได้แต่งกรมการ
เพิ่มให้ไปอีก นายอากรพาไปถึงโรงจีนลัก ๆ กับพวกเอาปืนยิง
ออกมาประมาณ ๑๐๐ นัด กระสุนปืนถูกจีนบุบเสง ๔ แผล จีน
ฮกไฉ ๑ แผล จีนหัว ๑ แผล ต้องกลับมาทำคำกฎหมายตรา
สินและฟ้องจีนลักกับพวกที่รู้จักชื่อ ๑๘ ไม่รู้จักชื่อประมาณ ๓๕ คน
จีนบุบเสงที่ถูกปืนอยู่ได้ ๒ วันตาย ฉบับ ๑ ว่าได้แต่งกรมการ
คำมั่นกับพวกนายอากรไปตรวจโรงจีนลัก จีนลักเผาโรงแล้วหนี
ไปเสีย ยังสืบสวนอยู่ยังไม่ได้ตัว

แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรู้หนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒ ฤๅ ๕ คำ ปรีะกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประพาสพระราชอุทยาน

สราญรมย์ พร้อมด้วยกระบวนช้างในจนเวลา ๒ โมงเศษเสด็จ
กลับพระบรมมหาราชวัง

อนึ่งวันนี้มีการไล่หนังสื่อนักเรียนในโรงเรียนพระตำหนัก
สวนกุหลาบ ด้วยโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าสวัสดิ์ประวัติ พระ
องค์เจ้าดิศวรกุมาร พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ พระยาภาณุวงศ์
พระยาศรีสุนทรโวหาร เป็นข้าหลวงไปเป็นผู้ไล่ด้วย

วัน ๓ ๕ ค่ำ ประกายังเป็นฉอก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าโปรดให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระบำราบ
ปรปักษ์ ทรงจัดการให้เจ้าพนักงานยกโกศศพเจ้าคุณกลาง (ปุก)
ขึ้นเสด็จหัว มีเครื่องสูงกลองชนะมาแต่บ้านสมเด็จพระยา
บรมมหาประยูรวงศ์ มาขึ้นเสด็จโถงหรือสามคานตั้งกระบวนแห่
ไปแต่หน้าบ้านพระยาอภัยรณฤทธิ์ ริมบ้านสมเด็จพระยาบรม
มหาศรีสุริยวงศ์ แห่ไปเข้าเมรุผ้าขาววัดบุบผารามวิหาร เจ้าพนักงาน
งานเกรินโกศศพขึ้นตั้งบนแว่นฟ้า ๓ ชั้น มีเครื่องสูงล้อมชั้นใน
รอบฐานบัลลังก์ ชั้นนอกมีฉัตรเบญจรงค์ล้อม ๖ คัน พระสงฆ์สวด
อภิธรรม ๒ สร้าง กลองชนะแตรสังข์ประโคมตามเวลา มีการ
มหรสพโขนโรง ๑ หุ่นโรง ๑ จั้วโรง ๑ หนัง ๒ โรง ทั้งทาน
ต้นกล้วยพฤกษ์วันละ ๔ ต้น

ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
ขาวลาขย เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระที่นั่งจักรี ทรงพระ
ราชยานไปประทับพระที่นั่งราชกิจ เสด็จลงท่าราชวรดิษฐ์ทรงเรือ

พระที่นั่งกราบขจรกรุง เสด็จพร้อมด้วยกระบวนนำและตามเสด็จ
ไปประทับวัดประยุรวงศาราม เสด็จทรงพระราชยานเสด็จพระราช
ดำเนินไปประทับเมรุผ้าขาวหน้าวัดบุบผาราม ทรงทอดผ้าไตร ๑๐
ไตร สมเด็จพระวันรัตและพระราชอาคัน ๑๐ รูป บังสุกุลศพ
เจ้าคุณกลางแล้วถวายอนุโมทนา เสด็จกลับประทับพลับพลาทรง
โปรยผลกัลปพฤกษ์ผลฉลาก โปรดให้เจ้าพนักงานทั้งทานทุกต้น
กัลปพฤกษ์ แล้วเสด็จทรงพระราชยานเสด็จพระราชดำเนินกลับ
มาประทับท่าวัดประยุวงศ์ ทรงเรือพระที่นั่งเสด็จพร้อมด้วย
กระบวนนำและตามเสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง

กับวันนี้โปรดเกล้าฯ พระราชทานตราตั้งให้กรมท่าส่งไปพระ
ราชทานมิสเตอร์แซมมอล คิลเบ็ก โยนซ์ เป็นกงซุลสยาม ณ
เมืองรางงูน ๑ มิสเตอร์ ยอน คอนเนลล์เป็นกงซุลสยาม
ที่เมืองมอลเมน ๑

วัน ๕ ๑๐ ๕ คำ ประกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกขุนนางและไม่ได้เสด็จไปที่ศพเจ้าคุณ
ปลูกด้วย

วัน ๕ ๑๑ ๕ คำ ประกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกทางท้องพระโรงกลางพระที่นั่ง
จักรี ทรงสัปดาหเพลิงพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าสายในกรม
หมื่นกระษัตริย์ศักดิ์เดช ๑ พระทิพจักษุสาตร์เจ้ากรมหม่อโรง
พระโอสถ ๑ กับพระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงไปพระราชทานเพลิง

ศพระพรหมภักดีจางวางเมืองพรหมบุรี ๑ พระพิศาลสงคราม
เมืองสิงห์บุรี ๑ แล้วเสด็จทรงพระราชยานไปประทับพระที่นั่งราช
กิจวินิจฉัย เสด็จลงทำราชวรคิษฏทรงเรือพระที่นั่งขจรกรุง เสด็จ
โดยชลมารคพร้อมด้วยเรือกระบวนนำและตามเสด็จ ไปประทับ
ทำหน้าวัดประยุรวงศารามวิหาร เสด็จขึ้นทรงพระราชยานเสด็จ
พร้อมด้วยหมู่องครักษ์กระบวนนำตามเสด็จ ไปประทับเมรุวัด
บุบผารามวิหาร เสด็จไปประทับในเมรุมุขตะวันออก ทรงทอด
ผ้าไตร ๒๐ แล้วกรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ เจ้าพระ
ราชาคณะถานานุกรมรวม ๒๐ บังสกุลแล้วถวายสัตย์ปฏิญาณแล้ว
พระสงฆ์กลับออกไป ทรงจุดเทียนธูปและมีเครื่องนมัสการเสด็จ
ขึ้นบนฐานบัลลังก์พระราชทานเพลิงศพเจ้าคุณเป็ก เจ้าพนักงาน
ประโคมแตรสังข์กลองชนะตามธรรมเนียม เสด็จมาประทับ
พลับพลาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานทั้งท่านทุกต้น
กลับพฤกษ์ พระราชทานราษฎรทั้ง ๔ ต้น และทรงโปรดผล
กลับพฤกษ์ผลลากพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละออง
ธุลีพระบาท แล้วเสด็จพระราชดำเนินทรงพระราชยาน เสด็จ
พระราชดำเนินกลับมาประทับทำวัดประยุวงศ์ เสด็จทรงเรือ
พระที่นั่งเสด็จกลับพระราชวัง เวลาค่ำไม่มีราชการอะไร

วัน ๖ ๑๒ ๕ ค่ำ ประก่ายยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้เป็นวันจะได้เสด็จพระราชดำเนินโรงเรียนพระตำหนัก
สวนกุหลาบ พระราชทานรางวัลนักเรียนซึ่งไล่หนังสือได้ในวัน

จุ ๕ คำ พระองค์เจ้าศิวิกรมารซึ่งเป็นผู้จัดการโรงเรียนได้เชิญพระบรมวงศานุวงศ์มาประชุมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่งอนันตสมาคม เสด็จพระราชดำเนินไปขึ้นพระตำหนักสวนกุหลาบ แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับตึกใหม่ ซึ่งเป็นที่สอนหนังสือซึ่งทำใหม่ติดเนื่องกันไปกับพระตำหนักเดิม เสด็จทอดพระเนตรที่สอนหนังสือทั่วแล้ว เสด็จลงไปชั้นล่างทอดพระเนตรที่เหล่านั้นทั่วแล้ว เสด็จออกไปสนามหญ้าหลังตึกใหม่ตลอดถึงแถวเต็งใน ในพระบรมมหาราชวังชั้นใน ขณะนั้นพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการและครูในโรงเรียนนักเรียนในโรงเรียนนี้ยืนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกัน เสด็จประพาสทั่วแล้วเสด็จประทับบนศาลากลางสนามหญ้า โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอและสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ และเจ้านายทั้งปวงเสด็จขึ้นไปยืนเฝ้าบนนั้น หม่อมเจ้าและข้าราชการยืนเฝ้าอยู่ข้างศาลาเป็นอันมาก ครูและนักเรียนทั้งปวงยืนเฝ้าในสนามหญ้าหน้าศาลาซึ่งตั้งพระที่นั่งโอรนพร้อมกัน แล้วกอมมิตตีผู้ได้หนังสือทั้ง ๕ เค้นเข้ามาเฝ้าหน้าพระที่นั่งแล้ว พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติอ่านรายงานถวาย ว่าด้วยการไล่นักเรียนในโรงเรียนนี้ได้ให้นักเรียนที่เรียนจบแบบหนังสือไทยเป็นคนรู้เท่า ๕ คน หม่อมเจ้าชวลัยในกรมขุนบดินทร ๑ หม่อมราชวงศ์จัน บุตร หม่อมเจ้าณภานุในกรมหลวงมหิศวรินทร ๑ หม่อมราชวงศ์ละออง

บุตรหม่อมเจ้าถึกในเจ้าฟ้าอิศราพงศ์ ๑ หม่อมราชวงศ์สำเร็จบุตร
หม่อมเจ้าเปี้ยกในเจ้าฟ้าอิศราพงศ์ ๑ และว่าด้วยนักเรียนที่ควรจ
ได้รับพระราชทานของรางวัล แล้วทรงพระราชดำรัสตอบแสดง
การที่ทรงยินดีในเรื่องที่ไล่หนังสือได้มีเป็นครั้งแรกในเมืองไทย
และทรงชี้แจงการที่โปรดเกล้า ฯ ให้สร้างโรงเรียนเพื่อจะทรง
อนุเคราะห์พระบรมวงศานุวงศ์และชนชาวสยามให้มีวิชาเจริญขึ้น
แล้วพระราชทานพระบรมราโชวาทนักเรียนและสรรเสริญ ขอบใจ
ผู้ที่ไล่ และพระองค์ผู้จัดการโรงเรียน และครูผู้สอน แล้ว
กอมิตต์ถวายคำนับตอยกกลับไป

จึงโปรดเกล้า ฯ พระราชทานรางวัลนาฬิกาพกทองคำแก่หม่อม
เจ้าชัชวาล ในการที่เป็นคนเรียนรูู้ดีกว่านักเรียนทั้งปวงเป็นชั้นที่ ๑
คนหนึ่ง แล้วพระราชทานรางวัลของต่างๆ เป็นเครื่องเขียนหนังสือ
ทั้งนั้น แต่เป็นของมีราคามากๆ ทั้งนั้น พระราชทานหม่อม
เจ้าเผือกในกรมขุนนราธิวาสเป็นคนไล่ได้ดีกว่าคนในชั้นที่ ๒ คน
หนึ่ง หม่อมราชวงศ์พยุบุตรหม่อมเจ้าเขมเป็นคนไล่ได้ดีกว่าคน
ชั้นที่ ๓ คนหนึ่ง หม่อมราชวงศ์วินบุตรหม่อมเจ้าเนตรในพระ
องค์เจ้าเสือในการลายมือดีคนหนึ่ง หม่อมราชวงศ์ละอุมบุตร
หม่อมเจ้าแซ่ในพระองค์เจ้าศรีสังข์ ในการหมั่นเล่าเรียนคนหนึ่ง
และพระราชทานรางวัลพิเศษแก่คนซึ่งไล่หนังสือไทยรู้จบแบบที่ยก
เป็นชั้น ๑ อีก ๓ คน คือ หม่อมราชวงศ์จัน หม่อมราชวงศ์
สำเร็จ หม่อมราชวงศ์ละอ้อน

ครั้นพระราชทานรางวัลเสร็จแล้ว เสด็จกลับจากที่นั้นเสด็จ
ทอดพระเนตรในสวนกุหลาบซึ่งพระองค์ได้จัดทุก ๆ แห่งแล้ว
เสด็จขึ้นทางพระที่นั่งอนันตสมาคม หลวงโลกที่ปลวายุฎิกำจันท
รปราสาทจะมีในวัน ๑๕ ๕ คำ แล้วเสด็จขึ้นข้างใน

เวลายามเศษพระองค์เจ้าสวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๕
ทุ่มกลับออกมา

อนึ่งการศพเจ้าคุณปู่กวนนี้เก็บอัฐิพระราชทานเรือรับอังคาร
ไปลอย และตั้งกระบวนแห่อัฐิกลับและการอื่นๆตามธรรมเนียม

วัน ๗ ๑๓ ๕ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรง
เปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอ่านบอกพระยาสุรินทรภักดีเมืองสุรินทร
๓ ฉะบับ ฉะบับหนึ่งว่าได้เก็บเงินแทนผลเร็วส่วยเมืองสุรินทร

เมืองทุพินทนิคมจำนวนปีมะแมเบญจศกเงิน ๔^{๕๕}— เป็นเร็ว

หนัก ๒๓๖^๒ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ฉะบับหนึ่งว่าได้ให้กรมการ
คุมเงินแทนเร็วส่วยเลขเมืองรัตนบุรี สมัคมาอยู่เมืองสุรินทรเงิน

๑๐^๗— ฉะบับหนึ่งว่ามีตราโปรดให้รับเลขเมืองศรีขรภูมิพิสัย

และเมืองสังขะนั้น ได้เร่งได้เงินที่ค้าง ๑^๓—๒ ส่งเข้ามากับใบ

บอกพระกำแพงพราหมณ์ปลัดเมืองสุโขทัย ขอให้ผูกพัทธสีมาวัด
หนองวังยาว ๖ วา ๓ ศอก กว้าง ๓ วา ฉะบับ ๑ กับใบบอกพระยา

วิเศษภายไชยเมืองละเซิงเทรา ว่าหลวงวิสูตรจินชาติปลัดฝ่ายจีน
ป่วยถึงแก่กรรม ขอพระราชทานศิลาหน้าเพลิงไปเผาศพพระบับ ๑

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาภักคีนฤปดินทรพระยาอมรินทร์
ภายไชยขอศิลาหน้าเพลิงเผาศพพระครูวิบุลยเกียรติเจ้าคณะเมือง
ราชบุรีฉบับ ๑ กับใบบอกพระยาพิทักษ์ทวยหาญเมืองประทุม
ธานี ขอศิลาหน้าเพลิงเผาศพพระครูปัญญารัตนฉบับ ๑

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาราชพงษานุรักษ์เมืองสมุทร
สงครามขอศิลาหน้าเพลิงเผาศพหลวงอร่ามเรืองฤทธิ์กระบัตร
ฉบับ ๑ กับใบบอกพระยานครบุรีว่าด้วยผู้ร้ายปล้นบ้านอำแดง
แก้ว นายวันเจ้าของทรัพย์ไม่รู้จักหน้า ได้แต่งกรมการสืบสวนอยู่

แล้วพระยาพิพัฒน์นำพระสุธรรมไมตรีถวายบังคมลาไปราชการ
เมืองพนัสนิคม และนำพระพิไชยชลธีผู้ว่าราชการเมืองประจันต
คีรีเขตรกราบถวายบังคมลาไปว่าราชการบ้านเมือง

วันนี้สมเด็จพระเจ้าบรมโกศฯ รับสั่งด้วยเรื่องจะเสด็จขึ้นไป
พระราชวังบางปอิน และการที่จะเสด็จพระราชทานเพลิงศพ
สมเด็จพระพุฒาจารย์แล้วเสด็จขึ้น เสด็จไปประทับชดดิ้งกรม
สมเด็จพระเจ้าบรมโกศฯ รับสั่งเรื่องพระยาพิไชยไปต้อยอดทุ่งเชียงคำ
และเรื่องพระยาราชวรานุกุลไม่ไปต้อยพร้อมกับพระยาพิไชย
พระยาราชทำการโยชชื่อนแอเสียบไม่ไปตามนัดตามตราพระราชสีห์
รับสั่งอยู่จนเกือบหมดเสด็จขึ้น

วัน ๑ ๑๕ ๕ ค่ำ ประกา ยัมปีนฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรง
ปีตทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงห์เทพอ่านบอกพระยามหาอมตย์ ๒ ฉบับๆ หนึ่ง
ว่ากราบทายบังคมลาออกไปณวัน ๔ ๑๑ ๔ คำขื่ออกนอศกถึงเมือง
ฉะเชิงเทราณวัน ๑๓ ๔ คำ พักอยู่ ๓ วันไปจากฉะเชิงเทราถึงเมือง
ปราจีนบุรีวัน ๒๕ ๕ คำปรีะกายังเป็นนอศก พระยาปราจีนได้เกณฑ์
ช้างคนเกวียนไว้ทำแล้ว ขอนุนสุภมาตราไปด้วย ได้ให้พระยา
ปราจีนเกณฑ์เลข พระพิทักษ์อุทัยทิศบิดาภรรยาขุนสุภมาตราให้
ขุนสุภมาตรา ๒๐ ให้เกณฑ์เลขอาษาเพิ่มเติมเข้ากองอีก ๑๕ คน กับ
ว่าเลขหลวงยกระบัตรที่ไปเป็น พระพิทักษ์บุรพทิศ เมืองศรีโสภณ
ยังหลบหลีกราชการอยู่มาก ขอให้หลวงนครเมืองปราจีนบุรีควบคุม
และขอไปราชการด้วย และได้ถือน้ำพระพิพัฒน์ที่เมืองปราจีน
บุรีด้วย กำหนดจะได้กราบทายบังคมลาไปเมืองประจันตคามวัน
๖ ๕ ๕ คำปรีะกายังเป็นนอศก ฉบับที่ ๒ ว่าโปรดให้เกณฑ์ข้าราชการ
ในพระบรมมหาราชวังพระราชวังบวรไปราชการด้วยนั้น เมื่อวัน
ทายบังคมลานั้นข้าราชการในพระราชวังบวรลงมาด้วย ได้เห็น
หลวงวุฒิกำแหงเป็นคนชรา ได้ไล่เลียงกำลังพาหนะก็ไม่มี ได้ให้
พระอินทรารักษ์บอกพระยากลาโหมขอเปลี่ยนใหม่ ก็ไม่เปลี่ยน
ให้ ๆ พระรามเดชะคุมไปมอบให้พระยามหาอมตย์ๆ ก็ไม่ยอมรับ
ครั้นออกไปถึงปราจีนบุรี หลวงวุฒิกำแหงมาหาได้ถามได้ความว่า
ไม่เปลี่ยน ให้พระยามหาอมตย์เห็นว่าเป็นคนชราใช้ราชการไม่ได้

ได้ไถ่กลับเข้ามาแล้ว ขอพระรามเดชะในพระราชวังบวรออกไป
เปลี่ยน โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ไปที่วังหน้า แล้ว
เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒๑^๕๕ คำ ปรีะกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนั้นเวลากลางวันไม่ออกขุนนาง วันนั้นเป็นวันจะมีจันทร์
ปรากฏ เจ้าพนักงานตั้งพระแท่นสรงที่ศาลาข้างพระที่นั่งอมรินท
ร์คันตวันออก เวลาค่ำกรมแสงตั้งกล้องส่อง เจ้าพนักงานชาว
ประโคนเตรียมพร้อมตามบุรพราชประเพณี ครั้นเวลายามเศษ
แต่เป็นคำเถียงกันว่า ๕๐ นาฬิกา ขอบมณฑลพระจันทร์หมอง
แล้วขาดขอบข้างทิศภาคเหนือเป็นจันทร์ปรากฏโหราสั่งประโคน เจ้า
พนักงานประโคนสั่งข้าราชการห้อมล้อมให้กรมแสงไปตามธรรมเนียม
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกจากพระที่นั่งอมรินท
ร์คันตวันไปประทับพระที่นั่งราชฤดี ทรงผลัดพระภูษาทรงพระ
สภัดตร์โหมบัตรเสด็จเข้าสู่ที่สรงพระมุรธาภิเศกสรงตามโบราณ
ราชประเพณี เพื่อทรงพระเจริญศุขศิริสวัสดิสถาพร เจ้าพนักงาน
ประโคนสั่งข้าราชการห้อมล้อมพาทย์นฤนาท เจ้าพนักงานถวายพระ
เศาะต่าง ๆ เป็นอันมาก พระมหाराชครูกับพราหมณ์ทั้งหลายถวาย
น้ำพระมหาสังข์ต่าง ๆ เป็นอันมาก ครั้นสรงแล้วทรงเครื่องเสร็จ
เสด็จมาประทับพระที่นั่งสนามจันทร์ พระราชทานเงินพระบรม
วงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายทหารพลเรือนเป็นอัน
มาก พระราชทานรางวัลผู้ซึ่งถวายคำนวณบาทใกล้ คือ สมเด็จ

กรมพระ $\frac{๓}{+}$ กรมหมื่นประจักษ์ กรมหมื่นเทววงศ์วงศ์ละ
 $\frac{๓}{+}$ พระมหาราชครูพิทักษ์ หลวงโลกทัฬห หลวงสโมสรคนละ
 $\frac{๓}{+}$ เวลา ๕ ทุ่ม ๑๖ นาทีเต็มคราษเป็นตรีคราษ เวลาเกือบ
 ๒ ยามพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น เวลา ๒ ยาม ๕๒ นาทีเป็นโมกษ
 บริสุทธ

วัน ๓๑ ๕ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกห้องออกขุนนาง
 ทรงปิดทองพระพุทธรูปและพระไตรปิฎก แล้วเสด็จขึ้นพระแท่น
 ออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระพลสงครามผู้รักษาเมือง ฯ
 นครสวรรค์ ว่าหม่อมเจ้าพระพุทธรบาทไปถึงเมืองนครสวรรค์
 ได้รับรองเลี้ยงดูโดยสมควร แล้วแต่งกรมการนำไปส่งถึงเขตต์
 แขวงเมืองกำแพงเพชร

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาภักดินฤบดินทร พระยา
 อมรินทร์ภายไชยเมืองราชบุรี ๓ ฉบับ ๆ หนึ่งว่ากำนันมาแจ้งความ
 ว่ามีผู้ร้ายฆ่านายเป๊วตายที่หลักแปดคลองดำเนินสะดวก แต่ง
 กรมการไปสืบจับได้ตัวอ้ายเป๊วมาถามรับเป็นสัตย์ส่งตัวเข้ามา
 ฉบับ ๑ ว่านายสังใจทักฟ้องว่า อ้ายสา อ้ายชม อ้ายหุ่น ฆ่านาย
 ร้ายตายได้ตัวมาถามรับเป็นสัตย์ส่งตัวเข้ามา ฉบับ ๑ ว่านายสา
 ใจทักฟ้องว่าอ้ายไข่ อ้ายขำ อ้ายเคลิ้ม อ้ายทวด แทนนายเป๊วตายที่วัด
 ห้วยโรง ได้ตัวผู้ต้องหาถามรับเป็นสัตย์ส่งตัวเข้ามากรุงเทพ ฯ

พระยาพิพัฒน์อำเนอภพพระยานนทบุรีว่าด้วยผู้ร้ายปล้นนายโต
 พันอินทราขเก็บทรัพย์ไปได้ ^๕ ———— เศษ เจ้าของจำหน้าผู้ร้าย
 ได้ ๒ คน ชื่ออ้ายเกลี้ยง อ้ายก้อน แด่อ้าย ๒ คนนั้นหนียังติดตาม
 สืบสวนอยู่

แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์เรื่อง
 เมืองพวนจนเวลาบ่ายแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

อนึ่ง เวลาเช้าวันนั้นเจ้าพนักงานได้แห่พระศพพระวงศ์เชอ
 พระองค์เจ้ามหาหงษ์โสภาค มีเครื่องสูง ๓ ชั้น กลองชนะ ๕ คู่
 เครื่องแห่ตามสมควร ไปเข้าเมรุวัดบุบผารามวิหาร มีการเล่น
 อย่างเช่นเจ้านายในพระราชวังบวร เวลาเย็นมีทั้งทานต้นกล้วย
 พุทธรักษาวันละ ๒ ต้น

เวลายามเศษพระองค์เจ้าสวัสดิประวัติเข้าไปเฝ้าข้างใน เมื่อ
 พระจันทร์ขึ้นเจ้าพนักงานตั้งบายศรี ไหโรถามข่าวพระจันทร์ตาม
 โบราณวิสัยตามเคย

วัน ๕ ๒๕ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

บ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงเปิด
 ทองพระแล้วทรงสัปดนกลเพลิง พระราชทานเพลิงศพพระองค์มหา
 หงษ์วัดบุบผาราม ๑ หม่อมเจ้าโตเลเฟเดเนนต์ ๑ พระวิเชียรมนี
 วัดบุบผาราม ๑ พระครูธรรมจริยาภิรมวัดมหาพฤฒาราม ๑ กับ
 พระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพพระครูวิบุล

เก็บวัดสะแกเมืองราชบุรี ๑ พระครูปัญญารัตน์เมืองประทุม
ธานี ๑ หลวงอร่ามเรืองฤทธิ์กระบี่เมืองสมุทรสงคราม ๑ หลวง
วิสูตรจินชาติเมืองฉะเชิงเทรา ๑ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออก
ขุนนาง

เสด็จขึ้นพระแท่นแล้ว พระยาศรีอ่านบอกพระยามหา -
อมาศัยว่าได้ขึ้นไปถึงท่าเมืองประจันตคามพักอยู่ ๒ วันแล้วไป
เมืองประจันตคาม อาการไข้หายเป็นปกติแล้วจะไปทางหนอง
สรีริก ใต้ทราบว่าเป็นทางกันดารจะต้องยกขึ้นไปทางศรีโสภณ
เป็นทางอ้อม ถ้าจะไปจึงจะบอกมา

พระนรินทร์อ่านบอกเมืองราชบุรี ๔ ระเบียบ ๆ หนึ่งว่าผู้ร้าย
เข้าปล้นโรงเงินไปกุยอำแดงจันดี แหวงเจ้าของทรัพย์มีบาดเจ็บ

หลายแห่ง เก็บทรัพย์ไปราคา $\frac{๕}{|}$ เงิน $\frac{๒}{|}$ ทอง $\frac{๒}{|}$
สืบจับได้ตัว อ้ายริด อ้ายเกิด อ้ายกรับ อ้ายนวม กับได้ของ
กลางมาตาม ผู้ร้ายรับเป็นสัจย์ซัดเพื่อน ๒๐ คนยังสืบจับต่อไป
ระเบียบ ๑ ว่าผู้ร้ายปล้นบ้านราษฎรบ้านคูบัวดีพันเจ้าของทรัพย์มี
บาดแผล สืบจับได้ตัวอ้ายชม อ้ายหริ่ม อ้ายแปะกับของกลาง

ซัดตามรับเป็นสัจย์ว่าปล้นเรือนอำแดงภูได้ทรัพย์ไป $\frac{๕}{|}$ เศษ
ซัดถึงอ้ายบุญ อ้ายแฉ่ง อ้ายจ่าง แขวงเมืองสมุทรสงคราม ได้มี
หนังสือไปแล้ว ระเบียบ ๑ ว่าขุนชำนาญภักดีนายกองส่วยเงิน
ขึ้นกรมกลาโหมวังหน้ามาฟ้องว่า อ้ายโต นายเอี่ยม คีนายสอง

ผู้น้องจมน้ำตายหายไป ได้ตัวอ้ายโต นายเอี่ยมมาถาม ปฎิเสธ
ไม่รับ สืบพยานรางวัลทั้ง ๒ ฝ่าย ภายหลังอ้ายโตรับเป็นสัจย์
แต่นายเอี่ยมหารับไม่ ฉะบับ ๑ ว่าลำแดงแหวดบุตรอำแดงจันไป
ร้องทุกข์ว่า อำแดงจันกับอำแดงแหวดลงเรือไปหาพี่น้องในคลอง
วัดกลาง และจอดเรือกินข้าว อ้ายชมกับพวก ๘-๙ คนถือปืน
ดาบหลาวมาที่เรือฉุดอำแดงแหวดขึ้นจากเรือ อำแดงจันร้องให้
ชาวบ้านช่วย ผู้ร้ายฟันอำแดงจันจมน้ำตาย แล้วอ้ายชมทำชำเรา
อำแดงแหวดแล้วให้เพื่อนทำอีกคนละครึ่งแล้วปล่อยไป ได้
ให้กรมการออกสืบได้ความว่าเลเฟเตอเนนต์ที่มาตั้งจับคนโทษอยู่
เมืองสมุทรสงครามจับอ้ายชมไว้ ได้ให้ไปขอตัวมาถามรับเป็น
สัจย์ชัดเพื่อนอีกหลายคนยังสืบจับอยู่

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จขึ้น

วัน ๕ ๑ ๕ คำประภาษยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
ห้องดรอนิงรม เจ้าพนักงานกรมท่า กรมวังนำดอกเตอร์ คาเบรียล
ผู้ว่าการกงซุลเยอรมัน ๑ มิสเตอร์ซิงซิงเยอสีเกรตารี ๑ มิสซิส
ซิงซิงเยอ ฟอลรา ภรรยาสีเกรตารี เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ทรงพระราชปฏิสันถารโดยสมควรแล้ว กราบถวายบังคมลา
กลับไปเสด็จขึ้นเสวย

เวลาเกือบค่ำเสด็จออกประทับดรอนิงรม กรมหมื่นเทว
วงศ์กับราชเอตเตอเกมปนนมิสเตออาลเบิก บุเกอกงซุลอิตาลี ๑

กับดอกเตอ ลุสตี นักปราชญ์อิตาลีเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ทรงพระราชปฏิสันถารตามสมควรแล้วกราบถวายบังคมลากลับไป
เสด็จออกไปประทับมุขเด็จพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท สมเด็จ
กรมพระกับกรมช้างนำช้างพลายอนซึ่งดีพอกระยาหม่อเคื่องพลอย
เกรียงดาบ ผู้ตายกับอะของโตะบุตรถวายนั้นเข้ามาถวาย
พระเนตรที่หน้าพระที่นั่งจักรี ช้างสูง ๕ ศอก ๒ นิ้ว

ราชทานรางวัลเงิน $\frac{5}{1}$ กับเสื้อผ้าทั้งมารดาและบุตร
โปรดพระราชทานเสื้อเข็มขาบพระพิทักษ์พลชั้น
หลวงสุวรรณบรรพต เสื้อแพรขุนหมื่น ๓ คน ๆ ละเสื้อซึ่งเป็น
ผู้นำช้างเข้ามา แล้วเสด็จมาประทับห้องออกขุนนางทรงปีดทอง
พระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยามหาอมตย์ที่ ๔ ว่ายกไปจาก
ประจันตคาม ๓ ๕ คำประกาศยังเป็น นอ สก ๑๒๔๖ ไปถึงเมือง
กบิลวันนั้นเอง รุ่งขึ้นพระยาศรีสุริยเดชปลัดเมืองนครราชสีมา
แจ้งความว่า มีท้องตราให้มาทำทางโทรเลขขึ้นไปถึงเมืองนครราช-
สีมา ให้พระยากำแหงสงครามเกณฑ์คน ๕๐๐ ช้าง ๓๐ พระยา
นครราชสีมาหาให้ครบจำนวนไม่ ได้ช้าง ๑๑ ไม่พอราชการ ได้
มีหนังสือขอให้เกณฑ์เพิ่มให้ครบก็ได้แต่คน ช้างไม่ได้ คนที่มา
ก็ป่วยเสีย ๑๘๑ คน และป่วยเนื่อง ๆ ลง และว่าทางฝืดเคือง
เต็มทีเห็นจะทำไมสำเร็จ และว่ามากอยมองซิเออร์ตากาดอยู่ที่

เมืองกบิลก็ไม่เห็น จะไม่สำเร็จจะโปรดเกล้าฯ ประการใดแล้วแต่
จะโปรด กำหนดพระยามหาอมาคย์จะได้กราบถวายบังคมลาจาก
เมืองกบิลบุรีณวัน ๕ ๑๑ ๕ ประกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

กับใบบอกพระยาศรีสุริยเดชวิเศษฤทธิทศทิวไชยปลัด
เมืองนครราชสีมา เนื้อความคล้ายกับบอกพระยามหาอมาคย์
แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครุ ๑ เสด็จขึ้นข้างใน

เวลาค่ำพระองค์สวัสดิ์เข้าเฝ้าข้างในจน ๒ ขามเศษ

วัน ๖ ๑๕ ค่ำ ประกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรง
เปิดทองพระ แล้วทรงสัพปากเพลิงพระราชทานเพลิงศพหม่อม
เจ้าบุ้ย หม่อมเจ้าละมุล ในกรมขุนสถิตย์สถาพร แล้วเสด็จ
ขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยาพิไชยสุนทรเมืองอุทัย ว่าด้วย
การเก็บเงินค่าตงไม้ในจำนวนปีออกได้เงิน $\frac{๔}{๑๒}$ ได้จ่ายให้นาย
ด่านขุนหมื่นนายหมวดไพร่รักษาหน้าด่านทั้งสามด่านแล้ว และ
แบ่งไว้จ่ายเป็นเสื้อผ้าผู้รักษาด่าน $\frac{๓}{๒}$

รับสั่งกับ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเรื่องจะเสด็จพระราชดำเนิน
บางปะอินและอื่น ๆ ครุหนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่งกับ
กรมหมื่นเทววงศ์จันทเวลาอย่าค่าเศษเสด็จขึ้น

เวลา ๔ หุ่มีเศษพระองค์สวสดีเข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๒
ยามเศษ

วัน ๗ ๕ ค่ำ ประกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรง
ปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง ไม่มีราชการ
อะไร เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่ง
กับกรมหมื่นเทววงศ์เวลาย่ำค่ำเสด็จขึ้น

เวลายามเศษพระองค์สวสดีเข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๗ หุ่มี

วัน ๑ ๖ ๕ ค่ำ ประกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๒ โมงเสด็จทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรง
พระราชยานไปประทับทำหนักแพ ตรัสกับเจ้านายข้าราชการที่
ไปส่ง กรวณผู้มาส่งเสด็จน้อยกว่าทุกครั้ง ประทับอยู่ประเดี๋ยว
หนึ่งเสด็จลงประทับเรือพระที่นั่งเวสาลี ออกจากทำหนักแพ
๒ โมงเช้า ๑๕ นาที มาเข้าเกร็ดเล่นขึ้นไปตามลำน้ำ มาถึงลานเท
ทหารปืนใหญ่รักษาพระบรมมหาราชวังยังปืนสลุด ๒๑ นัด ทหาร
ที่ขึ้นมานั้นจะมาลองยิงปืนใหญ่ด้วย ทรงพระราชดำริว่าปืนตรับ
ซึ่งส่งมาใหม่ยังไม่ได้เคยลองยิงเลย ถ้ามีการที่จะต้องใช้คนไม่
เคยกับปืนก็จะทำการขัดข้องไม่คล่องแคล่วได้ จึงโปรดเกล้าฯ
ให้พระองค์เจ้าดิศวรกุมารจัดปืนตรับมอบให้ทหารรักษาพระบรม
มหาราชวังนำขึ้นมาลองยิงถวายตัวที่ลานเท ด้วยปืนเป็นที่เคย
ลองปืนมาแต่ก่อน แต่ยังไม่ได้ออกในวันนี้เป็นแต่ยิงสลุด

เท่านั้น เรือพระที่นั่งเดินเร็วด้วยได้คร่าวนาขึ้น ๕ ชั่วโมงมาถึง
เกาะเกิดบ่ายโมง ๑๕ นาทีทอดสมอเรือพระที่นั่งถ่ายลำ เรือสตรู
เป็นเรือพระที่นั่ง ขนของอยู่ครึ่งชั่วโมงแล้วเสด็จลงเรือสตรู
ออกจากเกาะเกิดมาประทับท่าพระราชวังบางปะอิน เสด็จขึ้น
ตำรับกับผู้ที่มารับเสด็จมีพระองค์ทองแถมและเจ้าพระยาพลเทพ
เป็นต้น แล้วเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒ ๖ ๕ คำประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
ณวันนี้ไม่มีราชการอันใด ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๓ ๖ ๕ คำประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาเช้าโมงเศษเสด็จพระราชดำเนินลงเรือสตรูล่องลงไปถึง
ลานเท ประทับที่ตรงพลับพลาเสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระ
ที่นั่งเก่งไปประทับ เสด็จขึ้นที่ท่าซึ่งกรมการกรุงเก่าทำรับเสด็จ
มีพลับพลาปลูกใหม่อีกหลังหนึ่งเคียงกับพลับพลาหลังเก่า แต่
ไม่ได้ประทับพลับพลา นั้น ขึ้นทรงพระราชยานเสด็จพระราช
ดำเนินต่อขึ้นไปอีกหน่อยหนึ่งถึงต้นที่ประทับทอดพระเนตรยิง
ปืน ปืนที่จะยิงนั้นปืนตรับ ๔ กระบอก ปืนฮอสกิด ๔ กระบอก
ตั้งตรงหน้าต้นที่ห่างออกไปจากต้นที่ประมาณ ๑๐ วา ตั้งเป้าผ้า
ขาวห่างจากปืน ๑๒๐๐ หยาด คือ ๒๗ เส้น ครั้นเสด็จพระราช
ดำเนินเข้ามาประทับในต้นที่แล้ว โปรดเกล้าฯ ให้ทหารลองปืน
กรมหมื่นประจักษ์ เป็นผู้บอก ทหารรักษาพระบรมมหาราชวังยิง
ปืนตรับ ผลัดเปลี่ยนกันบอกละหน ถูกเป้าบ้างผิดบ้าง ตั้งสุญ

ทางปืนใหญ่ไม่ใคร่จะตรงได้ ยิงได้ ๒๔ นัดแล้วยิงปืนหอสถิตผลัด
เปลี่ยนกันดังยิงปืนตรুবรวม ๘ นัด แล้วยิงพร้อมกันทั้ง ๔ กระบอก
อีกหนหนึ่ง ๑๒ นัด แล้วตั้งเป้าใกล้ห่างจากปืน ๑๐๐ หยาด คือ
๒ เส้น ๕ วา ยิงปืนหอสถิตกระสุนปรายอีก ๒ นัด แล้ว
ถอนเป้าหมายถวายทอดพระเนตรรอยที่ถูกยิง แต่ถูกน้อยทีเดียว
ผิดมาก ครั้นเสร็จการยิงปืนแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรง
พระราชยาน กลับลงเรือพระที่นั่งเร่งขึ้นบนเรือสดร กลับ
จากลานเทมาถึงพระราชวังบางปะอินเวลาเช้า ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น

อนึ่งวันนั้นข้าพระพุทธเจ้าพุ่มอาจารย์วัดศาลาปูนไปเข้าเฝ้าฯ หลัง
วัดศาลาปูน กระบวนแห่แต่กุฎวัดศาลาปูนออกไปเฝ้าฯ มีเครื่อง
สูงกลองชนะเครื่องแห่พร้อม มังงานโชนโรงหนึ่ง หุ่นโรงหนึ่ง
และอะไร ๆ อีกตามธรรมเนียม ทั้งทาน ๓ วัน ต้นกล้วยพฤกษ์
๒ ต้น ๆ ละ ๕ คำลึง ผลตะเพอง กลางคืนมีดอกไม้เพลิงทุก
อย่าง มีหนัง ๒ โรง

วัน ๔ ๕ ๖ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
ไม่มีราชการอะไร

วัน ๕ ๑๐ ๕ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วัน ๕ เป็นวันพระ ราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุฒาจารย์
เวลาบ่าย ๓ โมงเศษเสด็จลงเรือพระที่นั่งจักรข่างไปจากพระราชวัง
บางปะอิน ถึงบ่อมเพ็ชรไปหนองหนึ่งหยุดเรือพระที่นั่งจักร
ข่าง ด้วยน้ำน้อยในลำแม่น้ำต่อขึ้นไปเป็นที่ดิน เรือกลไฟไป

ไม่ได้เสด็จลงเรือพระที่นั่งแก้ว พร้อมด้วยกระบวนนำตามเรือ
 สัมบันแก้วเป็นเรือกลอง ขึ้นไปตามลำน้ำถึงท่าที่ประทับเหนือ
 คลองหัวแหลมประทับเรือพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรง
 พระราชยานไปประทับที่พลับพลา พลับพลาตั้งอยู่หน้าเมรุหัน
 หน้าพลับพลาไปข้างเหนือ ถนนตรงเข้าไปเมรุอยู่ตรงหน้าพลับ
 พลา ทางขึ้นไปจากท่าที่เสด็จขึ้นถึงพลับพลา ๕ เส้นเศษ ครั้น
 ประทับที่พลับพลาแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 กรมหลวงจักรพรรดิพงษ์ เสด็จเข้าไปบังสกุลศพที่ในเมรุ มีผ้า
 ไตร ๒๐ ไตร ผ้าพับหน้า ๑๐๐ ครั้นบังสกุลแล้วทรงจุดฝักแก
 พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุฒาจารย์ โปรดให้โบกธงสัญญา
 หงทนาน คนทั้งทานนุ่งผ้าเขียว สรวนเสัอครุยไม่มีล้าพอก
 หงทนานแล้วทรงพระราชยานกลับมาประทับที่ท่า เสด็จทรงเรือ
 พระที่นั่งแก้วกลับมาตามทางเดิม เวลาจวนค่ำมาประทับที่เรือ
 จักรข้างซึ่งทอดอยู่เหนือบ่อมเพ็ชร เวลาทุ่มครึ่งล่องลงมาถึง
 บางปะอิน ล่องลงมาเข้าท้ายเกาะ มาประทับท่าพระราชวังเวลา
 ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้นประทับพระที่นั่งวโรภาศพิมาน พระองค์
 ทอดแถมถวายแผนที่ดำหนักซึ่งจะทำใหม่ในพระราชวังบางปะอิน
 ทอดพระเนตร เวลายามเศษเสด็จขึ้น

วัน ๖ ๑๑ ๕ ค่ำ ประกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้เป็นวันเสด็จพระราชดำเนินกลับกรุงเทพ ฯ เวลาเช้า
 ๔ โมง ๑๐ นาทีเสด็จออกทางพระที่นั่งวโรภาศพิมาน เสด็จ

ทรงเรือพระที่นั่งจักรขั้วออกจากพระราชวังบางปะอินล่องลงมาถึง
บางไทรเวลาเช้า ๕ โมง ๔๐ นาที ประทับเรือพระที่นั่งเข้ากับเรือ
พระที่นั่งเวสตราซึ่งลงมาทอดอยู่ที่บางไทร เสด็จขึ้นบนเรือ
พระที่นั่งเวสตราแล้วออกเรือพระที่นั่งเวสตราจากบางไทรล่องลงมา
ถึงกรุงเทพ ฯ เวลาบ่าย ๓ โมงครึ่งกลับเรือพระที่นั่งเข้าประทับ
กับตำหนักแพ เสด็จประทับพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยดำรัสกับ
กรมหมื่นประจักษ์และเจ้าพระยามหินทรคุรุหนึ่ง เสด็จกลับเข้า
พระบรมมหาราชวัง

วัน ๓ ๑๒ ๕ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกขุนนาง เป็นวันมหาสงกรานต์ วันนี
โปรดเกล้า ฯ ให้เกณฑ์แม่พระราชกุศลให้พระบรมวงศานุวงศ์
ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวงก่อพระเจดีย์ทรายที่วัดเทพศิริน-
ทราวาส เวลาบ่ายมีการสวดมนต์ฉลองพระเจดีย์ทราย พระราชา
คณะพระครูธรรมา ๓๐ รูปสวดมนต์ที่วัดเทพศิรินทราวาสด้วยตาม
เช่นเคยมีมาทุกปี

ในพระบรมมหาราชวัง พระครูมุนีสาธุกิจ ไทย ๔ รวมญ ๔
รวม ๘ องค์สวดพระพุทธรูปมนต์น้ำมุนีสาธุกิจซึ่งจะได้สงในวัน
เถลิงศกด้วย

วัน ๑ ๑๓ ๕ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้ามีการเลียงพระฉลองพระเจดีย์ทรายที่วัดเทพศิริน-
ทราวาส แต่ไม่ได้เสด็จพระราชดำเนิน

เวลาค่ำทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จไปทรงจุดเทียนที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ หม่อมเจ้า พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย ๖๐ องค์ ซึ่งจะได้สงฆ์ในวันพรุ่งนี้ สวดพระพุทธมนต์ในพระที่นั่งอมรินทรร และพระครูไทย ๔ รามัญ ๔ ได้สวดมธฺรภาภิเษกที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ด้วย พระเจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินออกด้วย

วัน ๒๑ ๕ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จตุศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเสด็จไปปฏิบัติพระสงฆ์ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ เจ้าพระราชาคณะ พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย ๖๐ ที่สวดมนต์เมื่อคืนนี้รับพระราชทานฉันเช้า ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่งอมรินทรรทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว เสด็จทรงประเคนไตรแพรพัตชนนกะแก่กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ พระราชาคณะผู้ใหญ่ แล้วหม่อมเจ้าพระราชาคณะ พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยที่ยังมิได้ทรงประเคนก็เข้ามารับไตรแพรพัตชนนกะและถานานุกรมที่มาแทนพระราชาคณะผู้อาพาธก็เข้ามารับไตรแพรพัตชนนกะขวนน้ำหอมด้วย แล้วเสด็จพระราชดำเนินออกไปประทับที่พระที่นั่งสนามจันทร์ ด้วยเจ้าพนักงานตั้งประมามีถึงน้ำพุที่หน้าพระที่นั่งสนามจันทร์ โปรดให้เชิญเสด็จกรมพระปวเรศ-วิทยาลัย กรมหมื่นวชิรญาณ เสด็จมาสรงน้ำพุในปะรำนั้น

เจ้าพนักงานประโคมสังข์แตรพิณพาทย์พร้อมกัน พระเจ้าอยู่หัว
ทรงโปรยพระสุหร่ายสร่งน้ำพระสงฆ์ด้วยแล้ว หม่อมเจ้าพระ
ราชาคณะและพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยมาสรงน้ำเป็นลำดับกัน
คราวละ ๒-๔-๖ องค์จนหมดพระราชาคณะที่เข้ามาฉัน แต่
ถานาที่มาแทนนั้นไม่ได้สรง ครั้นสรงแล้วครองไตรแพรเข้ามา
นั่งที่ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
เข้ามาทรงประเคนข้าวแช่พระ ครั้นฉันแล้วพระสงฆ์ถวายอนุโม-
ทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลากลับไป เวลาเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

เวลาค่ำทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เสด็จไปทรงจุดเทียน พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรรมเปรียญ ๓๑ รูป
สวดพระพุทธรูปในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยเป็นการฉลองพระ
ทรายอย่างเช่นเคยมาทุกปี

พระครูไทย ๔ รามัญ ๔ สวดมนต์ที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ด้วย

วัน ๓ ๖ ค่ำ ประกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูก
เธอเสด็จไปทรงประเคนพระสงฆ์รับพระราชทานฉันเช้า นั้น คือ
พระราชาคณะถานานุกรรมเปรียญที่สวดมนต์ฉลองพระทราย ๓๑ รูป
พระครูที่สวดมธราภิเษก ๔ รูป รับพระราชทานฉันเช้าในพระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัย ครั้นพระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้วพระบาทสม
เด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เสด็จออก
ไปประทับพระที่นั่งราชฤดี ทรงผลัดพระภูษาและทรงพระสพักตร์

โหมพัตรเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่ที่ทรงมูรธาภิเษกสนาน ขณะ
 นั้นพระสงฆ์ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยถวายชัยมงคล เจ้าพนักงาน
 ประโคมแตรสังข์พิณพาทย์มโหรีตามจารีตขัตติยราชประเพณี เจ้า
 พนักงานถวายน้ำพระพุทธมนต์ในพระเศวตฉัตร ชีพ้อพราหมณ์ถวาย
 น้ำกรดสังข์ตามไสยเวท แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากที่ทรงทรง
 เครื่องเสริจ เสด็จเข้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยเสด็จทรงพระเคน
 ข้าวแซ่ สมเด็จพระพุทธโฆษา พระราชาคณะถนอมบรมปรีชา
 รับพระราชทานฉัตรพล เจ้าพนักงานเชิญพระบรมอัฐิพระอัฐิ
 ออกมาประดิษฐานบนพระที่นั่งเศวตฉัตรและโต๊ะจีนตามเคย
 เมื่อพระสงฆ์รับพระราชทานฉัตรแล้วทรงทอดผ้าคู่สดับปกรณ์พระ
 บรมอัฐิพระอัฐิตามเคย แล้วพระสงฆ์ถวายอนุโมทนา อติเรก
 ถวายพระพรลา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายทอดผ้าคู่
 ของพระบรมวงศานุวงศ์ที่ส่งมาแต่ข้างในและของข้างหน้านั้นแล้ว
 พระสงฆ์ที่รับพระราชทานฉัตรนั้นสดับปกรณ์แล้วกลับไป แล้ว
 พระสงฆ์รายร้อยอีก ๕๐๐ สดับปกรณ์พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นข้างใน
 เวลาเที่ยงเศษพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้เชิญมาประชุมเสวยข้าวแช่นั้นเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทที่
 พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทพร้อมกัน แล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้า
 ไปประทับโต๊ะเสวย ณ ห้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
 โดยลำดับดังแผนที่ข้างล่างนี้ (ดูหน้า ๓๙)

ขณะเมื่อก่อนเสวยนั้น สมเด็จพระนาลาวขับเป่าขลุ่ย
เมืองเชียงใหม่ ซึ่งโปรดให้มีตราขอให้จัดลงมาจะส่งออกไปเข้า
เอกษิภิเชนเมืองอังกฤษนั้น ลงมาถึงนำเข้ามาเผ้าที่หน้าพระ
ที่นั่งจักรี โปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาขับถวายตัวเวลาเสวย มีผู้ขาย
คนขับ ๑ หญิงคนขับ ๑ คนขลุ่ย ๓ คน ขับถวายตัวอยู่จนเสวยแล้ว
โปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าคนละสำหรับเงินคนละ ๓๐ บาทแล้ว
เสด็จขึ้นข้างใน สักครู่หนึ่งเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงโปรยธูทองแดงพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์แล้วเสด็จขึ้น

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกมุขเด็จพระที่นั่งจักรีขึ้นบน
ทรงโปรยธูทองแดงพระราชทานราชบุตรมีทหารและนายประค
กรมวัง ดำรงเป็นต้น แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปพระพุทธรัดน
สถาน สรงน้ำพระพุทธรูปยรัตนและอื่นๆ แล้วเสด็จพระราชดำเนิน
ออกทางพระที่นั่งอนันตสมาคม ทรงพระราชนาไปประทับวัดพระ
ศรีรัตนศาสดาราม เสด็จพระราชดำเนินประทับในพระอุโบสถแล้ว
เสด็จประทับประคพระอุโบสถ ทรงโปรยธูและโสฬศพระราช
ทานเจ้านายข้าราชการ แล้วเสด็จเข้าไปทรงจุดเทียนนมัสการและ
ทรงโปรยพระสุหรัยสรงน้ำถวายพระพุทธรูปฎิมากรแก้วมรกต
และในที่ต่างๆ ทั้งปวง โปรดให้พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียน
เทียนสมโภชพระพุทธรูปฎิมากรแก้วมรกต เหมือนอย่างเช่นเคย
มาทุกปี ครั้นถึงวันศกยวารเสด็จพระราชดำเนินไปประทับหอราชน
มานุสร หอราชพวงมานุสร และพระศรีรัตนศาสดารามพระมณฑป

แล้วเสด็จไปทรงบูชาที่ต้นอักษปาลนิโครธ แล้วเสด็จประทับใน
หอพระนาค ทรงจุดเทียนและทรงโปรยพระสุหร่ายสร่งน้ำพระอัฐิ
พระบรมวงศานุวงศ์ แล้วทรงทอดผ้าคู่สดับปรกณพระอัฐิพระ
บรมวงศานุวงศ์ แล้วเสด็จกลับเวลาขามเศษ

วัน ๔ ๒๖ ค่ำ ปีมะกขยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาวันนี้โปรดให้มีสเตอร์ เออเนสเมซัน ซาเตา ซึ่งได้รับ
ตราตั้งจากกรุงเกรตบริเตนเป็นมินิสเตอร์เรสิดนทูตอังกฤษ มา
อยู่ในกรุงสยาม เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระราช
สาธตราตั้งของสมเด็จพระนางเจ้าอังกฤษนั้น โปรดให้จัดการรับ
รองอย่างใหม่ให้คล้ายกับประเทศยุโรปรับราชทูตทุกชาตินั้น มี
การคออ์ฟอเนอียนหน้าพระที่นั่งจักรี ๑๐๐ แตรวง ๑ เวลาบ่าย ๔
โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศอย่างทหาร
มหาดเล็กทรงเครื่องราชอิสริยยศ เช่นไมเคอล เช่นยอชของ
อังกฤษ เสด็จออกประทับห้องดรอนิงรูมพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ดำรงมหาดเล็กทหารตามสมควร
เจ้าพนักงานกรมท่า กรมวัง นำ มีสเตอร์ เออเนส เมซัน ซาเตา
มินิสเตอร์ เรสิดน กงสุลเบเนอรอลอังกฤษ ๑ มีสเตอร์ เฟรนช ๑
มีสเตอร์ เกอดิง ๑ ดอกเตอร์ วิลเลียม วิลลิส หมอสำหรับที่ว่า
การราชทูต ๑ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท มีสเตอร์ ซาเตา มินิส
เตอร์ เรสิดนถวายแอคเรตส แล้วพระเจ้าอยู่หัวทรงสปีชตอบแล้ว
พระราชทานพระราชหัตถ์ให้มีสเตอร์ ซาเตาจับถวายค่านับ แล้ว

มิสเตอร์ ซาเต นำดอกเตอร์วิลเลียม วิลลิสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทให้ทรงทราบ พระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปฏิสันถารโดยสมควรแล้วกราบถวายบังคมลากลับไป พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเวลาค่ำไม่ได้เสด็จออก พระองค์สวรรคตเข้าไปเฝ้าข้างใน

วัน ๕ ๓ ๖ ค่ำ ปีมะรายนเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงรถพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินพร้อมกระบวนนำและตามเสด็จพระราชดำเนินไปถนนบำรุงเมือง เลี้ยวลงถนนพ้องนครเสด็จประทับหน้าวัดบรรนิเวศ เสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการและทรงโปรยพระสุหร่ายน้ำหอมถวายพระชินศรี แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปที่พระเจดีย์เสด็จเข้าในคูหา ทรงจุดเทียนนมัสการและทรงโปรยพระสุหร่ายน้ำหอมพระเจดีย์ทอง แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับวิหารพระศาสดาและพระไวยาศน์ ทรงนมัสการและทรงโปรยพระสุหร่าย แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับวิหารแก้ว ทรงทอดพระเนตรการปฏิสังขรณ์ลงรักปิดทองลงสีเป็นต้น แล้วเสด็จที่พระศรีมหาโพธิ์ทรงนมัสการและโปรยน้ำหอมแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับตำหนักกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ครัวหนึ่งจึงทรงถวายน้ำหอมสรงพระหัตถ์กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ แล้วถวายผ้าไตรอย่างดีไตรหนึ่ง กรมพระปวเรศทรงครองไตรแล้วถวายอนุโมทนา แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับทรงรถพระที่นั่งไปประทับวัดราชประดิษฐสถิตยัมมหาสิมาราม เสด็จประทับใน

พระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการและทรงโปรยพระสุหร่ายสง
พระพุทธรูป แล้วเสด็จประทับตรัสกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
ครู่หนึ่งแล้วทรงสงน้ำและทรงประเคนผ้าไตรอย่างดี แล้ว
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ครองไตรแล้วถวายอนุโมทนา เสด็จ
พระราชดำเนินกลับพระบรมมหาราชวัง

วัน ๖ ๕ ๖ ค่ำ ปีกะยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จพระราชดำเนินออกประทับห้อย
ออกขุนนาง ทรงปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกล่วงกักตั้นรงค์ข้าหลวงเมืองอุบลราชธานี
๑๔ ฉบับ เป็นใบบอกส่งเงินช่วย ๕ ฉบับมีความต้อกันว่าได้เร่ง
เงินแทนเร็วช่วย ดินประสิ่วช่วย ได้เงินช่วยเมืองอุบล เมืองพิบูลย์
มังฆาหาร เมืองตระการพืชผล เมืองมหาชนะไชย เมืองชาณมาน

มณฑล เมืองเสนางคนิคม รวมเลข ๑๔๕๑๑ คนเงิน $\frac{๑๓๘๖}{๕}$

ดินประสิ่ว $\frac{๑}{๕๐}$ ได้ส่งมาครั้งก่อนเงิน $\frac{๒๒๕}{๑}$ ได้แจกเงินเดือน
ทหารกับให้เป็นการตั้งพระจันทเทพสุริยวงศ์เจ้าเมืองหมอกรวมเงิน

$\frac{๔๓}{๓}$ ยังคงเงิน $\frac{๑๑๑๓}{๑}$ ให้นายเคลือบมหาเด็กและท้าวเพ็ช
เมืองอุบลคุมลงมาส่ง กับเร่งเงินแทนช่วยเมืองเขมรได้เงิน

$\frac{๕๒}{๒}$ รวมกับเก่าเป็นเงิน $\frac{๑๐๓}{๒}$ เมืองอำนาจเจริญเงิน $\frac{๓๓}{๒}$

รวมกับเมืองเขมรราชเก่าใหม่ $\frac{๑๔๐}{๒}$ เลข ๑๔๓๓ คนยังไม่สิ้น

เสร็จ ฉะนั้นที่ ๑๐ ว่าจับได้ตัวอ้ายเซียงกัญญาผู้ร้ายปล้นฉกฉกร
ราษฎรเมืองมหาชนะไชย ถามรับเป็นสัจย์ชัดเพื่อน จึงแต่งราชบุตร
ออกจับได้เพื่อนผู้ร้าย ๖ คน แล้วอ้ายหลวงไกรสรเสมากอง
นอกเมืองศรีษะเกษ ขี้แครงไม้ไผ่มีพรรคพวก ๓๐ คนมาแย่งตัว
ผู้ร้ายไป ราชบุตรกับตาแสงก้านันช่วยกันจับได้ตัวคนแย่ง
และผู้ร้ายได้ตัวมาถามรับเป็นสัจย์หมด ได้ส่งตัวเข้ามากรุงเทพ ฯ
กับว่าพระอมรคนใจเจ้าเมืองตระการพืชผลว่า เมื่อปีขาน

สัมฤทธิ์ศึกเก็บเงินช่วยได้ $\frac{20}{1}$ จะส่งมากรุงเทพ ฯ เจ้า
พรหมเทวชัยม้ายให้คร้วพวน ฉะนั้นที่ ๑๑ ว่ามีข่าวเมืองคำ
ทองใหญ่ร้องด้วยความฆ่ากันตายว่าไม่มีใครชำระให้ ได้ว่ากับเจ้า
นครจำปาศักดิ์ว่าโทษฆ่ากันตายกฎหมายฆ่าไม่มีโทษไม่ยอมชำระ
กับว่าพวกลาวพวนลาวยอปลายแขนน้ำร้องว่ามีผู้ไปล่อลวงเอามา
ขายในเมืองนครจำปาศักดิ์หลายราย ได้ต่อว่าเจ้ายุติธรรมธรฯ ว่า
เป็นเมืองประเทศราชหาได้มีศุภอักษรห้ามไม่ ฉะนั้นที่ ๑๒ ขอทำ
ศาลากลางเมืองอุบลราชธานีให้เป็นที่มั่นคงไม่ให้ใช้มุงแฝก ฉะนั้น
ที่ ๑๓ ส่งเครื่องยศราชวงศ์เมืองอุบลราชธานีกับขอศิลาหน้าเพลิง
ไปเผาศพ ฉะนั้นที่ ๑๔ ขอศิลาหน้าเพลิงเผาศพราชวงศ์เมือง
เขมราฐ (เรื่องเจ้าจำปาศักดิ์ใช้กฎหมายฆ่าและไม่เลิกการจับฆ่า
นั้น โปรดให้มัตราถึงพระยามหาอมตย์ให้ห้ามให้จงได้)

พระนรินทรอ่านบอกพระศรีธรรมบริรักษ์ปลัดเมืองนครศรี

ธรรมราชส่งเงินค่านาปีมะเมียจัตวาศก ครึ่งนี้ $\frac{๑๓}{๑}$ $\frac{๕๕}{๕๑๒}$ และส่ง

มาแล้ว ๓ ครั้งเงิน $\frac{๒๔๒}{๑ | ๒}$ เป็นเสร็จสิ้นจำนวนแล้ว นะบบ ๑
 ใบบอกพระยาภาณุงานดิฐส่งเงินภาษีผลประโยชน์จำนวนปั่วอก

นอศกงวดเดือน ๘ เงิน $\frac{๓๐}{|}$ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง

แล้วเสด็จขึ้นเสด็จประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่น
 เทววงศ์ครุหนึ่งแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๗ ฎี ๖ ค่ำ ปีกะยายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
 ประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่น
 ออกขุนนาง

พระยาศรีอานบอกพระยามหาอมาตย์ที่ ๕ ว่ายกจากเมือง
 กบิลบุรีถึงบ้านบุตะเคียนแขวงเมืองศรีโสภณณวัน ๒ ๑ ๕ ๕ ค่ำ
 เวลาเช้า ๓ โมงกลับครั้นตัวสะบัดร้อน สะบัดหนาว บ่าย ๒ โมง
 ยกไปถึงศีรษะกระบือหยุดพัก กรมการเมืองศรีโสภณถือหนังสือ
 ขกระบัตรเมืองพนมสกลและสุภอักษรเจ้านครจำปาศักดิ์วางเวร ๑
 ถึงพระยามหาอมาตย์ ๑ แต่ฝนก็ของเดี๋ยวกันจึงได้นึกออกได้ความ
 ว่า เจ้ายุติธรรมธร เจ้าอุปราช เจ้านายท้าวพระยาคุมช้างพลายสำคัญ
 ลงมาถึงบ้านยาเย็บซึ่งจะโปรดให้ไปกิดราช การเมืองนครจำปาศักดิ์
 นั้น เจ้าจำปาศักดิ์เจ้าอุปราชก็ลงมาเสีย วิตกว่าจะจัดการอะไรไปไม่
 ตลอด แต่คงจะขึ้นไปให้ถึง ทั้งอาการที่ไม่สมายก็กลับมีขึ้น ถ้าเป็น

อย่างไรไปจึงจะบอกมา กับส่งไปบอกเจ้านครจำปาศักดิ์ลงมาด้วย
ศุภอักษรเจ้านครจำปาศักดิ์เจ้าอุปราชว่าวัน ๓ ๑๑ ๓ ค่ำ ปีมว
กอสก ได้พร้อมกันนำช้างพลายสำคัญออกจากนครจำปาศักดิ์
เดินวันละ ๒๕๐-๓๐๐ เส้น เดินแต่เวลาเช้าทุกวันถึงบ้านยาเย็บ
แขวงนครจำปาศักดิ์วัน ๒๔ ค่ำ ปีมวกอสกแล้วจะรีบเดินลงมา

พระนรินทร์ อ่านบอก พระยา อภัยบริรักษ์ เมืองพัทลุง ๒
ฉบับ ๆ หนึ่งส่งต้นไม้ทอง ๖ ต้น เงิน ๖ ต้น ๆ ละ ๑ เทียนพนม
๑๐๐๐ เล่ม ผ้าขาวพับ ๒๔ สอก ๒๐ พับ เครื่องราชบรรณาการ
เสื่อจำนวนปีวอกกอสกให้กรมการคุมเข้ามาส่ง แต่ไม่มีมะริด
๑๕ ท่อน ลวด ๑๕ ลวดนั้นจะส่งมาภายหลัง ฉบับ ๑ ขอ
พระกรุการามเป็นพระครูอริยสังวรเจ้าคณะใหญ่เมืองพัทลุงต่อไป

แล้วเสด็จขึ้นประทับ ออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์
เวลาเกือบย่ำค่ำเสด็จขึ้น

เวลาเกือบ ๔ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าจนเวลา ๒ ขาม
กลับออกมา

วัน ๑ ๖ ๖ ค่ำ ปีมะกขยังเป็นฉอก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
ปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระพลสงครามผู้รักษาเมืองนครสวรรค์
ว่าได้เกณฑ์กันบักเสาโทรเลขติดอินสุเลตเตอเสร็จแล้วแต่ยังไม่
ได้พาดสายโทรเลข แล้วหม่อมเทวธิดาฯ ให้หม่อมยา นายเดช

ลงมาช่วยจัดการได้พร้อมกันพาดสายโทรเลขแล้วบ้าง จะให้แล้ว
ในเดือน ๕ ปีระกาสัตตศกฉบับ ๑ กับใบบอกหลวงวิจารณ์-
พยุหผลปลัดเมืองพยุหคีรี ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งว่าพระพยุหาภิบาลผู้ว่า
ราชการป่วยถึงแก่กรรม ขอศาลาหน้าเพลิงไปเผาศพ อีกฉบับ ๑
ส่งเงินแทนเหล็กหางกุ้งส่วย ซึ่งค้างพระพยุหาภิบาลจำนวนปีขาด
๕ | ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ฉบับ ๑ ใบบอกหลวงสัจพันธ์ศิริ
กรมการพระพุทธรบาท ว่าพระพรหมบริรักษ์ไปถึงพระพุทธรบาท
นำฎีกามาเบิกข้าวสาร ได้ออกเงินซื้อข้าวจ่ายให้พระพรหมบริรักษ์
นายไพร่ ๘๕ คน ข้าวสาร ๘๘ ถัง เป็นเงิน $\frac{๑๖}{๒}$ | แล้วได้ส่ง
พระพรหมบริรักษ์ไปแขวงเมืองไชยบาดาลแล้วส่งฎีกามาเบิกเงิน
ฉบับ ๑ ใบบอกพระอินทรประสิทธิศรเมืองอินทบุรี ขอให้ผูก
พัทธสีมาวัดบ้านไร่ กว้าง ๖ วา ยาว ๕ วา

พระนรินทรอ่านบอกพระอนุรักษโยธา หลวงนราธิกรณ์ฤทธิ
ได้เร่งให้พระยาภูเก็จส่งเงินภาษีอากรที่ค้างพระยาวชิตสงคราม
๑๑๘๔๔๕ เหรียญ แล้ววัน ๔ ๑๐ ๕ คำ หลวงทวีปสยามกิจบอก
ไปว่าพระยาภูเก็จได้ส่งเงินภาษีอากรเมืองภูเก็ตไปเงิน ๑๑๘๔๔๕
เหรียญ นายพุ่ม นายหรรษา ส่งเงินภาษีเมืองถลาง ๘๑๖๐ เหรียญ
ได้ฝากเงินเมืองภูเก็ตไว้ที่ชาแมกแคนไทม์แบงก์ ๔๑๘๔๐ เหรียญ
ฮ่องกงเซี่ยงไฮ้แบงก์ ๓๗๔๕๖ $\frac{๖}{๗}$ เหรียญ ชาเตอร์แบงก์ ๓๕๖๔๘ $\frac{๓๓}{๓๓}$
เหรียญ เงินเมืองถลางฝากชาเตอร์แมกแคนไทม์ ๘๑๖๐ เหรียญ
รวม ๑๒๓๑๐ $\frac{๕}{๖}$ เหรียญ ได้รับรีเสดจากแบงก์แล้ว ฉบับหนึ่ง

บอกพระยาภูเก็ว่าด้วยส่งเงินภาษีรายค่างพระยาวิชิตสงคราม
๑๑๘๕๕๕ เหยียญไปให้หลวงทวีปสยามกิจแล้ว

พระยาพิพัฒน์อ่อนบอกพระยานนทบุรีว่าอายแดงเช่นกับพวก
กลุ่มรวมกันฟันนายรอดตาย ได้ตัวอายแดงเช่นมาถามรับเป็น
สัตย์ แต่ว่าฟันผู้ร้ายซึ่งต่อสู้กันในกลางทางหา รู้จักชื่อไม่ ยังสืบ
พระยานอยู่

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์จนะเวลา
ค่ำเศษเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒๓ ๖ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระ แล้วทรงสัปดนาคเพลิงพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้า
สวัสดิ์ในกรมขุนกุวไนย ๑ ศพกรมรถฎกรมโหรในพระบรม
มหาราชวัง ๑ ศพขุนราชกุมารหมอกุมาร ๑ แล้วเสด็จขึ้น
พระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยาวิเศษฤๅไชยเมืองฉะเชิงเทราว่า
ด้วยพร้อมกันเมืองนนทราชนัน ข้าหลวงหาตัวนายกองส่วยทอง
มาเร่งทองคำส่วยที่ค้างตั้งแต่จำนวนปีมะโรงสัมฤทธิศก ถึงปี

มะแมเบญจศก ๑๖ ปี เป็นทองคำหนัก $\frac{๒๒}{๑}$ กิต ๑๔ หนักเงิน

$\frac{๓๑๓}{๑๒}$ ชำระได้เงินแทนทองคำส่วยเงิน $\frac{๖๔๐}{๒}$ มอบให้เมือง

นนทราชนันคืบมาส่งครั้งหนึ่งก่อน มะแม ๑ ไปบอกพระโบราณ

บุรณรักษ์ พระพิทักษ์เทพธานี ปลัดกรุงเก่าว่า สืบสาวเอาตัวผู้ร้ายมาจันทรงโกที่วัดพระนันทะ ได้ตัวผู้ร้ายชื่ออ้ายทรัพย์มาถามรับเป็นสัจย์ส่งตัวมากรุงเทพ ฯ (โปรดให้ลูกขุนปรึกษาโทษ)

พระนรินทร์อ่านบอกพระขนิษฐาสงครามปลัดเมืองนครเขื่อนขันธ์ ๒ ฉบับ ฉบับ ๑ ว่าด้วยผู้ร้ายประมาณ ๓๐ คน ทาหน้าขาวหน้าดำขึ้นปล้นเรือนเงินเกียะ จันทันอำแดงวัน บ้านปากคลอง

พระโขนงดีเจ้าของเรือนมีบาดแผลเก็บทรัพย์ไปได้รวม ๑๔^๕/_๓ เจ้าของทรัพย์จำหน้าได้รู้จักชื่อว่าอ้ายกัง อ้ายดี อ้ายกราน ได้แต่งกรรมการสืบจับได้ตัวอ้ายกรานมาคนหนึ่ง บิดาอ้ายกังเป็นจำนำคนหนึ่ง นอกนั้นยังแต่งกรรมการติดตามอยู่ แต่อ้ายกรานนั้นให้การไม่รับ ฉบับ ๑ ว่าด้วยผู้ร้ายประมาณ ๓๐ คนขึ้นปล้นบ้านนายเหม็น นายศรี อำแดงมิ่ง บ้านคลองทุ่งหนองบอนปลายคลองพระโขนง ผู้ร้ายดีนายเหม็นๆ นายศรีหนีไป ผู้ร้ายเข้าเรือนเอาศีรษะขวานดีอำแดงมิ่งและกดคอกลงไว้ถามจะเอาเงินและของ อำแดงมิ่งต้องบอกให้ผู้ร้ายๆ เก็บได้

เงินและของรวมราคา ๔^๓/_๓ แล้วพากันไป เจ้าของทรัพย์จำหน้าไม่ได้ ได้แต่งกรรมการออกสืบสวนจับแล้วยังไม่ได้ความ

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับส่งกับกรมหมื่นเทววงศ์ครู่หนึ่งเสด็จไปประทับชิตติงรุณ หลวงปฏิบัติเผ้าถวายกระโถนเล็กที่ส่งมาใหม่ แล้วพระองค์ทองแถมเผ้าถวาย

แผนที่พระคานักที่จะทำใหม่พระราชวังบางปะอิน ทอดพระ
เนตรและถวายแข่งขันเงินที่จะทำด้วย แล้วพระอมรเฝ้าถวาย
แผนที่โรงทหารปืนใหญ่ที่จะทำใหม่ แล้วเสด็จขึ้นข้างในเวลา
ทุ่มเศษ

วัน ๓ ๙ ๖ ค่ำ ประกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่มีราชการ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสพระราชอุทยานสราญรมย์จนเวลาทุ่มเศษเสด็จกลับ

วัน ๔ ๙ ๖ ค่ำ ประกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
ตรอนิงรุม พระองค์ดีศวกุมารนำหมอแมกฟาลันด์ครูสอน
หนังสือโรงสกลูว์วังนั้นทูลทูลยานเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท หมอ
แมกฟาลันด์นำบุตร ๓ คน คือ วิลเลียม แมกฟาลันด์ เฮนรี
แมกฟาลันด์, ยอช แมกฟาลันด์ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ทรงพระราชปฏิสันถารโดยควรแล้วถวายบังคมลาไป

เสด็จมาประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว
เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาสุรินทรภำไชยข้าหลวงทำการ
โทรเลขว่า ทำการสายโทรเลขแต่ลำทรายทองบ้องตึงยอดเขา
แดนรวมทาง ๑๐๓๕ เส้น ๕ วา ของไขเหลื่อได้มอบไว้ที่พระศรี-
สวัสดิ์ได้ทำทางโทรเลขเสร็จบ้างแล้ว ได้ทำโรงสเดชั่นที่บ้องตึง
หลัง ๑ หนองใหญ่หลัง ๑ หนองศรีมงคลหลัง ๑ วัน ๓ ๙ ๖ ค่ำ

ปีระกาได้ต่อสายโทรเลขกับฝ่ายอังกฤษที่ยอดเขาแดนแล้ว ได้ให้พระศรีสวัสดิ์จัดคนรักษาสเตชั่น ๆ ละ ๒ คน แต่ทางข้างเดินนั้นไม่แล้วเสร็จ คนเจ็บป่วยมากขอทำปี่หน้า เครื่องมือเหลืองานนั้นมอบพระยาภาณุจนบุรีไว้แล้ว ฉะบับ ๑ บอกพระยาภักดีนฤบดีนทร พระยาอมรินทรภักไชยเมืองราชบุรีว่า พระณรงก์ภักดีตกน้ำตายจะเผาศพพระณรงก์ภักดี ขอพระราชทานศีลาหน้าเพลิง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์กฤษณ์หนึ่งเสด็จขึ้น เสด็จไปประทับชิตติงมทรงหนังสือราชการจนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้นข้างใน

เวลา ๔ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๒ ยาม

วัน ๕ ๑๐ ๖ คำ ปีระกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

บ่าย ๕ โมงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยามหาอมตย์ ๒ ฉะบับ ๆ ที่ ๖ ว่าไปถึงเมืองศรีโสภณวัน ๕ ๑ ๕ คำพระยาพนมพิณจึงแต่งให้กรมการลงมาแจ้งความว่าพระยานุภาพมีหนังสือมาจับอายโตกพวกนักองค์วัดตาได้แล้ว ถ้าพระยาพนมพิณจะส่งอายเสาญวนที่เข้ามาเกลี้ยกล่อมคนเมื่อใด พระยานุภาพไต่รถจะแต่งกรมการคุมอายโตกเข้ามาส่งด้วย ในวันนั้นเวลา ๒ ยามหลวงขกระบัตร์เมืองพนมสกลผู้ว่าราชการเมืองศรีโสภณมาแจ้งความว่า ได้รับจดหมายหลวง

อภยเมืองพนมสกวว่า อ้ายสายผู้ร้ายปล้นเจ้าเมืองโตนกซึ่งหนีไปอยู่เมืองกำพงสวายนั้น กลับเข้ามาแจ้งความแก่ราชทูรว่ามีพวกประมาณ ๔๐๐-๕๐๐ คนมาอยู่ที่กันโจร พระยามหาอมตย์ไม่ไว้ใจราชการได้ให้หลวงเสนีพิทักษ์ จมื่นมณฑลพิทักษ์คุมไพร่ ๕๐ คนเสรมปืนกระสุนดินดำไปรักษาราชการก่อน แล้วพระยามหาอมตย์จะยกตามไปภายหลัง อีกฉบับ ๑ บอกที่ ๑ ว่าหลวงเสนีพิทักษ์ จมื่นมณฑลพิทักษ์มีจดหมายมาว่า พบกรมการเมืองพนมสกวบ้านพะเนียดน้ำ ถ้ามได้ความว่าอ้ายสายเข้ามาที่วัดจริงแต่หามีพวก ๔๐๐-๕๐๐ จริงดังลือไปแล้วหายไประยาพนมพินิจได้ออกติดตามจับตัว แล้วพระยานุภาพไตรภพได้มาหาพระยามหาอมตย์ที่เมืองศรีโสภณปรึกษาราชการที่จะตั้งด่านปลายแดนที่ติดต่อกับเขตต์แดนเมืองพนมเปญ และให้ทำแผนที่ส่งเข้ามาภายหลัง กับพระยานุภาพแจ้งความว่าเรื่องอ้ายสายที่ว่ามีพวกมากนั้นเห็นจะไม่จริง เพราะถ้าจริงดั่งนั้นเมืองนครเสียมราชซึ่งอยู่ขึ้นนอกจะต้องรู้ก่อน ด้านทางกัระวังแข็งแรงอยู่ ซึ่งพระยามหาอมตย์จะยกไปทางพนมสกวนั้นเห็นอ้อมไปเปล่าๆ ขอให้ไปทางสวายจิก การเมืองพนมสกวพระยานุภาพจะรับฉลองพระเดชพระคุณ พระยามหาอมตย์จะกราบถวายบังคมลาไปทางสวายจิก จะได้พบกับเจ้านครจำปาศักดิ์ ได้มีหนังสือกำชับหลวงเสนีพิทักษ์ไปให้ระวังราชการให้แข็งแรงแล้ว

พระนรินทรอ่านบอกพระเพ็ชรพิสัยศรีสวัสดิ์ปลัด หลวง

พิพัฒน์พิชญมยกระบัตรเมืองเพชรบุรี ๒ ฉบับ ๆ ๑ ว่าด้วยผู้ร้าย
๗ คนขึ้นปล้นเรือนอ้าแดงเหมือน อ้าแดงกลัด เก็บทรัพย์สินไป
๒๒ กับสิ่งของ ๒๒ สิ่งไป กรมการสืบจับได้อัยชา อัยฟ่ง
อัยจิตร อัยหวาน อัยแข่ง อัยพงมาตามรับเป็นสัดยส่งของ
กลางได้ ส่งตัวผู้ร้ายกับคำให้การเข้ามา ฉบับ ๑ ว่าด้วยมีตรา
พระคสสีห์ให้ห้ามขุนพัฒนายบ่อนเสมียนเขียนโผยหวยเบียดจับยัก
ในเมืองเพชรบุรี ถ้าไม่ฟังให้จับนั้น จับได้เสมียนผู้เขียนโผย
๕ คนตัวจำนำ ๔ คน หลบหนีไปเสีย ๒๗ คน ๆ ที่จับได้นั้นจำไว้
ตามท้องตราแล้ว

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิรับสั่งกับ
กรมหมื่นเทววงศ์ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

เวลา ๔ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจน ๒ ยามเศษ

วัน ๖ ๑๖ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาวันนั้นไม่ได้เสด็จออกขุนนาง เวลาค่ำเสด็จพระราช
ดำเนินวังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระบารามประมัญ
การทำบุญวันประสูติ

เวลายามเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช
ดำเนินออกพระที่นั่งจักรีทรงพระราชยานไปประทับวังสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบารามประมัญเสด็จ
ประทับบนท้องพระโรงรับสั่งกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า
มหามาลากรมพระบารามประมัญเสด็จพระราชทาน
ถวายพระหัตถ์พระราชทานพรชัยมงคล และไม้ท้าวหาวยเทศน์

นาฬิกาพกเรือนทองคำติดอยู่ที่ศรยะและเงิน ๒๐ ชั่ง เสด็จ
ประทับตรัสอยู่ประมาณชั่วทุ่ม ๑ เสด็จไปประทับห้องเสวย ๆ แล้ว
เสด็จลงมาประทับพลับพลาทอดพระเนตร ละครทำวราภิกิจอยู่จน
เวลา ๒ ยาม เสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง

วัน ๑๑^๒ ๖ ค่ำ ปีกะยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกประ-
ทับตรอนิงรุม กรมหมื่นเทววงศ์นามิสเตอร์ ขอน ไกรสเกส ๑
มิสเตอร์ ยี เอส เมอร์เรย์ ๑ ซึ่งเป็นคนอินเอยเนี้ยทำรถไฟเข้า
มาเผ่าทุลละของชูลีพระบาท ทรงพระราชปฤสัถฐานโดยสมควร
แล้วถวายคำนับบังคมลากลับไป

เสด็จพระราชดำเนินมาประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิด
ทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระวิจิตรชาญณรงค์เมืองปราจีนบุรีว่า
ด้วยความผู้ร้าย ๑๔ คนขึ้นปล้นเรือนเงินบังอำแดงอ้อม ยิงแทง
ตีฟันเจ้าของทรัพย์มีบาดแผล แต่เมื่อหลวงทรงสุรเดชยังไปเป็น
ข้าหลวงนั้น ได้ช่วยกันสู้ได้ตัวอ้ายไทยมาตามรับเป็นสัจย์ซัด
เพื่อน ๑๐ คน และซัดหลวงชนะเที่ยงว่าเป็นเจ้าสำนักได้ส่วน
แบ่งปันควย ได้ตัวมาตามรับเป็นสัจย์ส่งของกลางและได้มีสูตร
นารายณ์ไปเอาตัวคนต้นซัดที่เมืองประจวบคีรีขันธ์ยังไม่ได้ตัวมา
จึงส่งตัวอ้ายไทยกับพวกที่จับได้เข้ามากรุงเทพ ฯ ก่อน

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับ ออฟฟิศรับสั่งกับ
กรมหมื่นเทววงศ์ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

เวลา ๔ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๕ ทุ่มเศษ
กลับออกมา

วันนั้นเจ้าหมื่นไวยถวายหนังสือขอนายเสนห์หุ้มแพรไปเป็น
ผู้ดูแลราชการเป็นผู้ช่วยในกรมทหารหน้า มีพระราชหัตถ์พระราช
ทานพระบรมราชานุญาตให้ไปรับราชการตามที่ทูลขอ

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ส่งหนังสือ นิมิสเตอร์เรสซิเดนทูดองกฤษ
ว่าได้รับหนังสือมาจากไวยกงซุลองกฤษที่เชียงใหม่ ว่าที่ปลาย
เขตต์แดนเมืองตากซึ่งจะไปเมืองพะม่าองกฤษ และปลายแดน
เมืองกำแพง เมืองเถิน มีผู้ร้ายชุกชุมมาก เป็นที่เดือดร้อนแก่
พ่อค้าพวกเดินทางมาก มีพระราชหัตถ์ถึงสมเด็จพระเจ้า
จะจัดการชำระปราบปราม จะโปรดให้พระพิเรนทรเป็นข้าหลวง
ไปจัดการให้เรียบร้อย

วัน ๑ ๑๓ ๖ คำ ประกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลากลางวันไม่ได้เสด็จออกขุนนาง

เจ้าพนักงานจัดการตั้งพระราชพิธีจรดพระนังคัล ในวันนี้
เชิญพระคันธารราษฎร์แห่ออกไปทอัสนาม แห่เทวรูปออกไปทุ่ง
ส้มป่อย พิธีสงฆ์ตั้ง ณ ทอัสนามหลวง พิธีพราหมณ์ตั้ง ณ
ทุ่งส้มป่อยหลังบ้านญวน เวลา ๒ ทุ่มเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกไปประทับพลับพลาที่ทอัสนามหลวง

หม่อมเจ้าพระพุทธรบาทปลัดชั้นเป็นประธานสงฆ์ เจ้าพนักงาน
นำพระวินัยมุนีซึ่งไปรุดตักกับหม่อมเจ้าพระพุทธรบาทกับพระสงฆ์
รามัญวัดช่องลม ซึ่งไปเมืองรามัญมาเฝ้าในที่นั้นด้วย เจ้า
พระพุทธรบาทกับพระวินัยมุนีถวายพระแก้วผลึกองค์ละองค์ แต่
พระรามัญนั้นถวายพระธาตุและพระบูรณต่างๆ หลายองค์ พระ
เจ้าอยู่หัวทรงพระราชปฏิสันถารโดยควรแล้วถวายพระพรลาไป
ทรงประเคนจีวรสบงผ้ากราบพระแก้วหม่อมเจ้าพระพุทธรบาทและ
ปรีชญรวม ๑๑ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วโปรดเกล้า ฯ ให้
พระยาอภัยรณฤทธิ์ซึ่งจะเป็นผู้ไปแรกนาขึ้นไปนั่งฟังพระสงฆ์เจริญ
พระพุทธมนต์ ทรงจุดเทียนนมัสการ เจ้าพระพุทธรบาทถวายศีล
ขุนสุวรรณอักษรอ่านประกาศจบแล้ว พระสงฆ์สวดทวาทศปริตร
ครั้นพระสงฆ์สวดมนต์จบแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
พระราชทานน้ำพระมหาสังข์ขัตติยราชนิกุลแก่พระยาอภัยรณฤทธิ์ และ
เก่าแก่ซึ่งเป็นนางเทพีทั้ง ๔ คน แล้วโปรดให้สมเด็จพระ
ทรงรัตนาทานทั้ง ๕ นั้นด้วย แล้วพราหมณ์รัตนสังข์ท่านทั้ง ๕
เหมือนกัน เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จพระราชดำเนินมาประทับวัง
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ทอดพระเนตรละครเจ้าหมื่นสรวรพี-
เพ็ญฤกษ์ดีเล่นสนุกรก ทอดพระเนตรอยู่จนเวลา ๗ ทุ่มเศษ
เสด็จกลับ

วัน ๒๑ ๖ ค่ำ ปีกะกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๔ โมงกับ ๒๙ นาที เจ้าพนักงานแห่พระยาอภัย

รณฤทธิไปยังโรงพิธีทุ่งส้มป่อยแล้ว เจ้าพนักงานนำผ้า ๔-๕ คืบ
เข้ามาให้พระยาอภัยรณฤทธิ ๆ อธิษฐานจับผ้ากว้าง ๖ คืบนุ่งเสร็จ
แล้ว ครั้นเวลาเช้า ๔ โมง ๕๘ นาทีเป็นศุภมหาราตรีมงคลฤกษ์
พระยาอภัยรณฤทธิออกจากที่พักไปยังที่แรกนาขวัญ แล้วเจิม
พระโคไถแล้วจึงไถแรกนาขวัญ นางเทพีก็ไปรับพิธีัญญาหาร
อันเข้าพิธีตามโบราณจารีตประเพณี ครั้นแรกนาแล้วพราหมณ์
นำข้าวเปลือก ข้าวโกษณ์ ถั่ว งา หนุ่ย น้ำ เหล้า รวม ๗ สิ่ง
ให้พระโค ๆ กินหนุ่ย โหรพราหมณ์พยากรณ์ว่าัญญาหารจะ
บริบูรณ์ พระยานุ่ผ้า ๖ คืบนั้นน้ำมากกว่าปี่วอกนอกศกคืบเศษ
เป็นเสร็จการพระราชพิธีแรกนาขวัญ ที่ทุ่งท้องสนามมีการเลี้ยง
พระที่สวดมนต์เมื่อคืนนี้ด้วย แล้วเจ้าพนักงานแห่พระคันธาร
ราชฎีและเทวรูปกลับตามเคย

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลง
ซ้อมกระบวนแห่โสกันต์พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าประวิชา-
โนดมเป็นกระบวนข้างใน

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินออกประทับห้อง
ออกขุนนางทรงเปิดทองพระแล้ว เสด็จพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านสุกอักษรเจ้ายุติธรรมธร เจ้านครจำปาศักดิ์ว่า
ด้วยพร้อมกับเจ้าอุปราชนำช้างพลาย สำคัญลงมาถึงเมืองขุขันธ์แต่
วัน ๑๕ ๔ ค่ำปี่วอกนอกศก กรมการเมืองขุขันธ์ได้สมโภชช้างสำคัญ
แล้วเดินออกจากขุขันธ์วัน ๕ ๕ ค่ำประภายังเป็นนอกศกถึงเมือง

สังกะวัน ๕ คำ ผู้รักษาเมืองกรมการได้สมโภชตามเคย กำหนด
จะออกจากเมืองสังกะวัน ๕ คำไประกายยังเป็นฉอศก กำหนด
จะให้ถึงเมืองปราจีนบุรีในเดือนหกนี้

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาพิพิธภักดี ศรีสุลต่านมหมัต
รัตนานุชิต สัทธิสุนทร บวรวิวงษา พระยาคลังตัน ขอบพระเดช
พระคุณที่ได้โปรดเกล้าฯ ให้หลวงดำรงสุรินทรฤทธิข้าหลวง พระ
ภักดีดำรงฤทธิเมืองนครศรีธรรมราช ออกไปเยี่ยมอาการป่วย
พระยาเดชาอนุชิตมหิศรราชานุกุลวิบูลย์ภักดีผู้กำกับดูแลราชการ
ซึ่งป่วยให้ตัวแข็งไปข้างหนึ่งนั้น อาการค่อยคลายหายบ้างแล้ว
ถ้ามีอาการมากมายไปจึงจะบอกมาครั้งหลัง พระนรินทร์นำหลวง
ดำรงสุรินทรฤทธิ หลวงลักษมาลาเผ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระสุนทรบุรี เมืองนครชัยศรี ๒
ฉบับว่าด้วยผู้ร้าย ๑๔-๑๕ คนขึ้นปล้นเรือนอำแดงทอง
และยังนายสนับตาอำแดงทองตายคาที่ เก็บทรัพย์ไปเป็นราคา
๘ | ๒ จำนำผู้ร้ายไม่ได้ ได้แต่งกรมการออกสืบจับแล้ว
ฉบับ ๑ ว่านายแก้วคุมกระบือ ๓ กระบือไปเลี้ยงที่ทุ่งบางพระ
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษมีผู้ร้าย ๓ คนเข้าต้อนนายแก้วล้มลง อ้ายผู้ร้าย
ไล่กระบือไป พบนายกลั่น นายน่ม นายแดง บ้านบางพระ
นายกลั่น นายน่ม นายแดง จำกระบือได้ว่าของนายแก้ว อ้าย
ผู้ร้ายทั้งกระบือหนีไป นายแดง นายกลั่น นายน่ม เดินมาพบ

นายแก้วล้มลงนอนอยู่ จึงช่วยกันพยุงมาได้หนึ่งคน นาย
แก้วขาดใจตาย ได้แต่งกรรมการออกสืบจับแล้ว

แล้วพระราชทานตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ชื่อภักทธาภรณ์
แอรวิล มุลเลอ หลวงปฏิบัติราชประสงค์ ๑ แล้วรับสั่งให้พระยา
อนุชิตชาญไชย ออกไปชำระความผู้ร้ายเมืองนครชัยศรีให้เรียบ
ร้อย แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓ ๑๕ ๖ ค่ำ ปีมะรกราชยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาวันนั้นเริ่มการพระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอพระองค์
เจ้าประวิชาวัฒนโคม ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท แต่แห่รอบ
ในเหมือนเมื่อโสกันต์พระองค์เจ้ากิติยาภรณ์วรลักษณ ขะบวน
แห่และทางที่เดินขะบวนนั้นตามเดิม แต่ตั้งเกยหน้าพระมหา-
ปราสาทข้างในเกยหนึ่ง เกยหนึ่งนั้นตั้งทางพระที่นั่งนิพัทธพงษ์
ฐานารวิจิตร

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงประทับเกยทาง
พระที่นั่งนิพัทธพงษ์ โปรดให้เรียกขะบวนเข้าไปทรงส่งพระกร
พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าประวิชาวัฒนโคม ทรงเสด็จยกแล้ว
เดินขะบวนไปตามทางที่เคยแห่ แล้วเสด็จพระราชดำเนินมา
ทรงรับพระกรทางเกยหน้าประตูพระมหาปราสาทแล้ว เสด็จออก
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมุขตะวันออก โปรดให้พระเจ้าลูกเธอ
พระองค์เจ้าประวิชาวัฒนโคม ออกมาทรงประเคนผ้าไตรสลั้วแพร
ย่ามไหมดเทศแก่กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ หม่อมเจ้า

พระราชกณะ พระราชกณะผู้ใหญ่ผู้น้อยรวม ๓๐ องค์ แล้ว
พระเจ้าลูกเธอเสด็จกลับเข้าไปในพระฉาก พระเจ้าอยู่หัวทรง
จุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีลแล้วพระสงฆ์สวดสวด
ปริตร เสด็จมาประทับครัสกับพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ ครั้น
พระสงฆ์สวดมนต์จบแล้วถวายอดิเรก พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น
ข้างใน สั่งพระกรพระเจ้าลูกเธอลงทรงเสลี่ยงกงแห่กลับตาม
ธรรมเนียม พระเจ้าลูกเธอทรงเกี้ยวอดเหมือนทุกคราว

เจ้านายทรงฉลองราชตระกูลดำ ข้าราชการสวมเสื้อสีดำ
ประทับเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

อนึ่ง เมื่อชะบวนแห่มาถึงหน้าปราสาทข้างใน มีระเบง
กระอ้วกแขวดย แหวงวิไสย สิ่งโตรับชะบวนตามเคย

วัน ๔ ๑ ๖ ค่ำ ประก่ายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงส่งพระกรพระเจ้า
ลูกเธอแห่ไปโดยทางอย่างวันก่อน พระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปทรง
รับพระกรที่เกยทางมหาปราสาท แล้วเสด็จออกพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการ ทรงศีลแล้วพระสงฆ์ ๓๐
สวดธรรมจักรักปัถวนสูตร เติมนมกลสูตรอย่างอื่นตามเคย พระ
สงฆ์สวดมนต์จบแล้วเสด็จขึ้น แห่พระเจ้าลูกเธอกลับ

เวลายามเศษสมเด็จพระเจ้าที่ท้องพระโรงกลางพระที่นั่ง
จักรี ถวายใบบอกพระยาพิไชยแม่ทัพนายกอง และบอกหลวง
เสนากฎัดนายทัพนายกอง ว่าด้วยพระยาราชวรานุกุลและพระยา

พิไชยและนายทัพกองพร้อมกันเข้าล้อมค่ายฮ่อทุ่งเชียงคำ ฮ่อเอาปืนยิงถูกขาพระยาราชวรานุกูลๆ เจ็บบาดแผลได้มอบการให้หลวงเสนาภักดี ขณะนั้นกรมหมื่นประจักษ์ กรมหมื่นเทววงศ์ พระองค์ศิรกรมารเผ่าพร้อมกันที่นั่น ทรงพระราชดำริจะโปรดให้จัดกระสุนดินดำสาตราวุธขึ้นไปเพิ่มเติม และจะโปรดให้ทหารรักษาพระบรมมหาราชวัง คุ่มปืนฮ่อสกิดขึ้นไปด้วย เวลา ๒ ยามเศษเสด็จขึ้น

วัน ๕ ๖ ค่ำ ประกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงส่งพระกรพระองค์เจ้าประวิวัฒน์ในมณฑลทรงพระราชนาง แล้วแห่ไปตามทางอย่างวันก่อน แล้วเสด็จมาทรงรับพระกรที่เกยทางหน้าประตูพระมหาปราสาท พอแห่มาถึงมีระเบง แทงวิไชยกระอัวแทงควาย สิงโตหกละเมนรับชะบวน ทรงรับพระกรพระเจ้าลูกเธอแล้วเสด็จขึ้นพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ประทับมุขตะวันออกทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีลแล้ว พระสงฆ์สวดมหาสมัยสูตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาประทับมุขเหนือ รับสั่งกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอและเจ้าพระยาสุรรังสีไวยวัฒน์ ในเรื่องการทัพฮ่อและการที่จะส่งเครื่องสาตราวุธกระสุนดินดำขึ้นไป พระสงฆ์สวดมนต์จบแล้วเสด็จไปประทับมุขตะวันออก พระสงฆ์ถวายอดิเรก เสด็จขึ้นส่งพระกรพระเจ้าลูกเธอแก่กลับ

เวลา ๔ โมงเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างใน ทรงหนังสือ
ราชการจนเวลา ๒ ข้ามกลับออกมา

วัน ๖^๓/_๓ คำ ปรีะกา ยังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๒ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์เครื่อง
ยศทหารมหาดเล็ก ทรงเครื่องราชอิสริยยศนพรัตน์ราชวรภัณฑ์
เสด็จลงทรงสั่งพระกร พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าประวิชัยดิโนดม
แล้วเดินขบวนแห่ไปตามทาง พระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาทรงรับ
พระกรที่เกยหน้าพระมหาปราสาทแล้ว เสด็จออกพระที่นั่งดุสิต-
มหาปราสาท พระเจ้าลูกเธอทรงเครื่องถอดแล้ว เสด็จออกมา
ประทับมุขเหนือพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระเจ้าลูกเธอทรง
ประทับหน้าอาสน์สงฆ์ออกมา พอใกล้พระฤกษ์พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีล ทรง
ศีลแล้วพอได้พระฤกษ์เช้า ๓ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จทรงหลังม้าพระมหาสังข์ทักษ์ขวักชัยพระราชนัดดาพระเจ้าลูกเธอ
พระองค์เจ้าประวิชัยดิโนดม แล้วทรงจรดพระก้นบิดพระกรไกร
โสกันต์ ขณะนั้นพระสงฆ์ถวายชัยมงคล เจ้าพนักงานประโคม
ดุริยางค์ดนตรีตามประเพณี แล้วโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงวร-
ศักดา สมเด็จพระบวรราชปรีชาธิปัตย์ทรงตัดพระเกศาต่อไป แล้ว
เสด็จลงไปทรงน้ำที่เขากุฎาและที่พระเบญจา พระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานน้ำพระพุทธรูปแล้ว โปรดให้กรมพระราชวังบวร
และต่างกรมทุกพระองค์ประทานน้ำพระพุทธรูปแก่พระองค์เจ้า

ประวิชัยโนดมแล้ว เสด็จขึ้นมาบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ทรงพระเคนพระสงฆ์ ๓๐ รูปรับพระราชทานฉน์ ครั้นพระสงฆ์ฉน์
แล้ว พระเจ้าลูกเธอทรงฉลองพระองค์ครุยเนื่องพระอังสา ทรง
ภูษาเบียรบับจีบเสด็จมาเฝ้า พระเจ้าอยู่หัวทรงหลั่งน้ำพระมหา
สังข์พระราชทานแล้วโปรดให้ทรงพระเคนไทยธรรมพระสงฆ์ ๆ
ถวายอนุโมทนา อติเรก ถวายพระพรลา เสด็จขึ้น แต่งพระองค์
พระองค์เจ้าประวิชัยโนดมทรงเครื่องต้นเสร็จ เสด็จลงประทับ
เกยส่งพระกร พระเจ้าลูกเธอลงทรงยานุมาศแห่กลับทางเดิมมาขึ้น
เกยริมพระที่นั่งพัฒพงศ์ถาวรวิจิตร

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงทรงส่งพระกร
พระเจ้าลูกเธอทรงเครื่องต้นลงทรงยานุมาศแห่แต่เกยหน้าพระมหา
ปราสาทไปตามเดิม เสด็จมาทรงรับพระกรขึ้นไปบนพระที่นั่ง
บรมราชสถิตย์มโหฬาร สมโภชเป็นการข้างในเหมือนเมื่อคราว
ก่อนแล้วแห่กลับทางเดิม

เมื่อสมโภชแล้วพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศทุติยจุลจอม
เกล้าวิเศษ และพานหมากเสวยเครื่องในพร้อมทองคำ ๑ บัว
พระโอษฐ์ทองคำ ๑ หีบหมากเสวยลงยา ๑ เต้าน้ำทองคำพานรอง ๑

เงินพระคลังมหาสมบัติ —^๕— พระคลังข้างที่ —^{๒๐}—

วัน ๗^๕ ๖ ค่ำ ปีมะกา ยังเป็นฉลอก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน

ออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระ
แท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยาพิไชยว่า พระยาราชวานานุกุลมอ
ราชการให้หลวงเสนาก๊กดี ได้ปลุกษาพร้อมกันจัดให้ไพร่ทั้งพื้น
เชื้อเพลิงบังตัวเข้าไปเผาค่ายฮ่อ ทั้งพื้นเข้าไปใกล้ค่ายฮ่อ ๘ วา
พวกฮ่อห่อดินจุดเพลิงทั้งใส่กองพื้น ๆ ใหม้ส่วน ๑ ส่วน กับได้ ๒
ส่วน พอเวลาค่ำเสีย จึงให้เจริญจตุรงค์คุมไพร่ไทย ๓๐๐
พระยานาได้ พระยาเมืองซ้ายคุมไพร่ลาว ๓๐๐ รักษากองพื้น เวลา
ทุ่มเศษพวกฮ่อห่อดินจุดไฟทั้งกองพื้นอีก แต่ดับได้ไม่ไหม้พื้น
วัน ๑๖๔ ค่ำ ปีมอก ฉอศก เวลาเที่ยงได้พร้อมกันคุมไพร่ทั้ง
เชื้อเพลิงเผาค่ายฮ่อใหม่บ้าง ไหม้กองไฟบ้าง เรือนฮ่อบ้าง ฮ่อ
ช่วยกันเอากระบองคี่น้ำดับไฟได้บ้าง ฮ่อบังตัวลงในสนาม
เปลาะเอาปืนยิงหลวงปราบดาคน ๑ ไพร่ตาย ๒ คน บัวยไพร่
๓ คน เห็นว่าทำการไม่สำเร็จจึงคิดกันว่าจะตัดไม้ใบมามัด ๆ
โต ๆ ยาว ๓ สอก โต ๑-๒ กำทั้งบังตัวคนเข้าไปตั้งค่ายประชิดทำ
หอรบสูง ๖-๗ วา หาพื้นเตรียมไว้ได้ที่จะตั้งระดมเผาค่ายให้สำเร็จ
ได้ปลุกษาพระยาราชเห็นด้วย ได้ลงมือทำการแล้วแต่ยังไม่สำเร็จ
ครั้นวัน ๑๖๔ ค่ำ พระยาราชให้มาหาตัวไปปลุกษาพร้อมด้วยพระ
วิภาค ให้พระยาวิไชยนำพระวิภาคไปทำแผนที่เมืองไลเมืองแกลง
และเมืองหัวพันทั้งหก ให้พระยาสุโขทัยเจ้าอุปราชนายทัพนายกอง
ขุนหมื่นไพร่ ๓๒๐๐ คนอยู่ช่วยพระยาราชทำการรบฮ่อทุ่งเชียงคำ

ต่อไป ขอนายทัพนายกองไพร่ไทย ๓๐๐ คน เจ้าราชวงศ์และ
ไพร่เมืองหลวงพระบาง ๓๐๐ คนไปทำราชการด้วย กำหนดจะ
พาพระวิภาคภูวดลไปเมืองแกลงเมืองไล วัน ๓ ๑๐ ๔ ค่ำเป็นเน
อีกฉบับหนึ่งว่าวัน ๒ ๑๔ ค่ำ พระยาพิไชยจัตตนาถทัพนายกอง
ที่ล้อมค่ายฮ่อไว้เรียบร้อยแล้ว ได้ยักจากค่ายทุ่งเชียงคำมาพัก
อยู่ค่ายสี่สะทุ่งเชียงคำ เวลายามเศษได้ยินเสียงปืนผิดธรรมดาเนียม
จึงได้ให้ขุนหมื่นไพร่ ๕๐ คนรีบไปสืบได้ความว่าฮ่อออกแหกค่าย
ที่พระยาสุโขทัยเจ้าอุปราชรักษา ได้รับกันฮ่อตาย ๖ คน จับ
ได้คนหนึ่งเจ็บป่วยมากฮ่อหนีเข้าค่าย ได้ตามฮ่อที่จับได้ ได้ความ
ว่าฮ่อในค่ายมีพวกฮ่อและข้าพวณที่ฮ่อชายหญิง ๔๐๐ เศษ ตั้งแต่
รบกันมาฮ่อตาย ๔๐ เศษ ฮ่อในค่ายคิดแต่จะหนีแล้วฮ่อขาดใจ
ตายเสีย กับว่าเจ้านครหลวงพระบางส่งเสบียงข้าว ๕๐๐ ถึง พรึก
๕ หาบ กระสุนปืน ๒๕,๐๐๐ ดินดำ ๖๐ หาบ ไปถึงทุ่งเชียงคำ
เสร็จแล้ว

พระนรินทรอ่านบอกพระยาสมบัติภิรมย์เมืองสงขลา ๓
ฉบับ ๆ หนึ่งส่งเงินวังนคเมืองสงขลา จำนวนปีวอกนอกสกเงิน
๒๒๕
๑๑ | ๑ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ฉบับหนึ่งส่งเงินส่วยสรรพเหตุ
จำนวนปีมะแมเบญจศกเลข ๓๔ คนเงิน ๕๒ | ให้กรมการคุม
เข้ามาส่ง ฉบับหนึ่งว่าได้เกณฑ์ขอแรงไพร่ตัดคเสาคัดไม้ทำเมรุ

ปลงศพเจ้าพระยาวิเชียรคีรี กำหนดงานเดือน ๑๐ ปีระกาสัปตศก
ขอพระราชทานศีลาหน้าเพลิงพระราชทานเพลิง

แล้วพระราชทานสัญญาบัตรหลวงรามรักษ เป็นหลวงรักษ
ราชหิรัญกรมพระคลังมหาสมบัติ ๑ นายขุนทองมหาเด็กเป็น
พระยาเกียรติเจ้ากรมดั่งกองซ้าย ๑ นายบันครูสอนหนังสือเป็น
ขุนวิจิตรวรรณสาสนครูสอนหนังสือ ๑

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์เจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม
ขึ้น เสด็จไปประทับชิตดิ้งรุม รับสั่งกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จะปราบปรามฮ่อในฤดูฝนก็เห็นจะไม่ทัน การที่บนก็เกือบสำเร็จ
ที่ทหารปืนใหญ่จะไป ก็จะไม่มีการทำเป็นอันงดเลิกเสียก่อน
เมื่อได้ข่าวราชการหนักแน่นมาจึงจัดการไป

วัน ๑๕ ๖ ค่ำ ปีระกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรง
ปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอาณบอกลหลวงวิจารณ์พยุหพลปลัดเมือง
พยุหคีรี ว่าหม่อมเทวาธิราชให้นายเดชมาช่วยหลวงวิจารณ์พยุห
พลกรมการพาดสายโทรเลขแต่พรหมแดนเมืองนครสวรรค์ถึงพรหม-
แดนเมืองมโนรม ๕ วันแล้วเสร็จ ฉะบับ ๑ บอกระยารามณรงค์
สงครามเมืองกำแพงเพชร ว่าป่าไม้ขอนสักฝั่งตะวันออกแขวง
เมืองกำแพงเพชรต่อแดนเมืองพิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร นคร
สวรรค์ว่าเปล่าอยู่ หลวงอินทรเกษมนายอากรป่าฝั่งขอทำป่าไม้

ขอนสั๊กหลักแพก้ำควมไม้กระยาเลยเสีย เงินค่าดอกไม้เป็น
ประโยชน์แผ่นดินต่อไป (โปรดให้สดไว้ก่อนกว่าจะได้ออก
พระราชบัญญัติ)

พระนรินทรอ่านบอกพระยาประสิทธิสงครามเมืองกาญจน-
บุรี ฉะบับ ๑ ว่าหลวงพลสงครามเมืองทองผาภูมิถือนั่งสอ
พระสุวรรณคีรีมาว่า เมื่อเดือน ๓ ปีวอกฉก มะเนียงจัดเกรียง
บ้านเชิงโนแขวงเมืองมรแมนมีใจศรัทธาชวนชาวบ้านมานมัสการ
พระเจดีย์ ๓ องค์ ที่แดนค้อแดนแขวงเมืองสังขละบุรี แล้วพา
กันก่อสร้างปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ ๓ องค์แล้วองค์หนึ่ง แล้วทำบุญ
ฉลอง พระสุวรรณคีรีออกไปดูมะเนียงจัดว่าปีหน้าจะมาก่อสร้าง
อีกพระสุวรรณคีรีเกรงความผิดได้ห้ามปรามไว้แล้ว

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิสรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์กรุหนึ่ง
เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒ ๖ ๖ ค่ำ ประก่ายังเป็นฉก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรงปิด
ทองพระแล้วทรงสัปดาห์นาคเพลิงพระราชทานเพลิงศพพระยาเกียรติ
เจ้ากรมตั้งทองซ้าย ๑ ศพราชวงศ์เมืองอุบลราชธานีซึ่งลงมาถึง
แก่กรรมที่กรุงเทพ ฯ ๑ กับหีบศิลาหน้าเพลิงพระราชทานเพลิงศพ
ราชวงศ์เมืองเขมราฐ ๑ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกหลวงวิเสศภักดียกกระบัตร์กรมการเมืองศรี
โสภณว่าได้ปลุกโรงรับข้างพลายสำคัญ วัน ๓ ๖ ๖ ค่ำ เจริญ

ธรรมเนียมจําปาศักดิ์นําช้างมาถึง ได้มีการฉลองตามธรรมเนียม
ช้างพลายสำคัญสูง ๓ สอก ๘ นิ้ว หูขวาขนาด ๒ นิ้วกึ่งจักษุสี
ผลหวายห้ามปลายหางคด ขนหางสีลวดทองแดง หลังโกงคันขน
งาใหญ่ ๒ นิ้วกึ่ง ยาวพ้นสนับ ๑๓ นิ้ว สัตว์สี่กระบือใหม่
ขนตัวขนสีรีษะขาวล้วน วัน ๖ ๕ ๖ ค่ำ เดือนจากเมืองศรีโสภณ
ฉบับ ๑ ใบบอกพระยาอุทัยมนตรีเมืองปราจีนบุรี ว่าช้างพลาย
สำคัญมาถึงเมืองกระบินบุรีแล้ว เจ้าเมืองกรมการได้รับรองมีการ
สมโภชตามธรรมเนียม ฉบับ ๑ ใบบอกพระยาอนุภาพไตรภพ
เมืองนครเสียมราฐ ว่าด้วยจันทิงเกลี้ยกล่อมกันเป็นอภัยชุม
พากันข้ามเขมรเป็นผู้ร้ายปล้นสดมภ์ในเมืองและในทะเลสาบ
และเที่ยวพุดจ้อออกอำนาจ จะปราบปรามคนต่างประเทศต่าง ๆ
ถ้าจะโปรดให้ชำระประการใดจะฉลองพระเดชพระคุณต่อไป

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาภักดีนฤปดินทรพระยาอมรินทร
ภานุไชย ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งถวายพระราชกุศลปักเขตต์วิสุงคามสีมา
วัดหนองม่วง ฉบับ ๑ ถวายพระราชกุศลปักเขตต์พระอุโบสถ
วัดวิสุงคามสีมาวัดม่วงบ้านละครชุม

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระสุธรรม ไม้ตรีข้าหลวงว่าได้
พร้อมกับพระอินทราชาผู้ว่าราชการเมืองพนัสนิคมชำระความที่คั่ง
ค้างแล้ว ๒๗ เรื่อง ความผู้ร้าย ๘ เรื่องผู้ร้ายรับเป็นสัจย์ ๑๑ คน
แต่ผู้ร้ายที่ยังจับตัวไม่ได้ตัว กับใบบอกพระยา
วิชาชิบดีเมืองจันทบุรี ว่าหลวงสรเสนีนายเรือสยามมกุฎไชย-

ขิดนำตราไปวางให้ระวังรักษาเขตต์แดน อย่าให้เขมรซึ่งวุ่นวาย
เมืองกำพงโสมเข้ามาช่องสุมนคนในพระราชอาณาเขตต์ ได้จัด
การรักษาดูแลโดยแข็งแรงตามท้องตราแล้ว ะบับ ๑ หลวงสรเสนี
นายเรือสยามมกุฎไชยขิดว่าไปถึงเมืองจันทบุรี เมืองตราด เมือง
ปัจจันตคีรีเขตร แล้วลงไปสืบราชการถึงเกาะเสม็ดแดนต่อแดน
พบราษฎรเมืองกำพงโสมสืบถามได้ความว่าฝรั่งเศสกับเขมรหาได้
รบกันไม่ มีแต่ข้าหลวงเมืองพนมเปญลงมาเกณฑ์กระสุน
ดินดำราษฎร ถ้าไม่มีก็เก็บเงินแทนเรือนละ ๑๒ กับว่าเงิน
คิมอ้งยี่เกณฑ์กันขึ้นไปช่วยเขมรเมืองพนมเปญ ๕๐๐ คน จะรบ
กันหรืออย่างไรไม่ทราบ กับว่าเจ้าเมืองกำปอดเกณฑ์ไพร่ยกไป
ไล่ฝรั่งเศสฆ่าไปลิดญวนตาย ๖ คน ฝรั่งเศสหนีไปเมืองพุทไธย
มาส เขมรพากันถมน้ำเมืองกำปอดเสีย แล้วฝรั่งเศสพาเรือ
กลไฟ ๒ ลำ เรือญวน ๒ ลำมายิงเขมรเจ็บป่วยมากแตกหนีไป
ฝรั่งเศสเผาบ้านเมืองเสีย ะบับ ๑ ใบบอกพระพิไชยชลธีเมือง
ปัจจันตคีรีเขตร ว่าได้จัดการรักษาด่านทางโดยแข็งแรงตามท้อง
ตราที่หลวงสรเสนีเชิญไปแล้ว

เวลาข้าคำเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓ ๖ ๖ คำ ปรีะกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖
วันนี้ไม่มีราชการไม่ได้เสด็จออก

วัน ๔ ๖ ๖ คำ ปรีะกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖
ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๕ ๖ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
 วันขึ้นสมโภชพระเจ้าลูกเธอที่จะทรงผนวชณเระ ณ พระที่นั่ง
 จักรมหาปราสาท

เวลาบ่ายพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณ พระ-
 องค์เจ้าระพีพัฒน์ศักดิ์ พระองค์เจ้าประวิษวดีโนดม พระองค์
 เจ้าจิรประวัติวรเดช ทรงเครื่องที่ศาลาคดหน้าพระที่นั่งดุสิต-
 มหาปราสาท เวลาบ่ายค่ำเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับ
 ท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ตั้งพระที่นั่งโสรณที่
 หน้าพระที่นั่งพุทธาน พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เสนาบดี
 ข้าราชการและข้าราชบริพารในที่นั่งนั้นพร้อมกัน โปรดให้
 พระเจ้าลูกเธอทั้ง ๔ พระองค์เสด็จขึ้นมาประทับที่หน้าพระที่นั่งทั้ง
 ๔ พระองค์ พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเทียนสมโภชพระเจ้าลูก
 เธอที่จะทรงผนวช และผ้าไตรบาตรสรรพบริวารเอนกภักดิ์
 ทั้งปวง โดยทักษิณาวฏ์ถันเบญจวาร แล้วพระเจ้าอยู่หัวมี
 พระบรมราชโองการให้หาเข้าไปหน้าพระที่นั่ง ทรงหลั่งน้ำพระ
 มหาสังข์ทักษิณาวฏ์และทรงเจิม พระราชทานพระเจ้าลูกเธอทั้ง ๔
 พระองค์ แล้วพระครูพราหมณ์ถวายน้ำมะพร้าวขั้วและจุลเจิม
 ตามไสยเวท เสร็จแล้วโปรดให้เสด็จกลับไปเปลี่ยนเครื่องเป็น
 เสร็จการสมโภชแทน

อนึ่งวันนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ขัดดียบตระกุดคำ

ทรงสรวอยมหาจักรีบรมราชวงศ์ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
สรวมเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

วัน ๖ ๑๐ ๖ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาบำราบปรปักษ์
ได้เสด็จเข้ามาทรงแต่งตั้งพระเจ้าลูกเธอที่จะทรงผนวชทั้ง ๔ พระ
องค์ ทรงเครื่องต้นอย่างเมื่อวันสมโภชโสกันต์ แต่งพระองค์
ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย และได้ทรงจัดขบวนแห่ทรงผนวชทาง
พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ตั้งขบวนไปออกประตูต้นฝ้าย

เวลาเช้า ๔ โมงพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์
ทรงส่งพระกรพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณ พระ
องค์เจ้าระพีพัฒน์ศักดิ์ พระองค์เจ้าประวิษณุโณดม พระองค์
เจ้าจิรประวัติวรเดช ลงทรงพระยานุมาศ มีพระยา พระ หลวง
เป็นคู่เคียง อินทร์พรหมถือบังแทรกห้อมล้อมพร้อมด้วยพัดโบก
บังสุริยตามธรรมเนียม เจ้าพนักงานประโคมสังข์แตรกลองชนะ
แล้วเดินขบวนฯ แห่มีม้าน้ำรั้วคู่ ๑ ทหารม้าน้ำและม้าเกราะ
ทอง และทหารหน้าเดินเท้า และกรมม้าแซง และพระยาม้า
พระที่นั่งมีธงมังกรธงตะขาบหมู่อาสาร่างต่าง ๆ ล้วนถือสาตราวุธนานา
มีพิณพาทย์กลองแขกเดินกลางขบวน แล้วถึงเสลี่ยงลูกตรง
ทรงผ้าไตรและบาตร มีเทวดาคู่แห่เครื่องสูงกลองชนะสังข์แตร
เป็นขบวนมาถึงพระยานุมาศเดินเป็นลำดับกัน ขบวนหลัง
ก็มีเทวดาคู่แห่และเครื่องสูง พลอาสาถือสาตราวุธเหมือนกัน

เดินกระบวนออกประตูคันพิศาลและประตู.... มาตามถนนข้าง
 วัดพระเชตุพนมาลงถนนท้องสนามไชย พระเจ้าอยู่หัวเสด็จมา
 ประทับทอดพระเนตรบนพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท พอ
 กระบวนเดินล่องไปเข้าประตูสวัสดิโสภณ จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 มาประทับพระที่นั่งไชยชุมพล พระยานุมาศพระเจ้าลูกเธอทั้ง
 ๔ พระองค์เข้าเทียบเกย พระเจ้าลูกเธอเสด็จขึ้นเกยที่ปลูกไว้หลัง
 พระที่นั่งไชยชุมพลทั้ง ๔ พระองค์ ทรงพระกรุณาโปรดพระราช
 ทานเงินสิ่งให้ทรงทั้งทานองค์ละ ๑๐ | ทั้งทานแล้วพระเจ้า
 ลูกเธอเสด็จเข้าไปเปลี่ยนเครื่องที่พลับพลาเปลี่ยนเครื่อง ทรง
 แต่งพระองค์ทรงฉลองพระองค์ครุยเฉียงพระองค์งาทรงผ้าเขียวระบบ
 จีบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าไปในวัดพระศรีรัตน
 ศาสดาราม เสด็จประทับศาลารายทรงประเคนเครื่องเพลกรมพระ
 ปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ โปรดให้เจ้านายประเคนสำหรับเพล
 หม่อมเจ้าพระ พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยถานานุกรมปรีชญ์รับ
 พระราชทานฉันแล้วเสด็จขึ้นพระอุโบสถ พระสงฆ์ฉันแล้วเข้า
 ไปประชุมพร้อมกันในพระอุโบสถ พระเจ้าลูกเธอที่จะทรงผนวช
 เสด็จเข้าไปในพระอุโบสถไปจุดเทียนบูชาพระพุทธรูปปฏิมากรแก้ว
 มรกต แล้วพระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณเสด็จเข้าไปขอบรรพชา
 แก่คณะสงฆ์เถรานุเถระ ๓๐ องค์ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์
 เป็นพระอุปัชฌายะ ขอบรรพชาแล้วเสด็จออกมาทรงผ้าแล้ว
 กรมหมื่นวชิรญาณประทานศีล แล้วพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์

เข้าไปขอบรรพชาแล้วออกมาทรงผ้า กรมหมื่นวชิรญาณประทาน
ศีลเหมือนกัน พระองค์เจ้าประวิวัฒโนดมเข้าไปขอบรรพชา
แล้วออกมาทรงผ้า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายศีล พระองค์
เจ้าจิรประวัติวรเดชเข้าไปขอบรรพชาแล้วออกมาทรงผ้า สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ถวายศีลเหมือนกัน ครั้นเสร็จสามเณร
บรรพชาแล้ว พระองค์เจ้าเณรทั้ง ๔ พระองค์เข้าไปขอนิสสัย
ที่ละองค์ ครั้นขอนิสสัยเสร็จแล้วกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์
ทรงบอกอนุญญาสาธิโข ครั้นแล้วพระองค์เจ้าเณรทั้ง ๔ พระองค์
ถวายไตรพระสงฆ์ ๓๐ องค์ แล้วเสด็จเข้าไปรับผ้าไตรนเปรและ
บริกขารภัณฑ์ต่างๆ เป็นอันมาก เสด็จเข้าไปรับที่ละองค์เป็น
ลำดับกัน พระองค์ใดทรงรับของหลวงแล้วเข้าไปที่ฉลาก ทรงรับ
ของและผ้าของพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายในแล้ว กลับ
มาประทับรับผ้าและสิ่งของแก่กรมพระราชวังและพระบรมวงศา-
นุวงศ์เสนาบดีข้าทูลละอองธุลีพระบาท พระเจ้าอยู่หัวทรงหลั่ง
พระเต้านิโณทก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ
พระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เวลา ๒ ทุ่มเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่งจักรี
มหาปราสาทเสด็จไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในการสวด
มนต์สมโภชพระเจ้าลูกเธอที่ทรงผนวชเณร พระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
ประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศ
ถวายศีลแล้ว พระสงฆ์ ๓๐ องค์เจริญพระพุทธมนต์สวดปริตร

พระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนนมัสการในที่ต่าง ๆ แล้วทรงพระราช-
หัตถ์ราชการต่าง ๆ เวลา ๒ ทุ่มเศษพระสงฆ์สวดมนต์จบเสด็จ
จากพระอุโบสถไปประทับบนพระพุทธรูปรางค์ปราสาท ทอดพระ
เนตรที่ซึ่งพระองค์เจ้าเถรทั้ง ๔ พระองค์ทรงพัก เสด็จพระราช
ดำเนินกลับพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท กรมหมื่นเทววงศ์และ
หม่อมกวนนำหม่อมราชวงศ์ใหญ่ สุวพันธุ์ ในพระองค์เจ้าสาย-
สนิทวงศ์ซึ่งออกไปเรียนวิชาแพทย ณ เมืองอังกฤษหลายปีมาแล้ว
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท กับพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์กลับมา
จากราชการเมืองพระตะบองเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกัน
รับสั่งอยู่จนเวลาเย็นเศษเสด็จขึ้น

วัน ๗ ๑๑ ๖ ค่ำ ประก่ายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งจักรี
มหาปราสาท ทรงพระราชยานไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เสด็จประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศ
ถวายศีลแล้ว กรมพระปวเรศ กรมหมื่นนวัชรญาณ หม่อมเจ้า
พระ พระราชาคณะพระครูธนาปเรียญ ๓๐ องค์ถวายพรพระ ฯ
จบแล้วเสด็จทรงประเคนพระสงฆ์และพระองค์เจ้าเถรทั้ง ๔ องค์
รับพระราชทานฉัน ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้ว ทรงประเคนบริกษา
เป็นอันมากแต่พระสงฆ์ ฯ ถวายอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลา
กลับไป เวลาเช้าเกือบ ๕ โมงเศษ เสด็จกลับจากวัดพระศรี
รัตนศาสดาราม

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับตรอนิกรุมที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท กรมหมื่นเทววงศ์กับราชเอเดอเกมปนา เรฟเวอร์เรนดี เอน เอ แมกดอนัลด์ ดี ดี ไวซกซลออเมริกัน ผู้รักษากร สำหรับราชทูตอเมริกันนาย ๑ กับอันเบกส์ตีลฟี ผู้แทนหนังสือพิมพ์อเมริกันนาย ๑ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทรงพระราชปฏิสันถารโดยสมควรแล้ว กราบถวายบังคมลาไป พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น

เวลาเกือบย่ำค่ำ เสด็จออกทรงรถพระที่นั่งจักรีไปประทับที่ถนนหน้าประตูพินานไชยศรี ทรงถนนประตูหลวงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โปรดให้เชิญเสด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าเนรทัง ๔ พระองค์มาขึ้นรถพระที่นั่งที่เสด็จพระราชดำเนิน แต่โปรดให้พระเจ้าลูกเธอประทับข้างใน พระเจ้าอยู่หัวประทับหน้ารถเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยชะบวนนำและตามเสด็จไปประทับประตูหน้าวัดบวรนิเวศ เสด็จประทับในพระอุโบสถ โปรดให้พระองค์เจ้าเนรทังจุติเยนนมัสการ แล้วพระเจ้าอยู่หัวทรงจุติเยนนมัสการแล้วทรงนำพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าเนรทัง ๔ พระองค์เสด็จขึ้นไปเฝ้ากรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ทูลฝากฝังที่ตำหนักกรุหนึ่ง เสด็จพระราชดำเนินไปคณะกุฎิ เสด็จประทับทรงจุติเยนที่หน้าพระเจดีย์ ทรงบูชาแล้วเสด็จไปทรงสักการะที่หน้าวิหารพระศาสดาแล้วเสด็จไปประทับที่คณะกุฎิ เสด็จไปประทับหลังใหญ่ซึ่งกรมหมื่นวชิรญาณเสด็จมาอยู่ที่นั่น ประทับตรัสอยู่สักครู่หนึ่ง พระองค์

เจ้าเนรทั้ง ๔ พระองค์เสด็จลงมาจากตำหนักกรมพระปวเรศ แล้ว
กรมพระปวเรศก็เสด็จลงมาประทับเฝ้าอยู่ที่ตำหนักกรมหมื่นวชิร-
ญาณด้วย แล้วทรงพาพระองค์เจ้าเนรทั้ง ๔ พระองค์ไปส่งที่ตำหนัก
ทุกพระองค์ พระองค์เจ้าเนรก็ทูลลาบรรลัษณ์ประทับตำหนักที่ ๑
ด้านข้างวิหารพระศาสดา พระองค์เจ้าเนรระพีพัฒนศักดิ์ประทับ
ตำหนักถัดเข้าไป พระองค์เจ้าเนรประวิชาวัฒนาคม ตำหนักที่ ๑
ด้านริมคลอง พระองค์เจ้าจิรประวิตรเดชประทับตำหนักต่อเข้า
ไปอีก ครั้นพระเจ้าลูกเธอประทับตำหนักแล้ว เสด็จทรงรถพระ
ที่นั่งกลับพระบรมมหาราชวัง

วัน ๑ ๑๒ ๖ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอ่านบอกพระพรหมประสาทศิลปผู้ว่าราช-
การเมืองพรหมบุรีว่า ได้พร้อมกับเจ้าพนักงานอนิโยทัยทำการ
ติดอินสุเลตเตอพาตสายโทรเลขในแขวงเมืองพรหมเสร็จสิ้นแล้ว
ฉบับ ๑ ใบบอกพระยากำแหงสงครามเมืองนครราชสีมาว่า ได้
ชำระผู้ร้ายซึ่งทำโจรกรรมปล้นสดมภ์ฉกลักขังม้าโคกระบือ ฆ่า
ฟันกันตายในแขวงเมืองนครราชสีมา เมืองขึ้น หลายราย ได้ตัวผู้
ร้าย ๔๐ แด่งให้กรมการกับไพร่ ๑๐๐ คนคุมตัวลงมาส่ง ฉบับ ๑
ใบบอกหลวงรามฤทธิรงค์ปลัดเมืองสิงห์บุรี ถวายพระราชกุศลเฝ้า
ศพพระพิศาลสงครามเจ้าเมือง กับใบบอกพระยาวิเศษภักไชย

๒ ฉะบับ ๆ หนึ่งถวายพระราชกุศลเผาศพหลวงวิสูตรจีนชาติ อีก
ฉะบับ ๑ ขอพระราชทานขุนพิพาทจีนวิจารณ์ เป็นหลวงวิสูตร
จีนชาติปลัดฝ่ายจีน ๑ ขุนจีนราชกรัณย์เป็นขุนพิพาทจีนวิจารณ์
ที่ ๒ รองปลัดจีน แล้วพระยาศรีขุนพิพาทจีนวิจารณ์ ขุนจีน
ราชกรัณย์เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระพิไชยชลธีเมืองปัจจันตคิรีเขตร์
ว่าขุนด่านนำตัวญวนหลัน ญวนแย่น มาที่ช่องกงซึ่งตั้งเป็นเมือง
ว่าหนีมาแต่เมืองกำปอด ถ้ามให้การว่าเขมร ๓๐๐ คนไปทำร้าย
ฝรั่งเศสที่ชายฝืน ณ เมืองกำปอด ฝรั่งเศสกับญวนพากันหนีไปเขมร
จึงมาตั้งรักษาที่ปากน้ำ เกลี้ยคนทั้งหมดมาถมศิลาปากน้ำ ภาย
หลังฝรั่งเศสมารบอีก เขมรแตกหนีไปฝรั่งเศสเผาบ้านเมือง ญวน
๒ คนจึงหนีมา ฉะบับ ๑ ใบบอกพระยาราชพงษานุรักษ์ เมือง
สมุทรสงคราม ส่งเงินแทนฝางส่วยจำนวนปีชาลสัมฤทธิ์ศก
เถาะเอกศก มะโรงโทศก มะเส็งตรีศก มะเมียจัตวาศก มะแม
เบญจศก เลข ๒ กองเป็นเงิน $\frac{๓}{๑}$

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศักรูหนึ่ง
เสด็จขึ้นข้างใน

เวลา ๔ ทุ่มเศษ พระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๒ ยาม
วัน ๒ ๑๓ ๖ คำ ปรีะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิด
ทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

วัน^{ขึ้น}นี้ไม่มีบอกข้าราชการ พระนรินทร์นำหลวงทรงสุรเดช
กราบถวายบังคมลาเป็นข้าหลวงออกไปราชการ เมืองตรังกานูเมือง
กลันตัน ครั้นสิ้นราชการแล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับ
กรมหมื่นเทววงศ์ครูหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓ ๑^๕ ๖ ค่ำ ปีกะยายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

แล้วพระราชทานสัญญาบัตรนายเกลือบมหาดเล็ก เป็นขุน
พรพิทักษ์ ปลัดกรมมหาดไทยดำรงภูธรขวา ๑ กับทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร ๒ ฉบับ ให้สมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลากรมพระบำราบปรปักษ์ มีตรา
นำสัญญาบัตรขึ้นไปพระราชทานให้หลวงภักดีณรงค์ ซึ่งไปเป็น
ข้าหลวงอยู่เมืองอุบลราชธานีนั้น เป็นพระยาราชเสนาปลัดทูต
ฉลองกรมมหาดไทยฝ่ายเหนือ ๑ กับเลื่อนให้ขุนพรพิทักษ์เป็น
หลวงภักดีณรงค์ ๑

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี่ยวนั่งเสด็จขึ้น

วัน ๔ ๑^๕ ๖ ค่ำ ปีกะยายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

วัน^{ขึ้น}นี้ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๕ ๑^๖ ๗ ค่ำ ปีกะยายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง

ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนางครั้งหนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๖ ๒ ๗ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร จมื่นราชนาถ เป็นพระประมวณประมาณพล มีตำแหน่งราชการในกรมพระสุรัสวดี แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครั้งหนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๗ ๓ ๗ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

สมเด็จพระบรมบิณฑบาต นำรูปอย่างช้างพลายสำคัญขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายทอดพระเนตร รับสั่งกับสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑ ๔ ๗ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาภูเก็จฉะบับหนึ่ง ส่งเงินปดจำนวนปดเมือขจัตวาหก ซึ่งค้างอยู่ ได้จำนวนเงิน ๘๔๕๐ คน ได้

เงินค่าแรง ๒๐๒๘๐ เหยียญเป็นเงินตรา $\frac{๔๒๒}{๑๐}$ ครั้งนี้จัดได้

เงินค่าแรง ๑๐๐๐๐ เหยียญเป็นเงินตรา $\frac{๒๐๘}{๓}$ ให้กรรมการคุมเข้า

มาส่ง เงินยังค้างอยู่อีก $\frac{๒๑๔}{๑}$ จะส่งมาภายหลัง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒ ๕ ๗ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกห้องออกขุนนาง ทรงปิด
ทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทร์อ่านบอกพระวิจิตรภักดีศรีสุรสงคราม ปลัดเมือง
ตะกั่วป่า ๒ ฉะบับ ๆ ๑ ส่งเงินค่านาเมืองตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง

คีร์รัฐนิคม จำนวนปีมะโรงโทศก เมืองตะกั่วป่า $\frac{๑๑๑}{๑}$ เมือง

ตะกั่วทุ่ง $\frac{๗๓}{๓}$ เมืองคีร์รัฐนิคม $\frac{๑๑๕}{๑}$ จำนวนปีมะเส็งตรีศก

เมืองตะกั่วป่า $\frac{๒๑๑}{๑}$ เมืองคีร์รัฐนิคม $\frac{๑๑๕}{๑}$ เมือง ตะกั่ว ทุ่ง

$\frac{๖๓}{๓}$ จำนวนปีมะเมียจัตวาศก เมืองตะกั่วป่า $\frac{๑๖๒}{๒}$ เมือง

คีร์รัฐนิคม $\frac{๑๓๕}{๑}$ เมืองตะกั่วทุ่งเงิน $\frac{๑๐๗}{๑}$ รวม ๓ เมือง

๓ จำนวนเงิน $\frac{๑๒๒}{๓}$ คิดเป็นเงินเหยียญ ๓๔๘๕ เหยียญ ให้

กรรมการคุมมาส่ง ฉะบับ ๑ ส่งเงินปีจันจำนวนปีมะเมียจัตวาศก

เมืองตะกั่วป่าจันทเมือง ๔๕๐๖ จันจร ๑๒๒๖ เงินค่าแรง $\frac{๓}{๑๒}$
 เมืองตะกั่วทุ่งจันทเมือง ๑๕๒ คน จันจร ๑๕๕ คน เงินค่าแรง
 $\frac{๑๓}{๑๒}$ เมืองคีรีรัฐนิคมจันทเมือง ๑๐๓ คน จันจร ๓๐ คน เงิน
 ค่าแรง $\frac{๑๓}{๑๒}$ รวมเป็นเงิน $\frac{๑๔๑}{๑๒}$ คิดเป็นเงินเหรียญ ๕๓๑๕
 เหรียญเสร็จแล้ว พระวิชิตภักดีศรีสุรสงคราม พระบริสุทธิ
 โสภณมุนิราชูปถัมภ์ พระเสนานวงศ์ภักดีศรีธรรมราช ได้มอบ
 เงินค่าแรงจันทเมืองตะกั่วป่า ๔๑๓๖ เหรียญ เมืองตะกั่วทุ่ง ๘๕๕
 เหรียญ เมืองคีรีรัฐนิคม ๓๓๐ เหรียญ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง
 ค่ายแล้ว

โปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร หลวงนาวานุรักษ์
 เป็นจมนักราชนาถ ปลัดกรมพระคลังในขวา ๑ หลวงพิพัฒน์จางวาง
 ส่วยเสนาทอนอก เป็นหลวงนาวานุรักษ์ เจ้ากรมโรงเรือพระคลัง
 ในขวา ๑ ขุนพิพาทจันทจิราธิปไตย เป็นหลวงวิสุตกรจันทจิราธิปไตย ปลัด
 ฝ่ายจันทเมืองฉะเชิงเทรา ๑ แล้วเสด็จขึ้นประทับที่ออฟฟิศครุหนึ่ง
 เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓ ๖ ๗ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
 ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอาณบอกระยาสุรบดินทร สุรินทรรักษ์

เมืองชัยนาทบอกอาการป่วย ว่าเป็นไข้จับ จะออกว่าราชการไม่ได้
ขอให้หลวงกำแหงพลล้าน ปลัด ว่าราชการบ้านเมืองแทนกว่า
จะหาย

พระ นรินทร อ่าน บอก พระยา บริรักษ์ ภูธร เมือง พังงา ๓
ฉบับ ๆ ๑ ส่งเงินขึ้นจำนวนปีมะเมียจัตวาศก ในเมืองพังงา
ได้จันทเมือง ๗๑๐๒ คน จันทจร ๖๘ รวม ๗๑๗๐ คน เงินค่าแรง
๔๕ ชั่ง ค่าฎีกา ๑๐ บาท ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ฉบับ ๑

ส่งเงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศก เงิน $\frac{๖}{๓}$ คิดเป็นเหรียญ
๑๕๕ เหรียญ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ฉบับ ๑ ส่งเงินส่วย
จำนวนปีมะเมียจัตวาศก เลข ๘ คน เงิน $\frac{๑๒}{๑}$ ปีมะแมเบญจศก

เลข ๑๑ คน เงิน $\frac{๑๖}{๒}$ รวม $\frac{๘}{๓}$ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง
พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระอินทราชาเมืองพนัสนิคม ส่งเงิน

แทนรงค์ส่วยจำนวนปีวอกฉศก เลข ๑๑๗ คน เป็นเงิน $\frac{๕}{๕}$
ให้นายกองคุมเข้ามาส่ง กับไปบอกพระยาสมุทรสาครนรินทร์
เมืองสมุทรสาคร ว่าวัน ๑ ค่ำ เวลา ๒ ยามมีอ้ายผู้ร้าย ๒๐ คน
เข้าปล้นโรงเงินเฮงเงินโตะเอาปืนดีเงินโตะหน้าผากแตกแผล ๑ จัน

เฮงกลัวจึงเอาเงิน $\frac{๑}{๑}$ ใส่งูโยนลงไปเงินกระจายอ้ายผู้ร้าย
แย่งกัน จันเฮงเห็นแสงไฟสว่างรู้จักหน้าคนหนึ่งชื้ออ้ายปลั่ง
บ้านเสาชิงคดองศรีษะกระบือพรหมแดนกรุงเทพ ฯ อ้ายผู้ร้าย

คนหนึ่งหน้าเป็นปานแดงช้ำหนึ่ง ครั้นชาวบ้านมาช่วยได้จึงผู้ร้าย
ตายคนหนึ่ง พวกผู้ร้ายหนีไป ได้แต่งกรมการออกสืบสวน
ติดตามแล้ว รับสั่งให้ชำระสืบให้ได้ความ เสด็จขึ้นประทับ
ออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จขึ้น

วัน ๔ ๗ ๗ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอ่านบอกพระพลสงครามผู้รักษาเมืองนคร
สวรรค์ ๒ ฉบับ ๑ ว่าพร้อมกับเจ้าพนักงานอินยิเนียทำการ
ยกเสาพาดสายโทรเลขแขวงเมืองนครสวรรค์เสร็จสิ้นแล้ว แต่
โรงสเดชน์ยังไม่แล้วเสร็จ ฉบับ ๑ ว่าวัน ๔ ๕ ๕ คำ เวลายามเศษ
หมื่นพัฒน์สมบัตินามิสเตอร์ เอ เอ็ม ซาเยีย ซาติโปรตุเกสมาแจ้ง
ความว่า จะขึ้นไปเมืองสวรรค์โลกมาจอดอยู่ที่หน้าโรงบ่อน เวลา
ค่ำขึ้นไป มีผู้ร้ายดื้อรั้นะแตกแผลยาว ๓ นิ้วกึ่ง สืบพยานได้ความว่า
นายมอนตี้ ได้ตัวนายมอนมาถามรับสารภาพว่าดื้อด้วยไม้ฟัน แต่
ว่าไม่รู้ว่ามีสเตอร์ เอ เอ็ม ซาเยีย เพราะมุ่งโสร่งใส่เสื้อลายหินหลัง
อยู่ หมายถึงญวนที่เป็นอริวิวาทกัน มิสเตอร์ เอ เอ็ม ซาเยีย จะ
เอาเงิน $\frac{๒}{-}$ นายมอนไม่มีให้ ได้เอาตัวขังไว้

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาพิทักษ์ทวยหาญเมืองปทุมธานี
ถวายพระราชกุศลที่พระราชทานสิ่งของ และศิลาหน้าเพลิงไป

พระราชทานเพลิงศพพระครูบุญญารัตน์วัดสะแก เจ้าคณะเมือง
ปทุมธานี

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิสรับ สังกัปกรณ์หมั่นเทววงศ์ครูหนึ่ง
เสด็จขึ้น

วัน ๕ ๙ ๑ คำ ปะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกพระทวารกลางที่นั้งจักรี ทรง
ราชยานไปประทับพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เจ้านายข้าราชการมา
คอยส่งเสด็จ พระนรินทรทูลนำหวันอาหวังกรมการเมืองไทรบุรี
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท การที่หวันอาหวังได้เฝ้านี้เจ้าพระยา
สุรวงศ์เห็นว่าเป็นกรรมการผู้ใหญ่ พระยาไทรบุรีให้ถือใบบอก
เข้ามา จึงได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เฝ้า ทรง
พระราชปฏิสันถารตามสมควรแล้ว พระนรินทรนำหวันอาหวัง
กราบถวายบังคมลากลับไปเมืองไทรบุรีอีกครั้งหนึ่ง ดำรัส
ด้วยราชการต่าง ๆ กับกรมหมื่นภูธเรศ และเจ้าพระยาสุรวงศ์
แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งเวสชาติร์ ออกจากท่าราชวรดิษฐ์เวลาเช้า
๔ โมง พร้อมด้วยเรือกลไฟตามเสด็จเหมือนอย่างเคยมาทุกครั้ง
เวลาบ่าย ๓ โมง ๔๕ นาที ถึงบางไทรหยุดเรือพระที่นั่งเวสชาติร์
ถ่ายลำพักอยู่ประมาณ ๒๐ นาที เสด็จลงเรือพระที่นั่งสกรูขึ้นไป
ประทับท่าพระราชวังบางปะอิน ดำรัสกับผู้ที่มารับเสด็จ เจ้านาย
คือพระองค์ทองแถม ข้าราชการคือ เจ้าพระยาพลเทพ แล้ว
เสด็จขึ้นทางทวารพระที่นั่งวโรภาศพิมานชั้นล่าง ด้วยชั้นบนชำรุด
โปรดให้เรือเสี้ยและให้เร่งทำใหม่ด้วย

วัน ๖ ๕ ๗ คำประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้กำหนดจะเสด็จทอดพระเนตรพระยาช้างสำคัญที่บ่อโพรง
เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกทางประตูชั้นล่างพระที่นั่งวโรภาศ
พิमानเสด็จลงเรือพระที่นั่งจักรข่างออกจากพระราชวังบางปะอิน
เช้า ๓ โมง ๔๕ นาที เวลาเช้า ๕ โมง ๑๐ นาทีถึงบ่อมเพ็ชร
เสด็จขึ้นทางหน้าวัดพระนันทเจิง เวลาเช้า ๕ โมงครึ่งถึงพระราชวัง
จันทร์เกษมแล้วเข้าแถวป่าสัก เวลาเที่ยงถึงบ่อโพรงซึ่งเป็นที่ช้าง
สำคัญพัก ประทับเรือพระที่นั่งที่ท่าเสด็จลงทรงพระราชยานไป
ประทับโรงช้างสำคัญ เสด็จประทับทอดพระเนตรช้างสำคัญ ช้าง

งามมาก สัตว์เกือบเหมือนกระบือเผือก ขน

ตัว	}	แดงเจือ
ศรียะ		

เหลืองมาก ขนหางข้างต้นแดงมากกว่าขนศรียะแต่ไปรงตลอดไม่มี
มีทิบ จักขุขาวมัวงแหวนน้ำเงิน งาขาวบริสุทธิ์ไม่มีไรงา หางยาว
ปลายขนถึงพื้นดิน มีตำหนิ ๒ อย่างคือ หูขวานักเนื้อวัน หางคด
หน้อยหนึ่ง สูง ๓ ศอก ๑๑ นิ้ว ประทับตรัสกับสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับพลับพลา
พระยาศรีสังหเทพน้าเจ้ายุติธรรมธรนครจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราช
เฝ้า รับสั่งถามด้วยราชการบ้านเมืองต่าง ๆ พอสมควร แล้วโปรด
ให้นำพระยาช้างออกมานอกโรงทอดพระเนตรกลางแจ้ง เวลา
อยู่กลางแดดสีกายผุดพ่องงามกว่าอยู่ในร่มมาก แล้วมาขึ้นหน้า
พลับพลา สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีให้นางข้างพัง ๒ ข้าง ซึ่งพระยามหา

อมาตย์ถวายว่าเป็นช้างสี่ประหลาด มาถวายตัวที่หน้าพลับพลา
ดูไม่ผิดกว่าช้างดำตามธรรมดาเลย โปรดให้เลี้ยงไว้ที่พะเนียด
โปรดให้นำช้างสำคัญไปยืนแทนรดน้ำ ทอดพระเนตรสีกายเวลา
เปียบก้นแล้วกลับเข้าโรง แล้วเสด็จกลับเรือพระที่นั่งออกจาก
บ่อโพงบ่าย ๒ โมง ๓๕ นาที กลับมาถึงพระราชวังบางปะอิน
บ่าย ๔ โมง ๕ นาที เสด็จขึ้น

วัน ๓^๑ ๓ ค่ำ ประก่ายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

ไม่มีราชการอะไร ประทับในพระราชวังไม่ได้เสด็จแห่งใด

วัน ๑^๑ ๓ ค่ำ ประก่ายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาจวนค่ำเสด็จออกทรงเรือพระที่นั่งแ่งเสด็จไปประทับ
ท่าวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ เพื่อจะทรงเยี่ยมเขียนกรมพระปวเรศวริ
ยาลงกรณ์ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส และพระเจ้าลูกเธอพระองค์
เจ้าเพชร ๔ พระองค์ ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้เชิญเสด็จขึ้นมาพักอยู่
วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ แต่ณวัน ๖^๑ ๓ ค่ำ เสด็จพระราชดำเนิน
เข้าไปในพระอุโบสถก่อน ทรงนมัสการแล้วตรัสกับพระอมรา-
ภิกษิจิตตานานุกรมปรีชญ์ ซึ่งมารับเสด็จอยู่ในพระอุโบสถแล้ว
เสด็จเข้ากรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ที่ด้านหน้า แล้วเสด็จไป
ด้านหน้ากรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ซึ่งพักอยู่ที่กุฏิพระอมราภิกษิจิต
แล้วเสด็จมาเยี่ยมพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าเพชร ๔ พระองค์ ซึ่ง
พักอยู่ศาลาการเปรียญ แล้วเสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระที่นั่ง
กลับมาประทับพระราชวัง เสด็จขึ้นเวลาทุ่ม ๑

วัน ๒ ๑๒ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินแห่งใด

วัน ๓ ๑๓ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกทางพระทวารชั้นล่างพระที่นั่ง
วโรภาศพิมาน ทรงเรือพระที่นั่งกรเชียงไปหน่อหนึ่งแล้วเรือ
กลไฟจุลงไปประทับหมู่บ้านเกาะเกิด ทรงประพาสรูปริก
ไร่แดงแล้ว เสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับท่าพระราชวัง
บางปะอินเวลา ๒ หุ้มเศษเสด็จขึ้น

วัน ๔ ๑๔ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาเช้า ๒ โมงเสด็จออกแล้ว เสด็จลงเรือพระที่นั่งสกรู
ออกจากท่าพระราชวังบางปะอิน ล่องลงมาประทับเรือพระที่นั่ง
เวสาศรีซึ่งทอดอยู่บางไทร เสด็จขึ้นเรือพระที่นั่งเวสาศรีแล้ว
ออกจากบางไทรล่องลงมาถึงกรุงเทพ ฯ ประทับตำราขวรดิษฐ์
เวลาบ่ายโมงเศษ เสด็จขึ้นดำรงสกับพระบรมวงศานุวงศ์และ
ข้าราชการซึ่งมารับเสด็จตามสมควร แล้วเสด็จทรงพระราชยาน
มาประทับพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเสด็จขึ้น

ครั้นเวลา ๔ หุ้มเศษเสด็จออกทางประตูแกลงราชฤทธิ เสด็จ
พระราชดำเนินไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดารามจุดดอกไม้เพลิง
แล้ว เสด็จเข้าในพระอุโบสถทรงจุดเทียนธูปนมัสการพระรัตน
ตรัยแล้ว เสด็จพระราชดำเนินลงมาน้ำพระอุโบสถ โปรด
เกล้า ฯ ให้ข้าราชการเดินเทียนประทักษิณพระอุโบสถ ด้วยพระเจ้า

บรมวงศ์เธอกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ทูลว่า ท่านทรงคำนวณ
วิชาบุชาตวันนี้เป็นวันพระจันทร์เสวยฤกษ์วิสาข จึงโปรด
เกล้า ๆ ให้เดินเทียนในวันนี้แล้ว พระราชทานเทียนให้พระบรม
วงศานุวงศ์จุฑารอบพระอุโบสถตามธรรมเนียม แล้วเสด็จ
พระราช ดำเนินขึ้นบนพระอุโบสถทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
เครื่องทรงธรรม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายศีลและถวาย
ปฐมสมโพธิชาตึกถาโดยสังเขปจบแล้ว เสด็จพระราชดำเนิน
กลับทางหน้ามิวเซียม เสด็จขึ้นทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
เวลา ๑ ทุ่มเศษ

อนึ่งในเวลาเช้าวันนี้เสด็จพระที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
พระราชอาคัน ๒๐ รูปรับพระราชทานฉันทามพระราชประเพณีซึ่งมี
มาแต่ก่อน

วัน ๕ ๑๕ ๑ คำ ปรีก่ายังเป็นฉอก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาเช้าเสด็จพระที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยเหมือนเวลาวาน
นี้ แต่ไม่ได้เสด็จออก

เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จออกทางประตูแกลงราชกิจ มา
ประณัวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงจุดดอกไม้ที่หน้าวัดแล้ว
เสด็จเข้าไปในพระอุโบสถทรงจุดเทียนชูปเครื่องนมัสการ นมัสการ
แล้วเสด็จลงมาที่หน้าพระอุโบสถ พระราชทานเทียนให้ข้าราชการ
เดินเทียนประทักษิณพระอุโบสถ และพระราชทานเทียนให้
พระบรมวงศานุวงศ์ทรงจุฑารอบพระอุโบสถ แล้วเสด็จ

พระราชดำเนินขึ้นพระอุโบสถทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการแล้ว
พระเทพโมฬีถวายศีลถวายเทศนาปฐมสมโพธิอภิสัมพุททกถาโดย
สังเขปนัยยังมีทันจบ เสด็จพระราชดำเนินกลับเวลา ๒ ยามเศษ
เสด็จขึ้นทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วัน ๖ ๑ ๑ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้าวันนั้นมีการเลี้ยงพระที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ๒๘
รูป สดับปกรณ์กาลานุกรตามสมัยวิสาขนักขัตฤกษ์ เจ้า
พนักงานเชิญพระบรมลัญจิวพระอัญญีออกมาตั้งตามเคย แต่ไม่ได้
เสด็จออก โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ามหา-
วชิรคุณหิศเสด็จไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

เวลาค่ำไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าราชวรวงศ์เธอกรมขุนเจริญผลพูนสวัสดิ์
ทรงจุดเทียนนมัสการมีพระธรรมเทศนา พระศรีวิสุทธิวงศ์เทศนา
ปฐมสมโพธิมหาปริณิพพานสูตรโดยสังเขป ไม่ได้เดินเทียน มี
แต่รายเทียน

เวลาวันขึ้น ๔ ท่มเศษเป็นพระฤกษ์พระเจ้าลูกเธอ ๔ พระองค์
ทรงลาผนวชจากสามเณร ที่วัดบวรนิเวศ

วัน ๗ ๑ ๑ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาวันนั้นไม่เสด็จออก ไม่มีราชการอันใด

วัน ๑ ๓ ๑ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้เป็นวันดีที่คล้ายกับวันสิ้นพระชนม์ในสมเด็จพระนาง

เจ้าสุนันทากุมารรัตน์พระบรมราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้ากรมมณีนธ์เพ็ชรรัตน์ เจ้าพนักงานจัดที่ทรงบำเพ็ญพระราช
กุศลในพระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬารห้องเหลืองอย่างทุก ๆ ปีมา
เวลาเช้า ๔ โมงเศษเสด็จออกทรงจุดเทียนนมัสการ หม่อมเจ้า
ประภากรกับพระสงฆ์วัดราชบพิธ ๔ รูป สมเด็จพระพุฒาโฆษา-
จารย์กับพระสงฆ์วัดราชประดิษฐ ๔ รูปรวม ๑๐ รูปถวายพรพระ
แล้วทรงทอดผ้าไตร ๑๐ ไตร สดับปกรณ์แล้วทรงประเคน
พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน แล้วสดับปกรณ์ ๑๐๐ มีเทศนา
ของสมเด็จพระนางเจ้ากัณฑ์หนึ่ง พระอมรโมฬีถวาย

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร พระ
สงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ธรรมจกัปปวัตตสูตร อนัตตลัก-
ขณสูตร และอื่น ๆ จบแล้วทรงทอดผ้าสดับปกรณ์ แล้วพระ
ธรรมวโรดมถวายเทศนากัณฑ์หลวงกัณฑ์ ๑ จบแล้ว ทรงทอด
ผ้าไตรสดับปกรณ์ ทรงประเคนไทยธรรมเครื่องกัณฑ์ พระสงฆ์
ถวายอดิเรกถวายพระพรลาไป เสด็จขึ้น ๔ ทุ่มเศษ

วัน ๒ ๕ ๑ คำ ปีระกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
ปิดทองพระแล้วทรงสัปดาห์เพลิงพระราชทานเพลิงศพ พระ
ธรรมเทศาจารย์วัดสระเกษ และพระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิง
ส่งไปพระราชทานเพลิงศพหลวงสุริยามาศย์ณเมืองหนองคาย ๑

ศพพระณรงก์กักตังจางวางเมืองราชบุรี ๑ ศพพระนิโครธภโยค
ผู้ว่าราชการเมืองไทรโยค ๑ แล้วเสด็จออกขุนนาง

พระยาสุริอานบอกระยาพิศุทธิธรรมธาดา รายงานน้ำฝนต้น
ข้าวเมืองลพบุรี พระอาทิตย์อยู่ราษีเมษ ฝนตก ๒ ครั้ง ร่องน้ำได้
๒ นิ้ว ๕ ทศาค์ ราษฎรลงมือทำนาบ้าง ราคาข้าวเปลือกเกี่ยวบน
ละ ๕ — อีกฉบับ ๑ ว่าหม่อมเทวธิดาฯ ให้ตั้งสเดชน์โทรเลข
ที่วัดมณีเชลขันธุ์ บัดนี้ได้ลงมือทำโรงสเดชน์และพาดสายลวด
ขึ้นไปต่อเมืองพรหมบุรี อีกฉบับ ๑ ว่าด้วยได้ไปตรวจการที่วัด
ไล นายช่างได้ทำการอยู่ การยังไม่แล้ว กับไปบอกพระยาสุจริต
รักษาผู้ว่าราชการเมืองตากฉบับ ๑ ว่าพระยามนตรีสุริยวงศ์ฯ
ไปถึงเมืองตาก ได้จัดระเบียบอาหารและเรือส่งพระยามนตรีไป
เมืองเชียงใหม่แล้ว

พระสุนทรมาตย์อานบอกระยาสุนทรภุไชยเมืองเพชร
บุรี ๒ ฉบับๆ ๑ ว่าได้ทำพิธีจรดพระนังคัลที่หน้าเขาเทพนมจวด
เสร็จแล้ว ขอถวายพระราชกุศล ฉบับ ๑ ว่ามีผู้ร้ายลอบยิง
อำแดงไสตาย สืบจับได้ตัวอ้ายจัน นายแก้ว นายสาน มาถาม
รับเป็นสัจย์ส่งตัวเข้ามา

พระยาพิพัฒน์โกษาอานบอกระยาวิชาธิปัตย์ ผู้ว่าราชการ
เมืองจันทบุรี ๒ ฉบับๆ ๑ ส่งเงินแทนรงค์ส่วยพวนพัศเดาส่วย
พริกไทยส่วย ฉบับ ๑ ว่าพระขลุบบุรีมีหนังสือบอกมาว่า มี
ผู้ร้ายยิงอำแดงทิมตาย ได้แต่งกรมการออกสืบยังไม่ได้ความ

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์ครู
หนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วันนี้นำโปรดเกล้าฯ พระราชทานตราตั้งเลื่อนยศ ดี เก เมฆัน
พระยาสยามรุฬห์ เป็น ออ นอรรี กงซุลเยเนอราลสยาม ณ
กรุงลอนดอนนาย ๑ มิสเตอร์ เชมส์ ริเชส เป็นไวยกงซุลสยาม
ณ กรุงลอนดอนนาย ๑ โปรดเกล้าฯ ให้ส่งตราตั้งไปให้ราชทูต
สยาม ณ กรุงลอนดอน

วัน ๓ ๕ ๗ คำ ประกาศ ยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกห้องออกขุนนาง ทรงเปิด
ทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอ่านบอกพระยาวิเศษฤๅไชย ผู้ว่าราชการ
เมืองฉะเชิงเทราฉบับ ๑ ว่า เมื่อวันที่ ๖ ๒ ๗ คำ มีเรือใบใหญ่
แล่นไปโดนสายโทรเลขซึ่งข้ามแม่น้ำขาดออกไป พระยาวิเศษ
ฤๅไชยจะขอออกประกาศห้ามเรือใหญ่ลอดสายโทรเลขอีกต่อไป
ฉบับ ๑ ใบบอกพระยาวิเศษไชยชาญผู้ว่าราชการเมืองอ่างทอง
ฉบับ ๑ บอกรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์อยู่รายเมฆ

ฝนตก ๓ ครั้งรองได้น้ำ ๔ นิ้วมากกว่าปีวอกฉอศก ๘ ทศาคืบ น้ำ

ทำขึ้น ๖ นิ้ว ๑ กระเบียด น้อยกว่าปีวอกฉอศก ๘ นิ้ว ๑ กระเบียด
ราคาข้าวเปลือกเกวียนละ $\frac{6}{1}$ |

ฉบับ ๑ ใบบอกพระยา
กษัตริย์อินทร์ผู้ว่าราชการเมืองพระตะบอง ว่าได้จับผ้าม่วงต่างสี
๑๐ ผืน ผ้าราชวัตรต่างสี ๑๐ ผืน สีลาอ่อนเมืองโพธิสัตว์

๑๐ ก่อน ไม้หอมเมืองโพธิ์ศัตว์ยาว ๓ ศอก ๑๑ นิ้วหนัก $\frac{๑๐}{๑๐}$ จันท่อน ๑ มอบให้นายหรั่งมหาเด็ก บุตรพระยาณรงค์
เรื่องฤทธิปลัด กับหลวงสุนทรวินิจฉัย กรมการคุมเข้ามาทูล
เกล้า ฯ ถวาย กับนายนายหรั่งและหลวงสุนทรวินิจฉัยเฝ้าด้วย
พระสุรินทราമായ์อ่านบอกพระยาเพชรกำแพงสงคราม ผู้
ว่าราชการเมืองชุมพรส่งเงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศก เงิน

$\frac{๑๐}{๑๐}$ เสริมจำนวนในแขวงเมืองชุมพรแล้ว

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาพิพิธพิสัยสุนทรการ ผู้
ว่าราชการเมืองตราด ๒ ฉบับ ๑ ขอผู้ที่พัทธสีมาวัดสนามไชย
มณฑล ยาว ๑๐ วา กว้าง ๗ วา ฉบับ ๑ ขอที่ผูกพัทธสีมา
วัดธรรมยุตติกาที่บ้านท่าเลื้อน ยาว ๘ วา กว้าง ๖ วา กับไป
บอกพระยาราชพงษานุรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงคราม ว่า
วัน ๓ ๖ ๑ คำ มีอ้ายผู้ร้าย ๘-๙ คนปล้นเรือนอำแดงไผ่นายกอน
ได้ตัวอ้ายจ่าง อ้ายยิ้ม อ้ายไย มาชำระยังไม่รับ ยังให้สืบพะยาน
รางวัลและชำระต่อไปอยู่

เสด็จขึ้นจากขุนนางแล้วประทับออฟฟิศ เสด็จขึ้นเวลา
บ่ายเศษ

วัน ๔ ๖ ๑ คำ ปะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับที่ห้องออกขุนนาง
ทรงสัปดาหเพลิงพระราชทานเพลิงศพพระยาเพชรปาดิ์วัดสะเกษ
แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีอ่านบอกพระยามหาอมาตย์ฉบับ ๑ ว่าได้ยก
ขึ้นไปถึงเมืองศรีสะเกษ ได้ทราบท้องตราพระราชสีห์ถึงเจ้าเมือง
กรมการเมืองที่ใกล้เคียงเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้ทำทางว่าบาญชี
สำมะโนครัวตัวเลขขึ้น พระยามหาอมาตย์ได้บังคับเจ้าเมือง
กรมการเมืองต่าง ๆ ให้ทำทางว่าตัวเลขของเมืองทางหนึ่ง เลข
สมัครทางหนึ่งขึ้น และเรื่องเลขสมักรนั้นเห็นควรจะตัดสินใจให้คง
อยู่ในเมืองที่ตัวเลขได้ตั้งภูมิลำเนาอยู่แล้ว และกำหนดวันจะยก
ไปด้วย

พระสุรินทรมาตย์อ่าน บอกพระยาภูเก็ท โทเภสตรรักษ์
ฉบับ ๑ ส่งเงินค่านามเมืองภูเก็ทจำนวนปีมะเมียจัตวาศก $\frac{๑๕}{๑} \frac{๓}{๑}$
ปีมะแม เบญจศก $\frac{๑๖}{๑} \frac{๓}{๑}$ รวม $\frac{๖}{๑} \frac{๒}{๑}$ เมืองกลางจำนวน
ปีมะเมีย จัตวาศก $\frac{๑๖}{๑} \frac{๔}{๓}$ ปีมะแม เบญจศก $\frac{๑๖}{๑} \frac{๔}{๑}$ รวม
 $\frac{๑๕}{๑} \frac{๒}{๑}$ รวม ๒ เมือง $\frac{๒}{๑} \frac{๑}{๓}$ เสร็จสิ้นจำนวนแล้ว

เสด็จขึ้นจากขุนนางแล้วประทับออฟฟิศ แล้วเสด็จไป
ประทับขิดติงรุม พระองค์เจ้าสนิทวงศ์เฝ้า เรื่องราชการหัวเมือง
ตะวันออกที่ไปจัด แล้วพระยาศรีสุนทรโวหารเฝ้าเรื่องข้อข้าง
สำคัญ เวลาบ่ายห้าเสด็จขึ้น

วัน ๕ ๖ ๗ คำ ปรีะกายังเป็นฉลอก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินออกทางประตู

แถลงราชกิจ ทรงพระราชดำเนิรออกไปประทับโรงช้างสำคัญทอด
พระเนตรการต่าง ๆ ทรงพระราชดำริด้วยสมเด็จพระถึงเรื่อง
การรับช้าง แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับโรงโขนทอด
พระเนตรการต่าง ๆ แล้วเสด็จสวนสราญรมย์ ทรงพระราช
ดำเนินประพาสจนเวลาเย็นแล้ว เสด็จกลับพระบรมมหาราชวังตาม
ทางเดิม

วัน ๖ ๒๑ ค่ำ ประกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้ามีการตั้งพระราชอาคันและพระครู ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
เสด็จออกทรงประเคนปฏิบัติพระสงฆ์ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
ครั้นเวลาเย็นแล้ว เสด็จออกประทับท้องพระโรงกลาง ทรง
จุดเทียนนมัสการแล้ว พระราชทานผ้าไตรและสัญญาบัตรเลื่อน
พระญาณรักษิต เป็นพระธรรมราชาวัตรเจ้าคณะใหญ่ในกรุงเก่า
คงอยู่เสนาสนาราม นิตยภัตร ๔ | ๒ ทรงประเคนบริกขาร
เครื่องยศพร้อม ๑ ขณะนั้นพระสงฆ์ ๑๖ รูปสวดไชยมงคลพร้อมกัน

แล้วทรงประเคนไตรแพรและสัญญาบัตร ให้พระครูปลัด
สุวัฒนสมณาจารย์ เป็นพระญาณไตรโลกเจ้าคณะรองกรุงเก่า
ไปอยู่วัดศาลาปูน นิตยภัตร ๓ | ๑ พระราชทานตาลิบัตรแจก
เครื่องยศบริกขารอย่างพระราชอาคันพร้อม ๑

แล้วทรงประเคนผ้าไตรสลับแพรและสัญญาบัตร ให้พระ
สมุห์แจ้งวัดสัมพันธวงศาราม เป็นพระครูธรรมาภินันท์ คง

อยู่วัดเดิม นิตยภัตร ๒ | — พระราชทานตาลิบัตรพุตตาน
บริกขารเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระสมุห์สังห์ วัดประทุมวนาราม เป็นพระครูประทุม
ธรรมธาดา อยู่วัดเดิม นิตยภัตร ๑ | ๒ พระราชทานตาลิบัตร
พุตตานบริกขารเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระปลัดเอี่ยม วัดปทุมคงคา เป็นพระครูธรรมจริยา
ภิรมย์ คงอยู่วัดปทุมคงคา นิตยภัตร ๑ | ๒ พระราชทาน
ตาลิบัตรพุตตานบริกขารเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระปลัดไพ วัดอมรินทราราม เป็นพระครูธรรมวิจารณ์
ไปอยู่วัดศรีสุदारาม นิตยภัตร ๑ | ๒ พระราชทานตาลิบัตร
พุตตานบริกขารเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระครูอมราชบิดี วัดตำหนัก เป็นพระครูอินทมนี
คงอยู่วัดตำหนัก เมืองนนทบุรี นิตยภัตร ๒ | — พระราชทาน
ตาลิบัตรเปลวเพลิงหักทองขวางบริกขารเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระครูปิฎกธร วัดกลางนา เป็นพระครูวิสุทธวงษ์
คงอยู่วัดกลางนาเมืองนครเขื่อนขันธ์ นิตยภัตร ๒ | — พระ
ราชทานตาลิบัตรเปลวเพลิงหักทองขวางบริกขารเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระปลัดโสภิตะ วัดสะแก เป็นพระครูบุญญารัตน์ คง
อยู่วัดสะแกเมืองปทุมธานี นิตยภัตร ๑ | ๒ พระราชทาน
บริกขารตาลิบัตรเปลวเพลิงพันสักหลาดรีวทองแผ่ลวดเครื่องยศ
พร้อม ๑

ให้พระปลัดภักทียะ วัดบ่อเป็นพระครุอมราชบัณฑิต คงอยู่วัดบ่อเมืองนนทบุรี นิตยภัตร ๑+๒ พระราชทานบริขารตาลิปัตร เปลวเพลิงสักหลาดครัวทองแผ่ลวดเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระสมุห์ศีล เตชะ วัดทรงธรรม เป็นพระครูปิฎกธรรมาลังการ คงอยู่วัดทรงธรรมเมืองนครเขื่อนขันธ์ นิตยภัตร ๑+๒ พระราชทานบริขารตาลิปัตรเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระอาจารย์คง วัดมหาพฤฒาราม เป็นพระครูสาธุกิจการี ไปอยู่วัดโชตนาราม นิตยภัตร ๒+— พระราชทานตาลิปัตร พุดตานบริขารเครื่องยศพร้อม ๑

ให้พระครูการาม วัดปทุมจินดา เป็นพระครูอุภัยสัจจวงษา เจ้าคณะใหญ่เมืองพัทลุง นิตยภัตร ๑+๒ หักเงินค่านา พระราชทานตาลิปัตรเปลวเพลิงแผ่ลวดบริขารเครื่องยศพร้อม ๑

แล้วทรงประเคนผ้าไตรและสัญญาบัตรให้เจ้าอธิการอ้อม วัดน้ำชำ เมืองอ่างทอง เป็นพระครูมงคลวิจารณ์ ตำแหน่งพระพุทธรูปบาท ทรงประเคนเสร็จแล้ว พระสงฆ์ที่เลื่อนยศออกไปครองผ้าแล้วกลับเข้ามาถวายอนุโมทนา แล้วถวายอดิเรกถวายพระพรลากลับ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น

วันนี้เป็นวันพุทธสัทธิอาสนิก คือวันถวายพระเพลิงสรีระแห่งพระผู้มีพระภาค ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามมีการเดินเทียนแล้วพระอริยเมตไตรยเทศนาธาตุวิภาษนถตามเช่นเคยมีมาทุกปี เวลา ๑ ทุ่มเศษ เสด็จขึ้น

วัน ๑ ๖ ๑ คำ ปรีะกายังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

บ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เสด็จประทับบนพระที่นั่งเสวตฉัตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานนำเจ้ายุทธิธรรมธรเจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราช เจ้านายบุตรหลาน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกเจ้าราชวงศ์ เจ้าราชบุตร เจ้านายบุตรหลานเมืองนครจำปาศักดิ์ ว่าได้พร้อมกันจัดต้นไม้เงินทองเครื่องราชบรรณาการจำนวนปีมะเส็งตรีศก มะเมียจัตวาศก มะแมเบญจศก ต้นไม้ทอง ๓ เงิน ๓ รวม ๖ ต้น หนักต้นละ $\frac{๒}{๑}$ กับเครื่องราชบรรณาการ นอระมาต ๖ ยอดหนัก $\frac{๑}{๑๒}$ ส่งเงินแทนงาช้างเงิน $\frac{๑๕}{๑}$ ส่งเงินแทนผลแร่ $\frac{๓}{๑}$ กับเก็บได้เงินส่วยในเมืองนครจำปาศักดิ์ จำนวนปีมะเส็งตรีศก ปีมะเมียจัตวาศก ปีมะแมเบญจศก ปีวอกนอศก เงิน $\frac{๓๑๐}{๑}$ เงินส่วยเมืองทองค่าน้อย จำนวนปีมะเส็งตรีศก ปีมะเมียจัตวาศก ปีมะแมเบญจศก เงิน $\frac{๑๖๐}{๑}$ ให้เจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราชคุมเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย และผู้ซึ่งเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทนั้น คือ เจ้านครจำปาศักดิ์ ๑ เจ้าอุปราช ๑ เจ้าศิริวัฒน์บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ ๑ เจ้าจันบุตรเจ้าอุปราช (จุ) ๑ เจ้าธรรมบุตรเจ้าบัว ๑ พระยาเมืองขวา ๑ รวม ๗ นาย จัดได้งาช้างคู่ ๑ ขพง

หนักหาบ ๑ ทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงพระราชปฐิสนัทรถึงการทุกข์
สุขและราชการบ้านเมืองแล้ว เสด็จขึ้นเวลาบ่าย

คนซึ่งลงมากับเจ้านครจำปาศักดิ์อยู่กรุงเทพฯ เจ้านายท้าว
พระยานายไพร่ชายหญิง ๑๑๐ รักษาข้างเมืองปราจีน นายไพร่ ๕๓
รวม ๒๐๓ คน

วัน ๑ ๑๐ ๗ ค่ำ ปีมะกัษยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่น
ออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอำนอบอกเมืองชัยนาทฉบับ ๑ ว่าได้ยก
เสาโทรเลขและติดอินสุเลตเตอร์ในแขวงเมืองชัยนาท เสร็จแล้ว
แต่ยังไม่ได้พาดสายลวด ฉบับ ๑ ใบบอกพระยาพิไชยสุนทร
ผู้ว่าราชการเมืองอุทัยธานี ว่าเกิดเพลิงไหม้ขึ้นที่เรือนมะคลัง
เพลิงลุกลามไหม้เรือนพะมาส์ปะแขกอังกฤษและผู้อื่นรวม ๖ หลัง
ได้เอาตัวมะคลังมาจำตรวนข้างตรงไว้ เรื่องนี้มีพระบรมราช-
โองการดำรัสว่า เจ้าเมืองกรมการเอาตัวมะคลังมาจำตรวนนั้น
ไม่ชอบด้วยราชการ ให้เจ้าเมืองกรมการทำขวัญให้แก่มะคลัง
ตามสมควร เสด็จขึ้นจากขุนนางแล้ว เสด็จประทับออฟฟิศ
แล้วเสด็จไปประทับชิตติงรม พระองค์คีศวรกุมารนำมิสเตอร์
แรม เซ เพ้าวัดฉลองพระองค์เวลาบ่ายค่ำเศษเสด็จขึ้น

วัน ๒ ๑๑ ๗ ค่ำ ปีมะกัษยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงเปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกเมืองนครจำปาศักดิ์ ๓ ฉบับ
ฉบับ ๑ ส่งเงินแทนทองคำ ส่วยจำนวนปีมะเส็งตรีศก มะเมีย

จัตวาศก มะแมเบญจศก รวมเงิน $\frac{๒}{๓}$ ให้พระยาลาวคุม
ลงมาส่ง ฉบับ ๑ ส่งเครื่องยศกับเงินแทนเครื่องยศที่หาย ของ
พระณรงค์ภักดีเมืองเซล้าเกาผู้ถึงแก่กรรม ฉบับ ๑ ว่าพระ
ณรงค์ภักดี เจ้าเมืองเซล้าเกาป่วยถึงแก่กรรม ได้ให้หลวงแก้ว
มนตรีรักษกระบัตร์ หลวงภักดี หลวงนรา หลวงประเสริฐ รักษา

ราชการ กับว่าหลวงนราเก็บได้ขีผึ้งส่วย $\frac{๔}{๑}$ เงินแทน $\frac{๕}{๑}$
คิดแทนขีผึ้ง $\frac{๑}{๑}$ รวมเป็นขีผึ้งห้าหาบลงมาส่ง กับว่าเจ้า
ยุติธรรมธร เจ้าอุปราชขอพระราชทานหลวงนราบุตรเจ้าเมืองเก่า
เป็นพระยาไชยภักดีศรีสงครามเจ้าเมืองเซล้าเกา และขอยกเมือง
มาตั้งที่บ้านเอนช่องแขวงเมืองเซล้าเกา ขอเปลี่ยนนามใหม่ด้วย
แล้วพระยาศรีนำหลวงนราเฝ้าถวายขีผึ้ง $\frac{๑}{๑๔๓}$ ด้วย

พระนรินทร์อ่านบอกพระขัน สงคราม ปลัดกรมการเมือง
นครเขื่อนขันธ์ ว่าด้วยถามอ้ายกัง อ้ายดี ผู้ร้ายปล้นที่พระโขนง
รับเป็นสัจย์ชัดเพื่อนอีกมากยังติดตามอยู่ ส่งของกลางได้บ้างแล้ว

วัน ๓๑๒๓ ค่ำ ปีระกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง

ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง วันนี้ไม่มีใบบอกขั้ราชการอะไร เสด็จประทับอยู่กรุหนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ กรุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๔ ๑๓ ๗ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉลุศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระพรหมบริรักษ์ข้าหลวง ฉะบับที่ ๓ ว่าด้วยจัดการและตัวเลขหัวเมืองรายทางเดินหนังสือบอกและท้องตรา แต่แขวงเมืองนครราชสีมาถึงเมืองหนองคาย เสร็จแล้ว เป็นคนหัวเมืองรายทางที่ต้องเป็นผู้เดินท้องตราและใบบอกนายไพร่ ๒๑๒ คน ระยะทางแต่เมืองนครราชสีมาถึงหนองคาย ๕๒๖๕ เส้น เดินหนังสือแต่หนองคายถึงกรุงเทพ ฯ ๒๑ วัน

พระนรินทร์อ่านบอกจมนักราชมาตย์หลวงวิจารณ์ธำรงข้าหลวง ว่าด้วยโปรดให้ออกไปสืบพะยานความขุนภบาลสมบัติโจทก์ พระยาศรีธรรมราชจำเลยณเมืองนครศรีธรรมราช โจทก์นำสืบเงินสี่พะยานให้การแล้ว จำเลยอาญาติพะยาน จึงได้มอบตัวพะยานไว้กับพระศรีธรรมบริรักษ์แล้ว ได้พาโจทก์จำเลยกลับมาเมืองหลวงสวน ได้พร้อมกันให้นายเก็บคดีโจทก์ พระจุฑาราชโกศกรหลวงสโมสรวรราชกิจ จำเลย นำสืบพะยาน โจทก์นำสืบได้เงินหวาน เงินเชียวกายเป็นพะยาน จำเลยนำสืบ หลวงฤทธิพลเดช ขุนอินทมธุรส ขุนรองนาเป็นพะยาน โจทก์คดีใจขุนรองนา

พระยานรื่องอาณัติได้มอบตัวขุนรอนาไว้กับหลวงพรหมภักดียก-
 ระเบิดร แต่ความในแขนนั้นใจทักจำเลยยอมเลิกแล้วแก้กัน
 จึงได้พาใจทักจำเลยกลับเข้ามากรุงเทพ ฯ แล้วพระนรินทรนำจมน
 ราชมาตย์หลวงวิจารณ์ชำระข้าหลวงเผ้าทูตละอองธุลีพระบาท

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับที่องค์พระ
 โรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เจ้าพนักงานนำพระโพธิวงศ์
 และพระครูธรรมจริยาภิรมย์กับอันดับ ๑ รูป ที่ไปอยู่วัดมหา
 พุฒารามเข้ามานั่งณอาสนสงฆ์ จึงเสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลับ
 แพรแด่พระครูธรรมจริยาภิรัต และทรงประเคนจิวระบงกราบ
 พระแด่พระอันดับ ๑ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้าแล้วเสด็จ
 ทรงประเคนบริกขารสมณบริกขารเครื่องกฐิ แต่พระครูธรรมจริยา
 ภิรัตเป็นอันมาก และทรงประเคนบริกขารเครื่องกฐิพอควรแด่พระ
 อันดับ ๑ รูป พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา พระโพธิวงศ์ถวายอดิเรก
 ถวายพระพรลากลับไป สมเด็จพระเจ้าทรงปฤษาถึงราช-
 การกรมทำที่เจ้าพระยาภาณุวงศ์กราบบังคมทูลออกจากผู้ว่าการ
 ต่างประเทศ ทรงปฤษาดกลงเป็นโปรดให้กรมหมื่นเทววงศ์-
 วโรปการบังคับบัญชาการกรมทำสิทธิขาด ทั้งเป็นผู้ว่าการต่าง
 ประเทศด้วย ตั้งที่ว่าการที่วังสราญรมย์

วัน ๕ ๑๔ ๑ คำบ่ประกายยังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วันนั้นเวลาเที่ยงแล้ว ๓๐ นาที พระบวรวงศ์เชอซัน ๓ พระ-

องค์เจ้าหญิงอรุณซึ่งทรงประสูติพระโรคชรา สิ้นพระชนม์ พระ
พรรษา ๘๑ พรรษา พระราชทานนาสร่งพระศพและเครื่องทรง
พระศพขึ้นไปสรงในพระราชวังบวร แล้วเชิญพระศพลงพระโกศ
เหลี่ยมหุ้มพระขาวยอดทอง เครื่องสูงกลองชนะแห่ไปไว้วัง
พระองค์เจ้ากาญจนาภิเษมพระราชมารดา

วัน ๖ ๙ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับชัตติงรม เจ้าพระยา
สุรวงษ์เฝ้าทูลทูลลากราบทูล เรื่องการกรมท่าอย่างเช่นเคย
ทรงปลุกเสกกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว เสด็จมาประทับห้องออก
ขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาประสิทธิสงครามเมืองกาญจนบุรี
ว่าด้วยจีนเหล็ก จีนเกาจน หลงจูโรงสุรมาขอกรมการไปจับน้ำ
สุรา ได้จัดให้ขุนศรีเสนากรมการไปกำกับ ครั้นแล้วกรมการกับ
หลงจูจับจีนชง อำแดงอ้าย ปันกระบอก ๑ เครื่องดื่มสุราและสุรา
เถื่อนมาแจ้งความว่า หลงจูกรมการพากันไปถึงวัดตั้งเป็นที่ปรก
ได้ยินเสียงปันน้ำ ๑ แล้วเห็นจีน ๒ คนวิ่งหนีถือปันด้วย หลงจู
กับพวกไล่จับได้ตัวจีนชง และเกิดวิวาทตีเถียงกันกับพวกจีนชง
กระสุนปืนพวกจีนชง ถูกนายยงชาติใจตาย ถูกนายฟุ้ง นาย
เอี่ยมบาดเจ็บ พวกจีนชงหนีเข้าไปในโรงจีนเสียมเกิดวิวาทกัน
กรมการห้ามหาฟังไม่ พระยากาญจนบุรีได้ถามจีนชงอำแดงอ้ายให้
การรับว่ารับจ้างจีนชงหวน จีนชานี้ย ดมน์น้ำสุราจริง จึงได้ให้

กรมการไปชั้นสุตรวีวาท ได้ความว่าเงินชำหายถูกปล้นตายในที่
วิวาท เงินหลงจู้และเงินเลี่ยมต่างคนต่างพ้องกันเป็นความฉกรรจ์
อยู่ เป็นการขัดข้องที่จะพิจารณาจึงส่งความเข้ามากรุงเทพ ฯ

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร ขุนอาญาเสฟเป็นพระนรเนตร
บัญชากิจ ละครลาการใหญ่ในกรมพระกระลาโหม ๑ นายเกิดลุด
เตอร์เนนต์ กรมทหารหน้าเป็นขุนโยธาพิทักษ์ปลัดกรมไพร่หลวง
ชั้นกรมพระสุรัสวดี ๑ นายทัตมหาดเล็กเป็นหลวงศรพรคบริ-
บาล พนักงานดันไม้กรมมหาดเล็ก ๑ แล้วเสด็จขึ้นประทับ
ออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑๕ ๘ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมง เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระยา喀ชาธร เมืองพระตะบอง
บอกส่งตัวผู้ร้ายปล้นเจ้าเมืองโตนด ปล้นกระบือฆ่าเจ้าของตาย
ตัวผู้ร้าย ๑๕ คน เจ้าสำนักบุตรภรรยาผู้ร้าย ๔๒ คน เกวียนระ-
แทะ ๖ เล่ม โค ๓๓ กระบือ ๒๒ ของอ้ายผู้ร้ายให้กรมการคุม
เข้ามาส่ง กับไปบอกหลวงวิเศษภักดีเมืองศรีโสภณ ๒ ฉบับฯ ๑
ว่าได้แต่งกรมการนายไพร่ ๑๒ คน ช่วยพระยา喀ชาธรคุมผู้ร้าย
เข้ามาส่ง ฉบับ ๑ ว่ามีตราโปรดให้หลวงวิเศษภักดีพร้อมด้วย
กรมการเมืองพนม เมืองสุรินทร์ ชำระสืบจับตัวผู้ร้ายปล้นหลวง
ภักดีณรงค์เมืองสุรินทร์ให้จงได้นั้น ได้สืบได้ความว่าอ้ายมั่ง

อ้ายสอนอยู่ในแขวงเมืองวัฒนานคร กับพวกเพื่อนเป็นผู้ร้ายปล้น
หลวงภักดีณรงค์ หลวงวิเศษภักดีได้มีหนังสือมายังพระยาปรา-
จินบุรีขอตัวอ้ายผู้ร้าย ๒ คน พระยาปราจินตอบไปว่าอ้ายมั่ง
อ้ายสอน อ้ายดีเป็นผู้ร้ายปล้นพระสงฆ์สามเณร อพยพหลบหนี
ไปยังติดตามอยู่ ภายหลังพระบริบูรณ์สระเบียงเมืองวัฒนานคร
แจ้งความว่าอ้ายมั่ง อ้ายสอน เป็นผู้ร้ายปล้นชาวบ้าน ๆ ถึงอ้าย
มั่งตายแต่อ้ายสอนอพยพหลบหนี ฉะบับ ๑ บอกพระยาอุทัย
มนตรีเมืองปราจินบุรี ว่าพระยาอัครมโหฬารมีหนังสือมาว่าได้แต่ง
กรมการคุมตัวผู้ร้ายเข้ามาส่งกรุงเทพ ฯ พระยาปราจินได้แต่ง
เรือ ๒ ลำ ให้กรมการคุมตัวผู้ร้ายเข้ามาส่งกรุงเทพ ฯ แต่โค
กระบือรันแทะเกวียนนั้นรักษาไว้แล้ว

พระนรินทร์อ่านบอกหลวงทรงสุระเดชข้าหลวง ว่าด้วยออก
จากกรุงเทพ ฯ วัน ๓ ๑ ค่ำ กลิ่นลมจืด วัน ๓ ๑ ค่ำ เวลา
รุ่งแล้วถึงเมืองนครศรีธรรมราช พระศรีธรรมบริรักษ์ได้รับรอง
แล้วได้เชิญตราพระคชสีห์วางต่อพระศรีธรรมบริรักษ์ ฯ ได้จัดให้
พระเสน่หามนตรี หลวงต่างใจ หลวงสุนทรมนตรี ไปฟังราชการ
เมืองกลันตัน เมืองตรังกานู ด้วยกำหนดจะไปวัน ๓ ๑ ค่ำ
ปีระกาสัปตศก กับบอกพระอนุรักษโยธาคข้าหลวง ว่าด้วย
นายพุ่มมหาดเล็กเจ้าภาษีฝิ่นเมืองภูเก็ต ส่งเงินภาษีฝิ่นจำนวน
เดือน ๕ ปีระกาสัปตศกเงิน ๕๒๓๑ เหรียญ หลวงทวิปสยามกิจ
ได้นำเงินฝากแบงค์แล้ว

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑ ฤๅ ๘ คำ ประกาศยังเป็นฉสด จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพอ่านบอกพระอินทรประสิทธิศร เมือง
อินทบุรี ว่ามีตราพระราชสีห์ให้แต่งกรมการเชิญตราพาตัวนาย
ร้อยเปี้ยว นายร้อยกระจ่าง ไปให้พระยานครราชสีมาบังคับให้
ตัวผู้ขายช้างให้มัน ได้แต่งให้ขุนนครพาตัวนายร้อย ๒ คนคุม
ช้าง ๓ ช้างขึ้นไปเมืองนครราชสีมา แต่ณ เดือน ๔ ปีออกแล้ว
กรมการและขุนหมื่นก็ยังไม่กลับมา ครั้นเดือน ๖ แรม ๒ คำ
เวลาเย็นขุนด่านมาบอกกับพระอินทรประสิทธิศร ว่าต้องสู้กับ
พวก ๓ คนนำช้าง ๓ ช้างเดินลัดทุ่งมา ขอคุณหนังสือเดินทางหา
ให้ดูไม่ พระอินทรประสิทธิศรให้หลวงพิทักษ์สุนทรยกกระบัตร์
ขุนหมื่น ขุนด่านออกไปดูจำได้ว่า นายร้อยเปี้ยว นายร้อย
กระจ่างจึงถามถึงขุนนคร และขอคุณหนังสือเดินทาง หนังสือ
รูปพรรณ นายร้อยเปี้ยว นายร้อยกระจ่าง หาให้ดูไม่พาช้างไป
หลวงยกกระบัตร์กับขุนด่านจะยึดช้างไว้ นายร้อยกระจ่างบังอาจ
เอาปืนยิงถูกท้องเข้าข้างซ้ายหลวงพิทักษ์สุนทรยกกระบัตร์แผล
หนึ่ง จึงได้พากันตีจับนายร้อยเปี้ยว นายร้อยกระจ่างกับปืนไว้
ฉบับ ๑ ใบบอกพระยากำแหงสงครามเมืองนครราชสีมาว่า เดือน
๕ ปีระกาสัปตศก ขุนนครกรมการเมืองอินทบุรีกับนายร้อยเปี้ยว

นายร้อยกระจางเชญตราขึ้นไปถึงเมืองนครราชสีมา พระยานครราชสีมาได้ให้หลวงวิเศษกรรมการ พร้อมด้วยกรรมการเมืองอินทบุรีพาตัวนายร้อยเปี้ยว นายร้อยกระจางไปนำตัวผู้ขายช้างให้ทั้ง

๓ ช้างเป็นเงิน ๑๐๑ พระยานครราชสีมาเห็นว่าเพราะถูกต้องกันจึงบังคับให้ทำตัว ฟื้นฟูพรรณให้นายร้อยเปี้ยว นายร้อยกระจางไปแต่เดือน ๖ ช้างขึ้นเสร็จแล้ว

พระนรินทร์อ่านบอกพระศรีธรรมบริรักษ์ ปลัดเมืองนครศรีธรรมราช ว่าด้วยมิสเตอร์ ลุสตี นักปราชญ์อิตาลีออกไปถึงได้ไปเที่ยววัดพระธาตุและบ่อแร่ดีบุก และเก็บเอาแร่ดีบุกที่ถลุงแล้วและยังไม่ได้ถลุง และศิลาที่เขาร่อน และข้าวใหม่ ได้ถามว่าจะเอาไปทำไม มิสเตอร์ ลุสตี ว่าจะเอามาเป็นตัวอย่าง แล้วลงเรือกลับเข้ามากรุงเทพ ฯ

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นเวลาเกือบทุ่ม

เวลา ๔ ทุ่มเศษ พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์เข้าไปเฝ้าข้างใน จนเวลา ๒ ขามเศษ

วัน ๒ ๕ ๙ คำประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพอ่านบอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดา เมืองลพบุรี ว่าด้วยพร้อมกับเจ้าพนักงานอนิเย์ร์พาดสายโทรเลข

ในแขวงเมืองลพบุรีเสร็จสิ้นแล้ว และว่าหม่อมเทวธิดาไชยได้ใช้
สายโทรเลขมาถึงออฟฟิศวังจันทร์เกษมได้สะดวกดี กับว่าเครื่อง
โทรเลขเสีย ๒ เครื่อง ได้แจ้งกรมการคมนาคมขอเปลี่ยนขึ้น
ไปใหม่ ฉะนั้น ๑ ใบบอกพระพลสงครามผู้รักษาเมืองนครสวรรค์
ว่าได้เร่งรัดให้นายช่างขุนหมื่นไพร่ทำออฟฟิศโทรเลข จะให้แล้ว
เดือน ๑ ประกาศปิดศก ออฟฟิศนั้นฝากกระดานมุงกระเบื้อง
ยาว ๔ วา ข้อ ๖ ศอกก๊อบ เฉลียงรอบ คัดค่าจ้าง ค่าไม้ ค่า
กระเบื้อง รวมราคา $\frac{๔}{1}$ ฉะนั้น ๑ ใบบอกพระยาสุรบดีนทร
สุรินทภักไชยเมืองชัยนาท ว่าด้วยพร้อมกับเจ้าพนักงานอินนิเยร์
พาดสายโทรเลขในแขวงเมืองชัยนาทเสร็จสิ้นแล้ว

พระนรินทรอ่านบอกพระยาภักดีนฤบดีนทร พระยา
อมรินทรภักไชยเมืองราชบุรี ๓ ฉะนั้น ๑ หนังสืออัยยพันผู้ร้ายเอา
หลวงแหงอำแดงปุยกรรยาจันจิวตาย ฉะนั้น ๑ ส่งอัยยพัน อัย
ยม อัยยเนตร อัยยเปรม ผู้ร้ายพันอำแดงจันตายน จดบุตรหญิง
ไปข่มขืนทำชำเรา ฉะนั้น ๑ ส่งอัยยไปส่งผู้ร้ายทั้งไฟบ้านราษฎร
ตำบลวัดพระยาไผ่

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร นายรองสนทเป็นหลวงราช
บำเรอ ปลัดกรมสนมพลเรือน แล้วเสด็จขึ้นประทับตรัสกับ
กรมหมื่นเทววงศ์ในออฟฟิศหลวงครุหนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

เวลา ๕ ทุ่มเศษพระองค์เจ้าสวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเกือบ
๗ ทุ่ม

วันนั้นเวลาเช้า ๓ โมง พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ พระองค์
เจ้าทัตทรงประจวรลมนั้นพระชนม์ พระชนม์พรรษา ๗๐ พรรษา
โปรดเกล้า ฯ พระราชทานน้ำสรงพระศพ ทรงเครื่องเชิญพระศพ
ลงพระโกศหุ้มแพรหุ้มผ้าขาวยอดทอง มีเครื่องสูงกลองชนะ
แต่รสังข์ตามธรรมเนียม

วัน ๓ ๕ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนั้นเริ่มการรับข้างพลายสำคัญ เจ้าพนักงานได้ส่งแพช้าง
สำคัญมาทอดอยู่ที่วัดละมุดตามซึ่งเคยนำมาแต่ก่อน พระยา
นันทบุรีได้มีการสมโภช คือ ละคร เพลง มอญรำ ตามธรรมเนียม
แต่ก่อนมา

เวลาเช้า ๔ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์
ขัดตียตระกุลแพรสีน้ำเงินแก่ เสด็จพระราชดำเนินออกทาง
พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระราชยานไปประทับพระที่นั่ง
ราชกิจวินิจฉัย เสด็จลงท่าราชวรดิษฐ์ ทรงเรือพระที่นั่งทวยเทพ
ถวายกร เรือพระที่นั่งบุษบกพิศาลเป็นรอง พร้อมด้วยเรือนำ
เรือกลอง เรือตีกู่ซึกเป็นกระบวนนำ เรือกัน เรือองครักษ์ตาม
เสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคขึ้นไปประทับที่แพช้างสำคัญ
เสด็จขึ้นประทับบนแพตรัสกับกรมพระปวเรศ และสมเด็จพระ
กรมพระ และพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ซึ่งมากอยรับเสด็จ
อยู่ที่นี่ และดำรัสกับพระธรรมราชานุวัตรวัดเสนาสน์ซึ่งลง
มาด้วยกับแพช้าง แล้วทรงถวายดาลีปัตรแจกหักทองขวางปัก

เลื่อมและฝัฟลอย แก่พระธรรมราชานุวัตร ด้วยเมื่อเวลา
ตำแหน่งนั้นตาลีบัตรทำยังไม่แล้ว ครั้นแล้วโปรดให้เรือข้าราชการ
และเรือกลไฟเข้าผูกโยงแพข้างสำคัญต้องลงมา เวลาบ่ายเกือบ
๒ โมงแพข้างสำคัญถึงท่าพระ จึงเสด็จลงเรือพระที่นั่ง เสด็จไป
ประทับท่าราชวรดิษฐ์ เสด็จขึ้นพระบรมมหาราชวัง

เจ้าพนักงานเทียบแพข้างเข้ากับท่าเรียบร้อย คอยเวลาที่
จะแห่ช้างขึ้นจากแพ

ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์
เบียรบับ ทรงเครื่องราชอิสริยยศมหาจักรีบรมราชวงศ์ เสด็จ
ออกทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระราชนานพร้อมด้วย
กระบวนและตามแต่เต็มยศ เสด็จพระราชดำเนินไปประทับ
พลับพลายกที่ท่าพระ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานนำช้างพัง
ซึ่งเป็นช้างนำช้างจงลงไปรับช้างพลายสำคัญที่แพ เดินขึ้นตาม
สะพานฉนวนหยุดยืนอยู่หน้าพลับปลา พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลง
ทรงพระราชนาน เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยกระบวนนำและ
ตามไปประทับพลับปลาหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ โปรดให้เรียก
กระบวนแห่ขึ้นมา สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้เจ้าพนักงานนำช้างพลาย
สำคัญลอดโขนทวาร มีราชบัณฑิตยประนีมนต์บนเกย ๒ ข้าง
ประคูป่า เดินกระบวนแห่ขึ้นตามท้องถนนสนามชัย กระบวน
นั้นมีธงสามชาย ธงตะขาบ ธงมังกร กลองชนะนะ จ่าปี แล้วถึง
พระวิมลรัตนกิริณี พระเศวตสกลวโรภาส พระเศวตวรลักษณ

พระเทพรัตนกิริณี พระศรีสวัสดิเสวตรวรรณ แล้วถึงกลองชนะ
 แตรสังข์เครื่องสูง แล้วถึงช้างพลายสำคัญ ต่อไปก็มีเครื่องสูง
 และธงตะขาบ ธงมังกร กระบวนเดินตามรัถยา ราชวัณฉัตร
 เบญจรงค์รายทางมาถึงโรงสมโภช กระบวนทั้งปวงเดินเลยไป
 ช้างพลายสำคัญเข้าโรงสมโภชๆ คราวนี้ปลุกเหนือพลับพลาลงมา
 ที่หน้าพลับพลาขึ้นปลุกโรงโชนรอก แต่เป็นโชนผู้หญิงของ
 เจ้าหมื่นสรรพเพชฌัญญ์ภักดี แต่โชนผู้ชายขึ้นปลุกโรงได้ลงไปอีก
 โรงช้างพลายสำคัญนั้นก็เหมือนกับทุกคราวมา มีฉัตรทอง เงิน
 นาค ราชวัณฉัตรไม่จริงล้อมชั้นใน ฉัตรเบญจรงค์ราชวัณไม้ไผ่
 ล้อมรอบเหมือนทุกคราวมา มีมณฑปอาบน้ำและโรงการมหรสพ
 ต่างๆ เหมือนกับกาลแต่ก่อน

ครั้นช้างพลายเข้าโรงสมโภชเรียบร้อยแล้ว พระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จเข้าสู่โรงช้างพลายสำคัญ เสด็จทรงประเคนไตรแพร ย่าม
 แพรวาแด่พระราชาคณะพระครูธนาปรีชญ์ ๓๖ รูป ครั้นพระ
 สงฆ์ครองผ้าแล้ว เสด็จทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระพิมพ์
 ธรรมถวายศีลแล้ว พระพิมพ์ธรรมและพระสงฆ์ ๓๖ รูปสวดสัต
 ปรีตเวลา ๒ ห่อ สวดมนต์จบ วันนั้นข้าทูลละอองธุลีพระบาทมา
 เผ้าน้อยไป มีพระราชโองการให้เกาะบรรดาผู้ที่ไม่ว่างเผ้าทั้งสิ้น
 แล้วเสด็จพระราชดำเนิน ทรงพระราชยานออกมาประทับ
 พลับพลาทอดพระเนตรโชนระบำรอก มีการกลางคืนรำโคม
 มังกร สิงห์โต หนัง ตามธรรมเนียม

วัน ๔ ๕ คำ ปรีกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๔ โมง พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระที่นั่ง
อนันตสมาคม ทรงพระราชนาออกทางประตูเทวาพิทักษ์ประทับ
โรงช้างพลายสำคัญ ทรงจุดเทียนนมัสการ พระพิมพ์ธรรมถวายศีล
แล้วพระสงฆ์ถวายพรพระ เสด็จมาประทับทรงบาตรที่ ๆ ประ-
ทับบาตรนั้นเป็นของหลวงถวายใหม่ โปรดให้เดินกระบวนแห่
ฉลากภัตรออกประตูศักดิ์ไชยสิทธิ ผ่านหน้าโรงช้างไปอ้อมทาง
เหนือวกมาทางหลังโรงช้าง กระบวนแห่นั้นเป็นกระบวนผู้หญิง
ทั้งนั้น ฉลากภัตรวันนั้นของหลวง ๒ นอกนั้นเป็นของพระบรม
วงศานุวงศ์ฝ่ายใน ฉลากภัตรใช้ข้าวเหนียวสังขยาพักทอง ครั้น
พระสงฆ์ถวายพระพรจบแล้ว เสด็จทรงประเคนพระสงฆ์รับพระ
ราชทานฉัน ครั้นฉันแล้วทรงประเคนไทยธรรมแล้วพระสงฆ์
ถวายอนุโมทนา พระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับทางประตูศักดิ์ไชยสิทธิ
ขึ้นทางพระที่นั่งอนันตสมาคมตามทางเดิม วันนั้นพระเจ้าอยู่หัว
ทรงเครื่องจักรีบรมราชวงศ์ เจ้านายข้าราชการแต่งหม้อนวนาน

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระที่นั่ง
อนันตสมาคม เสด็จทรงพระราชนาไปประทับโรงช้างสำคัญ
ทรงประเคนผ้าไตรสลับบัณเฑาะว์แพรขาว แก่พระธรรมวโรดม
พระราชอาคันพระครูฐานาปเรียญ ๓๖ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว
ทรงจุดเทียนนมัสการ พระธรรมวโรดมถวายศีล แล้วพระธรรม
วโรดมพระสงฆ์ทั้ง ๓๖ รูป สวดหาทสปริตร วันนั้นโปรดเกล้า ฯ

พระราชทานเสื้อเยียรบับเจ้ายุติธรรมธรนกรจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราช
เจ้านายเมืองนครจำปาศักดิ์ และเจ้ากรม ปลัดกรม ขุนหมื่น
กรมหมอฟักหัดที่ได้ไปรับข้างสำคัญ หนึ่งวันนั้นข้าราชการมาเฝ้า
มาก เวลาเกือบ ๒ หุ่่ม สวตมนต์จบเสด็จไปประทับพลับพลา
ทอดพระเนตรโชนเจ้าหมื่นสรรพเพชญ์ภักดี เวลา ๔ หุ่่มเศษเสด็จ
ขึ้น วันนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องราชอิสริยยศจุลจอมเกล้า

วัน ๕ ๗ ๘ คำ ปรีะกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จออกทางพระที่นั่งอนันตสมาคม
ประทับโรงช้างสำคัญทรงจุดเทียนนมัสการ พระธรรมวโรดมถวาย
ศีลแล้วพระธรรมวโรดมและพระสงฆ์ทั้งปวงรวม ๓๖ รูปถวายพร
พระ โปรดให้เดินกระบวนแห่ฉลากภัตรอย่างเช่นวันก่อน
แต่ฉลากภัตรวันนี้ของหลวง ๒ นอกนั้นของท้าวนางเจ้าจอม
มารดาเก่าๆ ทรงบาตรและถวายบาตรเหมือนวานนี้ ครั้นพระ-
สงฆ์ถวายพรพระจบแล้วเสด็จทรงประเคน พระสงฆ์รับพระราช
ทานฉนั้น ครั้นฉนั้นแล้วเสด็จทรงประเคนไทยธรรม พระสงฆ์ถวาย
อนุโมทนาแล้วเสด็จขึ้น วันนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องราชอิสรีย-
ยศมงกุฎสยาม

เวลาเกือบย่ำค่ำ เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระที่นั่ง
อนันตสมาคมเสด็จประทับโรงช้างสำคัญ ทรงประเคนผ้าไตร
สลั๊บแพรยามแพรขาว แต่กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ
หม่อมเจ้าพระราชาคณะพระครูธนาปรีญาณ ๓๖ องค์ เมื่อพระ

สงฆ์ครองผ้าแล้วทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีล แล้วพระสงฆ์สวดธรรมจักกัปปวัตน์สูตรมหาสมัยสูตร เวลา ๒ ทุ้ม เศษสวดมนต์จบเสด็จพระราชดำเนิน ทรงพระราชนามาประทับ พับลาทอดพระเนตร โขนเล่นเมื่อย่างถนนและหักฉัตร เวลา ๔ ทุ้มเศษเสด็จขึ้น กลางคืนมีตามธรรมเนียม วันนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องราชอิสริยยศเหมือนเมื่อเช้า

อนึ่งวันซึ่งวังสราญรมย์มีการสวดมนต์ในการที่จะตั้งออฟฟิศ กรมท่า ด้วยเจ้าพระยาภาณุวงศ์กรมหลวงบังกมลาออกจากตำแหน่งราชการกรมท่า และผู้ว่าการต่างประเทศด้วยอาการป่วย ไข้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มอบราชการตำแหน่งนี้ให้กรมหมื่น เทววงศ์โรปการฉลองพระเดชพระคุณสิทธิชาติ โปรดให้ตั้ง ออฟฟิศว่าการต่างประเทศที่วังสราญรมย์ ไปกว่าจะได้ทำออฟฟิศ ต่างประเทศใหม่ จึงได้มีการสวดมนต์ในที่นั้น

อนึ่งการที่กรมหมื่นเทววงศ์ได้ทรงฉลองพระเดชพระคุณ มาคือราชไปรเวตสิเกดาร์ฝ่ายต่างประเทศ และปลัดบาญชีกลาง พนักงานพระคลังมหาสมบัตินั้น ท่านถวายบังกมลาออกจาก ตำแหน่งทั้งสอง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้า สวัสดิประวัติ ฉลองพระเดชพระคุณในตำแหน่งปลัดบาญชีกลาง พนักงานกรมพระคลังมหาสมบัติ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต ฉลองพระเดชพระคุณ ในตำแหน่งราชไปรเวตสิเกดาร์ฝ่ายต่างประเทศ

วัน ๖ ๙ ๘ คำ ประกาสังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่งอนันต
สมาคม ทรงพระราชนาไปประทับโรงช้างสำคัญ ทรงจุดเทียน
นมัสการ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ถวายศีล พอได้พระฤกษ์
๓ โมง ๑๔ นาที เสด็จพระราชดำเนินขึ้นเกยทรงร่น้ำพระราช
ทานช้างพลายสำคัญ ด้วยพระเต้าสีลาและหม้อทอง พระ
มหาสังขทัตชิดาวัญ แล้วโปรดให้ สมเด็จพระกรมพระ กรมหลวง
วรศักดิ์ สมเด็จพระกรมหลวงจักรพรรดิพงศ์ สมเด็จพระกรมหลวง
ภาณุพันธุ์วงศ์ กรมหมื่นเทววงศ์ เจ้าพระยาพลเทพ เจ้าพระยา
ศรีพัฒน์ ร่น้ำช้างพลายสำคัญ แล้วราชบัณฑิตถวายอ้อยแดง
ซึ่งจารึกชื่อที่จะขึ้นระวาง อ้อยที่จารึกนั้น เมื่อวันตั้งสวดนั้น
อาลักษณ์นำอ้อย ๓ ท่อนยาวประมาณ ๖-๗ นิ้วมัดติดกัน ไม่ได้
ปอกเปลือก กับกระดาสเขียนชื่อใส่พานไปตั้งไว้ พอเวลาเช้า
วันนั้นปอกเปลือกเป็น ๔ เหลี่ยมเขียนชื่อในอ้อยแดง อาลักษณ์
เขียนชื่อหนังสือไทย ๒ ด้าน พราหมณ์เขียนหนังสือพราหมณ์
๒ ด้าน ทรงรับอ้อยแดงที่จารึกชื่อที่จะเขียนระวางว่า “พระ
เสวตรจุฬาภรณ สรรพวิบูลย์ คุณคชลักษณ์ อรรคอุดม ปฐม
เสวต โลมนेत्रนัชนฤมล ทนต์โสภณศุภสรพวงศ์ เหมสมาง-
ควโรภาส พงษกมลสารังสรรค์ อุโบสถพันธุพิสุทธิพงศ์ สาร-
ธำรงจักรพรรดิ พาหนรัตน์นฤปดิษฐ์ ปรมินทรবারมิตา สมัน
นาหารประสิทธิ์ เฉลิมวิชิตสยามภพ ขจรจบเกียรติคุณ อุดลย

ประเสริฐเลิศฟ้า” มาพระราชทานช้างพลายสำคัญขึ้นระวางมีนามตามจารึกข้างบนนี้ แล้วทรงเจิมพระราชทานด้วย แล้วเสด็จมาประทับพระที่นั่งโสรณทรงบาตรอย่างเวลาเวลานั้น โปรดให้เดินขบวนแห่สลาภกัฏฐ์ๆ วันนั้นของเจ้าจอมมารดาในแผ่นดินปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ถวายพระพรจบเสด็จทรงประเคนพระสงฆ์ พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน แล้วพระราชทานรางวัลเจ้ายุติธรรมธรนกรจำปาศักดิ์ คือ หีบหมากทองคำสลัก ๑ เงิน ๓๐ ชั่ง แล้วพระราชทานโต๊ะถม กากม หีบถม พระจินดาจักรรัตน์ พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้วเสด็จทรงประเคนไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรก เจ้าพนักงานตั้งบายศรีแก้ว ทอง เงิน บายศรีตองคู่หนึ่ง ต้นไม้ทองเงินอย่างละ ๒ ต้น พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชรอบโรง ๓ รอบ เวลาเช้า ๕ โมงเศษเสด็จขึ้นทางพระที่นั่งอนันตสมาคม เวลาเช้าวันนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องราชอิสริยยศนพรัตนราชวรารณ์

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องราชอิสริยยศมงกุฎสยาม เสด็จออกทางพระที่นั่งอนันตสมาคม เสด็จไปประทับโรงพระเศวตจรูญราพารณ พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนรอบโรง ๓ รอบ พราหมณ์พฤติภาสอ่านดุขฎีสังเวย ใช้นั่งกับพื้นอ่าน ๔ ลาแล้ว แล้วมีขัณฑ์ แล้วเสด็จมาประทับพลับพลาทอดพระเนตรโขนเล่นไมยราพ วันนั้นมีโขนโรง ๑ หุ่น

โรง ๑ จั่วโรง ๑ เพลงโรง ๑ ไม่ล้อยญวนหก งานกลางคืนมีหก
คืน รำโคม สิงห์โต มังกร หนังสือ ๔ โรง เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วัน ๗ ฤดู ๔ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้เริ่มการหล่อพระไชยวัฒน์องค์เล็ก ๆ ซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดให้ขึ้นไปขึ้นที่วัดไชโยทองคำ ที่หล่อหนักองค์ละ $\frac{1}{1}$
ตั้งโรงพิธีหล่อหน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๕ ห้อง เกลียงรอบ
มีข้อฟ้าใบระกาหลังคาตาดผ้าแดงล้วนตั้งเตียงมณฑลเล็ก และ
เตียงพระสงฆ์สวดตู้เทียนไชย มีโรงพิธีพราหมณ์ตรงหน้าโรง
พิธีไป

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองเยียรบับ
เครื่องราชอิสริยยศนพรัตนราชวรภรณ์ เสด็จออกทางพระที่
นั่งอนันตสมาคม เสด็จมาประทับโรงพิธีหล่อพระไชยวัฒน์
ทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีลแล้วทรงถวายเทียน
ชนวนแก่กรมพระปวเรศ กรมพระปวเรศเสด็จทรงจุดเทียนไชย
ขณะนั้นกรมหมื่นวชิรญาณ พระราชาคณะ พระพิธีธรรม รวม
๓๒ สวดคาถาจุดเทียนไชย เจ้าพนักงานประโคมพิณพาทย์มโหรี
ไชยแดรสังข์ กรณีสเสร็จแล้วพระสงฆ์ ๓๓ องค์สวดพระพุทธร-
มณตร์ มีเครื่องนมัสการในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โปรดให้
พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ากิตติยากรเสด็จไปจุด อนึ่งหุ่นพระที่
จะหล่อ ๕๐ องค์ แต่ทำเพิ่มไว้อีก ๕ องค์ รวม ๕๕ เอามาเข้า

พิธีด้วย ผู้ที่จะหล่อต้องนั่งขวารักษาเบญจศีลมาฟังพระสงฆ์สวด
พระพุทธรูปด้วย

เวลาเกือบห้าค่ำเสด็จพระราชดำเนิน ทรงพระราชนิพนธ์
ประทับโรงพระเศวตรุจิราภรณ์ พระครูพราหมณ์เบิกแว่น
เวียนเทียน ๓ รอบ เสด็จประทับประเดี้ยวหนึ่งเสด็จมาประทับ
พลับพลาทอดพระเนตรโชนเล่นเมื่อพระลักษณะถูกโมขศักดิ์ เวลา
๔ ห่มเศษ เสด็จขึ้น

วัน ๑ ๑๐ ๔ ค่ำ ปีกะยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้เวลาเช้า ทรงพระกรุณาโปรดให้เสด็จพระสงฆ์สวด
มนต์ที่โรงพิธี แต่ไม่ได้เสด็จออก

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระที่
นั่งอนันตสมาคม เสด็จประทับโรงพิธีหล่อพระไชย ทรงจุดเทียน
นมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีลแล้ว พระสงฆ์ ๓๓ รูปสวด
พระพุทธรูป เสด็จพระราชดำเนิน ทรงพระราชนิพนธ์ไปประทับ
โรงพระเศวตรุจิราภรณ์ พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียน
เทียน ๓ รอบ เสด็จพระราชดำเนินทรงพระราชนิพนธ์มาประทับ
พลับพลาทอดพระเนตรโชนรอกเล่นกุ่มภกรรู้ทนต์ และวิรุณ
จำบัง เวลา ๔ ห่มเศษเสด็จขึ้น วันนี้พระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่อง
ราชอิสริยยศจุลจอมเกล้า วันนี้เป็นต้นการสมโภชน์พระเศวต
รุจิราภรณ์

วัน ๒ ๑๑ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาเข้ามีการเลี้ยงพระสงฆ์ที่โรงพิธีหล่อพระชัยเหมือน
วานนี้ แต่ไม่ได้เสด็จออก

เวลาบ่ายแล้ว พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางประตูแถว
ราชกิจ เสด็จมาประทับโรงพิธีหล่อพระชัยวัดนี้ ทรงจุดเทียน
นมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีลแล้ว กรมพระปวเรศพระสงฆ์
อื่น ๆ รวม ๓๓ องค์สวดพุทธมนต์ พอสวดถึงชั้นอธิษฐานเสด็จ
ขึ้นทางเดิม

นอกนั้นไม่มีราชการอะไร

วัน ๓ ๑๒ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาเช้า ๓ โมง พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางประตูแถว
ราชกิจ ทรงพระราชนาเสด็จไปประทับโรงพิธีหล่อพระชัย
ทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีล ทรงศีลแล้วพอ
ได้มโหรีมณฑลฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลง
มาประทับ หน้าโรงพิธี ทรงเทพิมพ์ ๖ เบ้าหล่อพระชัยวัดนี้ ทั้ง
๕๕ องค์ ขณะนั้นพระสงฆ์ ๓๓ องค์ถวายชัยมงคล เจ้า
พนักงานประโคมแตรสังข์มโหรีพิณพาทย์พร้อมกัน โปรดให้
ยิงปืนมหาฤกษ์ มหาชัย มหาจักร มหาปราบยุคตามเช่นเคย
มาแก้ก่อน ครั้นทรงเทพทองเสร็จแล้วเสด็จขึ้นไปประทับบนโรง
พิธี พระสงฆ์ถวายพรพระจบเสด็จทรงประเคน กรมพระปวเรศ
กรมหมื่นวชิรญาณพระราชาคณะพระพิธีธรรมรับพระราชทานฉนั้น

กรั้นพระสงฆ์ฉันแล้ว สมเด็จพระวันรัตน์มาดับเทียนชัย พระ
สงฆ์สวดคาถาดับเทียนชัย เสด็จทรงประเคนบริกษารแด่พระ
สงฆ์ ๆ ถวายอนุโมทนา อติเรก ถวายพระพรลา พระเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้นทางเดิม พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภช
พระชัยวัฒน์เป็นเสร็จการพระราชพิธีหล่อพระชัยวัฒน์

เวลาค่ำไม่ได้เสด็จออกไม่มีราชการอะไร

วัน ๔ ๑๓ ๘ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
ประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่น
ออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาสุรินทรภุไชยเมืองเพชรบุรีส่ง
ตัวจันเสมียนผู้เขียนโผยหวยเบี่ยงและตัวจำน่านายประกันเข้ามา
ตามท้องตราพระคชสีห์ ฉบับ ๑ ใบบอกพระยากาญจนบุรีว่า
ได้ยืมเงินค่านาเมืองราชบุรีไปจ่ายสะเบียงเลี้ยงคนที่ไปทำการโทร-

เลขทางบ้องตเป็นเงิน $\frac{20}{1}$ ได้จ่ายสะเบียงแต่วัน ๔ ๑๕ ๒ ค่ำ
ปีวอกฉศก ถึงวัน ๓ ๖ ๕ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศกรวม ๓ เดือน

กับ ๘ วัน สิ้นข้าวสาร ๒๓๕ $\frac{2}{6}$ ถึง เงิน $\frac{๑๓}{๑} \frac{๑}{๒}$ เปือเคย ๑๕ ถึง

เงิน $\frac{๓}{๑} \frac{๑}{๒}$ พรึก ๒๖ ถึงเงิน $\frac{๑}{๑} \frac{๒}{๒}$ เกลือ ๒๗ ถึงเงิน $\frac{๑}{๑} \frac{๒}{๒}$
๔๐๐ ๔๐๐

ปลาเค็ม $\frac{๑๐}{1}$ รวมเงิน $\frac{๒๐}{1}$ พระยาประสิทธิสงครามได้
ทำบัญชีรายวันจ่ายเข้ามาด้วยแล้ว

เสด็จประทับรับสั่งด้วยราชการต่าง ๆ แล้วเสด็จขึ้นประทับ
ออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

เวลา ๔ ทุ่มเศษพระองค์สวรรคตเข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๒
ยามเศษ

วัน ๕ ๑๕ ๘ ค่ำ ประกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
วันนั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับ
ห้องออกขุนนางทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง
วันนั้นไม่มีบอกขอราชการ เสด็จประทับอยู่ครุหนึ่งเสด็จขึ้นประทับ
ออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศจนเวลาบ่าย ๔ ทุ่มเศษเสด็จพระราช
ดำเนินลงทางอัมรินทร์ใหญ่พระที่นั่งจักรี เสด็จไปประทับพระ
ที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงหล่อเทียนพรรษา แล้วโปรดให้พระ
บรมวงศานุวงศ์หล่อต่อไปเวลาเกือบ ๒ ทุ่มเสด็จขึ้น

วัน ๖ ๑๕ ๘ ค่ำ ประกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
ทางประตูเกลลงราชกิจ พร้อมด้วยกระบวนข้างในเสด็จพระราชดำ
เนินออกประตูเทวราชธำรงสร ประตูเทวพิทักษ์ ประทับโรงพระ
เศวตจรูญราภาพรณ ทอดพระเนตรแล้วเสด็จไปประพาสพระราช
อุทยานสราญรมย์ ครั้น ๒ ทุ่มเศษเสด็จพระราชดำเนินกลับ
พระบรมมหาราชวัง

วัน ๓๑ ๘ ค่ำ ปีกะกาชังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้อง
ออกขุนนางทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหเทพ นำขุนแผนลงสะทั้นกราบถวายบังคมลา
นำเงินตรา ๖๕ ชั่ง ๓ ตำลึงและเสื้อเยียรบับ ๓ เสื้อ เข็มขาบ ๖
เสื้อ อัดหลัก ๒๐ เสื้อ แพร ๑ ผ้าม่วงจีน ๔ ไปพระราชทานพระ
ยาศรีสุริยราชวรานุวัตรเมืองพิชัยนายทัพนายกองขึ้นไปส่งเพียง
เมืองพิชัย กับนำขุนพรพิทักษ์กราบถวายบังคมลามาของไป
พระราชทานพระยาราชเสนา ข้าหลวงเมืองอุบลราชธานี คือ โต๊ะ

ทองคำ ๑ กาทองคำ ๑ เป็นเครื่องยศกับเงินตรา $\frac{๒}{|}$ เสื้อผ้า

ในการไฟไหม้ หลวงภักดีณรงค์เงินตรา $\frac{๑}{|}$ เสื้อผ้า ขุนพร

พิทักษ์เงินตรา $\frac{๑}{|}$ เสื้อผ้า นายรอดมหาดเล็กเงิน $\frac{๑๐}{|}$

เสื้อผ้า ในการไฟไหม้ในเมืองอุบลราชธานี แล้วนำแสนหลวง
เมืองลอง หานนคันธิยะกราบถวายบังคมลากลับขึ้นไปเมืองลอง

โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงิน $\frac{๒}{|}$ เสื้อผ้าแก่แสนหลวง หานน

คันธิยะเงิน $\frac{๑}{|}$ เสื้อเข็มขาบดอกสะเทินและผ้า แสนท้าว ๕

คน เต็มเข็มขาบคนละเสื้อ กับนำหลวงคำนวณคัดฉานเจ้าพนักงาน
ทำการเชอร์เวหัวเมืองลาวตะวันออก กลับลงมาเฝ้าทูลละออง

ธุลีพระบาท

พระยาพิพัฒน์โกษานำหม่อมเจ้าเพิ่ม พระยาไชยสุรินทร์ ขุน
 วิจิตรศาสน ขำขันนายเกิด ขำขันนายปึก ขำขันนายเวด กรม
 ทหารมหาดเล็ก นายนุ่มปรีบุญ นายโต นายสร กราบถวายบังคม
 ลาตามเสด็จพระเจ้าลูกเธอออกไปกรุงลอนดอนเวลาบ่ายห้าเสด็จขึ้น

วัน ๑^๒ ๘ ค่ำ ประก่ายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกห้องออกขุน
 นาง ทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง วันนี้ไม่
 มีใบบอกขอราชการ

พระยาพิพัฒน์โกษา นำนายโมราบุดรเจ้าพระยาพลเทพ กราบ
 ถวายบังคมลาตามเสด็จพระเจ้าลูกเธอออกไปกรุงลอนดอน

เสด็จประทับตำรับสดด้วยราชกิจทั้งปวงจนเวลาบ่ายห้าเสด็จขึ้น

เวลา ๕ ทุ่มพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างในจนเวลา ๒ ยามเศษ

วันนี้พระราชทานเพลิงพระศพพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าทัด

ทรง มีการต่าง ๆ อย่างพระองค์เจ้าในพระราชวังบวรทุกคราวมา

วัน ๒^๓ ๘ ค่ำ ประก่ายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมง พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหา
 ปราสาทห้องดอณิงรุมน พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระ
 บาททรงกษมาศโดยลำดับ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการเสนาบดีผู้ว่า
 การต่างประเทศและเจ้าพนักงานกรมวัง กรมท่า นำมองซิเออร์ เลอ
 กอมเต เดอ เกอร์คาราเดก ซึ่งได้เป็นชาเขตกาแฟของฝรั่งเศส ๑
 มองซิเออ อี ลอยู นาย ๑ มองซิเออ ชาล ฮารควิน นาย ๑

เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้า ฯ ถวายอักษรสาสนตรา
ตั้งให้มองซิเออ เลอ กอมเต เดอ เกอรราราเดก เป็นชายาเขต
แฟร์แบล็ก มองซิเออ เลอ กอมเต เดอ เกอรราราเดก ทูลเฝ้า
เดรสแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำรัสตอบ
พอสมควร แล้วจึงถวายอักษรสาสน พระเจ้าอยู่หัวทรงพระราช
ปฏิสันถารโดยควรแล้วกราบถวายบังคมลากลับไป เสด็จขึ้น
ข้างใน

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จออกท้องพระโรงกลางพระที่นั่ง
จักรี ทรงจัดการที่จะบำเพ็ญพระราชกุศลในการฉลองพระชัย
เล็กที่ทรงหล่อ การนี้ตั้งพระชัยใหญ่ พระชัยเนาโลห พระชัย
เล็ก ๆ ทรงจัดแล้วเสด็จขึ้น

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับท้องพระโรงกลาง
พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงประเคนไตรแด่กรมพระปวเรศ
วริยาลงกรณ์ พระราชาคณะถานานุกรม ๕๐ องค์ พระสงฆ์ทั้ง
ปวงนี้ล้วนแต่ในพระอารามสำหรับแผ่นดินแท้ และพระเจ้าอยู่หัว
ทุก ๆ พระองค์ ได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดละองค์รวม ๕๐ พระอาราม
พระสงฆ์ครองผ้าแล้วทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศวริยา
ลงกรณ์ถวายศีล แล้วกรมพระปวเรศและพระสงฆ์ทั้งปวงเจริญ
พระพุทธมนต์ เวลายามเศษสวดมนต์จบ พระสงฆ์ถวายอติเรก
ถวายพระพรลา เสด็จออกทรงจุดดอกไม้ เวลา ๔ ทุ่มเศษ
เสด็จขึ้น

วัน ๓^๕ ๙ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุฬศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๒ โมง พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาท ประทับพระเก้าอี้แล้วมีพระบรมราชโองการให้หา พระ
เจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ากิตติยารวรลักษณ ๑ พระองค์เจ้ารพีพัฒน์
ศักดิ์ ๑ พระองค์เจ้าประวิชาติโนดม ๑ พระองค์เจ้าจิรประวัติ
วรเดช ๑ ทั้ง ๔ พระองค์ซึ่งจะเสด็จไปเรียนศิลปศาสตร์ณประเทศ
ยุโรป เข้าไปหน้าพระที่นั่ง ทรงหลังน้ำพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏ
และทรงเจิมพระพักตร์ด้วย ขณะนั้นพระสงฆ์สวดถวายชัยมงคล
พราหมณ์เป่าสังข์ แล้วพระราชทานพระชัยเล็กซึ่งประดิษฐานใน
คลังทองคำมีสร้อยร้อยพระสององค์ละดล็บ แล้วพระราชทาน
พระราชหัตถเลขาถึงกรมหมื่นนเรศและพระยาอภัยวงศ์ แก่
พระยาไชยสุรินทร์ แล้วเสด็จขึ้นลงทางบรรไดหน้าพระที่นั่งจักรี
มหาปราสาท เสด็จขึ้นทรงพระราชนาน เสด็จโดยกระบวนไป
ประทับพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จลงไปประทับท่าราชวรดิษฐ
ทรงจับพระหัตถ์พระเจ้าลูกเธอที่พระองค์ส่งลงในเรือพระที่นั่งโสภณ
ครั้นแล้วโปรดเกล้าฯ ให้ใช้จักรออกจากท่าล่องลงไปตามน้ำ ครั้น
แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรงพระราชนาน เสด็จมาประทับเกย
เสด็จขึ้นพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงประเคนพระสงฆ์รับ
พระราชทานฉันแล้วทรงถวายไทยทานต่าง ๆ พระสงฆ์สวดอนุ-
โมทนาแล้วถวายพระพรลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
มาประทับครองนิมรุม ทอดพระเนตรกระบวนแห่พระบรมธาตุซึ่ง

พระสุกตุมหาเถระในเมืองลังกาส่งมาถวาย จึงโปรดเกล้า ๆ ให้
 เชิญแห่มาแต่วัดบวรนิเวศ เดินกระบวนเข้ามาประทับยานุมาศ
 ซึ่งทรงพระบรมสารีริกธาตุที่หน้าบันไดพระที่นั่ง เจ้าพนักงาน
 ภูษามาลาเชิญพระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุ และพระคัมภีร์ลังกา
 ขึ้นตั้งบนพระแท่นทรงกราบในพระที่นั่งจักรี แล้วเสด็จมาประทับ
 ในที่นั้นทรงสรงน้ำพระบรมธาตุ แล้วทอดพระเนตรคัมภีร์หนังสือ
 ลังกา แล้วทรงพระราชดำรัสกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอบัง
 เล็กน้อย ครั้นเวลาเช้า ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ห่มเศษ เสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรง
 จุติเทียนเครื่องนมัสการแล้วทรงศีล กรมพระปวเรศถวายศีลแล้ว
 เจริญพระพุทธมนต์ในการฉลองพระบรมธาตุ แล้วสมเด็จพระเจ้า
 บรมวงศ์เธอทูลเกล้า ๆ ถวายพระบรมธาตุ ๒ องค์ ทรงสรงน้ำ
 พระบรมธาตุ แล้วเชิญขึ้นบรรจุไว้ด้วยกันในเจดีย์ซึ่งตั้งไว้บน
 พระที่นั่งเศวตฉัตร ครั้นพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว
 พระราชทานหนังสือสำคัญถวายที่วิสุงคามสีมาวัดเสนาสน์ ซึ่ง
 ขยายต่อออกไปอีกนั้น แต่พระธรรมราชานุวัตร พระราชทาน
 หนังสือถวายเสนาสนะวัดสัตนาทปรีวัดพระครูขันตยาคม แล้ว
 พระสงฆ์ถวายอดิเรกถวายพระพรลา โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูก
 เชื้อไปทรงจุดดอกไม้เพลิงที่หน้าพระที่นั่งจักรี เวลา ๔ ห่มเศษ
 เสด็จขึ้น

วัน ๕ ๕ ๘ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
ประทับท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงจุดเทียน
เครื่องนมัสการและทรงศีลแล้วทรงประเคน พระสงฆ์รับพระราช
ทานฉัน ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้วทรงถวายวัตถุเป็นมูลค่าแก่จุ
บัจจยแก้พระธรรมราชานุวัตร วัดเสนาสน์ ๓ | พระสุวรรณ
วิมลศีล วัดสุวรรณดาราราม ๓ | พระปริยัติวงศาจารย์ วัด
บรมวงศ์ ๓ | พระอมราภิกษิต วัดนิเวศธรรมประวัติ ๓ |
พระครูนายกวิบุลยกิจ วัดวรนาถ ๓ | พระครูธรรมทีวากร
วัดชุมพล ๓ | พระสมุห์สร วันพัญเชิง ๓ | พระครูปฐม
เจติยานุรักษ์ วัดพระปฐมเจดีย์ ๓ | พระพิศาลสมณกิจ
วัดคงคา ๕ | พระครูมหาสมณวงศ์ วัดมหาสมณาราม ๕ |
พระครูขันตยาคม วัดสันตนาถ ๕ | แล้วพระสงฆ์ทั้งหลาย
ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา กลับ สมเด็จพระ
พระนำกลองไม้ครอสโคปมาตั้งถวาย จึงโปรดเกล้าฯ ให้เชิญ
พระบรมสารีริกธาตุลงมาทอดพระเนตรแล้วเสด็จขึ้นเวลาเที่ยงเศษ
เวลาบ่ายเจ้าพนักงานตั้งบายศรีแก้ว ทอง เงิน พระครู
พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภช พระบรมสารีริกธาตุและ
พระชัยวัฒน์ เวลาค่ำมีดอกไม้เพลิงด้วย

วัน ๕ ๖ ๘ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้อง
ออกขุนนาง ทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง
พระมนตรีกิจ อ่านใบบอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดา
เมืองลพบุรี ว่าด้วยเรื่องสืบพะยานรายความขุนรองแพ่ง นาย
กล้อย นายกราน วิวาทกับพวกรามัญในวันสงกรานต์

หลวงวิจารณ์อักษร อ่อนบอกพระยาสมบัติผู้รักษาราชการเมือง
สงขลาฉบับ ๑ ส่งทองคำส่วยจำนวนปีวอกฉลก ๓๑ ตำลึงแขก
ใบบอกพระยาภักดีนฤพดินทร พระยาอมรินทร์ภักไชยเมืองราชบุรี
ถวายพระราชกุศลในการซึ่งพระราชทานสิ่งของ และศิลาหน้า
เพลิงไฟ พระราชเพลิงศพพระครูวิบูลย์เกียรติราชมหาญนี้ วัด
สะแกในฉบับ ๑

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกทูตเกล้า ๆ ถวาย ๒ ฉบับ ๆ
ใบบอกพระยาราชพงษานุรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงคราม ว่า
ด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้นบ้านนายโต๊ะตำบลคลองจางวาง ฉบับ ๑ ใบ
บอกพระยาสมุทรสาครานุรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสาคร ว่า
ด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้นเรือนอำแดงสร้อย จันคก ฉบับ ๑ เสด็จขึ้น
ประทับในห้องออฟฟิศ แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปตามทางห้อง
ครอนิงรม นายพันทูตเกล้า ๆ ถวายกล่องนาฬิกาหลังโมรา ๓ กล่อง
เวลาย่ำค่ำแล้วเสด็จขึ้น

วัน ๖ ๖ ๘ ค่ำ ประกายังเป็นฉลก จตุศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนางทรง
เปิดทองพระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีพจนกิจ อ่านบอกพระยาพิไชยสุนทรเมืองอุทัย
ธานี ว่ามีผู้ร้ายมาเที่ยวช่มช่อนพวกละ ๑๕-๒๐ คน เที่ยว
ตีชิงแย่งกระบือของราษฎรหลายราย ได้แต่งกรมการออกสอด
แนมสืบจับได้ตัวอายนน อ้ายชม อ้ายทอง อ้ายพลบ ๔ คนมาตาม
ให้การรับเป็นสัจยัดเพื่อนอีกหลายคน ครั้นจะชำระก็เกรงจะ
เป็นอาญาอุทธรณ์ขึ้น เพราะไม่มีโจทก์มาว่ากล่าว จึงมอบตัวผู้ร้าย
๔ คนให้หลวงจำเมืองคุมเข้ามาส่ง ทั้งเครื่องอาวุธของผู้ร้ายด้วย
รับสั่งว่าผู้ร้ายที่ไม่มีโจทก์เช่นนั้นอย่าทิ้งละเลยไว้ ให้ได้สวนตัดสิน
เสีย ละบบ ๑ ใบบอกพระสุนทรราชวงษา ราชวงษ์ท้าวเพี้ยเมือง

ยโสธร ส่งเงินแทนผลเร็วส่วยเงิน $\frac{๖}{๑}$ กิดราคาหาบละ
 $\frac{๕}{๑}$ เป็นผลเร็วจำนวนปีมะเส็งตรีศก $\frac{๑๓๒}{๑๖๐}$ มะเมียจัตวาศก
 $\frac{๑๕๒}{๑๖๕}$ รวม $\frac{๓๒๕}{๒๐}$ ลงมาส่ง กับว่าท้าวเพี้ยตัวเลขเมือง

ยโสธรสมัครไปอยู่เมืองเสลภูมิ เงินส่วยคงค้าง $\frac{๕๐}{๑๓}$ ได้ให้ท้าว
เพี้ยไปขอชำระ พระนิคมบริรักษ์จัดเสีย

หลวงวิจารณ์อาวุธ อ่านหนังสือบอกพระยาเดชานุชิตผู้กำกับ
ราชการเมืองกลันตัน ว่าด้วยโปรดให้หลวงทรงสุรเดชข้าหลวง
ออกไปเยี่ยมอาการป่วยนั้นมีความยินดีและพรรณนาทูลฝากฝังพระ
ยากลันตันผู้บุตร พระรัชฎาธิปัตย์ผู้หลาน ว่าด้วยจัดได้ทองคำทราบ

หน้า ๕ | แหก มอบให้หลวงทรงสุรเดชนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย
 ฉบับ ๑ ใบบอกพระยาถนันทน์ พระยาพิพิธภักดีเจ้าเมือง ว่าด้วย
 มีตราขลี่ที่ออกไป ห้ามมิให้บรรทุก ปืน กระสุน ดินดำและเครื่อง
 ระเบิดต่าง ๆ เข้ามาในพระราชอาณาเขตต์นั้น ได้ประกาศเรือ
 ลุกคำในบังคับตามท้องตราแล้ว ถ้าพระยาพิพิธภักดีศรีตะวัน
 กรมการราษฎร จะต้องการปืนกระสุนดินดำและเครื่องสาตราวุธ
 สำหรับยิงสัตว์และรักษาตัวมากน้อยเท่าใด จะบอกไปที่พระยา
 อัญญักถ้าถึงปีหนึ่งจะมากน้อยเท่าใด จะทำบัญชีส่งมาเมืองนคร
 ศรีธรรมราชฉบับ ๑ ว่าด้วยรับรองหลวงทรงสุรเดช และบอกอา
 การป่วยพระยาเดชาอนุชิตว่ายังประทับอยู่ ราชการบ้านเมืองเรียบ
 ร้อยปกติอยู่ แล้วนำหลวงทรงสุรเดชเข้าหลวงเฝ้าทูลละอองธุลี
 พระบาท

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระสุธรรมไมตรีข้าหลวงชำระ
 ความเมืองพนมสารคาม ว่าด้วยชำระความเก่าใหม่แล้วเพ่งอาญา
 ๓๕ ผู้ร้าย ๑๐ เรื่องราว ๓๐ รวม ๔๕ เรื่อง ได้แต่งให้กรมการคุมผู้
 ร้าย ๑๖ คนกับถ้อยคำสำนวนเข้ามาส่ง แล้วนำพระสุธรรมไมตรี
 กลับเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วอ่านบอกพระยานนทบุรี
 ว่าด้วยไปลีสถำน่าจับตัวอ้ายเขียว อ้ายพุก ผู้ใช้เงินแดงมาส่งถาม
 ให้การรับเป็นสัจย์ว่าเป็นผู้รับเงินแดงจากอ้ายพุด อ้ายคล้าย อ้าย
 อ่วม บ้านช่างแขวงกรุงเก่ามาจำหน่าย ได้ให้นำไปจับผู้ทำหลบ
 หลบ ได้แต่อ้ายคล้ายให้การปฏิเสธ ได้ชำระได้เงินแดงในแขวง
 เมืองนนทบุรีเงิน ๒ | ๓

แล้วพระราชทานสัญญาบัตรพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร เป็น
 เลฟเตอเนนต์เคอเนนตกรมทหารมหาดเล็ก ๑ ขุนวิสุทธาการ
 เป็นหลวงผดุงสกุลกฤตย์เจ้ากรมสกุลาการ ๑ นายหนุ่มกับตันทหาร
 หน้าเป็นขุนพิณจิวิเทศกัณฑ์ปลัดขวา ๑ ขุนสารานิยกรกรมสุรัสวดี
 เป็นขุนพาหิรบัณเฑียรวิรักษ์ปลัดซ้าย ๑ มิสเตอร์ตากอสตาเป็นหลวง
 ราชอะสาธกในกรมสกุลาการ ๑ หม่อมราชวงศ์เฉลิม บุตรขุนวิสุท
 ธาการเป็นขุนวิสุทธาการปลัดขวากรมพระคลังสวน ๑ เสด็จขึ้นประ-
 ทับออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑ ๖ ๘ ค่ำ ปีมะโรงยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
 วันนี้ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๑ ๖ ๘ ค่ำ ปีมะโรงยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
 เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
 ปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีพจนกิจ อ่านบอกพระยาพิไชยสุนทรเมืองอุทัย
 ธานีรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์สถิตย์รายี่พฤศก ฝนตก
 ๕ ครั้งรองได้ ๑ นิ้ว ๓ ทสางค์ น้อยกว่าปีวอกฉอศก ๒ ทสางค์
 น้ำท่า ๑๐ นิ้วน้อยกว่าปีวอก ๘ นิ้ว ราษฎรไถหว่านแล้วบ้างยังบ้าง
 ข้าวเปลือกเกวียนละ $\frac{๕}{๒}$ กระบะ ๑ ใบบอกพระยาสุรบดีนคร
 เมืองชัยนาท ว่าพระอาทิตย์สถิตย์รายี่พฤศก ฝนตก ๕ ครั้ง
 รองได้ ๑๕ นิ้ว มากกว่าปีวอกฉอศก ๑๐ นิ้ว ๑ ทสางค์ น้ำท่า ๑
 ศอก มากกว่าปีวอกคืบ ๓ นิ้ว ราษฎรไถหว่านบ้างดำบ้างแล้ว

ข้าวเปลือกเกวียนละ ๕ + ๒ หลวงวิจารณ์อาวุธอ่านบอกพระ
 ศิริธรรมบริรักษ์ปลัด พระภักดีดำรงฤทธิผู้ช่วยเมืองนครศรี-
 ธรรมราชว่าเมืองกลันตันแต่งให้ศรีวันกรมการคุมต้นไม้ทองเงิน
 เครื่องราชบรรณาการมาขอให้เมืองนครศรีธรรมราชมีใบบอกนำขึ้น
 ทูลเกล้า ฯ ถวาย ได้ให้กรมการลำนลงไปตรวจเห็นถูกต้องตาม
 ธรรมเนียมแล้ว จึงมีใบบอกแต่งกรมการนำศรีวันกรมการคุมต้นไม้
 ทองเงินเครื่องราชบรรณาการเข้ามากรุงเทพฯ ฯ ฉบับ ๑ ว่ามี
 ตราพระคชสีห์ว่า ด้วยแขกไซเยศพ่อค้าเมืองเกาะหมากร้องต่อ
 กองชลออังกฤษกล่าวโทษพระยานครศรีธรรมราชว่าเก็บเงินเรียก
 ภาษี โค กระบือ และค่าหนังสือเดินทางเหลือเกินให้สอบสวน
 นั้น ได้ตามนายเถื่อนพนักงานแจ้งความว่าแขกไซเยศพาโคออกไป
 จากเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อปีมะโรงโทศก มะเส็งตรีศก
 มะเมียจัตวาศก ๓ ปี นายเถื่อนได้เรียกภาษีกับแขกไซเยศตัวละ
 บาท โค ๔๔๐ หนังสือเดินทาง ๘ ฉบับได้ค่าหนังสือฉบับละ
 ๓ เหรียญได้ความเท่านี้ ฉบับ ๑ ใบบอกพระอนุรักษโยธา ว่า
 ด้วยโปรดเกล้า ฯ ให้ส่งจันตันสมบกเข้ามาว่าความกับพระยาภูเก็ต
 นั้น ได้เรียกประกันจันตันสมบกแล้ว ให้กรมการคุมตัวและถ้อย
 คำสำนวนและบัญชีภาษีฝืนเข้ามาส่งแล้ว

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร ขุนวิเศษเป็นพันเงินปลัดกรม
 ราชยาน ๑ แล้วเสด็จขึ้นประทับที่ออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จไปประทับ
 ที่องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรี เจ้าพนักงานนิมนต์พระสาธุศีลสังวร

ผู้นำพระครูธรรมวิจารณ์ ๑ อันดับ ๖ ซึ่งไปอยู่วัดศรีสุตารามแต่
วัน ๑๘ ค่ำ เข้าไปนั่งที่ แล้วทรงประเคนผ้าไตรสลับแพรแด่
พระครูธรรมวิจารณ์ ทรงประเคนจีวร สะบง กราบพระแต่พระสงฆ์
อันดับ ๖ องค์ พระสงฆ์ครองผ้าแล้วทรงประเคนบิณฑบาตเครื่องกุฎี
เป็นอันมากแก่พระครูธรรมวิจารณ์ ทรงประเคนบิณฑบาตพอควร
แก่อันดับ ๖ รูป พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาถวายอดิเรก ถวาย
พระพรลา เวลาห่มเสาชด้างขึ้น

วัน ๒ ๑๐ ๘ ค่ำ ปีกะยาขังเป็นฉก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้องออก
ขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วทรงสัปดาห์เพลิงพระราชทานเพลิง
ศพพระเทพาธิปัตย์ ๑ ศพนายฉันทุมหิรมหาเด็ก ๑ วัดสระเกษ
แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีกิจ อ่านบอกพระพิทักษ์เทพธานีปลัด
กรุงเก่า รายงานน้ำฝนต้นข้าวพระอาทิตย์สถิตย์รายปีพฤศกฝนตก
๔ ครั้งได้น้ำฝน ๑๔๕ เซ็นต์ รวมกับครั้งก่อนได้ ๑๖๐ เซ็นต์
น้อยกว่าปีวอกฉก ๕๘๘ เซ็นต์ รายปีเมถุนฝนตก ๓ ครั้งได้น้ำ
ฝน ๕๕ เซ็นต์ น้อยกว่าปีวอกฉก ๒๒๓ เซ็นต์ น้ำทำนน้อยกว่า
ปีวอกคือ ๕ นิ้ว ราษฎรทำนาแล้ว ๒ ส่วน ยังส่วน ๑ รากข้าว
เกี่ยวนละ ๖ | ๒

หลวงวิจารณ์อาวุธ อ่านบอกพระศิริธรรมบริรักษ์ปลัด
พระภักดีดำรงฤทธิผู้ช่วยราชการเมืองนครศิริธรรมราช ว่าเมื่อวัน

๖ ฐึ ๘ คำ กรมพระราชวังบวรเสด็จด้วยเรือพระที่นั่งวรารตนพิไชย
ถึงเมืองนครศรีธรรมราช พระศรีธรรมบริรักษ์ พระภักดีดำรงฤทธิ
ลงไปเพื่อรับเสด็จที่เรือพระที่นั่ง รับสั่งว่าระยะทางไกลและน้ำแห้ง
จึงไม่เสด็จขึ้น ได้จัดน้ำฟืนส่งเรือพระที่นั่งและเรือตามเสด็จแล้ว
เวลา ๓ ยามเสด็จจากเมืองนครศรีธรรมราช อีกฉบับ ๑ ว่าวัน
๕ ฐึ ๗ คำ หลวงทรงสุระเดชเป็นข้าหลวงเชิญท้องตราไปถึงเมือง
นครศรีธรรมราช ว่าด้วยโปรดให้หลวงทรงสุระเดชไปเยี่ยมพระยา
กัตันตัน พระยาตรังกานูนั้น ได้จัดให้พระเสน่หามนตรีและล่าม
ไปด้วยข้าหลวง ครั้นวัน ๗ ฐึ ๘ คำ ข้าหลวงได้มาถึงได้จัดน้ำ
และฟืนส่ง กลับเข้ามากรุงเทพฯ แล้ว อีกฉบับ ๑ ใบบอกพระ
อนุรักษโยธาว่าด้วยมีตราไปว่า ในเมืองกลางกระบือราษฎรป่วยไข้
ล้มตาย ราษฎรทำนาเป็นความขัดสนโปรดให้ยกค่านาแต่ปีระกา
สัปตศกถึงปีกุญนพศก แต่ให้ประเมินนาทำบัญชีมีใบบอกเข้ามา
ให้ทราบจำนวนไว้นั้น ได้พร้อมด้วยพระยศภักดีประกาศให้ราษฎร
ทราบแล้ว ฉบับ ๑ ใบบอกพระขันสงครามปลัดเมืองนคร
เขื่อนขันธ์ ว่าสมิงกาengkāheng นายกองที่ขึ้นมาแจ้งความ ว่าวัน
๑ ๑๐ ๗ คำ ปีระกาสัปตศก เกิดลมพายุฝนตกคลั่งเชือกที่บ่อ
ปุเจ้าสมิงพรายฝั่งตะวันตกพังลง ได้ไปตรวจแล้วของที่พังนั้นได้
มอบให้สมิงกาengkāheng รักษาไว้

เสด็จประทับครู่หนึ่ง แล้วพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
มงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์ ภ. ม. แก่พระเทพพลู แล้ว
เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓๑ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉก จุฬศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับตรอนิกรุม พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เจ้าพนักงานกรมวัง กรมท่า นำมิสเตอร์ เอ เอ ริชแมน กงซุลออสเตรีย ๑ มิสซีสริชแมน ภรรยากงซุล ๑ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายบังคมลาไปยุโรป ทรงพระราชดำรัสปราสัยโดยสมควรแล้วกราบถวายบังคมลากลับ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้าบรมราชเทวีด้วย

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เจ้าพนักงานกรมวัง กรมท่า นำมิสเตอร์ เออเนส เมซัน สะเตา มินิสเทอเรียลเดิน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทรงพระราชดำรัสปราสัยโดยสมควรแล้วถวายบังคมลากลับไป

พระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีกิจ อ่านบอกพระยาสุนทรสงครามเมืองสุพรรณบุรี ว่าหลวงแก้วศรีมาร้องว่ามีผู้ร้าย ๑ คนถืออาวุธครบมือ กัน ได้ยิงพวกหลวงแก้วที่บ้านหนองเสือ กับว่ามีผู้ร้ายคุมพวกละ ๕ คน ๑๐ คน ตีชิงโคกระบือทรัพย์สินของราษฎร พระยาสุพรรณแต่งตั้งให้กรรมการอำเภอสอดแนมสืบจับ ผู้สอดแนมได้นำโจทก์ที่ถูกผู้ร้ายตีชิงทรัพย์สินของโคกระบือมาฟ้อง ๖ ราย จับได้ผู้ร้ายต้องหา ๔ คนกับตัวจ่านำเจ้าสำนักผู้ร้ายมาชำระอยู่ แต่อ้ายผู้ร้ายอื่นนั้น

คุมพรรคพวกหนีไปทางเมืองกาญจนบุรี สาครบุรี อ่างทอง ยังสืบเสาะติดตามอยู่

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

อนึ่งวันนั้นเช้า ๒ โมง ๒๐ นาทีพระเจ้าลูกเธอประสูตรเป็นพระองค์หญิง เจ้าจอมมารดาอ่อน

วัน ๔ ๑๒๔ คำ ประก่ายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาพิพัฒน์โกษา อ่านบอกพระยาวิชาวชิบตีศรีนครนรังกฎไชยเมืองจันทบุรี ว่าด้วยต้องชู้ลาวพาโคกระบือไม่มีตัวรูปพรรณเข้ามาจำหน่ายในเมืองจันทบุรี ได้ให้เอาตัวมาถาม ๔ คน ให้การว่าได้ซื้อโคกระบือที่เมืองศรีสะเกษ ได้ขอตัวพิมพ์รูปพรรณกรมการเมืองศรีสะเกษว่าไม่มี จึงทำแต่หนังสือเดินทางให้ ต้องชู้ลาวได้จำหน่ายโคกระบือในแขวงเมืองจันทบุรีให้ผู้ซื้อไปบังกรมการได้ทำตัวพิมพ์ให้ผู้ซื้อไป โคกระบือที่เหลืออยู่ก็จะขอจำหน่ายต่อไป ได้เรียกหนังสือเดินทางเมืองศรีสะเกษออกดู แต่หนังสือเดินทางอีกฉบับ ๑ เป็นหนังสือพะม่า ให้แปลได้ความเป็นหนังสือเมืองมรแมนแต่ไม่มีชื่อต้องชู้ ๔ คน เห็นว่าผิดพระราชกำหนดกฎหมายอยู่จึงได้อำยัติตัวต้องชู้ไว้กับเจ้าภาษีซึ่งกงซุล

อังกฤษให้มากำกับต้องช้อยู่ที่เมืองจันทบุรี เจ้าภาษีได้ส่งตัวต้องช้อยู่มาที่กงสุลอังกฤษแล้ว

เสด็จประทับอยู่กรุหนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยวหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๕ ๑๓ ๘ คำ ประกายังเป็นฉลอก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลามาย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทร์ อ่านหนังสือพระยาพิพิธภักดี พระยาگلันตัน รามมุดา พระรัชฎาธิษฐานบุตร พระนัครเสนารักษ์ ผู้ช่วยเมือง گلันตัน ว่าด้วยแต่งให้ศรีตวันกรมการนายไพร่คุมต้นไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย อีกฉบับ ๑ เป็นหนังสือเรียน ฯ พณ ฯ สมุห พระกลา โหม ว่าด้วยจัดได้ทองคำทรายหนัก ๕ — แยก ผ้าขาว ๑๐ พันผากเข้ามาให้ ขอให้ช่วยทำนุบำรุงผู้ที่คุมเครื่องราชบรรณาการเข้ามา ถ้าเสร็จราชการขอให้ได้กลับไปโดยเร็ว อีกฉบับ ๑ หนังสือรามมุดาเรียน ฯ พณ ฯ สมุหกลาโหม ว่าด้วยจัดให้ผ้าการะกา ๒ พันผากเข้ามาให้ อีกฉบับ ๑ หนังสือพระยาเดชานุชิตผู้กำกับราชการเมืองگلันตันว่าด้วยให้พระยาگلันตันจัดต้นไม้ทองเงินส่งเข้ามา กับว่าจัดได้ทองคำทรายหนัก ๔ — แยกผากเข้ามาขอให้ให้นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย ฉบับ ๑ จัดได้ทองคำทรายหนัก ๓ — ผากเข้ามาให้ ฯ พณ ฯ สมุหกลาโหม

เสด็จประทับอยู่กรุหนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศประเดี๋ยว
หนึ่งเสด็จขึ้น

วัน ๖ ๑๔ ๘ คำ ปรีะกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับเหนือ
พระที่นั่งพุทธานทอังกายใต้พระมหาเศวตฉัตร พร้อมด้วยพระ-
บรมวงศานุวงศ์และข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน เฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาทถ้วนทุกตำแหน่งโดยลำดับ เจ้าพนักงานประโคมแตร
ฝรั่งมโหรีทีกพร้อมกัน ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว เจ้าพนักงาน
กรมวังกรมพระกลาโหม นำหว่านดาหวั่ง หว่านกะเด หว่านอิซอ
หว่านมะหมุด ศรีถ้วนกรมการ ๔ นาย เมืองกลันตันเจ้าเฝ้าทูล
ละอองธุลีพระบาท พระยาเทพประชนทูลเบิกว่าพระยาพิพิธภักดี
ศรีสุลต่านมะหมัด รัตนานุชิต สิทธิสุนทร บวรวิวงษา พระยา
กลันตันรายามุดา พระรัชฎาธิปไตยบุตรปุรุขยพิเศษพระนักเรศนา-
รักษ์ผู้ช่วยราชการเมืองกลันตัน แต่งให้หว่านนาหวั่ง หว่านกะเด
หว่านอิซอ หว่านมะหมุด ๔ นายคุมต้นไม้ทองเงิน เครื่องราช
บรรณาการเมืองกลันตัน จำนวนปีระกาสัปตศกเข้ามาทูลเกล้า ฯ
ถวาย ต้นไม้ทองต้นหนึ่งสูง ๖ ศอก ๕ นิ้ว ต้นไม้เงินต้นหนึ่งสูง
ค้ำหนักเท่าต้นไม้ทอง เครื่องราชบรรณาการแหวนดอกมะพร้าว
๒๐ วง หอกปลอกทองคำ ๑๐ คู่ ผ้าขาว ๕๐ ศอก ๔๐ พับ กับ
ทองคำทรายหนัก ๘ — แยก ของพระเดชานุชิตขอพระราชทาน
ทูลเกล้า ฯ ถวาย ทรงพระราชปฏิสันถารพอสมควรแล้วเสด็จขึ้น

เสด็จลงสมโภชสามวันพระเจ้าลูกเธอ ซึ่งประสูตวัน

๑๑ ๘ ค่ำ ปีระกา^{๑๘} สัปตศก

วัน ๗ ๑๕ ๘ ค่ำ ปีระกา^{๑๙} ยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทางประตูแกลงราชกิจ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าและข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน เสด็จประพาสพระราชอุทยานสราญรมย์ แล้วเสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง

วัน ๑ ๑ ๘ ค่ำ ปีระกา^{๒๐} ยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีพจนกิจ อ่านบอกพระพิทักษ์เทพธานี ปลัดกรมการกรงเก่า บอกว่าด้วยณวัน ๑ ๑^๐ ๘ ค่ำ นายยาเดินไปหาผู้มีชื่อ นายตาดลูกจ้างมิสเตอร์เกรซี่ เอาหอกเหล็กมีคมแทงนายยาที่ชายโครงข้างซ้าย รุ่งขึ้นนายยาขาดใจตาย ได้เอาตัวนายตาดมาถามให้การสารภาพรับเป็นสัจได้เอาตัวอ้ายตาดจำไว้ ถ้ากรรยานายยาผู้ตายจะร้องฟ้องประการใด จะบอกลงมาครั้งหลัง

พระนรินทร อ่านบอกพระยาพิไชยภูเบศร์เมืองตรังگانู ๔ ฉบับ ๆ หนึ่งว่ามีตราโปรดเกล้า ฯ ให้หลวงทรงสุระเดชเชิญไปด้วยการระงับโจรผู้ร้ายสลัดศัตรูแล้ว ให้หลวงทรงสุระเดชไปเยี่ยมเยียนเมืองตรังگانูฟังราชการบ้านเมืองนั้น วัน ๖ ๑๗ ค่ำ

หลวงทรงสุระเดช ไปถึงเมืองตรังกานูได้รับรองโดยสมควรแล้ว
 พระยาพิไชยภูเบศรทรงภูติพิน้องอยู่เย็นเป็นสุขหามีเป็นอันตรายไม่
 แต่ไพร่บ้านพลเมืองได้ความขัดสน เพราะปีนี้โคกระบือล้มตาย
 ถึง ๒ ครั้ง ฉะบับ ๑ ว่ามีตราโปรดออกไปให้สืบจับจะยี่ใน
 แขวงเมืองตรังกานูนั่น ได้แต่งศรีตะวันกรมการสืบจับแต่ยังหา
 ได้ตัวไม่ ฉะบับ ๑ ว่าด้วยโปรดมีตราส่งสำเนาคำประกาศห้าม
 มิให้ลูกค้ำวานิชบรรทุกเครื่องสาตราวุธกระสุนดินดำเครื่องระเบิด
 ต่างๆ เข้ามาในพระราชอาณาเขตต์สยามนั้น ได้ออกประกาศห้าม
 ให้ราษฎรลูกค้ำทราบทั่วกันแล้ว ฉะบับ ๑ ว่าด้วยมีท้องตราออก
 ไปว่าห้ามมิให้ไพร่บ้านพลเมืองขายปืนกระสุนดินดำ ถ้าอยาก
 ได้ไว้ยังสัตว์รักษาตัวให้มารับหนังสือ พระยาตรังกานูและหนังสือ
 พระยาอัยยวงคั่นนั้น ได้ประพฤติตามทุกข้อแล้ว

พระยาศรีสิงห์เทพนำหลวงอนุชิตพิทักษ์ ข้าหลวงผู้รักษา
 เมืองนครนายกเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ด้วยขอเข้ามาบวชบุตร
 เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครูหนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒ ๒ ๘ คำ ประกาศยังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๔ โมงเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
 ปิดทองพระแล้ว เจ้าพนักงานกรมวังกรมทำนบกัปตัน วาตามเเกอ
 นายเรือเมล์ชื่อสุริยวงศ์ ซึ่งได้ไปส่งพระเจ้าลูกเธอ ซึ่งได้
 เสด็จไปเรียนศิลปศาสตร์ประเทศยุโรป เรือนี้ได้ไปส่งเพียง
 สิงคโปร์ จึงโปรดให้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นไปรเวด

พระราชปฏิสันถารโดยครแล้วถวายบังคมลากลับไป เสด็จ
ขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยารัตนเศรษฐีเมืองระนองว่ามีตรา
โปรดออกไปว่า ซึ่งมีสเตอร์ เบอนดิปู้ดิกอมมิสชั่นเนอ เมือง
มฤท ว่าเกาะช้างเกาะพยามเป็นของอังกฤษ จะเก็บค่าน้ำมันดิน
แก่คนไทยอย่าให้ยอมและให้ทำรีโปดมีไบบอกเข้ามานั้น ได้
แต่งกรมการตรวจทำรีโปดเรื่องเกาะนั้นเสร็จแล้ว ได้เอาแผนที่
ต่างเจ้าของ ๔ แผ่นให้หลวงทวีปสยามกิจ กับเดวิสเนสตเมนต์
อินเขอเนียร์ตรวจดูถูกต้องแล้ว ได้เซ็นชื่อไว้ในแผนที่ ๒ แผ่น
แต่ผิดกันไปบ้างเป็นที่เคลือบแคลงอยู่ เห็นว่าถ้าให้อินเขอเนียร์
หรือกัปตันเรือรบออกไปตรวจดูจะได้ความชัด ได้ให้กรมการนำ
แผนที่รีโปดเข้ามากรุงเทพฯ ฯ

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง
เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓ ๓ ๘ คำ ปีระกายังเป็นฉลอก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยารัตนเศรษฐีส่งเงินค่านาเมืองตรัง
จำนวนปีมะแมเบญจศก ๑๖ เงิน $\frac{๑๓}{๑} \frac{๕๑}{๒}$ ๒๐๐ พระยารัตนเศรษฐีให้
กรมการคุมเข้ามาส่ง

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยาอนุชิตชาญไชยข้าหลวง พระยานครชัยศรี ว่าด้วยชำระผู้ร้ายเมืองนครชัยศรี ครั้งก่อนรับเป็นสัตย์ ๖ คน ยังไม่รับ ๑๕ คนแจ้งอยู่ในบอกครั้งก่อนแล้ว ชำระครั้งหลังผู้ร้ายปล้นเร่ย่องเบียดชิงโคกระบือราษฎร ๕ เรื่อง ครั้งก่อน ๔ รวม ๑๓ เรื่อง ได้ของกลางบ้างแล้ว รวมได้ผู้ร้ายเก่าใหม่ ๔๗ คน อ้ายผู้ร้ายสงบ ราษฎรปล่อยโคกระบือออกเลี้ยงตามภูมิลำเนา แต่ผู้ร้ายที่หนีไปเมืองราชบุรียังให้ตำรวจและกรมการไปเอาตัวอยู่

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จขึ้น

วัน ๔ ๕ ๖ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖ เวลาบ่าย ๕ โมงเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรงเปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาวิเศษฤๅไชยเมืองฉะเชิงเทรา ว่าด้วยมีตราโปรดให้หลวงปฏิบัติราชประสงค์กับมิสเตอร์มาราเบลิอันนิเนียร์คุมเรือไฟบรรทุกสายเคเบิ้ลล่อออกไปให้ จัดขุนหมื่นช่วยทำการโดยเร็ว ครั้นวัน ๖ ๗ ๘ ค่ำ ปีกะสัปตศก ได้พร้อมกันทำการฝังสายเคเบิ้ลล่อในลำน้ำแล้ว หลวงปฏิบัติราชประสงค์กับมิสเตอร์มาราเบลิไปตั้งสายเคเบิ้ลล่อที่เกาะสีชังมาถึงศรีมหาราชา พระยาวิเศษฤๅไชยได้ตั้งเครื่องสายเคเบิ้ลขึ้นตามหลวงปฏิบัติชี้แจงไว้ และตั้งเสาพาดสายลวดแต่โคกพนมดี

แดนเมืองพนัสนิคมถึงหนองจอกแดนกรุงเทพ ฯ ทาง ๘๕๒ เส้น
 สิ้นเสา ๔๕๑ ต้น อินสุเลตเตอร์ ๔๕๗ ถวด ๘๖ ขด และ
 ขอพระราชทานเงินหลัเป็นขุนพิทักษ์โทรเลข สำหรับรักษาสาย
 เคเบอิลส์ ดูแลเครื่องและบอกเรือไปมาเวลากลางคืนให้ชักโคม
 และขอเงินเดือนให้ขุนพิทักษ์โทรเลข และค่าน้ำมันตามโคม
 เดือนละ ๑ | ๒

พระนรินทรอ่านบอกพระยาประสิทธิสงครามเมืองกาญจน
 บุรีถวายพระราชกุศลที่พระราชทานสิ่งของและศิลาหน้าเพลิง ไป
 พระราชทานเพลิงศพพระนิโครธาภิโยคเมืองไทรโยค กับส่งเครื่อง
 ขศพระนิโครธาภิโยคคืนเข้ามาส่ง

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง
 เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๕ ๕ ๘ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
 ปิดทองพระแล้วทรงสัปดาห์เพลิงพระราชทานเพลิงศพ ประแดง
 จันทรอักษรเสมียนตรากรมพระนครบาล แล้วเสด็จขึ้นพระแท่น
 ออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาพิชัยสุนทรเมืองอุทัยธานี ๓ ฉบับ
 ฉบับที่ ๑ ว่าวัน ๖ ๕ คำ ปรีะกาสัปดาห์ศกพระพลสงครามนายด่าน
 หนองหลวงมีหนังสือมาว่าวัน ๒ ๕ ๖ คำ เวลา ๒ ยามมีอ้ายผู้ร้าย
 หลายคนขึ้นบนเรือนบองโคขุนภาษาเขตต์สยามเสมียนด่านพระพล

อ้ายผู้ร้ายเอาดาบฟันขุนภาษาเขตต์สยามตาย เก็บเอาเงิน ๑๐๐๐
 รูเปียน ๑๓ บอก ข้างพัง ๑ ข้างไป นายด่านไพร่ได้ติดตามไป
 ไม่ทันอ้ายผู้ร้าย พระยาอุทัยธานีมีหนังสือไปให้พระพล หลวง
 อินทกำนัน หลวงสรวิชิต นายด่านแต่งขุนหมื่นไพร่ออกติดตาม
 สืบสวนจับตัวให้จงได้ ฉะบับ ๑ ว่าพระพลสงครามนายด่านส่ง
 ตัวนายสุก อำแดงจัน อำแดงไหม อำแดงศรี อำแดงพัน ส่งมาว่า
 พวกกันไปทางหน้าด่านไม่มีหนังสือเดินทาง พระยาอุทัยธานีได้ให้
 ทามให้การว่าเป็นคนมีทุกข์ยากหนีสินอยู่ในเมืองอุทัยธานี เมือง
 ชัยนาท พวกหนีนายเงินไปจึงได้ขังไว้ ภายหลังนายทิมนายเงิน
 เอาสารกรมธรรม์มาขอรับตัวอ้อไหมไปแล้ว แต่นอกนั้นยังขังไว้

๑๕ ๑๖ ๑๗
 ฉะบับ ๑ ว่าในปีมะเมียจัตวาศก มะแมเบญจศก วอกฉศก

๑๘
 ระกาสัปตศก ลาวเขมรเมืองสุพรรณบุรียกครอบครัวไปอาศัย
 ทำมหากิน พระยาอุทัยธานีได้ยกที่ชายป่าริมคลองบางโพธิ์แขวง
 เมืองอุทัยธานีทางไปป่าแม่วงศ์ แม่กระศรี แม่เป็น ให้ทำไรนา
 หากินเป็นจำนวนคน ลาวไพร่หลวงจ่ายเดือนขึ้นเมืองนนทราษ
 ธานี ๑๓๐ ครัว คน ๕๓๔ เขมรช่วยตีบุก ๒๔ ครัว คน ๑๑๒ รวม
 ๖๔๖ คน ได้แต่นายพรมเขมรเป็นหมื่นศรีสงครามกำนันดูแล
 ว่ากล่าวคนพวกนั้น กับไปบอกพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตรข้าหลวง
 กำกับเมืองหลวงพระบางว่าขึ้นไปราชการครั้งนี้ ๓ ปีแล้ว จัดได้
 กำยาน ๓ ถู ชมดเชียง ๒ ช่อ ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวาย

กับจัดได้กำยาน ๒ ถุง ชมดเชียง ๑ ช่อ ทูลเกล้า ฯ ถวายใน
สมเด็จพระนางเจ้า

พระยาพิพัฒน์โกษา อ่านบอกพระยาชลบุรานุรักษ์เมืองชลบุรี
ว่าได้พร้อมกับการคุมไพร่ลาวทำทางตั้งเสาศิลาสุเลดเตอร์แต่บ้าน
ศรีมหาธาตุไปถึงอ่าว กระบือ ตรงกับ ที่ทอดสายเคเบอลต์มาจาก
เกาะสีชังเสร็จแล้วทาง ๑๔๘ เส้น ยังแต่จะพาดสายโทรเลขเท่านั้น

พระยาศรีสังหเทพ นำพระวิภาควุธดลกับคนที่ไปราชการ
ด้วยกันซึ่งกลับมาจากราชการ เชอเวทำแผนที่ทาง เมืองลาวตะวัน
ออกเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ดำรัสปราสโดยสมควรแล้ว
เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศโปรดเกล้า ฯ ให้พระวิภาควุธดลเฝ้าไปร-
เวตครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๖ ๖ ๘ คำ ปีกะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกห้องออกขุนนางทรงปิดทอง
พระ แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยารามรณรังค์ สงครามผู้ว่าราชการ
กรมการเมืองกำแพงเพชรส่งเงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศกเงิน

^{๔๖}
๓ + ๑ ให้กรมการเสนาคุมลงมาส่งเป็นเสร็จสิ้นจำนวนมาแล้ว

พระนรินทร์อ่านบอกพระมหาสังคิคุณเมืองกำเนิดนพคุณส่ง

เงินค่านาจำนวนปีมะแมเบญจศก เงิน ^๖
๑๖ + ๑ ให้กรมการ
เสนาคุมเข้ามาส่งเป็นเสร็จสิ้นจำนวนมาแล้ว ฉบับ ๑ ใบบอก

หลวงพรหมภักดียกกระบัตร์ผู้รักษาราชการเมืองหลังสวน ส่งเงิน
 ค่านาเมืองหลังสวน เมืองสวี จำนวนปีมะแมเบญจศก เมือง
 หลังสวน เงิน $\frac{๑๘}{1} \frac{๓}{๐}$ เมืองสวี เงิน $\frac{๑๔}{1} \frac{๒}{๒}$ รวมเงิน $\frac{๑๓}{1} \frac{๑}{๒}$
 ให้กรมการคุมเข้ามาส่งเสร็จสิ้นจำนวนมาแล้ว

แล้วโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร หมื่นวิชิตชัยศักดิ์-
 ดาวุธเป็นพระวรเชษฐศักดิ์ดาวุธ มีตราราชการเป็นเมเขอินกรม
 ทหารมหาดเล็ก ๑ หลวงอมรภักดีเป็นพระเทพาธิบดีเจ้ากรมพระ
 สุรัสวดีชัย ๑ นายกมลมหาดเล็กบุตรพระยาศรีสุนทรโวหาร (พิทักษ์)
 เป็นนายจันทรราชกิจ หุ้มแพรวิเศษในกรมพระอาลักษณ์ ๑ ขุน
 อินทรเสนาเป็นหลวงอมรภักดี ปลัดกรมพระสุรัสวดีชัย ๑
 แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ซึ่งกลับ
 มาจากราชการเมืองจันทบุรีเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ดำรัสถาม
 ด้วยราชการจนเวลาบ่ายค่ำเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๗ ๗ ๘ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
 ปัดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทร อ่านบอกหลวงพิพัฒน์พิชิตพุมุขกระบัตร์เมือง
 เพ็ชรบุรี ว่าด้วยอ้ายผู้ร้าย ๓ คนขนปล้นบ้านนายวิง นายหนุ่ม
 อำแดงจัน อำแดงยม ผู้ร้ายแทงฟันเจ้าของเรือนมีบาดแผลถึง
 สิ้นชีพ เก็บทรัพย์สมบัติไปหลายสิ่ง เจ้าของทรัพย์จำหน้าได้ว่า
 อ้ายแฉ่งคนหนึ่ง อ้ายแฉ่งหลบหนีไป

ขณะนั้นพระยาสุรินทรภักขเมืองเพ็ชรบุรีเฝ้าอยู่ในที่นั้นด้วย
ทรงพระกรุณาโปรดให้รับออกไปชำระให้ได้ตัว แล้วเสด็จขึ้น
ประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑ ๙ ๙ คำ ประกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับท้องพระ
โรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการ พระ
เทพมุนีถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้ว เสด็จทรงประเคนไตรแพร
และสัญญาบัตรให้พระมหาแก้วเปรียญ ๔ ประโยควัดพระยาทำเป็น
พระรัตนมุนี ไปอยู่วัดไชยพุกขมาลา พระราชทานนิตยภัตร
เดือนละ $\frac{๔}{1}$ แล้วทรงประเคนตาลิบัตรแดง พัดรอง บาตรถุง
เข็มขาบ ข้ามเข็มขาบ ข้ามหักทอง และเครื่องยศต่าง ๆ อย่าง
พระราชอาคันเป็นอันมาก ขณะนั้นพระสงฆ์ ๒๕ รูปสวดชัยมงคล
เจ้าพนักงานประโคมพิณพาทย์ตามธรรมเนียม ครั้นพระรัตนมุนี
ครองผ้าแล้วเข้ามานั่งที่ จึงทรงประเคนอาหารบิณฑบาตรแด่พระ
สงฆ์ ๆ รับพระราชทานฉนั้น ครั้นฉนั้นแล้วพระสงฆ์ถวายอนุโมทนา
ถวายขอติเรก ถวายพระพรลา พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นข้างใน

เวลาค่ำไม่มีราชการอะไร

วัน ๒ ๙ ๙ คำ ประกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
ปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระยาศรีสิงหนเทพอ่านบอกพระพิทักษ์เทพธานีกรมการกรุง
 เก็บรายงานน้ำฝนต้นข้าว เมื่อพระอาทิตย์สถิตย์ราษีเมถุนฝนตก
 ๕ ครั้งรองได้น้ำ ๓๑๓ เซ็นต์น้อยกว่าบัวอกนอศก ๒๐๓ เซ็นต์ น้ำ
 ทำป็นน้อยกว่าบัวอกนอศกคืบ ๓ นิ้วกึ่ง ราษฎรทำนาแล้ว ๓ ส่วน
 ยัง ๒ ส่วน กับไปบอกพระยาศรีสุริยเดขวิเศษฤทธิปลัดเมืองนคร
 ราชสีมา ว่าด้วยเมื่อบัวอกนอศกรายฤดูในแขวงเมืองนครราช-
 สีมาและเมืองขึ้น ทำนาได้ผลข้าวส่วน ๑ ไม่ได้ผล ๑๐ ส่วน ข้าว
 เปลือกราคาเกวียนละ $\frac{๑๐}{1}$ ครั้นถึงปีระกาสัปตศกฝนแล้ง
 ราษฎรที่นาลุ่มได้ไถหว่านตกกล้าส่วน ๑ ไม่ได้ทำ ๑๐ ส่วน นาดอน
 ไม่ได้ทำเลย ข้าวเปลือกเกวียนละ $\frac{๑}{1}$ บ้างซึ่งเศษบ้าง ราษฎรที่
 ขัดสนไม่มีข้าวจะเลี้ยงบุตรภรรยา พวกกันอพยพครอบครัวและภุมิ
 ลำเนาไปอาศัยอยู่แขวงเมืองลาว เมืองเขมร ลงมาอยู่แขวง
 เมืองสระบุรีบ้าง ที่ยังจะอพยพไปอีกก็มาก ครั้นจะห้ามปรามไว้
 ราษฎรก็ไม่มีข้าวจะซื้อขายเจ้าจนเลี้ยงกันและกัน พระยาปลัด
 ให้กรมการออกตรวจทำบัญชีครอบครัวที่อพยพ ถ้าได้ความจริงจะ
 มีไปบอกมาครั้งหลัง

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาอนุชิตชาญชัยข้าหลวง พระ
 สยามพลภักดีปลัด ว่าด้วยพระยาสุนทรบุรีศรีพิชัยสงครามเมือง
 นครชัยศรีป่วยให้รอนในอกเหือดกโสมไม่ได้สติแล้วกลับส่งแล้ว
 อาการโรคกลับมากขึ้น พระยานครชัยศรีขอพระราชทานเข้ามา
 รักษาตัวในกรุงเทพ ฯ

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จขึ้น

วัน ๓ ๑๐ ๘ คำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกขุนนาง โปรดให้จัดการสมโภชพระ
องค์เจ้าไชยขันทมวงคลซึ่งจะทรงผนวชเป็นภิกษุ จัดการสมโภช
ที่ท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

เวลาบ่ายพระองค์เจ้าไชยขันทมวงคลซึ่งจะทรงผนวชเป็นภิกษุ
หม่อมเจ้าอนุชาดิศุขสวัสดิในกรมหมื่นอดิศรอุดมเดช หม่อม
เจ้าปฎิพัทธเกษมศรีในพระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยคซึ่งจะผนวชเป็น
สามเณร ได้ทรงเครื่องและแต่งพระองค์ที่คตหน้าพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท แล้วขึ้นมากอยเวลาเสด็จออกอยู่ท้องพระโรงกลาง
เวลายามเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกท้องพระโรงกลาง พระที่นั่ง
จักรีพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทเฝ้าโดย
ลำดับ พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชพระองค์เจ้า
หม่อมเจ้าที่จะทรงผนวชโดยทักษิณาวัดวันเบญจवार แล้วพระครู
พราหมณ์ถวายจุลเจิมพระหัตถ์ และถวายน้ำมะพร้าวขั้วตามจารีต
พราหมณวิธี แล้วพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการดำรัสให้พระองค์
เจ้าไชยขันทมวงคลและหม่อมเจ้าอนุชาดิศุขสวัสดิหม่อมเจ้าปฎิพัทธ
เกษมศรี เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทที่หน้าพระที่นั่งเป็นลำดับ
กัน ทรงหลั่งน้ำพระมหาสังข์ทักษิณาวัดและทรงเจิมที่ละองค์แล้ว
เสด็จขึ้นข้างใน

วันนี้พระเจ้าอยู่หัวฉลองพระองค์เครื่องยศดำทรงสร้อยจักร
บรมราชวงศ์ เจ้านายฉลององค์ขาวบ้างดำบ้าง ทรงเครื่องราชอิสริย
ยศบ้างไม่ได้ทรงบ้าง

วัน ๔ ๑๑ ๘ ค่ำ ประก่ายยังเป็นฉอก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเที่ยงแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้า
ลูกเธอเจ้าฟ้ามหาวชิรมหิดลเสด็จไปประทับที่พลับพลาเปลื้องเครื่อง
หลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เจ้าพนักงานเชิญเสด็จพระองค์เจ้า
ไชยยันตมงคล หม่อมเจ้าอนุชาติสุขสวัสดิ หม่อมเจ้าปฏิพัทธ
เกษมศรี ทรงเสด็จไปขึ้นเกยหน้าพลับพลาหลังวัดพระศรีรัตน
ศาสดาราม เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติถวายเงินสรงของหลวง
พระราชทานให้ทรงโปรย พระองค์เจ้าไชยยันตมงคล ๑๐ | หม่อม
เจ้า ๒ องค์องค์ละ ๕ | ครั้นโปรยทานแล้ว พระองค์เจ้า
หม่อมเจ้าที่จะทรงผนวชเสด็จเข้าในวัดพระศรีรัตนศาสดารามเสด็จ
ไปในพระอุโบสถจุดเทียนบูชาพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกต แล้ว
พระองค์เจ้าไชยยันตมงคลเสด็จเข้าไปขอบรรพชาแก้กรรมพระปวเรศ
วิยาลงกรณีซึ่งจะเป็นพระอุปัชฌายะและคณะสงฆ์ ๓๐ องค์แล้ว
กลับออกมาทรงผ้า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายศีลพระองค์
เจ้าไชยยันตมงคลแล้ว หม่อมเจ้าอนุชาติสุขสวัสดิเข้าไปขอบรรพ
ชาแล้วออกมาครองผ้า กรมหมื่นวชิรญาณประทานศีล แล้วหม่อม
เจ้าปฏิพัทธเกษมศรีเข้าไปขอบรรพชา เข้าไปขอบรรพชาแล้วออก
มาครองผ้าแล้วสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ให้ศีล แล้วพระองค์

เจ้าไชยน์ตมมงคลเข้าไปขอนิสสัย แล้วตั้งญัตติจตุตถกรรมวาจา
อุปสมบทกรรม สมเด็จพระพุทธิชยาจารย์เป็นกรรมวาจา ครั้น
เสร็จอุปสมบทกรรมแล้ว กรมพระปวเรศทรงบอกอนุสาวนาแล้ว
พระองค์เจ้าพระไชยน์ตมมงคลถวายไตรแด่พระสงฆ์ทั้ง ๓๐ องค์

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่ง
จักรี ทรงพระราชยานเสด็จไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เสด็จเข้าไปประทับในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการในที่ต่าง ๆ
แล้วทรงประเคนไตรแพรมบริขารภักดิ์เครื่องดำหนักต่างๆ เป็นอัน
มาก แก่พระองค์เจ้าพระไชยน์ตมมงคล แล้วทรงประเคนไตรแพร
บริขารภักดิ์พอสมควรแก่หม่อมเจ้าเนรอนุชาติสุขสวัสดิ์ หม่อม
เจ้าเนรปฏิพัทธเกษมศรี แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้เข้าไปรับ
ผ้าข้างในแล้ว กลับออกมารับผ้าพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการฝ่าย
หน้า พระสงฆ์ถวายยถาอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลา พระเจ้า
อยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สม
เด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงภาณุพันธุ์วงศ์เสด็จไปส่งพระองค์
เจ้าพระไชยน์ตมมงคลวัดบวรนิเวศวิหาร พระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
กลับจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เวลาบ่าย พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับท้องพระโรงกลาง
พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระกรุณาโปรดให้พระครูพรหมณี
เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชหม่อมเจ้าอมรอำนวย ในกรมหมื่น
อุดมรัตนานันท์ ซึ่งจะทรงผนวชเป็นภิกษุ หม่อมเจ้าอัมพรหม่อมเจ้า

๑๕๒

ปรานี ในกรมหมื่นสภิตย์ธำรงสวัสดิ์ จะผนวชสามเณร ครั้นเวียน
เทียนสมโภชแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานน้ำพระ
มหาสังข์ทุกองค์แล้วเสด็จขึ้น

วัน ๕ ๑๒ ๘ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเที่ยงแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงาน
เชิญหม่อมเจ้าที่จะทรงผนวชไปขึ้นเกย ที่สถานที่หน้ามิวเซียมแล้ว
เข้าไปผนวชในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สมเด็จพระวันรัตน์
เป็นพระอุปัชฌายะ

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับตรอนิกรุมพระที่นั่ง
จักรีมหาปราสาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หม่อมเจ้าพระอมร
อำนวย ๑ หม่อมเจ้าเนรอมพร ๑ หม่อมเจ้าเนรปรานี ๑ ขึ้นมารับ
บริกขารมีพระราชคณา ๕ รูป แล้วพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงประ
เคนบริกขารแด่หม่อมเจ้าพระหม่อมเจ้าเนร แล้วพระสงฆ์ถวาย
ยถาอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลากลับไป พระเจ้าอยู่หัวทรง
หนังสือราชการต่าง ๆ อยู่จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

อนึ่งวันนี้เป็นวันดิถีนับตามทางจันทรคติคล้ายกับวันประ
สติกกรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี โปรดให้เชิญพระอัญญาไป
ประดิษฐานพระที่นั่งพุทธมณฑลเชียร ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
เหมือนอย่างเช่นมีมา แต่ไม่ได้เสด็จพระราชดำเนิน

วัน ๖ ๑๓ ๘ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาวันนั้นไม่ได้เสด็จออกขุนนาง เจ้าพนักงานส่งนาคเข้าไปถวายทรงสับพระราชทานเพลิงศพพระยาอมรสาครประสิทธิศิลปวิคฤหบดี ๑

เวลาค่ำวันนั้นมีการสวดมนต์ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในการฉลองเทียนพรรษา พระราชคณะ ๒๐ รูปสวดพระพุทธมนต์

วัน ๓ ๑๔ ๘ ค่ำ ปีกะยังเป็นฉก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงทรงบาตรแล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยทรงจุดเทียนนมัสการ พระเทพมุนีถวายศีลแล้วพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงประเคนไตรแพรแด่พระอมรเมธาจารย์ซึ่งไปอยู่วัดราชสิทธิาราม ๑ พระรัตนมุนีซึ่งไปอยู่วัดไชยพฤกษ์มาลา ๑ ทรงประเคนผ้าไตรสลับแพรแด่พระครูสาธุกิจการซึ่งไปอยู่วัดโชตนาราม ๑ แล้วทรงประเคนผ้าไตรแด่พระปลัดจิวรสบงกราบพระแด่พระอันดับ ๑๑ ซึ่งไปอยู่วัดไชยพฤกษ์พร้อมกับพระรัตนมุนี ทรงประเคนผ้าไตรแด่พระสมุห์ ๑ จิวรสบงกราบพระแด่พระอันดับ ๕ ซึ่งไปอยู่วัดราชสิทธิารามพร้อมกับพระอมรเมธาจารย์ ทรงประเคนจิวรสบงกราบพระแด่พระอันดับ ๓ รูปซึ่งไปอยู่วัดโชตนาราม แล้วทรงประเคนสำรับพระสงฆ์ ทรงประเคนแล้วเสด็จขึ้นด้วยไม่ทรงพระสบาย โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่เสด็จอยู่คอย ทรงประเคนบริกขารเครื่องกุฎี ครั้นพระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรงประเคนบริกขารเครื่องกุฎี แด่พระอมรเมธาจารย์ ๑

พระรัตนมุนี ๑ พระครูสาธุกิจจารี ๑ ทรงประเคนบิณฑบาตพอควร
แต่พระปลัดพระรัตนมุนี พระสมุห์พระอมรเมธาจารย์ แล้ว
พระสงฆ์อันดับที่ไปอยู่วัดราชสิทธิาราม วัดไชยพฤกษ์มาตา วัด
โชคนาราม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอติเรกถวายพระพรลาไปเป็น
เสร็จการฉลองเทียนพรรษาและถวายของขึ้นกุฏิ

เวลาค่ำไม่มีราชการอะไรไม่ได้เสด็จออก

วัน ๑๑ ๕ ค่ำ ปีมะแมยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงทรงบาตรข้างใน

เวลาเช้า ๔ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางประตู

แกลงราชกิจ เสด็จทรงพระราชยานมาประทับประตูหน้าวัดพระศรี
รัตนศาสดารามเสด็จพระราชดำเนินไปประทับในพระอุโบสถ ทรง
จุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีล แล้วกรมพระปวเรศ
กรมหมื่นวชิรญาณ หม่อมเจ้าพระ พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย
รวม ๒๕ พระปาฏิโมกข์ ๑ รวม ๓๐ รูป รับพระราชทานฉัตร
พระเจ้าอยู่หัวถวายพุ่มที่พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกตและพระอื่นๆ
ในพระอุโบสถ ครั้นพระสงฆ์รับพระราชทานฉัตรแล้วจึงเสด็จทรง
ประเคนพุ่มและเทียนร้อยแด่กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ
หม่อมเจ้าพระ พระราชาคณะที่รับพระราชทานฉัตร พระสงฆ์ถวาย
อนุโมทนาอติเรกถวายพระพรลา เจ้าพนักงานนำพระองค์เจ้าพระ
หม่อมเจ้าพระ หม่อมเจ้าเพชร และพระราชาคณะที่ไม่ได้รับ
พระราชทานฉัตรและพระครูเจ้าวัดหัวเมืองใกล้เคียง มีนครเขื่อนขันธ์

นันทรามัญ ประทุมธานี นครชัยศรี พระปฐมเจดีย์เป็นต้น
ขึ้นมา เสด็จทรงประเคนพุ่มและเทียนร้อยเหมือนกัน แต่พระครู
เจ้าวัดถ้ำนาคูกรมในกรุงนี้รับรอบพระระเบียง ทรงพระกรุณาโปรด
ให้พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จไปถวาย และพระราชทานเทียน
ชนวนให้พระบรมวงศานุวงศ์ไปจุด เทียนพรรษาทุก พระอาราม
หลวง แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เวลาค่ำไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๒ ๑ ๙ ค่ำ ประก่ายยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงทรงบาตรแล้ว
เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนนมัสการทรงศีลแล้ว
พระสงฆ์ราชาคณะพระครูถ้ำนาคูกรม ๒๘ รูป ถวายพระพรจบ
เสด็จทรงประเคนพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน เจ้าพนักงานเชิญ
พระอัมรินทร์ พระอัมรินทร์ออกมาแต่ในพระบรมมหาราชวัง เชิญขึ้น
ประดิษฐานบนพระที่นั่งเศวตฉัตรและโต๊ะจันทามเคย ครั้น
พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว พระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าฉลาก
ผ้าสรงสดับปกรณ์แล้ว ทรงประเคนพุ่มและเครื่องสักการะต่าง ๆ
แต่พระสงฆ์ที่สดับปกรณ์ ๒๔ รูป แต่อีก ๔ รูปนั้นขึ้นไปสดับปกรณ์
ในพระราชวังบวร แล้วพระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรกถวายพระ
พรลา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สดับปกรณ์อีก ๕๐๐ รูปแล้ว
เสด็จขึ้น

หนึ่งวัน^{นี้}เป็นวันถึงวัดสานฤๅเป็นปฐมวาระ จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมขุนเจริญผลภูลสวัสดิ์ไปเปลี่ยน
เครื่องอลังการณพระพุทธรูปนิมิตกรแก้วมรดกซึ่งทรงในคิมหันต
ฤๅณนี้ แล้วทรงนำหอมตามธรรมเนียม แล้วประดับสุวรรณ
ภรณ์อย่างวัดสานฤๅ แล้วพระครูพรหมณจะได้อวยนเทียน
สมโภชตามโบราณวิสัยซึ่งเคยมีมาทุกปี

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับอออฟฟิศ พระยาศรี-
สุนทรเฝ้า รับสั่งเรื่องพระนามพระเจ้าลูกเธอจนเวลาเกือบย่ำค่ำ
เสด็จขึ้น

เวลา ๒ โมงเสด็จออกประทับอออฟฟิศหลวง รับสั่งกับพระ-
องค์สวัสดิ์จนเวลาเกือบยามเสด็จขึ้น

วัน ๓ ๒ ๘ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้อง
ออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาประสิทธิ์สงครามเมืองกาญจนบุรี
๔ ฉบับ ๆ หนึ่งว่ามีตราออกไปให้ชำระสืบจับผู้ร้าย ๔ คนลักขัง
ที่บ้านมียของลงเมืองทวายยิงเจ้าของตายหนีข้ามแดนมาชื่อ งา-
พินทาบอ งาคูยิบบอ งาตริบอ งาลิตยบอ นั้นได้ขึ้นไปเมือง
ทองผาภูมิสืบจับได้ตัวงาพินทาบอ กระเหรี่ยงเรียกกะโมยบันกอ
งาคูยิบบอคือทองมิเบ็ง งาตริบอคือ พังเอซา งาลิตยบอ คือ
แปลชวยกอ มาถามให้การรับสารภาพโดยซันดา จึงได้ส่งตัว

ผู้ร้าย ๔ คนเข้ามา ฉะบับ ๑ มองเม่นายโปลิสบ้านอำยามองชวยป
 นายโปลิสเมืองทะวายถือหนังสือเจ้าเมืองทะวายมาว่ามีผู้ร้ายลัก
 ข้างของมดีเกระข้ามแดนมา ผู้ร้าย ๔ คนชื่อเจตระรอ โปยกา
 ปุยสะเกม ปุยละเนียง รายหนึ่ง ลักข้างมองมะยูกอผู้ร้ายชื่อ
 มะโกชวย มะอะเนียบกอ มะเอยเสีย ๓ คนเป็นคนเมืองสังขละบุรี
 ไทโรยทอทองผาภูมิ พระยาประสิทธิสงครามจับได้ตัว มะโกชวย
 มะอะเนียบกอ มาถามให้การว่าได้พร้อมกับติเลียบ คุมเงินไปว่าจะ
 ไปซื้อเสื้อผ้าเมืองทะวาย ไปถึงคลองคะเมนพบมะจุ มะจอก
 มะเทยิกอเบือ ชาวเมืองทะวายกุมข้างมาได้ถามได้ความว่าข้าง
 เามาแต่โปยยูกอบ้านโคงเปาะเมืองทะวายจะเอาไปขาย จึงได้ซื้อ
 ข้างพลายสูง ๕ สอกเป็นเงิน ๑๕๐ รูเปียบจึงพาข้างมาขายได้แล้ว
 แบ่งกัน มะโกชวย มะอะเนียบกอ ได้คนละ ๑๕๐ รูเปียบ มาติเลียบ
 ๖๐๐ รูเปียบ จึงได้เอาตัวมะโกชวย มะอะเนียบกอไว้ แต่มะติเลียบ
 นั้นพระศรีสวัสดิ์ยังไปตามอยู่ แต่ข้อที่ให้การถึงผู้ขายเป็นคน
 เมืองทะวายนั้นควรประการใดแล้วแต่จะโปรด ฉะบับ ๑ ว่ามีห้อง
 ตราให้สืบจับผู้ร้าย ๔ คนลักข้างบ้านกะมนแขวงเมืองทะวายผู้ร้าย
 ชื่อ บักแตก ปุยละเนียง ปุยสะเกม เอะระกอหน้าข้ามเขตต์แดน
 มานันสืบได้ตัวอายปุยละเนียง ปุยสะเกม เอะระกอ มาถามรับ
 เป็นสัตย์โดยซันดา ชัดเพื่อนและชัดที่ขายยังให้ขึ้นไปเอาข้าง
 กลางอยู่ ฉะบับ ๑ ว่ามีกะเหรี่ยงมาร้องทุกข์หลายรายว่านายร้อย
 ชาญไปจับเอาตัวมาจำไว้เรียกค่าเกาะค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ว่าเป็น

ผู้ร้ายแต่ก็ไม่มีใจทัก ได้ความเดือดร้อนจึงให้หาตัวนายร้อยหาญ
มาถามได้ความจริงหลายราย ได้บังคับให้คืนเงินให้แล้วเอาตัว
ร้อยหาญมาขังให้เช็ดทาบ พระนรินทร์นำมันไชยาภรณ์กราบ
ถวายบังคมลาไปผูกขี้เมืองเพชรบุรี หลวงทรงสุระเดชไปผูกขี้เมือง
ราชบุรี กาญจนบุรี

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร เจ้าศิริวัฒน์บุตรเจ้านครจำปา-
ศักดิ์เป็นเจ้าราชสัมพันธ์ เมืองนครจำปาศักดิ์ ๑ เจ้าเกษเป็นเจ้า
ศรีสุรราชผู้ช่วยราชการเมืองนครจำปาศักดิ์ ๑ หลวงนราผู้ช่วย
ราชการเมืองเซ่งเภาเป็นพระยาภักดีศรีสิทธิผู้ว่าราชการเมืองธรา
ปรีวัต ซึ่งเดิมเรียกว่าบ้านเวินม้องแขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ โปรด
ให้ยกเป็นเมืองขึ้นเมืองนครจำปาศักดิ์ ๑ นายหรุ่นมหาดเล็กบุตร
พระยานรงค์เรืองฤทธิ์เป็นพระบริรักษ์นรากรผู้ช่วยราชการเมือง
พระตะบอง ๑ เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่น
เทววงศ์กรมหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๕ ๓ ๘ ค่ำ ประก่ายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับ
ห้องออกขุนนาง ทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออก
ขุนนาง

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระพิชัยชลธีเมืองปัจจันตคีรีเขตต์
ว่ามีผู้ร้ายลอบยิงนักเกลี้ยเขมรบ้านคลองฉนวนตาย สิบสวนยังไม่ได้
ความ ได้ทูลพระองค์สายๆ เห็นว่าเพราะลูกค้ารับซื้อดินปืนแต่

เรือลูกค้าต่าง ๆ เมืองไฉ่ซำชุกขุนนักให้ประกาศห้ามเสีย ได้ตรวจ
เก็บดินป่นดินดำและออกประกาศห้ามไว้แล้ว ความผู้ร้ายรายยัง
กันนั้นก็ยังสืบอยู่ ฉะนั้น ๑ ใบบอกพระยานนทบุรีรายงานน้ำฝน
ต้นข้าวเมื่อพระอาทิตย์สถิตราษีเมษฝนตก ๒ ครั้ง ร่องน้ำได้ ๑ นิ้ว
๒ ทสาณค น้อยกว่าป้าวอกนอศก ๑ นิ้ว ๒ ทสาณค ราษี
พฤษภฝนตก ๔ ครั้ง ร่องน้ำได้ ๑๑ นิ้ว ๑ ทสาณค น้อยกว่าป้าวอก ๕ นิ้ว
๑ ทสาณค ราษีเมถุนฝนตก ๘ ครั้ง ร่องน้ำได้ ๑๖ นิ้ว ๔ ทสาณค
น้อยกว่าป้าวอก ๒ นิ้ว ๔ ทสาณค น้ำท่าในเดือน ๖ ปีระกา น้อย
กว่าป้าวอกนอศก ๓๖ นิ้ว เดือน ๗ ปีระกา สัปตศก น้อยกว่า
ป้าวอก ๓๘ นิ้ว เดือน ๘ ปีระกา น้อยกว่าป้าวอกนอศก ๓๘ นิ้ว
ราษฎรทำนาได้ส่วน ๑ ยัง ๑๐ ส่วนข้าวไม่สุ้งาม ข้าวเปลือกเกี่ยวน
ละ ๓ - ๓ - ๑ บ้าง ฉะนั้น ๑ ใบบอกพระยาสมุทรสา
ครานุรักษ์เมืองสมุทรสาคร ว่าคล้ายในสมเด็จพระยาบรมมหา
ประยูรวงศ์ได้สร้างพระอารามที่บ้านสนามชัยอาราม ๑ ขอพระ
ราชทานที่กว้าง ๑๕ วา ยาว ๒๐ วา ผู้กัณฑ์มาตามธรรมเนียม
แล้วพระยาพิพัฒน์นำเจ้าหมื่นเสมอใจราช กราบถวายบังคม
ลาไปผูกบิแล้วเสด็จขึ้น ประทับออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน
วัน ๕ ๖ ๗ ค่ำ ปีระกา ยังเป็นนอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระแล้วทรงสัปดาห์เพลิงศพ พระกุศลธรรมชาตาวัดไชย

พฤกษมาลา ๑ ศพหลวงแม่เจ้าแสง วัดสระเกษ ๑ แล้วเสด็จขึ้น
พระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาวิเศษฤๅไชยเมืองฉะเชิงเทรา
รายงานน้ำฝนต้นข้าว ราชีพระอาทิตย์สถิตราชีพฤศก ฝนตก ๓ ครั้ง
รองน้ำได้ ๘ ทสาณค น้อยกว่าปีวอกนอกศก ๒ นิ้ว ๖ ทสาณค ราชี
เมถุนฝนตก ๔ ครั้งรองน้ำได้ ๓ นิ้ว ๕ ทสาณค น้อยกว่าปีก่อน ๕
นิ้ว ๔ ทสาณค น้ำทำราชีเมถุนน้อยไปกว่าปีกลาย ๑๔ นิ้ว ข้าว
ในนาแห้งเหี่ยวไปหมด ราคาข้าวเปลือกเกวียนละ ๗ |—
จะบับ ๑ ใบบอกพระยาพิชัยณรงค์สงครามเมืองสระบุรีรายงานน้ำ
ฝนต้นข้าว พระอาทิตย์สถิตราชีเมถุน ฝนตก ๑๐ ครั้งรองน้ำได้
๑๐ นิ้ว ๖ ทสาณค มากกว่าปีวอกนอกศก ๒ นิ้ว ๖ ทสาณค น้ำอาบ
โคหลากมาน้ำทำขึ้นสอก ๕ นิ้ว มากกว่าปีก่อน ๒๒ นิ้ว ราชฎ
ทำนาลงกล้าได้คนละ ๒ - ๓ ไร่ ราคาข้าวเกวียนละ ๕ |—
บ้าง ๖ |— บ้าง กับใบบอกพระอินทรประสิทธิ์สร เมือง
อินทรบุรี ๒ จะบับ ๑ รายงานน้ำฝนต้นข้าว อีกจะบับ ๑ ว่าได้
แต่งกรมการขุนหมื่น ออกลัมไม้ถางทางชุดหลุมยกเสาพาดสาย
โทรเลข ในแขวงเมืองอินทรบุรีเสร็จแล้ว จำนวนคนทำการ ๑๑๘
คน กับว่าได้ซื้อเสาโทรเลข ๓๐๔ ต้นราคาเงิน ๘ |—

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาอัสสัมชัญว่าได้รับท้องตราพระคช
สีห์ บังคับไปให้มอบราชการบ้านเมือง ๆ ตรีบุรีให้พระยารัตน-
เศรษฐี พระบริรักษ์โลหวิสัยผู้จะเป็นเจ้าเมืองนั้น ตัวติดราชการ

กงสุลที่สิงคโปร์ จึงได้มอบการให้หลวงอาญา หลวงรอมเมือง
หลวงแพ่งเป็นผู้ส่งราชการ ได้มีหนังสือไปถึงพระยารัตนเศรษฐี
พระบริรักษ์โลหวิสัยแล้ว

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยาสาคร สงครามเมืองบางละมุงว่า
ได้เร่งเงินนายกองส่วนน้ำมันยางได้ จำนวนปีมะเมียโทศกเงิน
๓ | ปีมะเมียตรีศก ๑๔ | ปีวงจั่วศก ๑๖ | ๒ ระกา
เบญจศก ๑๔ | ๑ จอฉศก ๑๖ | ๒ ชวดอัฐศก ๑๖ | ๒ ฉลูพ
ศก ๑๔ | ๒ ขาลสัมฤทธิ์ศก ๑๔ | ๒ เกาะเอกศก ๕ | ๒ มะโรง
โทศก ๕ | ๒ รวม ๑๑ จำนวน เงิน ๑๔ | ๑ ให้หลวงวิจิตรนาย
กองคุมเข้ามาส่ง

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง
เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๖ ๕ ๕ คำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระสถลบุรินทร์เมืองเงินว่าได้แต่งให้
พระบุรี พระอินทราชา ท้าวหนานคุมไพร่ ๒๕๐ นำหม่อมเทวาธิราช
ทำการปักกรุยทางโทรเลข แล้วพระสถลบุรินทร์ได้ให้พาดสายลวด
อินสุเลตเตอร์เสร็จแล้วแต่ณ วัน ๑ ๑๐ ๖ คำปวอกฉศกแล้ว
ฉบับ ๑ ใบบอกพระพิทักษ์เทพธานีปลัดกรมการกรุงเก่าว่าได้ส่ง
ตัวอ้ายดาต ผู้ร้ายมานายยากับถ้อยคำชันณสุตร์แปลลงมาแล้ว
ฉบับ ๑ ใบบอกหลวงวิจารณ์พยุหพลปลัดเมืองพยุหกิจถวายพระ

ราชกุศลพระราชทานเพลิงศพพระพุทฺธภิบาลเจ้าเมือง และส่ง
เครื่องยศพระพุทฺธภิบาลด้วย แล้วนำหลวงวิจารณ์พุทฺธพลปลัด
เผ่าถวายขี้ผึ้งหาบหนึ่ง

พระนรินทรอ่านบอกพระยาภักดีนฤบดินทร พระยามรินทร
ภักไชยเมืองราชบุรี ส่งตัวอัยจันอัยเจ้านผู้ร้ายแทงนายจ้อยขาด-
ใจตายเข้ามากรุงเทพ ฯ ความผู้ร้ายทั้งมหาดไทยและกลาโหม
โปรดให้ลูกขุนปรึกษา

พระยาศรีสังหเทพนำพระบริรักษ์นรากร เมืองพระตะบอง
กราบทวาทบังคมลาไปรับราชการบ้านเมือง แล้วกราบทูลพระ
กรุณาว่าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ขอรับพระราชทานหลวง
วิจารณ์พุทฺธพลเป็นพระพุทฺธภิบาลผู้ว่าราชการเมืองพุทฺธคีรี ทรง
พระกรุณาโปรดให้ส่งสัญญาบัตร

โปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร พระพิพากษาเป็น
พระยาเจ้าแสนบดีศรีบริบาลมหาดไทยฝ่ายพลำพัง ๑ พระสิทธิสาร
เป็นพระยามร สาตราประสิทธิ์ศิลป์จางวางหมอศาลา ๑ ขุนจินดา
ภิรมย์เป็นพระพิพากษานานาประเทศกิจ ตระลาการใหญ่ในศาล
ต่างประเทศ ๑ หลวงสุจริตวินิจฉัยเป็นพระสุจริตวินิจฉัย ในศาล
ต่างประเทศ ๑ แล้วเสด็จขึ้นออफीศกรูหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

เวลานั้น ๑๑ ทุ่มกับ ๔๕ นาที พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้า
หญิงประสูตร เป็นพระชนิษฐาที่ ๒ ของพระเจ้าลูกเธอ พระองค์
ยุคลฑิฆัมพร

วัน ๑๖ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่ายโมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับพระที่นั่ง
พุดตานทองคำใต้พระมหาเศวตฉัตรในท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรี
มหาปราสาท พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายทหาร
พลเรือน เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามตำแหน่งถ้วนทุกกระทรวง
เจ้าพนักงานประโคมมโหรีทีกัศเคตรฝรั่งตามขัตติยราชประเพณี

ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว เจ้าพนักงานกรมวังกรมมหาดไทย
นำเจ้ายุติธรรมชนครจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราช เจ้าราชสัมพันธวงศ์
เจ้าศรีสุรราช ท้าวพระยาที่คุมขังสำคัญและต้นไม้ทองเงินเครื่อง
ราชบรรณาการลงมานั้น เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระยา
ศรีสังหเทพทูลเบิกนำเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ กราบถวายบังคมลา
กลับไปรักษาราชการบ้านเมือง พระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปฏิสัน
ธาร ๓ นาทีแล้วโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานพระราชทานเงินเบี้ย
เลี้ยงและผ้าเสื้อแก่เจ้ายุติธรรมชน และแจกเสื้อผ้าเจ้านายท้าว
พระยาแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

เวลาค่ำไม่มีราชการอะไร

วันนี้กรมหมื่นพิชิตปรีชากรซึ่งเสด็จไปจัดราชการเมืองนคร
เชียงใหม่นั้นเสด็จกลับถึงกรุงเทพฯ ฯ ในวันนี้

วัน ๑๗ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นฉอสก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาไตรเพ็ชรรัตนราชสงครามเมืองนครสวรรค์ ๔ ฉบับ ๆ หนึ่งรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์สถิตราศีเมษ ฝนตรองน้ำได้มากกว่าปีวอกฉกสก แต่น้ำทำน้อยกว่าปีก่อน ราศีพฤกษาก็เหมือนกัน ราษฎรหว่านข้าวบ้างแล้ว รากข้าวเกี่ยวนละ ๖ + ๒ ฉบับ ๑ ว่าแต่งให้พระยอดเมืองขวางปลัด พระพลสงครามคุมไพร่นำหม่อมเทวธิดาตรวจสายโทรเลขแต่พรหมแดนเมืองพยุหะคีรีจนถึงพรหมแดนเมืองบรรพตพิสัย ได้แยกเสาพาดสายแล้ว แต่ทางสายโทรเลข เมืองบรรพตนั้นยังไม่แล้ว ได้ตั้งเดือนพระบรรพตก็เพิกเฉยเสีย กลัวจะเสียราชการจึงให้พระพลหลวงภุมมคุมเลขไปช่วยทำการให้แล้วโดยเร็ว ฉบับ ๑ ว่าเงินจันจันทิมนายอากรค่าน้ำปีวอกฉกสกมรื่องต่อพระพลว่าราษฎรบ้านหนองกระโดนมีเครื่องมือทำปาณาติบาตไม่เสียค่าน้ำ ได้หาตัวมาชำระ ราษฎรว่าหาได้ขาดไม่ ได้เสียค่าเครื่องมือให้แล้วแต่นายอากรค่าน้ำเรียกค่าหนองอีกคนละ — + ๒ เห็นว่าผิดท้องตราจึงปล่อยราษฎรไป ฉบับ ๑ ส่งตัวนายมอนผู้ร้ายตีมิสเตอร์เยเอมซาเยียไปประตูเกสลงมา

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาอมรินทร์ภักข์ พระสัจจาภิรมย์ เมืองราชบุรี ส่งอัยยบางผู้ร้ายฆ่านายเจ้าเวดตายด้วยสาเหตุวิวาท

พระยาพิพัฒน์ อ่านบอกพระยาสุนทรบุรีเมืองนครชัยศรี ส่งเงินค่าน้ำจำนวนปีมะแมเบญจสก ครั้งนี้เงิน ๑๐๐ + ให้เสนา

กรมการคุมเข้ามาส่ง กับว่าส่งมาก่อนแล้วเป็นเงิน ๑๕๖
 เก้าไหมเงิน ๒๕๖ ยังไม่เสร็จสิ้น ฉะบับ ๑ ว่ามีตราโปรดให้
 ขุนทิพเสนาออกไปเดินประเมินนาในจำนวนปีออกฉศกนั้น ได้
 แต่งกรมการกำกับเสนาเดินประเมินเก็บเงินค่านาได้ครั้งนี้ เงิน
 ๑๐๐ ให้กรมการเสนาคุมเข้ามาส่ง ยังไม่เสร็จสิ้น

วันนี้กรมหมื่นพิชิตปรีชากรซึ่งเสด็จกลับจากเมืองนครเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองนครลำพูน เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองตากนั้น เข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ดำรัสถามถึงราชการบ้านเมืองทั้งปวงที่จัดไป

พระยาศรีสังหเทพนำหลวง ขุนข้า ราชการ ในพระบรมมหาราชวังในพระราชวังบวร ซึ่งตามเสด็จกรมหมื่นพิชิตปรีชากรขึ้นไป ราชการกลับลงมานั้น เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วเสด็จขึ้น เสด็จประทับอออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นพิชิตปรีชากรจนเวลาบ่ายค่ำเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒๖ กุมภาพันธ์ ปีระกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่เสด็จออกขุนนาง และโปรดเกล้าฯ ให้หมายทูลพระบรมวงศานุวงศ์และบอกข้าราชการ ให้งดการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ด้วยไม่ทรงพระสบาย จะไม่เสด็จพระราชดำเนินออกว่าราชการ ๓ วันนับแต่พรุ่งนี้ไป

วัน ๓ ๙ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จพระราชดำเนินลงสมโภชพระเจ้า
ลูกเธอซึ่งประสูติวัน ๖ ๙ ๙ คำ ปรีะกาสัปตศก แล้วเสด็จพระราช
ดำเนินพาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องยาเธอเสด็จไป
ทอดพระเนตรค้ำหนักใหม่ซึ่งสร้างพระราชทานพระองค์เจ้าจันทร์
สรทวาร พระองค์เยาวมาลย์นฤมล พระองค์เจ้ายุคลทิฆัมพร
และหม่อมเจ้าอุบล หม่อมเจ้าเสาวภาค หม่อมเจ้าสาย เสด็จมาอยู่
เวลาที่ทุ่มเศษจึงได้เสด็จกลับ

อนึ่งเมื่อคืนนี้ ๔ ทุ่มกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ทรงสุบิน
นิมิตรวิปาสททรงลูกดำเนินไปตกพระเกลดลงไป ประชวรบาดแผล
มาก และเมื่อตกลงไปนั้นทรงสลบไป แก่กันจนเวลาเช้าโมงหนึ่ง
จึงตรัสได้แต่ยังกระดิกพระองค์ไม่ได้ เดิมกำหนดว่าจะเสด็จพระ-
ราชดำเนินเยี่ยม แต่ท่านทูลขออย่าให้เสด็จพระราชดำเนิน จึงได้
งดการที่จะเสด็จเสีย

อนึ่งวันนี้องพระกรุณาโปรดพระราชทานตราตั้ง มิสเตอร์
กิลทอม ฮาตลอป เป็นกงซุลสยามที่เมือง รอดเดอแดม ใน
เมืองฮอลันดา โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานกรมทำส่งไปพระ
ราชทาน

วัน ๔ ๑๐ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖
ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๕ ๑๑ ๙ คำ ปรีะกายังเป็นฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกขุนนางเหมือนกัน

อนึ่งวันนี้เป็นคติคล้ายกับวันเสด็จสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระบรมอัฐิในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระอัฐิในกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีไปเชิญขึ้นประดิษฐานในบุศบกทองคำในพระที่นั่งพุทธนิเวศ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามเช่นเคยมาทุกปี แต่มิได้เสด็จพระราชดำเนินไปบำเพ็ญพระราชกุศล

วัน ๖ ๑๒ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
ไม่มีราชการอะไรไม่ได้เสด็จออก

วัน ๗ ๑๓ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖
วันนี้ไม่ได้เสด็จออกขุนนาง

ทรงพระเครื่องใหญ่ที่พระเฉลียง พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร หม่อมเจ้าเสพบัณฑิตย์ในกรมขุนวรจักร เข้าไปถวายเรื่องราวขอพระราชทานเงินใช้หนี้ ทรงพระราชดำริว่าละลาบละล้ง เข้าไปในที่ไซ่กาล ให้จำครวนไว้กว่าจะมีผู้รับรอง

วัน ๑ ๑๔ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๗
ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๒ ๑๕ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๗
ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๓ ๑๖ ๘ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้อง
ออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง
พระศรีเสนาอำนบอกพระพิทักษ์เทพธานี ปลัดกรมการ
กรุงเก่า ว่าด้วยมีตราโปรดเกล้า ฯ ให้ปักเขตต์ขยายที่วิสุงคาม
สีมาวัดเสนาสนารามออกไปอีก โดยกว้าง ๑๒ วายาว ๓ เส้น
กับวาหนึ่งนั้น ได้พร้อมด้วยพระธรรมราชานุวัตรปักเขตต์ที่วิสุง
คามสีมาตามท้องตราแล้ว ขอลวาทพระราชกุศล ฉะบับ ๑
กับใบบอกพระพรหมประสาธศิลปเมืองพรหมบุรี ว่านายจันมา
แจ้งความว่าพระภิกษุสงฆ์ไปบิณฑบาตร เห็นเรือสำปันีจอดอยู่
ทำกระบือ ได้ยินเด็กร้องจึงเข้าไปดูพร้อมด้วยนายจันเห็นผู้หญิง
นอนตายอยู่ พระพรหมประสาธศิลปได้ให้กรมการไปถอยเรือ
มาตรวจดูเห็นเด็กชายอายุประมาณ ๑-๔ เดือนตกอยู่ในท้องเรือ
มีหญิงนอนตายมีรอยอ้ายผู้ร้ายฟัน ได้ชันสูตรบาดแผลและทำ
บัญชีของที่เหลือไว้ ภายหลังอำแดงเหมือนมารดาอำแดงจิบ
มาแจ้งความว่า นายอาจหัวอำแดงจิบกับบุตรชายอายุ ๑๑ ปีคนหนึ่ง
อายุ ๘ ปีคนหนึ่ง อายุ ๑-๔ เดือนคนหนึ่ง สงเรือสำปันี
ว่าจะไปค้าขายเมืองสระบุรี พระพรหมได้ให้กรมการอออสืบเสาะ
ติดตามอ้ายผู้ร้ายยังไม่ได้ความ กับกรมการตามได้ศพนายอาจหัว
กับบุตรมีบาดแผลหลายแห่ง แล้วอำแดงเหมือนได้รับเอาบุตร
และทรัพย์สินสิ่งของไป ถ้าสืบได้ความจะบอกมาครั้งหลัง

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาสมบัติกิริมย์กรมการเมืองสงขลา

บอกนำ อู่ร่างกายขอเดหาอินดรา อู่ร่างกายขอสกุณา มกัถยุสุบ
 เจอะอาลี ศรีตะวันตกกรมการนายไพร่เมืองตรง ๖๔ คน ซึ่งพระยา
 ตรงกานูแต่งให้คุมต้นไม้ทองเงิน เครื่องราชบรรณาการจำนวนปี
 ระกาสัปตศกเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมด้วยกรมการเมืองสงขลา
 ฉบับ ๑ กับหนังสือบอกพระยาพิไชยภูเบศรนครนเรนทรภักดี
 เมืองตรงกานู ว่าด้วยแต่งให้ อู่ร่างกายขอเดหาอินดรา อู่ร่างกาย
 ขอสกุณา มกัถยุสุบ เจอะอาลี ศรีตะวันตกกรมการ คุมต้นไม้
 ทองเงินเครื่องราชบรรณาการจำนวนปีระกาสัปตศก เข้ามาทูล
 เล่าฯ ถวายต้นไม้ทองต้นไม้ ๑ สูง ๑-๓-๗ ศอก ต้นไม้เงิน
 ต้นหนึ่งสูงต่ำเท่ากัน เครื่องราชบรรณาการฝ้ายยกทองคำ ๑ พิมเสน
 หนัก ๔ ชั่งเงิน ผ้าดอก ๔ พับ ผ้าขาวยาวห้าสิบศอก ๑๒ พับ
 ผ้าจะเปาะ ๔ พับ หวายตะเภาแทนสาคุ ๒๐๐ กำ หวายหิน
 ๔๐๐ ขด หวายตะเภาตามธรรมเนียม ๒๐๐ กำ กระแซงเตย
 ใหญ่ ๑๐๐ ผืน ไม้พลอง ๔๐๐ ท่อน หอยมุกต์ ๔๐๐ ตัว ฉบับ ๑
 เป็นหนังสือพระยาตรงกานู เรียบฯ พณฯ สมุหพระกลาโหม
 ว่าด้วยแต่งต้นไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการ จำนวนปีระกา
 สัปตศกเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายขอให้นำศรีตะวันตกกรมการเฝ้าฯ กับ
 ว่าจัดได้พิมเสนชั่งหนึ่ง ผ้าขาว ๕๐ ศอก ๖ พับ ผ้าจะเปาะ
 ๒ พับ หวายตะเภา ๑๐๐ กำ ให้ฯ พณฯ สมุหพระกลาโหม

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยาสมุทรสาครนรินทร์เมืองสมุทร-
 สาคร ว่าหลวงเรืองศักดิ์สาครเขตต์ปลัด เป็นคนขราโรคภัย

ข้าและกระปือเสียบ ได้มีหมายไปเกาะใต้ตัวคนต้องหามาบัง แต่
มาหาขึ้นว่ามีหมายกงชูลมาจึงจะยอมให้พิจารณา ฉบับ ๑ ว่า
ใต้ชำระความเก่าใหม่แล้วไปครั้งก่อน ๖๕ ครั้งนี้ ๕๒ รวมเก่า
ใหม่ ๑๕๗ เรื่อง

พระนรินทรอ่านบอกพระจรรยาภอการเมืองหลวงว่า
เก็บได้เงินภาษีผลประโยชน์เมืองหลวง จำนวนปีออกดอก
เงิน. — ๑๕๕ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ฉบับ ๑ กับไปบอก
พระวิศดกศักดิ์สุรสงครามปลัดเมืองตะกั่วป่า พระอินทรศักดิ์
พระสุนทรวรณารณผู้ช่วยเมืองตะกั่วป่า พระพลพยุหสงคราม
เมืองกระบี่ พระบริสุทธิโลหภูมิมนตรีธิบดีเมืองตะกั่วทุ่ง พระ
เสนานวงศ์ศักดิ์ศรีธรรมราชเมืองกัณฑ์รัตนคม รวมชื่อกันบอกมา
๒ ฉบับๆ ๑ ว่าได้รับตราพระคชสีห์ พระราชทานศิลาหน้าเพลิง
กับสิ่งของไปพระราชทานในการศพพระยาเสนานุชิตนั้นแล้ว จึง
ได้พร้อมด้วยญาติพี่น้องและนายพลฝ่ายหุ้มแพร ทำการศพพระยา
เสนานุชิต ได้นิมนต์พระสงฆ์บังสกุลของหลวงซึ่งโปรดพระราช
ทานไป คือ ผ้าไตร ๑ ผ้าขาว ๑๐ พับ ไทยธรรม ๓๐๐ และ
ทำบุญให้ทานแล้ว ได้เชิญหีบศิลาหน้าเพลิงพระราชทานเพลิงศพ
พระยาเสนานุชิตแล้ว และเงินเฟื้อง ๑๐๑ ซึ่งพระราชทานนั้น
ได้ทั้งทาน ขอพระราชทานถวายพระราชมกุศล กับว่าพระ
วิศดกศักดิ์จัดได้ไม้ค้ำกัณฑ์ทองคำ ๒๐ พวง ให้นายพลฝ่ายมหาดเล็ก
นำมาทูลเกล้าฯ ถวาย ฉบับ ๑ ว่ามีตราโปรดพระราชทานศิลา

หน้าเพลิงและสิ่งของในการศพพระสมบัตยานุรักษ์ ผ้าขาว ๕ พับ
 ร่ม รองเท้า ๕๐ เงินเฟื้อง ๒๐๐ นั้น ในการศพพระเรื่องฤทธิ
 รักษาราชฎี หีบศิลาหน้าเพลิงสำหรับ ๑ ผ้าขาว ๕ พับ ร่มรองเท้า
 ๕๐ เงินเฟื้อง ๒๐๐ นั้นได้ทราบแล้ว ได้พร้อมด้วยญาติพี่น้อง
 ทำการศพพระสมบัตยานุรักษ์ และจุดเพลิงศพเสร็จแล้ว ได้
 พร้อมกันทำศพพระเรื่องฤทธิรักษาราชฎี แล้วขอพระราชทาน
 ถวายพระราชกุศล กับว่า นายจัน นายพันมหาดเล็ก น้อง
 พระเรื่องฤทธิจัดได้ทองคำตะเกาหนัก ๖ | นายนุยมหาดเล็ก
 น้องพระสมบัตยานุรักษ์จัดได้ทองคำตะเกาหนัก ๖ | ขอ
 พระราชทานทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระยาพิพัฒน์โกษา อ่านบอกพระยาวชิรวิชิตดีเมืองจันทบุรี
 รายงานน้ำฝนตนข้าว น้ำฝนปีนี้น้ำมากกว่าปีวอกฉอก ข้าวในนา
 บรบูรณ์ดี ข้าวเปลือกเกวียนละ ๕ | ๒ บ้าง ๖ | บ้าง

พระยาสิงหเทพนำพระยามหาเทพ จมื่นทิพเสนา หลวง
 คเชนทรามาตย์ กราบถวายบังคมลาเป็นข้าหลวงไปราชการชำระ
 ้องยณ เมืองพระตะบอง เมืองนครเสียมราฐ เสด็จขึ้นประทับ
 ออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นเทววงศ์จันทเวลาข้าแก้ว
 เสด็จขึ้น

เวลานั้นมีการสวดมนต์ที่โรงข้างใน ซึ่งพระเสวตรจิราภา-
 พรณจะมาอยู่นั้นเหมือนวันก่อน โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 เสด็จไปจุดเทียนเหมือนกัน

วัน ๕ ๖ ๘ คำ ประกายังเป็นฉก จุลศักราช ๑๒๔๗
 เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
 ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอำนบอกพระโบราณบุรณรักษ์ พระพิทักษ์-
 เทพธานีปลัดกรมการกรุงเกล้ารายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยก
 มารายกรกฎกิ่งรายี่ ฝนตก ๘ ครั้งรองได้ ๒๘๖ เซ็นต์มากกว่าน้ำ
 ฝนกิ่งองษารายกรกฎปวอกฉก ๑๖๐ เซ็นต์ น้ำทำน้อย ๔ นิ้ว ๓
 กระเบียด ที่ทำสืบเบื่อน้ำลงเรือพายม้ายาว ๓ วา ๒ ศอกไปมาได้
 นาหว่านแล้ว ๔ ส่วน ยัง ๑ ส่วน ราคาข้าวเปลือกเกวียนละ ๖ | ๓
 ฉะบับ ๑ กับไปบอกพระยาสุรดินทรภาไชยเมืองชัยนาทรายงาน
 น้ำฝนต้นข้าวรายี่เมถุนฝนตก ๖ ครั้งรองน้ำได้ ๕ นิ้ว น้อยกว่าปวอก
 ฉก ๑ ทศกั น้ำทำคืบ ๔ นิ้ว ๑ กระเบียดมากกว่าปวอก
 ฉก ๓ นิ้ว ๑ กระเบียด ราษฎรไถหว่านบ้างแล้ว ราคาข้าวเปลือก
 เกวียนละ ๕ | ๒ บ้าง ๖ | — บ้าง ฉะบับ ๑ ไปบอกพระยาไตร-
 เพ็ชรรัตนราชสงครามเมืองนครสวรรค์ ว่านายอำ ลุดเตอแนน
 เชิญตราพระราชสีห์ขึ้นไปว่านายน้อย นายบุญ นายชม นายยิ้ม
 ๔ คนสักเป็นเลขล้อมพระบรมมหาราชวัง เจ้าหมู่จะเอามารับ
 ราชการ พระพลสงครามขัดเสียบ ให้พระยานนครสวรรค์ตามให้ได้
 ความนั้น ได้หาตัวพระพลและเลข ๔ คนมาถามได้ความว่าเป็นเลข
 กองด่านมา ๕-๖ ปี และเป็นบุตรหมู่เลขกองด่านด้วยได้เก็บเงิน
 ค่าราชการเสนอมารับ ครั้นเมื่อปีมะโรงโทศก ขุนอภัยนายกองส่วย

ล้อมพระบรมมหาราชวังเกลี้ยกล่อมเลข ๔ คนมาสักไว้ในล้อมวัง พระพลสงครามคนใหม่ได้ร้องต่อแม่กองสัก ๆ ส่งมากรุงเทพ ฯ สมเด็จพระมหาลงภาณพินธุได้ทรงตัดสินว่าเป็นคนกองด่านให้ไปถามเดิม พระพลสงครามหาได้ขาดเลขไม่ ได้ส่งตัวเลขกับถ้อยคำลงมา รับสั่งว่าถ้าเป็นล้อมวังจริงแล้วให้ส่งมาตามที่เป็นแล้ว

พระสุนทรามาตย์อ่านบอกพระยาอมรินทรภาไชย พระ - สัจจาภิรมย์ เมืองราชบุรี ๒ ระเบียบ ๆ หนึ่งส่งนายแหใจทักกับนายป่า อำแดงบาง จำเลยซึ่งต้องหาว่าฆ่านายแกตายเข้ามากรุงเทพ ฯ ระเบียบ ๑ ส่งอำแดงพุ่ม อำแดงทิมใจทักกับอ้ายจิ้นครั้นผู้ร้ายยิงจิ้นเปลี่ยนตายเข้ามากรุงเทพ ฯ โปรดเกล้า ฯ ให้ลูกขุนปรึกษา

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระยาสมุทรบุรานุรักษ์เมืองสมุทร - ปราการว่า ด้วยมีตราเร่งให้ส่งเงินปีจิ้นจำนวนปีมะเมียจัตวาศกนั้น ได้กำกับข้าหลวงพระคลังสินค้าผูกปีเรียกเงินค่าแรงได้จำนวนจิ้น กงเมือง ๑๐๖๔ คน จิ้นจร ๕๖๐ คน รวม ๒๐๒๔ คนเรียกค่าแรง

ได้เงิน $\frac{๑๐}{๑๑}$ เสร็จแล้ว แต่นายรองสนองได้มอบเงินไว้ $\frac{๕๓}{๑๑}$

ได้ส่งมาแล้ว เงินยังค้างนายรองสนอง $\frac{๑๕}{๑๑}$ เเร่งรัดตักเตือน

หลายครั้งแล้วไม่ไปชำระ ได้ส่งฎีกาเหลือกลับเข้ามา โปรดให้เจ้าพนักงานกรมท่าส่งไปให้เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ชำระเร่งให้จึงได้

เสด็จขึ้นประทับในออฟฟิศกรุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน วันนั้น
สวดมนต์โรงข้างด้วย

วันนั้นเจ้าจอมมารดาพร้อมประสูตรพระเจ้าลูกเธอเป็น ๒ พระ
องค์ พระองค์หนึ่งประสูตรเวลาทุ่ม ๑ กับ ๑๑ นาที พระองค์
หนึ่งประสูตรเวลายาม ๔๕ นาทีเป็นบุตรทั้ง ๒ พระองค์ แต่ก่อน
จะประสูตรนั้นเจ็บอยู่นาน เจ็บแต่วัน ๒๕ ค่ำ เวลาเช้า ๔ โมง
แต่พักผ่อนบ้าง ในเวลาวันนั้นสมเด็จพระประคอบยาถวายจึง
ประสูตรง่าย

วัน ๖ ๕ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๗
เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
ประทับโรงข้างในโรงที่ ๑ ริมทหามหาดเล็กโปรดให้เดินกระบวน
แห่พระเสวตรจุริภาพรรณแต่โรงนอกมาในเวลาฤกษ์เช้า ๓ โมง
๓๘ นาทีกระบวนเดินมาเข้าประตูวิเศษไชยศรี กระบวนมีธงมังกร
คู่แห่กลองชนะนะแดรสังข์เครื่องสูงพระกัณธิม และมีพระยาข้าง
เผือกเดินนำกระบวนด้วย คือ พระวิมลรัตนกิริณี พระเสวต
สกลวโรภาส พระเสวตรวลักษณ์ ครั้นมาถึงหน้าโรงทหาร
โรงข้างใน กระบวนทั้งปวงและพระยาข้างทั้งปวงก็เดินเลยไป ถึง
ข้างนำและพระเสวตรจุริภาพรรณก็เดินเข้าโรงใน ขณะนั้น
พระสงฆ์ในโรงข้าง ๑๐ รูปมีพระเทพโมฬีเป็นประธานสวดชัยมงคล
พร้อมกัน ครั้นพระเสวตรจุริภาพรรณขึ้นยืนแท่นแล้ว ทรงจุด
เทียนนมัสการ พระเทพโมฬีถวายศีล แล้วเจ้าพนักงานเปลื้อง

เครื่องพระคชาธาร แล้วพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพระทับบนเกยริม
แท่นทรงหลังน้ำพระเต้าต่าง ๆ พระราชทานพระเสวตรจุริกาพรรณ
ขณะนั้นพระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดชัยมงคล เจ้าพนักงานประโคมแตร
สังข์พิณพาทพร้อมกัน ขณะนั้นมีการสมโภชไม้ตำสูง สิ่งใด
ญวนหก เล่นพร้อม โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระทรงมนีน้าด้วย
เจ้าพนักงานผูกเครื่องพระคชาธาร พระสงฆ์ถวายพระพรจบเสด็จ
ทรงประเคนแล้วเสด็จกลับเข้าประตูพิมานไชยศรีเสด็จขึ้นพระที่-
นั่งจักรีโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรงประเคนไทยธรรม
พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลา เจ้าพนักงานตั้ง
บายศรีแก้วเงินทองบายศรีทองคำ ๑ พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียน
เทียน ๓ รอบสมโภชมีละครทำวราภักโรง ๑ เพลงโรง ๑ สมโภชด้วย

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จลงสมโภชพระเจ้าลูกเธอซึ่ง
ประสูติวัน ๓ ๑๑ ๘ ค่ำ เป็นบรรจบเดือนหนึ่ง ได้พระราชทาน
พระนามว่า พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงอรประพันธ์รำไพ

แล้วโปรดให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ
ที่เสด็จไปสมโภชพระเจ้าลูกเธอ นั้น เสด็จไปเยี่ยมพระเจ้าลูกเธอ
๒ พระองค์ที่ประสูติเวลาวานนี้

คำวันนี้ไม่เสด็จออกโรงพระเสวตรจุริกาพรรณ โปรดให้
เวียนเทียนสมโภชเสีย

วัน ๑ ๕ ๕ ค่ำ ปีกะกายังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๓
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่ง

จักรี ทรงพระราชยานเสด็จไปประทับโรงพระเสวตรจุริภาพรรณ
 เสด็จประทับพระที่นั่ง พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
 เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระกรุพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียน
 สมโภชโดยทักษิณาวฏ์วันคดียวาร ขณะนั้นมีไม้ลอย ญวนหก
 สมโภชด้วย ครั้นเวียนเทียนแล้วเสด็จไปประทับพลับพลาหน้าโรง
 ละคร ทอดพระเนตรละครทำวราชกิจเล่นเรื่องอิเหนา แล้วพระ
 ราชทานสัญญาบัตรพระเทพสงคราม เลื่อนเป็น พระยาเทพสงคราม
 ปลัดเมืองจันทบุรี ๑ หลวงวิจารณ์พยุหพลปลัดเป็นพระพยุหาภิบาล
 ผู้ว่าราชการเมืองพยุหคีรี ๑ แล้วสมเด็จพระสมเด็จกรมพระ
 ภาณุพันธุ์ กรมหมื่นเทววงศ์ กรมหมื่นประจักษ์เกล้า ทรงปริกษา
 เรื่องจะจัดการทหารขึ้นไปปราบฮ่อทุ่งเชียงคำ เวลา ๒ ทุ่มเสด็จ
 กลับจากพลับพลาโรงละคร

วัน ๑ ๖ ๕ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาบ่าย ๒ โมงเศษพระองค์สวัสดิ์เข้าไปเฝ้าข้างใน ทรง
 หนังสือจนเวลาบ่ายค่ำ

วันนี้ไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินโรงพระเสวตรจุริภาพรรณ
 โปรดให้เจ้าพนักงานเวียนเทียนสมโภชมีการสมโภชต่างๆ ตามเคย
 เป็นเสร็จการสมโภชในวันนี้

วัน ๒ ๗ ๕ ค่ำ ประกาศยังเป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศ
 ทหารมหาดเล็ก ทรงเครื่องราชอิศริยยศสร้อยจักรีบรมราชวงศ์และ

จักรีตารา เสด็จพระราชดำเนินออกประทับพระที่นั่งพุดตานทองคำ
 ภายใต้พระมหาเศวตฉัตรณท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปรา
 สาท พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน
 เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามตำแหน่งถ้วนทุกกระทรวง ชาว
 ประโคมแดรฝรั่งมิโหรที่ติดตามขัตติยราชประเพณี ทหารล้อมพระ
 บรมมหาราชวังซึ่งอยู่หน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทถวายค่านับประ
 โคมแดรสรรเสริญบารมี ครั้นสุดเสียงประโคมแล้วเจ้าพนักงาน
 กรมวัง กรมพระกลาโหมนำศรีตะวันตกกรมการเมืองตรังกานู ๔ คน
 เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระยาเทพประชนทูลเบิกว่าพระยา
 พิไชยภูเบศรนเรนทรภักดี พระยาตรังกานู แต่งให้อุรงกายขอ
 เหวาอินดาหารา อูรงกายขอสกุณา มะกัดยุซบ เจอะอาลีศรีตะวันตก
 กรมการ ๔ นายคุมต้นไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการมาทูลเกล้าฯ
 ถวาย ดำรัสราชปฏิสันถาร ๓ นาทีแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

เสด็จลงสมโภช ๓ วันพระเจ้าลูกเธอ ๒ พระองค์ซึ่งประ
 สุตรวัง ๕ ๙ ๕ คำ ปรีะกาสัตตศก

วัน ๓ ๙ ๕ คำ ปรีะกาสัตตศก ๑๒๔๗

วันนี้ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก แต่กรมหมื่น
 ภูเรศถวายคำลูกขุน ปรีกษาวางบทโทษ พระยาเจริญราชไมตรีซึ่ง
 เชี่ยนตีตบนายเล็กอายุ ๒๐ ปีอยู่ได้ ๑๒ วันทนบาดแผลไม่ได้
 ขาดใจตาย ลูกขุนผู้รับปรีกษาวางบทว่าพระยาเจริญราชไมตรี
 เป็นข้าราชการขุนบธรรมเนียมราชการ กลับทำการอีกเหิมหาญ

หักไม้เกรงกลัวพระราชอาญาอาณัติกร และทุกขโทษภัยใน
อนาคตปัจจุบัน พร้อมใจกันกับอ้ายบ่าวทาสทำโทษนายเล็กถึง
สาหัส โทษพระยาเจริญราชไมตรีเป็นมหันตโทษ อ้ายเตี้ย
อ้ายทอง อ้ายนาค อ้ายเปลี่ยนผู้เขียนคดีบนายเล็กเป็นมัธยมโทษ
เพราะอยู่ในบังคับพระยาเจริญ นายรองพิจารณาซึ่งอยู่ในที่วิวาท
ไม่ห้ามปรามเป็นลหุโทษ ต้องบทพระอภัยการให้รับราชบาท
สวัญญาณกัทรพย์ อวิญญาณกัทรพย์ ของพระยาเจริญเป็นหลวง
แล้วเขียนพระยาเจริญ ๓ ยก ๕๐ ที่เอาตัวไปประหารชีวิตเสีย
ให้ตายคกไปตามกัน แต่เห็นว่าพระยาเจริญราชไมตรีเป็นผู้มีความ
ชอบความดีในราชการแผ่นดินอยู่ ถ้าไปรุดเกล้าฯ มิให้ตายก็ให้เอา
บรรดาศักดิ์พระยาเจริญราชไมตรีเป็นเกณฑ์ชดเชยศักดินา ๕๐๐๐ ไร่
ตั้งปรับไหม ๒๘ ค่าเงิน $\frac{๒๕}{—}$ เป็นสินไหมถึงพินัยถึง สินไหม
ให้แก่นายผู้บิดานายเล็กผู้ตาย แต่พินัยนั้นพระยาเจริญได้รับเครื่อง
ราชอิสริยยศพระราชบัญญัติโปรดยกพระราชทาน แต่ให้ตั้งเบียด
ปลุกตัวนายเล็กผู้ตาย เงิน $\frac{๑๒}{—}$ ให้นายผู้บิดานายเล็กไป
ทำบุญ แล้วเอาตัวพระยาเจริญราชไมตรีเขียน ๒ ยก ๖๐ ที่ส่ง
ตัวไปจำไว้ณคุก แต่อ้ายเตี้ย อ้ายทอง อ้ายนาค อ้ายเปลี่ยนผู้
เขียนคดีบนายเล็กโดยพระยาเจริญบังคับนั้นให้เขียนคนละ ๕๐ ที่
ให้มุลนายรับตัวไป นายรองพิจารณาซึ่งไม่ร่ำเรียนทักทานเป็น
ความผิดให้ปรับไหมลาหนึ่ง เงิน $\frac{๙}{—}$ เป็นพินัยหลวง

ทรงเห็นว่าซึ่งลูกขุนปรึกษาวางบทมาถูกต้องสมควรแล้วแต่
ยังทรงพระกรุณาที่ได้มีความชอบความดีอยู่บ้าง ครั้นจะไม่ทำโทษก็
จะทำให้ข้าราชการมีใจกำเริบลงอาญาแก่ไพร่เหลือเกินไป ให้
กรมพระตำรวจเอาตัวพระยาเจริญมาจำไว้ในวังให้เช็ดทาลบ ให้ยก
โทษเพิ่มขึ้น ๖๐ ที่จำคุกเสีย

อนึ่งวันนั้นโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหมื่นสรรพ์เพ็ชร์ญักดีเชิญพระ
ราชหัตถเลขาออกไปทรงถามข่าวกรมพระราชวังบวรซึ่งทรงพระประ
ชวร เสด็จไปปรึกษาพระองค์อยู่ณเมืองสมทปรการ และให้ฟังพระ
อาการด้วย เจ้าหมื่นสรรพ์เพ็ชร์ญักดีกลับขึ้นมาว่าพระอาการมากอยู่
แต่เสวยไอศถของดื่อกเตอ วิลเลียม วิลลิส ค่อยทรงสบายขึ้น

วัน ๔ ๕ ค่ำ ประกาศสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระและพระไตรปิฎก แล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดา เมืองลพบุรี
ส่งอ้ายอ่า อ้ายคั้น ผู้ร้ายฆ่านายวันตายลงมากรุงเทพฯ ๓ ฉบับ ๑
กับใบบอกพระยาวิเศษฯ ไซยเมืองฉะเชิงเทรา ว่าด้วยหลวงแพ่ง
เอาตัวเงินสงซึ่งยังเงินมีบิดาตายมาส่ง ได้ถามเงินสงให้การว่าอาแดง
เพงมารดาจะไปขายของน้ำยังไม้ขึ้นจึงให้เงินมีบิดาลงไปเฝ้าเรืออยู่
ครั้นเวลาค่ำเงินสงเอาปืนไปยิงค้างคาวที่กินผลไม้ เห็นค้างคาวบิน
มาจับต้นลำภูห่าที่เรือจอดประมาณ ๔ วา จึงยิงปืนไปแล้วได้ยิน
เสียงเงินมีร้องว่าทำไมยิงเอา เงินมีขึ้นนั่งคอยดูผู้ร้ายจะลักเรืออยู่

จึงได้พร้อมกันมารดาและน้องพยุ่งจันทน์มาเรือน ได้หาหมอรักษา
พยาบาลเงินมืออยู่ได้ ๒ วันขาดใจตาย จึงส่งตัวจันทน์เข้ามา

พระสุรินทรมาคัยอ่านบอกพระยาอมรินทร์ภักไชย รายงาน
น้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์สถิตย์รายเมฆฝนตก ๒ ครั้ง ร่องน้ำได้ ๓
ทสาองค์ มากกว่าปีวอกฉกตก ๑ ราย พฤษภฝนตก ๒ ครั้ง
ร่องได้ ๑ ทสาองค์ น้อยไป ๒ นิ้ว ๑ ทสาองค์ รายเมฆฝนตก ๔
ครั้ง ร่องน้ำได้นิ้ว ๑ กับ ๔ ทสาองค์ น้อยไป ๑ นิ้ว ๕ ทสาองค์
น้ำทำยังไม่เข้าทุ่งนา ราษฎรทำนาแล้วประมาณ ๑๒๐๐ ไร่ ราก
ข้าวเกี่ยวนละ ๔ — ฉะบับ ๑

พระยาพิพัฒโกษา อ่านบอกพระยาสมุทรบุรณรักษ์ รายงาน
น้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์สถิตย์รายเมฆฝนตก ๓ ครั้ง ร่องได้น้ำ
๑ นิ้ว ๕ ทสาองค์ มากกว่าปีวอกฉก ๖ ทสาองค์ รายพฤษภฝน
ตก ๖ ครั้ง ร่องได้น้ำ ๑ นิ้ว ๓ ทสาองค์ เท่าปีวอกฉก ราย
เมฆฝนตก ๓ ครั้ง ร่องได้ ๕ ทสาองค์ น้อยกว่าปีวอก ๑ ทสาองค์
ราษฎรทำนาบ้างแล้ว ข้าวงามดี รากเกี่ยวนละ ๑๐ — บ้าง
๕ — บ้าง

พระยาเทพประขุนนำพระยาอาหารบริรักษ์ หลวงภูเบนทร
สิงหนาทกราบทูลถวายบังคมลาไปเป็นข้าหลวงไปชำระความนายเนตร
กล่าวโทษเจ้าเมืองกรมการเสนาเมืองนครศรีธรรมราช เมืองไชยา
เมืองชุมพร เมืองหลังสวน เมืองกำเนดินพุดณ เมืองประจวบ

ครั้งนั้น เมืองปรางบุรี แล้วเสด็จขึ้นประทับอออฟฟิศตรัสกับกรม
หมื่นเทววงษ์ เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วัน ๕ ๑^๐ ๕ คำ ปรีดาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง วันนั้นไม่มี
บอกราชการ แล้วเสด็จขึ้นประทับอออฟฟิศพระวิสูตรสาครดิฐเฝ้า
แล้วกรมหมื่นเทววงษ์เฝ้า เวลาบ่ายคำเสด็จขึ้น

อนึ่งวันนั้นมีสวตมณต์ที่พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกษ์ ด้วยพรั่งนี้จะ
หล่อพระประจำพระชนม์พรรษา หม่อมเจ้าพระอรุณกับถนายนกรม
วัดราชบพิธ ๕ รูป สวดพระพุทธรูปที่พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกษ์
โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จไปทรงจุดเทียน โรงหล่อนั้น
ตั้งข้างพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทตามเช่นเคยมาทุกปี

วัน ๖ ๑^๑ ๕ คำ ปรีดาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางประตูพรหม
โสภาเสด็จประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกษ์ปราสาท ทรงจุดเทียน
นมัสการ หม่อมเจ้าพระอรุณถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้วเสด็จลง
ไปประทับที่โรงหล่อ ทรงเทเงินหล่อพระประจำพระชนม์พรรษา
ขณะนั้นพระสงฆ์ถวายชัยมงคล เจ้าพนักงานประโคมสังข์แตร
พิณพาทย์ฆ้องชัยพร้อมกัน ครั้นทรงเททองแล้วเสด็จขึ้นประทับ
บนพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกษ์ พระสงฆ์ถวายพระพรจบแล้ว เสด็จ
ทรงประเคนพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้ว

ทรงประเคนไทยทานพระสงฆ์ถวายอนุโมทนา อติเรก ถวายพระพรลา เสด็จขึ้นข้างใน

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์เครื่องยศทหาร ทรงเครื่องราชอิสริยยศจักรีคารา และดวงคาราปทุม จุลจอมเกล้า เสด็จออกประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานทองคำ ภายใต้วพระมหาเศวตฉัตรพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามตำแหน่งถ้วนทุกกระทรวง เจ้าพนักงานประโคมแตรฝรั่งมโหรีทึก ทหารรักษาพระบรมมหาราชวังเป่าแตรสรรเสริญบารมี ครั้นสุดเสียงประโคมแล้วเจ้าพนักงานทางกรมวังกรมพระกลาโหมนำหวนอาหวัง หวนกะเด หวนอีซอ หวนมหมุด ศรีตะวันกรมการเมืองกลันตัน ๔ นาย กับกรมการเมืองนครศรีธรรมราช ๒ นาย เสืออัดลัดคนละ เสือดำรัสพระราชปฏิสันถาร และพระราชทานพรพระยาเดชาานุจิตร จางวาง พระยาพิพิธภักดีเจ้าเมืองกลันตันและศรีตะวันกรมการเมืองแล้วเสด็จขึ้น เจ้าพนักงานประโคมตามขัตติยราชประเพณี

เสด็จขึ้นจากออกแขกเมืองแล้ว เสด็จออกประทับห้องออฟฟิศหลวงรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์เพ้าครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑ ๑๒ ๕ ค่ำ ประกาศศักศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับชดดิ้งรูป กรมหมื่นประจักษ์ กรมหมื่นเทววงศ์ เฝ้าอยู่จนเกือบเวลาห้าค่ำแล้วเสด็จประทับห้องออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จออกพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอำนบอกพระโบราณบุรุษักษ์ พระยาพิทักษ์
 เทพธานีปลัดกรมการกรุงเก่ารายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์
 สถิตย์ราษีกรกฎถึงราษีคอนท้ายฝนตก ๘ ครั้ง ร่องน้ำได้ ๖๒๔ เซ็นต์
 รวมครั้งก่อนเป็น ๕๑๐ เซ็นต์ มากกว่าปวอกฉลอก ๖๔๓ เซ็นต์ น้ำ
 ทำมากกว่าปวอกฉลอก ๓ นิ้ว ราษฎรไถหว่านเกือบเสร็จแล้วราคา
 ข้าวเปลือกเกี่ยวนละ ๖ — ๒ ๑/๒ ๑ กับใบบอกพระยาพิสุทธิ
 ธรรมธาดาเมืองลพบุรีรายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์สถิตย์ราษี
 กรกฎฝนตก ๑๒ ครั้ง ร่องน้ำได้ ๕ นิ้ว ๔ ทสาค์ น้อยกว่าปวอก
 ฉลอก ๗ ทสาค์ น้ำทำน้อยกว่าปวอกฉลอก ๑ สอก ๑๑ นิ้ว
 ราคาข้าวเปลือกเกี่ยวนละ ๕ — ๑/๒ ๑ พระยาพิพัฒน์โกษานำพระยาเทพ
 สงครามปลัดเมืองจันทบุรีกราบบถวายบังคมลาไปรักษาราชการบ้าน
 เมือง แล้วพระราชนานัญญาบัตรหม่อมราชวงศ์วิล เป็นหลวง
 ราชวงศ์ภักดี มีตำแหน่งราชการกรมมหาดเล็ก ๑ เลื่อนพระ
 สัมพันธดีเป็นพระยาสัมพันธดีจางวางกรมหมอนวด ๑ ขุนภักดี
 องค์เป็นหลวงราชรักษาเจ้ากรมหมอนวดขวา ๑ นายนุ้ยเป็นขุน
 ภักดีองค์ปลัดกรมหมอนวดขวา ๑ นายชมสปลัดเคอเนนทหาร
 หน้าเป็นขุนสุนทรศาศิลาตลักษณ์ช่างถ่ายรูปกรมเชอร์เว ๑ ขุนวิชิต
 ชลหาญปลัดกรมอาษาวิเศษเป็นหลวงเรื่องศักดิ์สาคร ปลัดเมือง
 สมุทรสาคร ๑ แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ กับต้นลอฟตัสเฝ้า
 ถวายแผนที่เกาะสีชัง เวลาเกือบทุ่มเสด็จขึ้น

วัน ๑ ๑๓ ๕ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๖

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระสุนทรมาดย์อ่านบอกพระขยัน สงครามปลัดกรมการ
เมืองนครเขื่อนขันธ์ ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งส่งตัวอัยอำผู้เมาสุราวิาท
กับอำแดงหุ่นภรรยา มาอำแดงหุ่นตาย ขึ้นมา ฉบับ ๑ ว่าด้วยมี
ใบบอกมาครั้งก่อนว่าจับตัวอัยผู้ร้ายปล้นเรือนเงินส่ว เงินเกีย มา
ถามรับเป็นสัจย์แล้วนั้น ได้เรึ่งของกลางอัยผู้ร้ายเอาไปนั้นช้า
นานแล้วยังหาได้ไม่ อัยผู้ร้ายปรารถนาจะปกปิดของกลางเสีย
ภายหลังจะได้กลับคำโดยง่าย ครั้นจะชำระไปก็เหลือสดีกำลัง
ขอพระราชทานข้าหลวงไปชำระ

เสด็จประทับออฟฟิศ กรมหมื่นเทววงศ์เพียรรับสั่งอยู่จนเวลา
เกือบทุ่มเสด็จขึ้น

วัน ๒ ๑๔ ๕ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศ
ทหามหาดเล็กทรงเครื่องราชอิสริยยศจักรีดาราละดวงดาราปฐม
จุลจอมเกล้าเสด็จพระราชดำเนินออกประทับพระที่นั่งพุดตานทอง
คำภายใต้พระมหาเศวตฉัตร ณท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาท พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายทหารพล
เรือนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามตำแหน่งถ้วนทุกกระทรวง เจ้า
พนักงานประโคมแตรฝรั่งมโหรีที่ก และทหารล้อมพระบรมมหา -

ราชวังเปาแตรสรเสริญพระบารมี ครั้นสุดเสียงประโคมแล้วเจ้าพนักงานกรมวัง กรมพระกลาโหม นำ อรุங்கายอเดหวาอินดาหรา อรุங்கายอสกุนนา มกัศยชุบ เจอะอาลี ศรีตะวันตกกรมการเมือง ตรังกานู ๔ นาย เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วพระยาเทพประชนทูลเบิกนำศรีตะวันตกกรมการเมืองตรังกานูกราบถวายบังคมลากลับไปบ้านเมือง พระเจ้าอยู่หัวคำรัสพระราชปฐิสังฐารและพระราชทานพรพระยาตรังกานูศรีตะวันตกกรมการเมืองแล้วเสด็จขึ้นข้างในแต่เสื้อผ้าและเงินเบี้ยเลี้ยงนั้นเจ้าพนักงานนำมาตั้งไม้ทันท้โปรดให้ส่งไปพระราชทาน

วัน ๓ ๑^๕ ๕ คำ ประกาศสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาเช้า ๒ โมงเศษ เสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระราชนาไปประทับดำนกแพ ตรัสกับข้าราชการที่มาส่งเสด็จ แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งลงเรือเวสตรือออกจากท่าราชวรดิษฐ์เวลา ๓ โมง เล่นขึ้นไปถึงบางไทรเวลาบ่าย ๓ โมงเศษ เรือสกรูพิการ ทรงเรือสติมลันซ์เสด็จจากบางไทรไปถึงเกาะบางปอนเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เรือพระที่นั่งประทับท่าพระราชวังเสด็จขึ้นพระองค์ทองแถมและเจ้าพระยาพลเทพมากอยเฝ้าอยู่ที่นี่ด้วยรับสั่งกับพระองค์เจ้าทองแถมเรื่องการพระที่นั่งวโรภาศพิมานซึ่งเรือแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปตามสะพานไม้ซึ่งทำใหม่ ข้ามมาแต่ท้องพระโรงซึ่งทำใหม่ที่หน้าประตูเทวราชดำรงศร เสด็จขึ้นข้างใน

ทางประตูเทวราชตำราศร ท้องพระโรงที่ปลูกใหม่นั้น ๑ ห้อง
เฉลียงรอบ

อนึ่งเมื่อก่อนเสด็จลงเรือพระที่นั่งเวสตราสินธุ์ พระนรินทร
นำมื่นประทานมณฑลเศวตฉัตรถวายบังคมลาไปผูกบั้งเมืองเพชรบุรี
ปราณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เปลี่ยนมื่นไชยาภรณ์ด้วย จะโปรด
ให้มื่นไชยาภรณ์ไปราชการปราบปรามฮ่อ

วัน ๕ ๑ ๕ ค่ำ ปีกะสัปดาห์ จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ ทรงเรือเก๋งเสด็จจากท่าพระราชวังบาง
ปอนเสด็จไปประทับท่าวัดนิเวศธรรมประวัติ เสด็จประทับใน
พระอุโบสถทรงถวายเครื่องสักการะแด่พระพุทธปฏิมากร แล้ว
ทรงพระราชปฏิสันถารพระอมรารักษ์จิตตานุกรม ซึ่งมารับเสด็จ
อยู่ในพระอุโบสถ แล้วเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ
เสด็จทรงสักการะบูชาในเจดีย์สถานต่างๆ คือ ที่พระคันธารราษฎร์
พระศรีมหาโพธิ์ พระนาคนคร แล้วเสด็จไปประทับศาลาโรงเรียน
ทรงแจกเงินเด็กที่เรียนหนังสือ แล้วเสด็จพระราชดำเนินออก
หลังวัด ทอดพระเนตรที่ซึ่งจะขยายเขตต์พระอารามออกไปอีก
เวลาบ่ายค่ำเสด็จกลับพระราชวังเสด็จขึ้น

วัน ๕ ๒ ๕ ค่ำ ปีกะสัปดาห์ จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลากลางวันสมเด็จพระกับกรมหมื่นสวัสดียังทรงสวัสดิ
ชนมาจากกรุงเทพ ฯ จะนำพระอาการกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ
ซึ่งทรงประชวรพระโรคเรื้อรังมานาน เสด็จไปประทับอยู่ที่เมือง

สมุทราภการ บัดนี้พระอาการมากลงจะให้เสด็จกลับขึ้นมา พระราชวังบวรก็ไม่เสด็จ พระอาการมากลงทุกเวลา หมอแพทย์ในพระราชวังบวรถวายพระโอสถก็ไม่ถอยว่าเป็นพระโรคกระสายทันกรมหมื่นสฤติย์ได้มาทูลสมเด็จพระเจ้ากรมพระแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรมพระและกรมหมื่นสฤติย์จึงได้ตามเสด็จขึ้นไปณพระราชวังบางปอิน ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้ากรมพระเสด็จเข้าไปเฝ้าในพระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร แล้วโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นสฤติย์เข้าไปเฝ้าที่ข้างในด้วย รับสั่งด้วยพระอาการที่วังหน้าประจวบ แล้วโปรดให้จัดการเชิญเสด็จกลับเสียให้ได้ แล้วกรมสฤติย์กราบบถวายบังคมกลับลงไปกรุงเทพ ฯ สมเด็จพระเจ้ากรมพระก็กราบบถวายบังคมลากลับออกมาพร้อมกัน

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับที่ท้องพระโรงที่ท่าใหม่หน้าประตูเทวราชดำรงศรี เจ้านายข้าราชการเฝ้าเวลา ๒ ทุ่มเสด็จขึ้น

วัน ๖ ๓ ๕ ค่ำ ปีกะสัปดาห์ศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาเช้าโมงเศษเสด็จออกประตูเทวราชครโดย ทรงพระราชดำเนินมาทรงพระราชนาที่สุตสะพานข้ามสระ เสด็จพระราชดำเนินไปที่เก๋งศาลเจ้า ทรงสักการะบูชาแล้วเสด็จมาลงเรือพระที่นั่งเก๋งทองทั้งแท่ง ออกจากพระราชวังบางปอินเวลาเช้า ๒ โมง ล่องน้ำไปประทับประพาสไรที่ฝั่งตะวันตกตรงเกาะเกิด เรือพระที่นั่งเวสตราซึ่งทอดอยู่ที่ท้ายเกาะบางปอินล่องตามเรือพระที่นั่งลง

มาด้วย เสด็จขึ้นประพาสไร่ไม้ช้านานนัก เสด็จกลับลงเรือ
พระที่นั่งเวสชาติกร ออกจากที่ทอดท้ายเกาะเกิด ล่องกลับลงมา
กรุงเทพ ฯ ถึงหน้าตำหนักแพเวลาบ่าย ๒ โมงกลับเรือพระที่นั่ง
ประทับทำราชวรคิติก์ เสด็จขึ้นประทับที่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
คร่ำกับข้าราชการที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ในที่นั้นตามสม
ควรแล้ว เสด็จขึ้นทรงพระราชนามาประทับที่พระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาท เสด็จขึ้นทางพระทวารกลาง

เวลาวันขึ้นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งเสด็จไป
ประชวรอยู่ที่พลับพลา ณ เมืองสมุทรปราการนั้น พระอาการชุด
หนักลง คือพระอาการเดิมนั้นให้เสวยพระอาหารไม่ได้ ทรง
พระอาเจียนเป็นพระวอาโย พระเชพระเหนียว พระเสมหะไปวัน
ละหลาย ๆ ครั้ง พระบังคลหนักตั้งผูก ๒-๓ เวลา ไปครั้งหนึ่ง
บางที่ต้องสูบจึงออกบ้าง พระกายชুব พระฉวีเผือดผดปกติ
พระกำลังถอยน้อยไป พระอาการทรงอยู่บ้างชุดไปบ้าง พระยา
ประเสริฐสาสตรข้าราชการถวายพระโอสถมาช้านาน พระอาการทรง
อยู่และมากไปไม่คลายถอย จึงโปรดให้หมอวลิศถวายยามาหลาย
เวลา พระอาการก็ไม่คลายและให้สัษบัตร์อื่นสะท้อนานาว ครั้น
วัน ๑๕ ๕ คำพระอาการชุดมาก ไปพระบังคลหนักทั้งกลางวัน
กลางคืนวันละหลาย ๆ ครั้ง ๆ ละน้อย ๆ มีพระเสมหะเจือ
ระคนเป็นอุจจาระธาตุพิการ พระอาการตกถึงระหว่างอดิสาร เจ้า
หมื่นสรรพเพ็ชร์ได้ลงไปเชิญพระอาการทุกวันมา ได้ถามพระยา

ประเสริฐศาสตรจารย์ พระประสิทธิ์วิทยาคม ว่าพระอาการเห็นจะไม่ตลอดถึงวัน ๖ ๕ คำ กรมหมื่นสถิตย์ธำรงศ์สวัสดิ์และข้าราชการในพระราชวังบวรทูลเชษฐเสด็จให้กลับขึ้นมากรุงเทพฯ ทรงเรือพระที่นั่งปกนิกร เรือกลไฟสิ้นนวนน้อยจูงขึ้นมาจากเมืองสมุทรปราการเวลา ๒ ทุ่มเศษ พร้อมด้วยพระองค์สายสินีทวงศ์และเจ้าหมื่นสรรพเพ็ชร์ญาติซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ลงไปเฝ้าฟังพระอาการนั้น ขึ้นมาถึงกรุงเทพฯ ๓ เวลา ๔ ทุ่มเศษ ทรงพระเกี้ยวสอดคานหามเข้าในพระราชวังบวร ประทับอยู่ที่พระที่นั่งบวรปรีวัตร ได้ประมาณครึ่งชั่วโมงพระโรคกำเริบหนัก ทิวงคตเวลา ๕ ทุ่ม ๓๐ นาที กรมพระราชวังบวรสถานมงคลประสูติณ วัน ๕ ๒ ๑๐ คำ ปีกจอสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๐๐ เป็นพระโอรสที่ ๓ ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทิวงคตพระชนมายุคำนวณตามโหราศาสตร์ได้ ๔๗ พรรษา ดำรงอยู่ในตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลได้ ๑๖ ปี ๕ เดือนกับ ๘ วัน มีพระโอรส ๑๑ องค์ พระธิดา ๑๒ องค์ รวม ๒๓ พระองค์

ครั้นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลทิวงคตแล้ว เจ้าพนักงานได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทในเวลานั้น จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระบำราบปรปักษ์ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ เสด็จขึ้นไปที่พระราชวัง

บวร จัดการวางเจ้าพนักงานรักษาราชการตามหน้าที่ต่าง ๆ ตาม
ราชประเพณี และจัดการที่ทรงนำพระศพในวันรุ่งพรุ่งนี้พร้อม
เสร็จ

วัน ๓ ๔ ๕ ค่ำ ประกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาเช้าวันนี้สมเด็จพระและเจ้าพนักงานภูษามาลาและ
เจ้าพนักงานกรมต่าง ๆ ได้ขึ้นไปจัดการที่จะทรงนำพระศพกรม
พระราชวังบวรสถานมงคลซึ่งทิวศด และเตรียมการที่จะเชิญ
พระศพออกมาไว้ที่พระที่นั่งอิศราวินิจฉัยในพระราชวังบวร

เวลาบ่าย ๓ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่อง
ดำ เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เสด็จทรงพระราชยาน
พร้อมด้วยกระบวนนำและตาม เสด็จพระราชดำเนินไปในพระ
ราชวังบวร เสด็จเข้าไปประทับในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยตำรส
กับกรมพระ ฯ ครุหนึ่งแล้ว เสด็จพระราชดำเนินเข้าทางทวาร
เจดียงพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยพร้อมด้วยตำรวจและทหารมหาดเล็ก
เสด็จไปประทับพระที่นั่งใหม่ในพระราชวังบวรชั้นใน ซึ่งเชิญ
พระศพกรมพระราชวังบวรขึ้นไปไว้ เพราะกรมพระราชวังบวร
ได้ทิวศดที่พระที่นั่งบวรปริวัตร แต่เป็นที่คับแคบจึงได้เชิญ
ขึ้นไปไว้พระที่นั่งใหม่ ครั้นพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นไปประทับ
บนพระที่นั่งใหม่ พระบรมวงศานุวงศ์ก็ตามเสด็จขึ้นไปอยู่บนนั้น
พร้อมกัน พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานน้ำสรงพระศพกรมพระราชวัง
บวรวิไชยชาญ เจ้าพนักงานประโคมสังข์ แตร กลองชนะตาม

กรรมเนียม แล้วพระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดีสรงน้ำพระศพ
 ท่วมกัน เจ้าพนักงานกรมภูษามาลาทรงเครื่องพระศพตามโบราณ
 ชาติยราชประเพณี แล้วเชิญพระศพลงบรรจุพระโกษฐ์ลงใน
 พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระชฎาทรงพระศพ แล้วเสด็จพระราช
 ดำเนินออกมาประทับพระที่นั่งอัสราวันฉัตร สมเด็จพระเจ้าให้
 กรมพระตำรวจในพระราชวังบวร เชิญพระศพลงจากพระที่นั่งขึ้น
 เสด็จห้อมมาออกประตูสถานมณฑลเชียร เชิญพระโกษฐ์ลงใน
 ขันตั้งบนพระยานุมาศสามคัน พระราชทานพระโกษฐ์ทองน้อย
 ประทับนอก พระองค์เจ้าวิไลยวโรธาส พระองค์เจ้ากาญจนาภาส-
 รัศมี ทรงผ้าขาวดลองพระองค์ครุยขึ้นประคองพระศพ เจ้า
 พนักงานเดินกระบวนแห่จากประตูสถานมณฑลเชียร กระบวนแห่
 นั้นมีตำรวจหวายและตำรวจคู่แห่สรวมเสื่อครุยลอมพอก และ
 เจ้ากรม ปลัดกรม จำตำรวจ ในวังหน้าสรวมเสื่อครุยนุ่งผ้าเขียวเดิน
 แข่งเป็นริ้วนอก กลองชนะแตรสังข์เป็นริ้วใน พระราชทาน
 เครื่องสูงทองแผ่ลวดสำหรับแห่น้ำ ๑ สำหรับ ยานุมาศสามลำ
 คานทรงพระโกษฐ์ มีบังแซกล้อมด้วย ข้างหลังมีเครื่องสูง
 จามร หักทองขวาง สำหรับพระราชวังบวรสำหรับ ๑ แล้วมหาดเล็ก
 เชิญเครื่องตามมาพร้อมด้วยหัวหมันมหาดเล็กนายเวร จำหุ้มแพร
 มหาดเล็กเลวตามพระโกษฐ์มาเป็นอันมาก แล้วมีข้าราชการข้าง
 ในของกรมพระราชวังบวรตามพระศพมาด้วย ครั้นกระบวนแห่
 มาถึงข้างพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ กระบวนหน้าก็เดินเข้ามาประตู

กำแพงแก้วพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย เจ้าพนักงานเชิญพระโกษฐ์ลง
จากยานุมาศตามคานขึ้นเสด็จหัวเข้ามาในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย
เชิญพระโกษฐ์ขึ้นตั้งบนแว่นฟ้า ๓ ชั้น แล้วห้อยผ้าภูษาโยงลงมา
พระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าไตร ๕๐ หม่อมเจ้าพระธรรมมุนีศ
พระราชาคณะถานานุกรมปรีชญ ๕๐ รูปสดับปกรณ์แล้ว ถวาย
อนุโมทนาอดิเรก พระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับ ขึ้นทรงพระราชนา
เสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง เจ้าพนักงานได้เชิญพระโกษฐ์
ทองน้อยประทับนอก ตั้งเครื่องสูงหักทองขวางห้าชั้น ๔ คัน
สามชั้น ๔ คัน จามรแขกตามระยะเครื่องสูง ทั้งนี้เป็นของใน
พระราชวังบวรทั้งนั้น พระราชทานพระสงฆ์สวดอภิธรรมเตียง
หนึ่งทั้งกลางวันกลางคืน กลองชนะ ๓๐ สังข์ แตร จ่าปี กลอง
ประโคมทั้งกลางวันกลางคืนตามประเพณี

พระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ทรงเครื่องดำแสดง
ความโศกเศร้าตามควร เรือรบหลวง และเรือพ่อค้าวาณิช
และเสาชิงช้าปวงจะได้ลดธงครึ่งเสา ๑ วันตามธรรมเนียม

วัน ๑ ๕ ๙ คำ ประกาศสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกขุนนาง ทรง
ปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาสมุหุ์กรมการเมือง
สงขลา ๒ ฉบับ ๆ หนึ่งว่าได้แต่งกรมการลงไปเร่งค้นไม้ทองเงิน
เครื่องราชบรรณาการจำนวนประกาศสัปตศก แก่เจ้าเมืองแขก

ประเทศราช ๑ เมือง พระยาภูผาภักดีเมืองระแงงแต่งตั้งให้แม่กอง
 สาทลัม ๑ บึงอะลุ ๑ หมัดตาวีสาแล ๑ ไพร ๓๘ รวม ๕๐ คน
 คุมเรือปืนอย่างมะลายูบรรทุกต้นไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการ
 จำนวนปีประกาศปิดศกมาถึงเมืองสงขลา แต่ต้นไม้ทองเงินเมือง
 ตานี เมืองยี่ริง เมืองยะลา เมืองรามัญ เมืองสาบบุรี เมือง
 หนองจิก ยังไม่มาถึง ครั้นจะรอไว้ให้พร้อมกัน พระยาระแงง
 ก็ส่งมาแล้ว ได้ตรวจดูต้นไม้ทองต้นหนึ่งสูง ๒ สอก มีกิ่งก้าน
 กาบดอกใบพร้อม ต้นไม้เงินต้นหนึ่งสูงต่ำกิ่งก้านเท่ากัน เครื่อง
 ราชบรรณาการทองคำทรายหนัก $\frac{๓}{๑}$ ไทย ผ้าขาว ๘๐ สอก
 แทนพรม ๑๐ พับ ผ้าขาวยาว ๕๐ สอก ๒๐ พับ ผ้าขาว ๒๔ สอก
 ๒๐ พับ หอกคอทองเถลิงทอง ๒ คู่ หอกคอเงินเถลิง ๑ คู่
 หอกคอทองเลว ๑ คู่ หอกคอเงินเลว ๑ คู่ หวายตะเภา ๒๐๐ กำ
 หวายหิน ๒๐๐ ขด ได้จ่ายเสบียงอาหารให้แล้วแต่ขุนอินทเสนา
 กรมการนำเข้ามากรุงเทพฯ ฉะบับ ๑ ว่ามีตราโปรดให้แต่งกรมการ
 กำกับ ขุนทิพเสนาเดินประเมินเก็บเงินค่านาในเมืองสงขลา
 จำนวนปีมะแมเบญจศก เก็บเงินค่านาได้ขึ้นวัดเงิน $\frac{๑๓}{๑}$ $\frac{๓}{๓}$
 นาราชฎเงิน $\frac{๔}{๓}$ $\frac{๓}{๓}$ หักพระราชทานเสนากรมการร้อยละ ๑๒
 แล้วคงเหลือเงินส่ง $\frac{๑๔}{๓๘๔}$ $\frac{๑}{๑}$ เป็นเสร็จสิ้นจำนวนมาแล้ว ได้
 มอบเงิน $\frac{๑๔}{๓๘๔}$ $\frac{๑}{๑}$ ให้เสนากรมการคุมเข้ามาส่ง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์เรื่อง
วังหน้าทิวคดต่างๆ จนเวลาเกือบ ๒ ท่มเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒ ๖ ๕ คำ ประกาศปลัดศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
ปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง วันนี้ไม่มี
ใบบอกขั้ราชการ

พระยาอนุรักษรัชมณฑลไทร นำพระยากลาโหมราชเสนา
พระยามณฑลไทรบาล พระยาไพบูลสมบัติ พระยาโยธาเชื่อนขันธ
พระยาพิพัฒน์ไทร พระยาสุนทรนุรักษ์ พระยาบวรวิกรมราชา
พระยาอัญญาเรืองเดช พระยา พระ หลวง จมื่น จำ ขุน
ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนในพระราชวังบวรเข้าเฝ้าทูลละอองธุลี
พระบาท ดำรัสถามถึงการในพระราชวังบวรแก่พระยากลาโหม
ราชเสนาฯ กราบบังคมทูลตำแหน่งราชการกรมมหาดไทย พระยา
ราชโยธาป้วย พระยาสุนทรนุรักษ์ พระอินทรวรลักษณูแลราชการ
แทน กรมท่า พระยาวิสูตรว่าราชการแทน พระยาไตรโกษาไม่มีตัว
กรมนาไม่มีตัว พระยาสาตราฤทธิรงค์จัดการแทนพระยาเกษตรรา-
รักษ์ กรมล้อมวัง พระยาโยธาเชื่อนขันธรับราชการแทน
พระยาเพชรรัตนไม่มีตัว คลังมหาสมบัติ พระยาอัญญาเรืองเดช
รับราชการแทนพระยาศิริโอสวรย์ไม่มีตัว สุรัสวดีไม่มีตัว
พระยานรณกิจมนตรี พระยาภักดีภูบาลรับราชการแทน รับสั่ง
ถามถึงส่วยในกรมมหาดไทย กรมกลาโหม และการกรมสุรัสวดี

และการในคลังมหาสมบัติ แก่ผู้ว่าการตำแหน่งนั้น ๆ แล้ว
 เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่ง เสด็จไปประทับชิตดิกรม
 เจ้าพระยาสุรวงศ์ไพบูลย์รับสั่งเรื่องวังหน้าอยู่จนเวลาเกือบทุ่มเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกประทับออฟฟิศ หลวงพระที่นั่งจักรี
 มหาปราสาท ทอดพระเนตรหนังสือต่างๆ ของกรมพระราชวังบวร
 ซึ่งโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าสวัสดิ์ประดิษฐ์ไปรวบรวมมาแต่
 พระราชวังบวร รับสั่งอยู่กับกรมหมื่นเทววงศ์จนเวลาเกือบ ๕ ทุ่ม
 เสด็จขึ้น

อนึ่งวันนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าภาณุมาศ
 พระองค์เจ้าเฉลิม ซึ่งต้องรับพระราชอาญาจำขังอยู่ในพระราชวัง
 บวรนั้นให้พ้นโทษไป

วัน ๓ ๖ ๕ คำ ประกาศสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้องออก
 ขุนนาง ทรงปิดทองพระและพระคัมภีร์แล้ว เสด็จขึ้นพระแท่น
 ออกขุนนาง

พระยาศรีสังหเทพ อ่านบอกพระยาพิไชยธรรมาธิบดีสงคราม
 เมืองสระบุรี ๒ ฉบับๆ หนึ่งว่าได้แต่งให้หลวงแพ่งแทนตัวเสนา
 นายหนึ่ง ขุนนากรมการกำกับนายหนึ่ง ออกเดินประเมินเก็บ

เงินค่านาแก่ราษฎรจำนวนปีออกฉก ได้เงิน $\frac{๓๐๐}{—}$ ยังหา
 สิ้นจำนวนไม่ ได้ให้กรมการคุมลงมาส่งครั้งหนึ่งก่อน ฉบับ ๑

รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์อยู่ราษีกรกฎฝนตก ๑๐ ครึ่ง
 รอน้ำฝนได้ ๒๑ นิ้ว ๘ ทสาค์ มากกว่าปีวอกนอกศก ๑๔ นิ้ว
 ๔ ทสาค์ น้ำท่า ๑๐ ศอก ๗ นิ้ว มากกว่าปีวอก ๕ ศอกคืบ
 มากกว่าฤดูแล้ง ๑๐ ศอก ๕ นิ้ว ราคาข้าวเกวียนละ ๖ + ๓

พระสุรินทราธมาตย์ อ่านบอกพระยาประสิทธิสงครามเมือง
 กาญจนบุรี ว่าพระเสลภูมิมาธิกรณผู้ว่าราชการเมืองทองผาภูมิ
 เข้ามาราชการกรุงเทพ ฯ กลับออกไปถึงบ้านนครชุมป้วยเป็น
 อหิวาตกโรคถึงแก่กรรม หลวงปลัด บุตร ภรรยาญาติ ได้
 ยกศพบรรจุหีบไว้ ขอพระราชทานศิลาหน้าเพลิงไปเผาศพ
 ละดับ ๑ กับใบบอกพระยามรินทร์ฤๅไชยเมืองราชบุรี ว่าจีนโต
 ชาวบ้านหนองปลาเต็กมาให้การต่างฟ้องว่าวัน ๕ ค่ำ เวลาค่ำ
 เข้าได้เพลิง จีนอ้อมผู้เดียวเอาเงิน ๓ + เดินไปเล่นโป ถึง
 หน้าสวนจีนหอมบิดาจีนช้อยๆ เอาปืนยิงจีนอ้อมอายุ ๒๔ ปี ถูก
 กะสุนปืน ๑๑ แห่งขาดใจตาย จีนช้อย จีนหอม จีนแดง จีนโตะ
 อำแดงพวงกลุ้มรมุยกศพเข้าไว้ในสวนพริก จีนโตบิดาได้หา
 กำนันมาชันสูตรพลิกศพไว้ ได้เอาตัวอายจีนช้อยมาถามให้การ
 ว่า ประมาณยามเศษว่าตัวผู้เดียวถือปืนออกไปเผาสวนพริกของ
 จีนหอมบิดา เห็นผู้ร้ายเข้ามาลักเก็บพริกจึงร้องให้ชาวบ้านช่วย
 จับ อ้ายผู้ร้ายกลับหน้ามาสู้ จึงเอาปืนยิงล้มลง วิ่งเข้าไปดูจึงรู้ว่า
 จีนอ้อมๆ ตาย จีนช้อยกลัวญาติพี่น้องจีนอ้อมจะมาลักศพไปเสีย
 จึงได้ยกศพเข้าไปไว้กลางร่องสวนแต่ผู้เดียว ภายหลังจีนหอม

จันแดง จันโตะ อำแดงพวงได้พากันมาดูแล ได้ไปหากำนัน
มาทำคำตราสินขันสูตรพลิกไว้ แต่จันหอม จันแดง จันโตะ
อำแดงพวงให้การว่าหาได้ช่วยยกศพไม่ เป็นแต่ได้ไปคู่มือจัน
อ้อมตายแล้ว ได้ให้โจทก์จำเลยนำสืบพยานได้แต่คำขันสูตร
ทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว ได้ส่งตัวโจทก์จำเลยกับพรรคพวกที่ต้องหา
และคำให้การ คำพยานขันสูตร ตราสินของโจทก์จำเลยเข้ามา
ด้วยแล้ว

เสด็จขึ้นประทับอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่
หนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๔ ๖ ๘ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๗
วันนี้ไม่มีราชการอะไร ไม่ได้เสด็จออก

วัน ๕ ๖ ๘ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๗
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีพจนกิจอ่านบอกพระเจริญราชเดชเมืองมหาสาร-
คาม ๔ ฉบับ ๆ หนึ่งส่งเงินแทนผลเร็วส่วยจำนวนปีมะแมเบญจศก

เงิน $\frac{๖๐}{—}$ คิตราคาหาบละ $\frac{๕}{—}$ เป็นเร็วหนัก $\frac{—}{—} ๒๔๐$
ให้พระศรีวรวงษกุมมาส่ง กับว่าราษฎรทำนาได้ผลเมล็ดข้าว ๔ ส่วน
เสียส่วนหนึ่ง ได้เก็บขึ้นฉางไว้ ข้าวเปลือก ๒๐๐๐ ถึง ข้าวสาร
๕๐๐ ถึง ฉบับ ๑ ว่าพระยานครราชสีมาจับผู้ร้ายรายปล้นผู้คุม

เงินส่วย ได้ตัวมาชำระเร่งเงินส่งให้พระเจริญราชเดช เงิน

$\frac{๑๔}{|}$ แทนเร็วหนัก $\frac{๑๒๒}{|๖๐}$ ได้ให้พระศรีวราชคุมมาส่ง
ฉบับ ๑ ว่าได้หาตัวพระพิทักษ์นรากรเจ้าเมืองวชิระประทุมเมืองขึ้น

มาชำระ ได้เงินแทนเร็วส่วยจำนวนปีมะแมเบญจศก เงิน $\frac{๓}{|}$
แทนเร็วหนัก $\frac{๑๒}{|}$ ให้พระศรีวราชคุมมาส่ง ฉบับ ๑
ว่าได้รับหนังสือพระยาราชวานาภูมิม้าแต่เมืองหนองคาย ให้จัด
ช้าง ๕ ช้าง ม้า ๑๐ ม้า โคต่าง ๑๐๐ โค ข้าวเปลือก ๒๐๐๐ ถัง
ส่งไปเข้ากองทัพ ได้จัดช้าง ๕ ม้า ๑๐ โคต่าง ๑๐๐ ข้าว
เปลือก ๒๐๐๐ ถังให้ท้าวเพียนายไพร่ ๓๘ คนคุมไปส่งแล้ว

พระสุรินทรมาศย์ อ่านบอกพระยาพิทักษ์ทวยหารเมือง
ประทุมธานี ว่าขุนวิเศษบรรจงข้าหลวงกรมพระกลาโหม ขุนอุดม
สมบัติข้าหลวงกรมพระคลังสินค้า เชิญตราพระคชสีห์ไปวางให้
พระยาประทุมป้าร้องจิ้นมาผูกปีนั้น ได้แต่งให้หลวงประสิทธิ
สงครามยกกระบัตร์ไล่จิ้นมาผูกปี ได้จิ้นคงเมือง ๓๐ จิ้นจร
๗๗๐ คน เวียกเงินค่าแรง $\frac{๕๐}{|}$ ค่าฎีกา $\frac{๒}{|}$ ให้
หลวงปลัดคุมมาส่งครั้งหนึ่งก่อน ถ้าผูกปีได้อีกมากน้อยเท่าใด
จะบอกมาครั้งหลัง ฉบับ ๑ ใบบอกพระยาอนุรักษโยธาข้าหลวง
รักษาราชการเมืองตะวันตก ส่งคำหาคำให้การเรื่องแซกนโโจทัก
ฟ้องว่าอ้ายกันทาษภรรยาพระยาวิชิตภักดีที่ถึงแก่กรรมแทงแซกนุ
คายที่เกาะสีเริมเมืองภูเก็ศ เรื่อง ๑ นายถือโโจทักฟ้องว่าอ้ายทอง

เท่งนายน้อยตายที่บ้านคลองเมืองภูเก็ต เรื่อง ๑ เข้ามาขอให้ลูก
ขุนปริกษาวางบทยอกไปทำโทษผู้ร้ายอย่าให้ใครเอาเยี่ยงอย่างต่อไป
โปรดให้สั่งให้ลูกขุนปริกษาวางบทยอกไปโดยเร็ว

วันนั้นพระยาขลาโหมราชเสนาเข้ามาเฝ้า รับสั่งว่าการสิ่งไรใน
พระราชวังบวรเคยทำอย่างไรว่ากันอย่างไรก็ให้คงว่าไปตามเดิมอย่า
ให้เลิกถอนละทิ้งเสีย ให้คงอยู่ตามตำแหน่งไม่ย้ายถอนทั้งสิ้น
แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครู่หนึ่งเสด็จไปประทับชดิงชุม
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งเรื่องการทำเมรุพระราชทานเพลิงศพ
กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ประทับอยู่จนเวลา ๒ หุ้มเศษ
เสด็จขึ้น

วัน ๖ ๑๐ ๕ ค่ำ ประกาศปดศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง วันนั้นไม่มีใบบอก
ขอราชการ มีพระบรมราชโองการกระแสพระราชดำริเรื่อง
ตำแหน่งกรมพระราชวังบวร ทรงปรึกษาแต่พระบรมวงศานุวงศ์
เสนาบดีข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ ว่าตำแหน่งกรมพระราช
วังบวรนี้แต่กาลก่อนมาไม่เป็นธรรมเนียมที่จำเป็นจะต้องตั้งเลย
เหมือนครั้งพระนครศรีอยุธยาโบราณคือกรุงเทพทวารวดีแต่ก่อน
มาก็ไม่เคยมีตำแหน่งกรมพระราชวังบวร ครั้นมาถึงตอนกลางจึงมี
ชุกชุมแทบทุกแผ่นดิน ที่ไม่มีเลขก็มี เหมือนแผ่นดินสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวปราสาททองและสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ไม่ทรง

ตั้งกรมพระราชวังบวร ครั้นภายหลังมาเมื่อตั้งกรุงเทพมหานคร
อมรรัตนโกสินทรนี้ พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงตั้งพระมหาอุปราชมา
ทุกรัชกาล แต่มิได้ดำรงอยู่ตลอดรัชกาลทั้งนั้น ถ้าไม่ได้ทรง
ตั้งใหม่ ตำแหน่งก็ว่างเปล่าไปหลายๆปี เพราะไม่เป็นการจำเป็น
ที่จะตั้ง การครั้งนี้ก็เปลี่ยนแปลงธรรมเนียมมาต่าง ๆ จนผูกพัน
ทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศซึ่งธรรมเนียมบ้านเมืองผิดกับ
กรุงสยามมากทำให้เป็นที่เข้าใจและเห็นไปต่าง ๆ เพราะเป็นคำ-
แหน่งลดย่อยมิได้เป็นคุณแก่บ้านเมืองแต่ต้องใช้เงินแผ่นดินมาก
ควรจะยกเลิกตำแหน่งมหาอุปราชไม่ตั้งต่อไป บรรดาข้าราชการใน
พระราชวังบวรก็ให้ควบคุมบังคับบัญชาการงานตามตำแหน่งเดิมอย่า
ให้แตกหมู่แตกพรรคเหมือนมีกรมพระราชวังบวรอยู่ตามเดิมทุก
ประการ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์เสนาบดีก็เห็นโดยพระราช
โองการสืบทั้งนั้น จึงมีพระบรมราชโองการให้พระยาศรีสุนทร
โวหารร่างประกาศให้ทราบทั่วกัน แล้วรับสั่งว่าธรรมเนียมแต่ก่อน
มา กรมพระราชวังทวิวงศ์ดลลงไปแล้วก็เคยทรงสถาปนาตำแหน่ง
ยศพระบรมวงศานุวงศ์ที่มีความชอบความดีขึ้นทุกๆคราว ครั้น
ทรงพระราชดำริว่าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามลนา
กรมพระบารามพร บัณฑิตได้ทรงมีความชอบความดีเป็นหลักฐานที่
ทรงปรึษาในราชการและเป็นที่พึ่งที่นับถือของพระบรมวงศานุวงศ์
ควรสถาปนาเลื่อนพระยศขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรม
สมเด็จพระบารามพรบัณฑิต กับสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวง

จักรพรรดิพงศ์ กรมหลวงภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช เป็นพระราชอนุชา
ร่วมพระราชโอรสราชนัดดาและทรงอุปการะรับราชการสนองพระเดช
พระคุณโดยสวามิภักดิ์เป็นอันมาก ควรเลื่อนพระยศขึ้นเป็น
สมเด็จพระที่นั่ง ๒ พระองค์ และโปรดเกล้าฯ เลื่อนตำแหน่ง
ยศพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่น ๆ ที่มีความชอบความดีขึ้นเป็น
กรมหลวงกรมขุนสมควรแล้ว พระราชทานสัญญาบัตรจันทรฤทธิ
พดุมไกร เป็นพระราชวรินทร์เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา ๑ นาย
เสน่ห้ หุ้มแพรเป็นหลวงฤทธิไชยเวรมหาดเล็ก ๑ แล้วเสด็จขึ้น
ประทับออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

เสด็จลงสมโภชเดือนพระองค์เจ้าหญิงซึ่งประสูติวัน ๖ ๕ ๘
ค่ำ ประกาศโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระนามว่าพระเจ้าลูกเธอ
พระองค์มาลินีนพดารา

อนึ่งวัน นี้ พระราชทานหม่อมราชวงศ์ปลื้มในพระองค์เจ้า
ประเสริฐศักดิ์ ไปเป็นบาทบริจาริกในพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์
เจ้าจิตรเจริญ

วัน ๗ ๑๑ ๕ ค่ำ ประกาศโปรดเกล้าฯ จุลศักราช ๑๒๔๗
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงเปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีพจนกิจอ่านบอกหลวงภักดีณรงค์ ขุนพรพิทักษ์
ข้าหลวงเมืองอุบลราชธานีฉบับ ๑ ถวายพระราชกุศลที่โปรด-
เกล้าฯ พระราชทานเครื่องศิลาหน้าเพลิงสำหรับ ๑ ผ้าขาว ๓ พับ

ร่มรองเท้า ๓๐ สำหรับ ไปทำการเผาศพพระศรีเกษตราธิสัณนั้น ได้
ทำการเผาศพพระศรีเกษตราธิสัณเจ้าเมืองศรีเกษตราธิสัณเสร็จแล้ว
ได้ก่อพระเจดีย์ฐานกว้าง ๗ ศอก สูง ๑๑ ศอก กับบวชพระภิกษุ
สามเณร ๑๔ รูปขอถวายพระราชากุศล กับไปบอกพระยาสุร-
บดินทร์นทรภักษ์เมืองชัยนาทว่านายสอนทหารกำกับโรงฝิ่นเมือง
ชัยนาทจับอ้ายแดง อ้ายรักญวนกับพระพุทธรูปเงิน ๘๘ องค์ ผ้าห่ม
พระ ๒๖ ผืนมาอัยติ ได้ถามให้การว่าสักเป็นทหารปืนใหญ่ขึ้น
พระบันลือในพระราชวังบวร ได้ไปเที่ยวลักพระพุทธรูปตามวัด
๕ วัด มาถึงภายหลังเมืองชัยนาททหารลงไปตรวจฝิ่นจึงจับเอาตัว
ได้ ส่งตัวอ้ายแดง อ้ายรักญวนลงมาแล้ว

พระสุรินทรมาศย์อ่านบอกพระยาอมรินทรภักษ์เมืองราช-
บุรี ว่าด้วยอำเภอบ้านบางกล้วยแขวงเมืองราชบุรีมาแจ้งความว่าณ
วัน ๓๔ ค่ำเวลา ๗ ทุ่มมีอ้ายผู้ร้าย ๕ - ๑๐ คนขึ้นปล้นเรือนนายนิล

อ้ายแดงหนุเก็บทรัพย์สมบัติไปเงิน $\frac{๕}{-}$ ผ้านุ่งห่มบ้าง ดัฟฟัน
แทงเจ้าของทรัพย์มีบาดแผลแล้วหนีไปยังติดตามสืบสวนอยู่

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาวิเศษาธิบดีเมืองจันทบุรี
ว่าด้วยมีตราโปรดให้แต่งกรมการกำกับเสนาออกเดินประเมินเก็บ
เงินค่านาแก่ราษฎรจำนวนปีมะแมเบญจศกนั้นได้แต่งให้หลวงชัย
เทพนการกรมการกำกับขุนเทพเสนาออกเดินเก็บเงินค่านาได้เงินค่า

นาขึ้นวัด $\frac{๑๓๑}{๑๑๑}$ ๑ นาราชฎ $\frac{๓๑๑๕}{๑๑๑๑}$ หักสืบลดพระราชทานเสนา

กรมการเงิน $\frac{๓๘}{๑} \frac{๓}{๒}$ คงส่งเงินหลวง $\frac{๒๘๑}{๑} \frac{๑}{๕๔๔}$ แต่ได้ส่งมาครั้งก่อน

เงิน $\frac{๒๕๐}{๑}$ ครั้งนี้ได้มอบเงิน $\frac{๓๑}{๑} \frac{๑}{๕๔๔}$ ให้เสนากรมการคุมเข้ามา

ส่งเป็นเสร็จสิ้นจำนวนมาแล้ว เงินค่านาขึ้นวัดนั้นได้ถวายพระสงฆ์
แล้ว อีกฉบับ ๑ ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธมณีเมทนีกับเพชรราชบ้าน
ได้สร้างพระอุโบสถวัดบ้านโป่งน้ำร้อน ขอพระราชทานที่กว้าง

๑๐ วา ยาว ๑๓ วา ผู้กพัทสีมาตามธรรมเนียม

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศหลวง รับส่งกับกรมหมื่นเทววงศ์
จนเวลาเกือบทุ่มเสด็จขึ้น

วัน ๑ ๑๒ ๕ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระมนตรีพจนกิจอ่านบอกพระพิทักษ์เทพธานีปลัดกรมการ
กรุงเก่า ๒ ฉบับ ๑ รายงานน้ำฝนต้นข้าว พระอาทิตย์ยกมาอยู่ราย
สิงห์ ๑๖ วัน ถึงรายฝนตก ๑๐ ครั้ง ร่องน้ำได้ ๔๒๔ เซ็นต์ น้อย
กว่าถึงรายปีวอกฉก ๓๘๕ เซ็นต์ น้ำท่วมมากกว่าปีวอก ๒ นิ้วถึง
ต้นข้าวงามดีราคาข้าวเปลือกเกวียนละ $\frac{๖}{๑}$ บ้าง $\frac{๖}{๑}$ บ้าง
ฉบับ ๑ ว่าจันรว หมื่นพัฒน์สมบัติจับเอาตัวนายอ่ำ กับเงิน

แดง $\frac{๓}{๕} | \frac{๒}{๑}$ ผัวขวาม้าฝั้น ๑ มาอ้ายติว่านายอ้าเป็นชะโมยลักเงิน
 $\frac{๕}{๕} |$ กับผัวขวาม้าฝั้น ๑ ได้ติดตามทันจับได้นายอ้ากับเงินแดง

ในกระเป๋าคาดเอว $\frac{๓}{๕} | \frac{๒}{๑}$ แด่เงินตรา $\frac{๕}{๕} |$ นั้นไม่ได้ อำเภ
 ผู้รับอ้ายตินำตัวมาส่งได้ตามนายอ้าๆ ให้การว่าตัวเอาเงิน $\frac{๕}{๕} | \frac{๒}{๑}$ มา
 เล่นไปได้ $\frac{๕}{๕} | \frac{๒}{๑}$ รวมเป็นเงิน ๑๕ |— เวลาบ่ายเดินกลับไปถึง
 หุ่นาพวกหมื่นพัฒน์ตามไปทูปตีจับเอาตัวมา แล้วเอาเงินในกระ-
 เป๋าเสีย แล้วเอาตัวนายอ้ากับเงินแดงมาส่งให้อำเภอหาใช้เงินของ
 นายอ้าไม่ ฝ่ายหมื่นพัฒน์ก็ไม่ร้องฟ้องประการใด จะควรชำระ
 ตามจารีตนครบาลหรือประการใดแล้วแต่จะโปรด โปรดให้สืบ
 สวนก่อน

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศาจนเวลา
 เกือบทุ่มเสด็จขึ้น

วัน ๒๑^๑ ๕ คำ ประกาศโปรดเกล้า จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์
 ครีดยศทหาร ทรงประดับดวงดาราปฐุมจุลจอมเกล้า เสด็จออก
 ประทับพระที่นั่งพุทธานทองคำ ภายใต้พระมหาเศวตฉัตรณท้อง
 พระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พร้อมด้วยพระบรมวงศา
 นวงศ์ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามตำ
 แหน่งถ้วนทุกกระทรวง เจ้าพนักงานประโคมดนตรีฝรั่งมโหรีทีก
 ตามขัตติยราชประเพณี ทหารรักษาพระราชวังเป่าแตรเพลงสรร-

เสริญบารมีเหมือนทุกคราวมา ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว เจ้าพนักงานกรมวังกรมพระกลาโหมนำ แม่กองสาหล้า บึงอะลู-หมัดดาริสาแล รวมศรีตะวันตกกรมการเมืองระแงะ ๒ นายเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระนรินทรราชเสนีทูลเบิกนำศรีตะวันตกกรมการเมืองระแงะเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายต้นไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการจำนวนประกาศัตตศก ซึ่งพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวงษา พระยาระแงะแต่งเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย พระเจ้าอยู่หัวดำรัสพระราชปฏิสันถารโดยควรแล้วเสด็จขึ้น

วัน ๓ ๑๔ ๕ ค่ำ ปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

วันขึ้นทรงพระกรุณาโปรดให้จัดการบำเพ็ญพระราชกุศลที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ด้วยทรงพระราชดำริว่ามีพระชนม์พรรษาทรงพระราชเจริญมาได้ ๓๒ พรรษา ถ้านับคำนวณเป็นวัน ๑๑๖๖๗๕ วัน เสมอกับพระชนม์พรรษาของสมเด็จพระบรมชนกนาถพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำเนียงถึงพระเดชพระคุณแห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่งทรงมีแต่พระองค์เป็นอันมาก จึงโปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ เจ้าอยู่หัวขึ้นประดิษฐานบนบุษบกทองคำรองชั้นแว่นฟ้าทองคำสามชั้น ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณด้านตะวันตก มีเครื่องสูงและต้นไม้ทองเงินล้อมบุษบกด้วย เบื้องขวาดั่ง

เครื่องราชูปโภค เบื้องซ้ายตั้งอาสน์มีม้าหมู แล้วเชิญพระชัยใน
รัชกาลที่ ๔ ตั้ง มีเครื่องนมัสการตั้งด้วย

เวลาทุ่มเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ
เจ้าพนักงานนำสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถาวรานุกรมปรีชญ
อันตวัตรราชประดิษฐ ๓๓ รูป เพราะพระชนม์พรรษา ๓๒ แต่
ให้เกินไว้อีก ๑ ครั้นพระสงฆ์ที่นั่งที่เสด็จประทับตรัสกับสม
เด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถาวรานุกรมครุหนึ่ง ทรงจุดเทียนนมัสการ
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายศีลแล้ว สมเด็จพระพุทธโฆษา
จารย์ถาวรานุกรมอันตวั ๓๒ รูป สวดธรรมจักกัปปวัตตนสูตร มงคล
สูตร รัตนสูตร เมตตสูตร เวลา ๔ ทุ่มเศษสวดมนต์จบ พระ
เจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าไตรอย่างดี ๓๓ ไตร พระสงฆ์ที่สวดมนต์
สดับปกรณ์แล้วถวายอติเรกถวายพระพรลากลับไป พระเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้น

วัน ๔ ฤๅ ๑๐ ค่ำ ปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาเช้า ๔ โมงเศษเสด็จลงพระที่นั่งไพศาลทักษิณ โปรดให้
นิมนต์พระสงฆ์ที่สวดมนต์เมื่อคืนนี้เข้าไปนั่งที่สวดมนต์ ทรงจุด
เทียนนมัสการ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายศีลแล้ว พระ
สงฆ์ถวายพรพระ ครั้นถวายพรพระแล้วทรงประเคน พระสงฆ์
รับพระราชทานฉัน ครั้นฉันแล้วเสด็จทรงประเคนสิ่งของไทย
ธรรม พระสงฆ์ถวายพระพรลากลับไป แล้วทรงทอดผ้าขาวพับ
๑๐๐ พับ พระราชาคณะถาวรานุกรมปรีชญอันตวัคณะธรรมยุติก

นิกาย ๑๐๐ รูปสดับปกรณ์ แล้วกรมหมื่นวชิรญาณถวายนิกาย
กัณฑ์ ๑ จบ เสด็จทรงทอดผ้าไตร และผ้าสะบงกรมหมื่น
วชิรญาณกับถานานุกรมที่รับสัพพี ๔ รูปสดับปกรณ์ แล้วทรง
ประเคนบริกขารเครื่องกัณฑ์ต่าง ๆ เป็นอันมากแล้ว ทรงประเคน
บริกขารพอควรแก่สงฆ์รับสัพพี กรมหมื่นวชิรญาณถวายอดิเรก
ถวายพระพรลา เวลาบ่ายโมงเศษเสด็จขึ้น เป็นเสร็จการบำเพ็ญ
พระราชกุศลถวายในพระบรมอัฐิเท้าน

วัน ๕ ๒ ๑๐ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๕๑

เวลาบ่ายวันนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้ามาจัดการในการที่จะ
บำเพ็ญพระราชกุศล ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ด้วยทรง
พระราชดำริว่าพระองค์ทรงเจริญพระชนม์พรรษามาโดยความศิริ
สวัสดิ์สมบูรณ์มาได้ ๓๒ พรรษา ถ้าคำนวณโดยวันได้ ๑๑๖๘๕
วัน เสมอด้วยกึ่งพระชนม์พรรษาของสมเด็จพระบรมชนกนาถ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงจะทรงบำเพ็ญพระราช
กุศลเป็นการสมโภชพระชนม์พรรษา เพื่อทรงเจริญพระราชศิริ
สวัสดิ์พัฒนามงคล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เข้ามาทรงจัดตั้งพระแท่น
มณฑลในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬารห้องเหลือง ตั้งข้างพระ
ที่นั่งอุทิศเบื้องซ้าย ในพระแท่นมณฑลนั้นตั้งพระชัยในแผ่นดิน
ปัจจุบันและพระพุทธรูปประจำพระชนม์พรรษาประจำวาระประสูติ
มงคล และตั้งพระเต้าต่าง ๆ ซึ่งจะได้สร้างมูรธาภิเษกในเวลา
พรุ่งนี้ และผูกพระกัณภิม ๓ องค์ ถูบบักเครื่องมหรามงคลต่างๆ

ที่พระที่นั่งอัฐทิศตั้งพระครอบพระเกี้ยวและราชพุ่มดอกไม้สดและ
เทียนพระมหามงคล มีตู้เทียนคำพระองค์ตั้งเคียงพระแท่นมณฑล
ด้วย ที่พระที่นั่งภัทรบิฐนั้นตั้งลึงพระมหาพิชัยมงกุฎกับเครื่อง
วิศิษฐาภรณ์ที่สรพราหมณ์ โภค ที่ม้ากระจกใหญ่หลังพระ
ที่นั่งภัทรบิฐนั้นเชิญพระสยามเทวาธิราชตั้ง นอกนั้นก็จัดการตาม
ธรรมเนียม

เวลา ๒ หุ้มเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้องเหลือง
พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้นิมนต์พระสงฆ์ที่จะ
สวดมนต์เข้าไปนั่งที่ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรอย่างดียามโหมด
เทศแด่พระอมราภิกษิต พระอริยมนี ถานานุกรมปรีชญ์อันดับ
วัดนิเวศธรรมประวัติ วัดเทพศิรินทราวาสรวม ๓๓ รูป พระสงฆ์
ออกไปครองผ้าแล้วกลับเข้ามานั่งที่ ทรงจุดเทียนนมัสการทรงศีล
แล้วพระสงฆ์สวดสวดปริตร เวลายามเศษสวดมนต์จบเสด็จขึ้น

วัน ๖ ฤๅ ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็งศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องเหลืองพระที่นั่ง
บรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้นิมนต์พระสงฆ์ที่สวดมนต์
เมื่อคืนนี้เข้ามาที่นั้น ทรงจุดเทียนนมัสการ พระอมราภิกษิต
ทรงศีลแล้วเสด็จลงไปประทับขาลาข้างพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโห
ฬาร ทรงผลัดพระภูษาทรงพระสัพพะโกมุขพัตรเสด็จเข้าสู่พระแท่น
สงฆมุขากิเษกสนาน เจ้าพนักงานประโคมพิณพาทย์ฆ้องชัย
สังข์แตรตามโบราณขัตติยราชประเพณี พระสงฆ์บนพระที่นั่งถวาย

ชัยมงคลพร้อมกัน ชาวที่ถวายพระเด้าน้ำพระพุทธรมณฑ์ ๕ กระษัตริ
 พราหมณ์ ถวาย น้ำพระมหาสังข์ ทักขิณาวุธและสังข์ ต่าง ๆ นานา
 กรมพระภูษามาลาถวายพระเด้าน้ำพระพุทธรมณฑ์ เป็นเอนกอนันต์
 ครั้นเสร็จแล้วทรงเครื่องทรงพระภูษาตามศรัวันตามโลกยประ
 เพลี เสด็จขึ้นมาประทับบนพระที่นั่งทรงประเคนพระสงฆ์รับ
 พระราชทานฉัน ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้วทรงประเคนเทยธรรมต่างๆ
 เป็นอันมาก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลากลับไป
 แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระชัยวัฒน์องค์
 เล็กแต่สมเด็จพระบรมพระบารามและพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์
 เมื่อจะพระราชทานนั้น พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้ที่ได้รับ
 พระราชทาน ๓ ข้อ ๆ หนึ่งว่าให้ตั้งพระทัยคิดที่จะทำนุบำรุงพระ
 พุทธศาสนาให้ถาวรเป็นนิกาลและให้ยิ่งขึ้นไป ข้อหนึ่งว่าให้ตั้ง
 พระทัยซื่อสัตย์สุจริตต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทพระเจ้าอยู่หัวโดย
 ความสวามิภักดิ์ ข้อหนึ่งให้ตั้งพระทัยทำนุบำรุงรักษาพระรา
 ชาอาณาจักรและราษฎรในบ้านเมืองของตนให้เจริญยิ่งขึ้นไป อย่าให้
 ละข้อความ ๓ ประการนี้เป็นอันขาด แล้วจึงได้พระราชทาน
 พระชัยนั้นแด่สมเด็จพระบรมบารามปรบัภัย ๑ กรมขุนเจริญ ๑
 กรมหมื่นอดิศร ๑ กรมหมื่นสวัธ ๑ กรมหมื่นเทววงศ์ ๑ พระ
 องค์เจ้าชุมพล ๑ พระองค์สวัสดิประวัติ ๑ แล้วเสด็จขึ้นข้างใน
 เวลาบ่ายเสด็จลงสมโภชเดือนพระเจ้าลูกเธอสองพระองค์ซึ่ง
 ประสูตร์ณวัน ๕ ๖ ค่ำ ปีมะเส็งศก ๑๒๔๑ และได้พระ

ราชทานพระนามว่า พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าหญิงประภาพรรณ
พิไลย พระองค์หนึ่งพระราชทานว่าพระองค์เจ้าหญิงประไพพรรณ
พิลาสแล้วเสด็จขึ้น

วัน ๗ ๕ ๑๐ ก่ำ ปีกะสาปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาสุนทร สงครามเมืองสุพรรณบุรี
ว่าพระครูวิมลเมธจารย์ วัดตะไกรกับเจ้าอธิการคล้ายวัดช้างจับ
ตัวเนรบุณมาส่งว่าชะโมขบาตร์พระสงฆ์วัดยาง ได้ตรวจดูเห็นหลัง
ลายจึงให้สีกจากสามเนร ได้ถามให้การว่าเป็นตองสู่เมืองมรแมน
มาอยู่เมืองตากไปลักช้างกรมการเอาตัวมาชำระเข็นถามแล้วจำไว้

ได้เสียเงิน $\frac{5}{1}$ จึงออกได้แล้วมาบวชเป็นเนรกับสมมีวัด
มอญกรุงเก่าแล้วเที่ยวมาถึงวัดยางจึงลักบาตร์พระสงฆ์ กับแต่
ก่อนก็เคยทำโจรกรรมฉกลักมาหลายครั้งแล้ว จึงให้กรมการ
คุมตัวอ้ายขุนเข้ามาส่งด้วยแล้ว

พระสุนทรมาตย์ อ่านบอกพระยาอภัยบริรักษ์เมืองพัทลุง
๕ ฉะบับ ๆ หนึ่งส่งเงินแทนทองคำส่วยบุตรจันเมืองพัทลุงจำนวน
ปีมะแมเบญจศก สม ๑๕ บุตรหมื่น ๑ ทาย ๗ รวม ๒๓ คน สม
เรียกคนละ $\frac{1}{1}$ บุตรหมื่นทาสคนละ $\frac{1}{2}$ รวมเป็น

ทองคำ $\frac{2}{1}$ ๒ กิต ๑๘ หนักเงิน $\frac{12}{1}$ ให้กรมการคุมเข้า

มาส่ง ฉะบับ ๑ ว่าได้เรียกนายกองส่วยดินประสวมาเร่งดินประสว
 ส่วยจำนวนปีมะแมเบญจศกนายกองร้องว่าหามูลค้างควาไม่ได้ขอ
 ส่งเงินแทนคิดหาบละ ๓ | ๒๕๐ หาบเงิน ๑๐ | ให้กรม
 การคุมเข้ามาส่ง ฉะบับ ๑ ว่ามีตราโปรดให้เสนาออกไปเดินประ-
 เมินเก็บเงินค่านาเมืองพัทลุงจำนวนปีมะแมเบญจศกนั้น ได้แต่ง
 กรมการกำกับเก็บเงินค่านาได้ครั้ง ๑๓ | ๒ ให้กรมการคุมเข้า
 มาส่งครั้งหนึ่งก่อนยังไม่สิ้นจำนวนนา ฉะบับ ๑ ว่าเมื่อบวกล
 ผนอกได้แต่งกรมการคุมต้นไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการเข้ามา
 ทูลเกล้า ฯ ถวายนั้นขาดไม้มริต ๑๕ เหลี่ยม เสือลวด ๑๕ ลวด
 บัดนี้ได้จัดไม้มริต ๑๕ เหลี่ยม เสือลวด ๑๕ ลวดซึ่งยังค้างอยู่เข้า
 มาส่งด้วยแล้ว

พระยาศรีสังหเทพน้าพระพุทฺธาภิบาลผู้ว่าราชการ เมืองพุทฺห
 คิริกราบถวายบังคมลาไปรักษาราชการบ้านเมือง

พระยาพิพัฒน์โกษาน้า หลวงเรืองศักดิ์สาคร เขตร์ ปลัด เมือง
 สมุทรสงครามกราบถวายบังคมลาไปรับราชการบ้านเมือง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑ ฤๅ ๑๐ ถ้า ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
 ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระสุรินทรมาย์อ่านบอกพระยาภักดีนฤบดินทร พระยา
อมรินทรภักไชย เมืองราชบุรี ๒ ฉะบับ ๆ หนึ่งว่ามีตราโปรดออก
ไปว่าโปรดเกล้า ๆ ให้พระยาอนุชิตชาญไชยออกไปชำระผู้ร้าย
ณเมืองนครไชยศรี ถ้าพระยาอนุชิตจะมีสูตรนารายออกไปเอา
ตัวผู้ร้ายเมื่อใดให้จับส่งให้มัน พระยาอนุชิตได้มีสูตรนารายไปให้
ส่งตัวผู้ร้าย ได้แต่งกรมการกำกับข้าหลวงกรมการเมืองนครชัยศรี
แล้วให้โจทก์ชี้ตัวผู้ร้ายจับได้ตัวผู้ร้ายและตัวจำนไ้ ๒๕ คนส่ง
ไปให้พระยาอนุชิตแล้ว ผู้ร้ายที่ต้องหาบังหลบหนีอยู่นั้นก็ให้
กรมการสืบจับอยู่ ฉะบับ ๑ ว่าครั้งก่อนได้มีใบบอกว่าด้วยผู้ร้าย
ปล้นเรือนเงินแบ้ม อำแดงคำบ้านวัดแก้วยังสืบเสาะอยู่นั้น ภาย
หลังนายนิมเอาของทองรูปพรรณต่าง ๆ มาลุแก่โทษว่าอำแดงรูป
น้องอ้ายครั้นเอามาให้ขุบ จึงให้หาเจ้าของทรัพย์สินมาดูจำได้ว่าของ
อำแดงมอญตัวจึงเกาะอำแดงรูป อำแดงมอญมาชำระต่อสู้โจทก์
ถึงสืบพยานแล้วนายนิมเอาของทองคำรูปพรรณต่าง ๆ มาลุแก่โทษ
ว่าอำแดงรูปอำแดงมอญน้องอ้ายครั้นเอามาให้ขุบ จึงให้หาเจ้า
ของทรัพย์สินมาดูจำได้ว่าของตัว จึงเกาะอำแดงรูป อำแดงมอญมา
ชำระต่อสู้โจทก์ถึงสืบพยานแล้วโจทก์ฟ้องเพิ่มเติมให้เรียกอ้ายครั้น
มาชำระ รับสารภาพเป็นสัตย์ชัดเพื่อนอีก ๑๒ คนจึงได้เกาะตัว
ผู้ร้ายที่อ้ายครั้นชักมาได้ ๔ คนถว้รับเป็นสัตย์ยังเร่งของกลางอยู่
อีก ๗ คนนั้นหลบหนียังติดตามอยู่

พระยาพิพัฒน์อ่านบอกพระอินทราษามือเมืองพนัสนิคม ฉบับ ๑ ว่าด้วยผู้ร้ายปล้นนายแจ้จ้งอ้าแดงคงจับอ้าแดงคงมัดเอาพริกขุบน้ำ คบตาแล้วถามที่ไว้เงินแล้วเก็บเงิน $\frac{๗}{๒}$ กับของทองรูปพรรณ สารกรมธรรม ๑๑ ฉบับไป แต่งกรมการสืบสวนติดตามแล้วไม่ได้ความกับไปบอกพระยาสมุทรสาครนุรักษ์เมืองสมุทรสาครฉบับ ๑ ว่าขุนพิบูลย์สมบัติเสมียนตรากรมเกษตรราชการกับรามัญมีสรีทศา สร้างพระอุโบสถวัดบ้านสวนจากแห่งหนึ่ง ขอพระราชทานที่ ยาว ๑๓ วา กว้าง ๑๑ วา เป็นที่วิสุงคามสีมาต่อไป

พระยาศรีน่านข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง พระราชวัง บวร กราบถวายบังคมลาไปช่วยพระยามหาอมตยข้าหลวงณเมือง ลาวฝ่ายตะวันออก ผู้ที่ไปราชการนั้นในพระบรมมหาราชวัง กรม มหาดไทย หลวงเทพนทร ๑ ไพร์ ๑๘ กรมเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง หลวงทรงวิไชย ๑ ไพร์ ๑๑ รวม ๓๑ ในพระราชวังบวร กรม นา ขุนพิภคอักษร ๑ ไพร์ ๑๒ กรมทวนทอง หลวงโสมพิณาส ไพร์ ๑๐ รวม ๒๕ รวมในพระบรมมหาราชวัง พระราชวังบวร ๕๕ คน

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร นายจางบุตรหลวงพิพิธณรงค์ เป็นขุนคลังปืนไฟปลัดกรมเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งซ้าย ๑ หมั่นนราพล สิทธิสมุหบัญชีเป็นขุนไล่พลรบปลัดกรมเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งขวา ๑ แล้วเสด็จขึ้นประทับที่ออฟฟิศกรุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒๖ ๑๐ คำ ประกาศปกศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
เปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอาณบอกระยาวิชิตภักดีเมืองสวรรค์โลก ๔
ฉบับ ฉบับหนึ่งรายงานน้ำฝนต้นข้าวเมื่อพระอาทิตย์อยู่ราศีเมษ
ฝนตก ๑ ครั้ง ๓ ทสาค้นน้อยกว่าปีออกฉศก ๒ นิ้ว ๖ ทสาค้น
รายพฤศตก ๗ ครั้ง ๔ นิ้ว ๕ ทสาค้น มากกว่าปีก่อน ๖ นิ้ว
๒ ทสาค้น น้ำท่าสอก ๓ นิ้วราษฎรทำนาแล้วส่วน ๑ ยัง ๔ ส่วน
ข้าวแห้งมันไป ราคาข้าวเปลือกเกวียนละ ๔ — บ้าง ๕ —
บ้าง ฉบับ ๑ ว่าข้าวสละเบียงอาหารในเมืองสวรรค์โลกขัดขวางนัก
มีพวกลาวเมืองนครลำปางพาครอบครัวลงมาหาข้าวเลี้ยงกันเป็น
อันมากแต่ที่เมืองสวรรค์โลกก็ขัดขวางจึงพากันไปต่อไป ฉบับ ๑
ส่งขังส่งช่วยจำนวนปีมะเมียจัตวาศก หนัก $\frac{10}{167}$ แต่งให้
กรมการคุมมาส่ง ฉบับ ๑ ว่าได้รับตราพระราชสีห์ว่าต้องพระ-
ราชประสงค์ขามด้วยโถสังคโลกนั้นได้จัดหาซื้อได้ ขาม ๕ จาน
๓ ขวด ๔ ถ้วย ๑ ให้กรมการคุมลงมาทูลเกล้าฯ ถวายครั้ง
หนึ่งก่อน

พระสุนทรภามาตย์อาณบอกลงจตุรภักดีวิชัย พันเทพศักดิ์
ข้าหลวงบอกมาแต่เมืองพังงา ว่าได้เชิญตราไปวางต่อพระยา
บริรักษ์ภูธร แล้วพร้อมด้วยกรมการทำบัญชีสำมะโนครัวรายชื่อ
คนตำบลบ้านในแขวงเมืองพังงาเสร็จแล้ว ได้แจกตัวพิมพ์คุม

ศักดิ์ได้จำนวนคนชรา ๑๕ พิการ ๑๖ บุตรเกณฑ์ ๑๘ ขุนหมื่น ๑๖๑ กองด่านขุนหมื่น ๒๘ ไพร่กองด่าน ๕๘ กำนันใช้สอย ๓๐ เลขลับราชการบ้านเมือง ๒๕๐ เลขส่วย ๔๕๘ ทาษ ๖๐ รวม ๑๑๕๔ คน แล้วจะกราบถวายบังคมลาไปทำการเมืองตะกั่วทุ่งต่อไป
ฉบับ ๑ กับใบบอกพระยาบวรวิทย์ภุสร์เมืองพังงาว่าด้วยโปรดให้ หลวงจตุรงค์วิชัย พันเทพศักดิ์ ออกไปแจกตัวพิมพ์ทำบัญชี สำมะโนครัววันนี้ได้พร้อมกันจัดการไปแล้วและมีจำนวนคนเหมือน ใบบอกข้าหลวงด้วยฉบับ ๑

แล้วพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา มีผ้าสีแดงกับขาว และ เข็มเงินศิลปวิทยาแก่หลวงวาทิตยประเทศหม่อมราชวงศ์ชิด, ใน หม่อมเจ้าวรินทร์ ในการซึ่งได้เป็นคนชำนาญงานราชการวิธยาแดร ฝรั่งเป่าได้ เสมอคนยุโรปคนหนึ่งและรับราชการมาในกรมทหาร แดร์ช้านานแล้วด้วยและได้เป็นครูฝึกหัดทหารแดร์หลายกรมด้วย
ครั้นพระราชทานแล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศรับสั่งกับกรม หมื่นเทววงศ์ครูหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๓ ๗ ๑๐ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๗
เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง ปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอำานสุกอักษรเจ้าดารดิเรกรัตนไพโรจน์เจ้านาย พระยาลาวท้าวแสนเมืองนครลำพูนว่าด้วยแต่งพระยาลาวท้าวแสน กุมไพรมักกรุยทางทางแขวงเมืองนครลำพูนแล้ว ๑๕๐๔ เส้นเสร็จ

แล้ว ระบุว่า ๑ กับไปบอกพระพิทักษ์เทพธานีกรมการกรุงเก่าว่าจีน
เขามาให้การต่างคำตราสินว่าตัวกับจีนโลกมาแต่เมือง ฉะเชิงเทรา

มาขายหมากได้เงิน ๑๐^๑/_๓ นอนหลับไป อ้ายผู้ร้ายตัดเรือ
ลอยไปถึงหน้าวัดกะโล้ได้ยินเสียงผู้ร้ายขึ้นไปบนเรือจึงโดดน้ำไป
ประมาณ ๕-๖ เส้นแล้วกลับมาดูหาเห็นเรือไม่ เวลาเช้าได้ตาม
พบเรือในคลองมหाराชเห็นจีนโลกถูกตีฟันดาอยู่สิ่งของเงินหาย
ไป ได้แต่งกรมการสืบจับก็ยังไม่ได้ตัวผู้ร้าย

พระสุรินทรมาคีย้อ่านบอกพระยาวิชิตภักดีศรีพิชัยสงคราม
เมืองไชยา ๔ ระบุว่า ระบุว่า ๑ ว่าได้เร่งทองคำส่วยแก่นายกอง
ผู้คุมพวกบุตรจีน ๆ ขอส่งเงินแทนจำนวนปีวอกฉลอก ๓ กองเงิน

๑^๑/_๓ ให้กรมการคุมเข้ามาส่ง ระบุว่า ๑ ส่งเงินแทนส่วยตีบุก
จำนวนปีวอกฉลอก ๔ กอง เงิน ๔^๒/_๒ ให้กรมการคุมเข้ามา
ส่ง ระบุว่า ๑ ว่าได้หาตัวนายกองส่วยสรรพหาเหตุมาเร่งเงินส่วย

จำนวนปีวอกฉลอก ๕ กองได้เงิน ๑๕^๑/_๓ ให้กรมการคุมมาส่ง
ระบุว่า ๑ ส่งเงินส่วยลิเลดจำนวนปีวอกฉลอกเงิน ๕^๑/_๑

เสด็จประทับอยู่ครู่หนึ่งเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศจนย่ำค่ำ
เสด็จขึ้น

วัน ๔ ๙ ๑๐ คำประกาศปิดสก จุฬศักราช ๑๒๔๓

ไม่มีราชการอันใดไม่ได้เสด็จออก เสด็จลงจัดตำหนักใหม่
ด้วยพรุ่งนี้จะสวดมนต์ขึ้นตำหนัก

วัน ๕^๕ ๑๐ คำ ประกาศปิดสภ จุลศักราช ๑๒๔๓

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกขุนนาง มีการสวดมนต์ขึ้นตำหนักใหม่
ในพระบรมมหาราชวังเป็นการใหญ่โปรดให้นิมนต์ สมเด็จพระ
วันรัต ๑ หม่อมเจ้าพระภุชงค์ ๑ พระเทพกวี ๑ พระศรีวิสุท
ธิวงศ์ ๑ พระวินัยรักขิต ๑ สวดที่ตำหนักพระองค์เจ้าเขาวมาลยล
หม่อมเจ้าอุบลรัตนนารีนาค สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๑ หม่อม
ราชวงศ์พระถันเปรียญ ๑ พระเทพโมฬี ๑ พระอริยมุนี ๑ พระ
อริยกวี ๑ สวดที่ตำหนักพระองค์เจ้าจันทรา หม่อมเจ้าเสาวภาค
นารัตน์ กรมหมื่นวชิรญาณ ๑ หม่อมเจ้าพระอรุณ ๑ หม่อม
เจ้าพระประภากร ๑ พระพรหมมุนี ๑ พระมหาเชมาภริโต ๑
สวดที่ตำหนักหม่อมเจ้าสายพระอริยธรรมา ๑ พระครูราชสังวร ๑
พระครูสุนทรวิลาส ๑ พระครูราชปริต ๑ พระครูสิทธิเดช ๑ สวด
ที่ตำหนักพระองค์เจ้ายุคลทิฆัมพร ที่ตำหนักหม่อมเจ้าอุบลตั้ง
พระชัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านี้ ตำหนักหม่อม
เจ้าเสาวภาคตั้งพระชัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ คำ
หนักหม่อมเจ้าสายตั้งพระชัยแผ่นดินปัจจุบัน ตำหนักพระองค์
ยุคลตั้งพระชัยเนาโลห เวลาสวดมนต์นั้นเจ้านายเข้าไปพร้อมกัน
เวลา ๔ ทุ่มเศษกลับออกมา

วัน ๖ ๑๐ ๑๐ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๓

วันนี้ไม่ได้เสด็จออกขุนนาง เพราะไม่ได้เสด็จขึ้นจากตำหนักใหม่แต่เวลาเช้า

อนึ่งเมื่อเวลาเช้าพระองค์เจ้าจันทราสรวาร พระองค์เยาวมาลย์นฤมล พระองค์เจ้ายุคลทิฆัมพร หม่อมเจ้าอุบลรัตน์ นารีนาค หม่อมเจ้าเสาวภาคนารีรัตน์ หม่อมเจ้าสาย เสด็จสู่เตียงทรงเป็นสรีรมงคลในการขึ้นตำหนักใหม่แล้วเสด็จพระสงฆ์ด้วยเวลาค่ำมีเสด็จโต๊ะ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าลูกเธอด้วย

วัน ๗ ๑๐ ๑๐ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๓

วันนี้เป็นวันเริ่มการเฉลิมพระชนม์พรรษาเจ้าพนักงานได้ตั้ง

ซุ้มแต่งโคมผูกพวง ดอก ใบไม้ตามที่ต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง

ตามซึ่งถูกแต่งตั้งปีก่อน ๆ มา

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้จัดการในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร เบื้องซ้ายพระที่นั่งอัฐทิศนั้น ตั้งพระแท่นมณฑล ในพระแท่นนั้นตั้งบุศบกงา ทรงพระพุทธรูปศยรัตนน้อยและตั้งพระชัยรัชกาลปัตยุบันพระพุทธรูปประจำประจำปีพระชนม์พรรษา พานทิบพระสุพรรณบัตรและพระเต้าต่าง ๆ เป็นอันมาก และผูกธงชัยพระกัณิกรมย์เครื่องมงคลต่าง ๆ ตามธรรมเนียม และตั้งเครื่องนมัสการเครื่อง ๕ และขวดประดับดอกไม้เป็นอันมาก เบื้องขวาพระที่นั่งอัฐทิศตั้งพระแท่นไม้ลายทอง มีม่านแพรขาวประดับดอกไม้สด

โดยวิจิตรสะอาดในพระแท่นค้ำพระชัยรัชกาลที่ ๔ พระชัยนาว-
 โลหและพระพุทธรูปนาคปรก และรูปพระเสาร์เทวบุตรซึ่งสมมุติ
 ว่าประจำรักษาพระชนม์พรรษาดามคัมภีร์มหาทักษา และพระพุทธรูป
 ยืนห้ามสมุทรและรูปพระจันทร์เทวบุตร ซึ่งนิยมนับว่าแทรก
 รักษาพระชนม์พรรษาดามวิธีโหราศาสตร์ และมีเทียนรูปฉัตรธง
 รายในพระแท่นหน้าพระแท่นเพื่อกำลึงเทวดาทององค์ และมี
 ระเบียบมาลาล้วนวิเศษสะอาดประดับขอบพระแท่น ชั้นรองขอบ
 แท่นและพระแท่นทรงกราบก็ล้วนแต่ขาวส้น พระที่นั่งอัฐทิศนั้น
 ตั้งพานพระแสงพานพระกรและพระครอบพระเกี้ยวทรงเดิม ชั้น
 ล่างรายด้วยพุ่มดอกไม้และเทียน พระมหามงคลเท่าพระชนม์
 พรรษา หลังพระที่นั่งอัฐทิศมีตู้เทียนข้างพระองค์ ๔ ตู้ อาสน์
 สงฆ์ตั้งตามเคย หน้าอาสน์สงฆ์ตรงกลางตั้งแท่นบัลลังก์เทวดา
 พระที่นั่งภัทรบิฐตั้งลึงพระมหาพิชัยมงกุฎเครื่องวิฆาณกุฎภัณฑ์
 สรรพราชูประโลกทั้งปวง โต๊ะ ๒ ข้างพระที่นั่งภัทรบิฐตั้งพาน
 พระแสงต่าง ๆ เป็นอันมาก โต๊ะหลังพระที่นั่งภัทรบิฐเชิญพระ
 สยามเทวราชขึ้นตั้งตามเช่นเคยด้วย

เวลาเกือบยาม เสด็จออกประทับพระที่นั่งบรมราชสถิตย์
 มโหฬารเจ้าพนักงานนิมนต์พระอริยมุนี ๑ ถานานุกรมปรีชาญาณ
 ราชประดิษฐ ๔ รวม ๕ รูปเข้าไป เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลั
 แพรขำมโหคเทศ พระสงฆ์ออกไปครองผ้าแล้วกลับมาที่นั่งที่
 เสด็จทรงจุดเทียนนมัสการ พระอริยมุนีถวายศีล ทรงศีลแล้ว

เสด็จทรงจุดเทียนพระมหามงคล เทียนข้างพระองค์เทียนสัก-
การะเทวดาและที่ต่าง ๆ หลวงโลกที่บูชาฤกษ์บูชานพเคราะห์
แล้วพระสงฆ์สวดมงคลสูตรรัตนสูตร แล้วโหรบูชาพระอาทิตย์
เทวบุตร พระสงฆ์สวดนวัคคหายุสุมสูตรเสดาะในพระอาทิตย์ คือ
สวดอนุตตริยธรรม ๖ แล้วโหรบูชาพระจันทร์เทวบุตร พระสงฆ์
สวดจรณ ๑๕ โหรบูชาพระอังคารเทวบุตร พระสงฆ์สวดอัญฐัก-
มก ๘ โหรบูชาพระพุธเทว พระสงฆ์สวดธรรมอินทรี ๕ พละ
๕ โพชนก ๗ โหรบูชาพระเสาร์เทวบุตร พระสงฆ์สวดทศพล
ญาณ ๑๐ โหรบูชาพระพฤหัสบดีเทว พระสงฆ์สวดคาถาสัญญา ๑๐
อนุพพิหาร ๕ โหรบูชาพระราหูเทพเจ้า พระสงฆ์สวดคาถา
สติปัญฐาน ๔ สัมมปปธาน ๔ อธิปาต ๔ โหรบูชา พระศุกร์เทว-
บุตร พระสงฆ์สวดคาถาอริยทรัพย์ ๗ สัปปริสธรรม ๗ สัมมา
สมาธิสสบริวาร ๗ โหรบูชาเกตุเทวราช พระสงฆ์สวดอาภาณ
วัตถุ ๕ แล้วพระสงฆ์สวดเมตตสูตรและคาถาอื่น ๆ เป็นอันมาก
เวลา ๘ ห่มสวดมนต์จบ พระสงฆ์ถวายอติเรกถวายพระพรลา
กลับไป วันนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ขาว พระบรมวงศา
นวงศ์ทรงฉลองพระองค์ดำ

วัน ๑ ๑๒ ๑๐ ค่ำ ปีกะสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาเช้า ๔ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องเหลืองที่พระที่
นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร ทรงพระกรุณาโปรดให้นิมนต์พระ
สงฆ์ที่เสดาะขึ้นไปนั่งที่ เสด็จทรงจุดเทียนนมัสการ พระอริย-

มุนีถวายศีลแล้ว พระสงฆ์ถวายพระพรจบ เสด็จทรงประเคนพระ
 สงฆ์รับพระราชทานฉัน เสด็จทรงจุดเทียนสักการะเทวดาและ
 เทียนบูชา พระสยามเทวาธิราชเครื่องหม้ายมหาเบญจราชกกุธ-
 ภัณฑ์และเทียนที่เครื่องสังเวท พระยาศรีสุนทรอ่านคุชศีสังเวท
 จบประโคมเศียรสังข์พิณพาทย์บูชาด้วย ครั้นพระสงฆ์รับพระราช
 ทานฉันแล้ว ทรงประเคนบริกขารภัณฑ์เป็นอันมากมีราคาถึงองค์
 ละ ๑๕ | พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลากลับ
 ไป พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น วันนั้นพระบรมวงศานุวงศ์แต่งพระองค์
 เหมือนเมื่อคืนนี้ วันนั้นเวลากลางวันโปรดให้เจ้านายแจกเงิน
 คนอนาถาซราฟิการ คนละ — | ๑ ถึง ๓๔๕๖ คน จะได้โปรด
 ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรงแจกข้างหน้าอีก ๒๐๐ ข้างใน ๒๐๐
 รวมเสร็จแจกวันนั้น ๓๔๕๖ คน

เวลาบ่ายแล้วพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ครั้งยศทหาร
 มหาดเล็ก ทรงสรว้อยจักรีบรมราชวงศ์เสด็จออกทางพระทวาร
 กลางพระที่นั่งจักรีเสด็จประทับชดดิ้งกรม พระยาโชฎีกานำ พระครู
 บริหารอนัมพรต องสุตบถบวร องสรพจนสุนทร องพจนกร
 โกศล องอนนทสารภณัฑ์ สมณฝ่ายญวนเข้าถวายเทียนและ
 กิมฮวยอั้งคิวตามธรรมเนียมญวน แล้วนำพระยาพระหลวงเจ้า
 ภาษีผ้าหุละของชุดพระบาทถวายเทียนและกิมฮวย แล้วถวาย
 คำนับอย่างจีน ๕ ครั้ง แล้วเสด็จออกไปประทับที่ซุ้มอัมจันทร์
 พระยานุรักษ์นำนายปลัดกองญวนป็นใหญ่ ญวนแจวเข้าถวาย

ดอกไม้ธูปเทียนตามเช่นเคยมาทุกปี แล้วเสด็จทรงพระราชยาน
 ไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จไปประทับในพระอุ-
 โปสถ ทรงประเคนผ้าไตรย่ามสักระหว่างเสด็จพระราชดำเนิน ๑
 ปริญญา ๔ รวม ๕ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้าแล้วกลับเข้ามา
 สวดพระพุทธมนต์และคาถาเสดะอย่างเก่า ทรงจุดเทียนนมัส-
 การพระพุทธปฏิมากร และทรงจุดเทียนที่เชิงเทียนกิ่งซึ่งปักรูป
 เทวดานพเคราะห์หมีเทียนและฉัตรธงเท่ากำลังเทวดานั้น ๆ แล้ว
 เสด็จกลับทรงพระราชยานที่ประตูวัด ไหรบูชานพเคราะห์ตาม
 แบบโบราณเสด็จกลับจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จประ-
 ทับเวดดิ้งรูมเจ้าพระยา พระยา พระ หลวงข้าราชการเฝ้าทูล
 ถอองธุลีพระบาท แล้วเสด็จเข้าไปประทับในพระที่นั่งบรมราช-
 สติยัมโหฬาร พระบรมวงศานุวงศ์เข้าไปเฝ้าในนั้นพร้อมกัน
 โปรดให้หมื่นพระสงฆ์จะสวดมนต์เข้าไปนั่งที่ พระสงฆ์นั้น คือ
 กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ กรมหมื่นวชิรญาณ หม่อมเจ้าพระ
 พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย พระครูฐานานุกรมปริญญาคณะธรรม
 ยุติกานิกาย ๖๐ รูป เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลักระหว่างเสด็จ
 เทศแก่พระสงฆ์ ๖๐ องค์ พระสงฆ์ออกไปครองผ้าแล้วกลับเข้า
 มาเสด็จทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีลแล้ว
 กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณพระสงฆ์ทั้งปวงสวดมนต์มหา-
 สมัยสูตรสัตตปริต เวลายามเศษสวดมนต์จบพระสงฆ์ถวาย
 อศิเรกถาถวายพระพรลา พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นข้างใน

เวลานั้นในพระบรมมหาราชวัง และตามทางชลมารคสด
 มารควังพระบรมวงศานุวงศ์ บ้านข้าราชการราษฎรพ้อคำแต่ง
 ประทีปโคมไฟทั่วกัน

อนึ่งวันนั้นเวลา ๓ โมง ๓๓ นาที ๓๖ วินาที เป็นเวลาบรรจบ
 ครบดีถีพระบรมมหาปสุติมงคลสมัยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวตามสุริยคติกาลรอบ ๓๒ เต็มบริบูรณ์

อนึ่ง วันนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนยศเจ้าจอม
 มารดาเปี่ยม ซึ่งเป็นเจ้าจอมมารดาแห่งสมเด็จพระนางเจ้าพระ
 บรมราชเทวีเป็นเจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม

วัน ๓๑^๓ ๑๐ ค่ำ ประกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องเหลืองพระที่นั่ง
 บรมราชสถิตย์มโหฬาร โปรดให้นมิต์พระสงฆ์ที่สวดมนต์เมื่อ
 ค่ำนั้นเข้าไปนั่งที่ ทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีล
 ทรงศีลแล้วเสด็จลงไปประทับที่ซาลา หน้าพระที่นั่งบรมราชสถิตย
 มโหฬาร พอได้พระฤกษ์เช้า ๓ โมง ๓๓ นาที พระเจ้าอยู่หัวทรง
 เปลื้องเครื่องพลัดพระภูษา และทรงพระสัพการเสด็จเข้า
 สู่วังมฤธาภิเศกสนานวิสุทธาวารี ในพระแท่นสรงอันรายด้วย
 ราชวัตรเครื่องสูงเสด็จวิจิตรสะอาด เจ้าพนักงานประโคมสังข์แตร
 พิณพาทย์มโหรีชกอลองแขกมโหรีตามขัณฑ์ราชประเพณี พระ-
 สงฆ์ ๖๐ องค์บนพระที่นั่งถวายชัยมงคล เจ้าพนักงานถวายพระ
 เติมน้ำพระพุทธมนต์ต่าง ๆ เป็นอันมาก กรมพระปวเรศถวายน้ำ

พระครอบพระกริ่ง พระมหाराชครูและพราหมณ์ทั้งหลายถวาย
 น้ำพระมหาสังข์ทักษ์จักราวุธ และพระมหาสังข์ต่าง ๆ เป็นเอนก
 อนันต์ ครั้นสร้างเสร็จแล้วเสด็จขึ้นทรงเครื่อง ข้างในทรงเครื่อง
 ราชภรณ์อย่างเครื่องราชอิสริยยศอันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองจักรับม
 ราชวงศ์ แต่งพระภูษานั้นทรงเหลืองตามศรัวันเสด็จออกประ-
 ทับห้องเหลือง พระสงฆ์ ๖๐ องค์ถวายพระพรจบเสด็จทรง
 ประเคน กรมพระปวเรศ กรมหมื่นวชิรญาณ พระสงฆ์ทั้งปวง
 รับพระราชทานฉนั้น เสด็จทรงจุดเทียนเครื่องสักการะ พระสยาม
 เทวธิดาและเทียนบูชา เครื่องวิวิธราชกุฎภัณฑ์และเทียนที่โต๊ะ
 เครื่องสังเวท พระยาศรีสุนทรอ่านประกาศคุณดีสังเวท ครั้นพระ
 สงฆ์รับพระราชทานฉนั้นแล้ว ทรงประเคนบริกขารพระสงฆ์ถวาย
 อนุโมทนาถวายอดิเรกถวายพระพรลาไป โปรดเกล้า ฯ พระราช
 ทานเงินโหรบูชาเสดะพระเคราะห์ หลวงโลกที่ป $\frac{๑๐}{|}$ ขุน
 โชดพรหมมา $\frac{๗}{|}$ ขุนเทพยากรณ $\frac{๗}{|}$ ขุนหมื่น ๒ คน ๆ
 ละ $\frac{๓}{|}$ แล้วเสด็จขึ้น

เวลาเที่ยงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องราชอลัง
 การณ์สำหรับจักรับมราชวงศ์ เสด็จออกประทับพระที่นั่งพุท
 ดานทองคำภายใต้มโหฬารมงคลเสวตฉัตร พร้อมด้วยพระบรมราชวง-
 ศานุวงศ์เสนาบดีมุขมนตรีข้าทูลละอองธุลีพระบาท เสวกามาตย์
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย ทหาร พลเรือนเฝ้าเบื้องพระบาทบงกษมาศโดยลำดับ
 ถ้วนทุกกระทรวง เจ้าพนักงานประโคมมโหรีที่กัณธแฟรงตาม

จัดยราชประเพณี ทหารแด่ก็เป่าสรรเสริญพระบารมีนฤนาท แล้วเจ้าพนักงานกรมวัง กรมท่า นำราชทูตกงสุลซึ่งเป็นผู้แทน คอเวอนแมนตต่างประเทศ อันมีทางพระราชไมตรีเข้าเฝ้าทูลละ-
 อองธุลีพระบาทพร้อกัน ครั้นสุดเสียงประโคมแล้วกรมหลวง
 วรศักดิ์พิศาล ซึ่งทรงมีพระชนม์มายุคาลกว่าพระบรมวงศานุวงศ์
 ทูลถวายชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งปวง แล้วเจ้าพระยา
 ศรีพิพัฒน์ ซึ่งมีอายุแก่กว่าท่านเสนาบดีทั้งหลายทูลถวายชัยมงคล
 แทนข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งมวล และมีสเตอร์เมชันสเคา
 ราชทูตกรุงเกรตบริเตนซึ่งเป็น มียศกว่าผู้แทนคอเวอนแมนตต่าง
 ประเทศทั้งปวงทูลถวายชัยมงคล แทนคนต่างประเทศทั้งหลาย
 แล้วพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบแสดงพระราชหฤทัย ทรง
 ยินดีโดยพิศดารจบเสร็จเสด็จขึ้น ชาวประโคมก็ประโคมพร้อ
 กัน และพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองฝ้ายใน จะได้เฝ้าถวาย
 ชัยมงคลอย่างเช่นมีมาทุกปี

แล้วเสด็จออกประทับพระที่นั่งจักรีองค์ตะวันออก ซึ่งเรียก
 ว่าชิตดิงรัม ราชเอคเคอร์แคมปนา พระวิสูตรสาครดิษฐ พระวิภาค
 ภูวดล พระชลบุษโยชินทร กัปตันลอฟด์ส มีสเตอร์เรมเซ
 มีสเตอร์แบดแมนต์ หมอแมกฟาลันด์ เฝ้าถวายพระพร และ
 ถวายสิ่งของในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ทรงพระราชปฤสันทรา
 โดยควรแล้วถวายบังคมลาไป เจ้าพระยาภาณุวงศ์เฝ้าถวายสิ่งของ
 ในการเฉลิมพระชนม์พรรษา แล้วเสด็จออกมาประทับครอนิงรัม

พระยาศรีสุนทรนำ เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ พระยาแพทยธรรมธาดา
พระยาสุขุมลบริหาร พระยาวิจิตรณรงค์ พระยารามกำแหง
หม่อมราชวงศ์แจ่ม พระโหราธิบดี พระวรรณการโกศล พระ
ราชโกษา พระสามภพพ่าย หลวงโลกทูป หลวงเทพสมบัติ
หลวงพลกายกริธา หลวงสำแดงฤทธิรงค์ หลวงญาณภิรมย์
ขุนเทวพรหมมา ขุนสุนทรลิขิต รวมข้าราชการที่มีอายุมากฝ่าย
หน้า ๑๓ คนเข้าไปรับพระราชทานผ้า ๒ ตำรับเงิน ๑๐— และ
ทูลถวายชัยมงคลด้วย พระราชทานแล้วเสด็จขึ้นพระราชทานผ้า
เงินแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายในที่มีอายุมาก ๑๖ คน รวม
ทั้งข้างหน้าข้างใน ๓๓ คนเสมอด้วยพระชนม์พรรษาตามวัสสคณนา

อนึ่งเมื่อเวลาเช้า ๒ โมง เวลาเที่ยง เวลาบ่าย ๔ โมง
ทั้ง ๓ เวลาเจ้าพนักงานทหารบกทหารเรือ ยิงสลุด คือ ทหาร
ปืนใหญ่ญวนยิง ๓ เวลา ๑๐๑ นัด ทหารรักษาพระบรมมหาราชวัง
ยิงบนป้อมสัญญาณใจิงเวลาละ ๒๑ นัด ๓ เวลา ทหารรักษาพระ
บรมมหาราชวังยิงปืนหอสถิตที่ท้องสนาม ๓ เวลา ๑๐๑ นัด ทหาร
มรินยิงสลุดที่เรือสยามมูบัสตัมภ์ เรือสยามมงกุฎไชยจิต สลุด
ไล่ละ ๑๐๑ นัด รวมทั้ง ๓ เวลา

อนึ่งวันนี้โปรดเกล้า ฯ ให้มีการเลี้ยงพระบรมวงศานุวงศ์
ตามเช่นเคยมาทุกปี เวลาบ่ายเสด็จออกประทับท้องพระโรงกลาง
พระที่นั่งจักรีซึ่งเป็นที่ตั้งโต๊ะเลี้ยงนั้น กรมหมื่นอดิศร กรมหมื่น
ประจักษ์ พระองค์ทองแถม พระองค์สวัสดิคีรีประวัติ พระองค์

จันทร์ทศ พระองค์วรรรณ พระองค์ดีศวรกุมาร พระองค์ศรี
 เสาวภาทศ เฝ้าถวายของในการเฉลิมพระชนม์พรรษา แล้วสมเด็จพระ
 กรมพระ และสมเด็จพระหลวงภาณุพันธุ์เฝ้าถวายของเหมือนกัน
 แล้วสมเด็จพระถวายของ ในการเฉลิมพระชนมพรรษาด้วย
 เหมือนกัน

เวลาทุ่มเศษ เสด็จประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยพระบรมวงศา
 นวงศ์ ณท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ท่านที่เสด็จ
 เข้ามาประชุมเสวยในวันนั้น มีพระนามและที่ประทับแจ้งอยู่ใน
 แผนที่ย่างล่างนี้

หม่อมเจ้าอชฺรนาท

” ” ประจักษ์

หม่อมเจ้าด้วน

พระองค์เจ้าจรัญ

” ” วัฒนานวงศ์

” ” จิตรเจริญ

” ” ไชยานุชิต

กรมหมื่นเทววงศ์

” ” ประจักษ์

กรมขุนเจริญผล

สมเด็จพระ

กรมขุนบดินทร์

กรมหมื่นภาเรศวร์

พระองค์เจ้าชุมพล

” ” สวัสดิ์ประวิทย์

” ” ศรีเสาวภาค

” ” ขจรจรัสวงศ์

หม่อมเจ้านิตวรรณ

” ” ถนอม

หม่อมเจ้าชาว

พระองค์เจ้านันทวัน

กรมหมื่นสถิตย์

พระองค์เจ้าจันทร์ทศ

” ” ทองแถม

กรมหมื่นพรหม ไม่มา

” ” พิชิตปรีชากร

สมเด็จพระมหาดวงจักรพรรดิไม่มา

พระราชอาคัน

สมเด็จพระมหาดวงภาณุพันธุ์

กรมหมื่นอดิศร์

พระองค์เจ้าเกษมศรี

” ” วรวรรณ

” ” ไตสัน

” ” ปรีดา

หม่อมเจ้าบังกษ

” ” ปาน ไม่มา

หม่อมเจ้าอชฺรนาท

หม่อมเจ้าอชฺรนาท

เวลา ๒ ชั่วโมงเสวยเสร็จแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสวยพระสุธารน้ำ และผลไม้ตามฤดูกาลแก่ข้าราชบริพารที่เฝ้าฯ รับเสด็จ

เวลาเกือบยาม เสด็จออกทางพระทวารกลางพระที่นั่งจักรี
เสด็จทรงพระราชยาน เสด็จไปประทับพระที่นั่งราชกิจวินิจัย
เสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งสัตว์เล่นน้ำไปเหนือน้ำ ทอดพระเนตร
โคมไฟซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ และผู้แทนคอเวน -
เมนต์ต่างประเทศพ้อคว้านิชตกแต่งฉลองพระเดชพระคุณ เสด็จ
ขึ้นไปถึงโรงสุราแล้วเสด็จกลับล่องลงไปเกือบถึงบางคอแหลม
แล้วเสด็จกลับมาประทับทำราชวรดิษฐ เสด็จทรงพระราชยาน
เสด็จขึ้นพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเวลา ๔ ทุ่มเศษ

เวลาเกือบ ๕ ชั่วโมง เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าบรมราชเทวี ทรงรถพระที่นั่งและมี
รถข้างในตามเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยกระบวนน้ำและตาม
เสด็จไปประทับหน้าโรงทหารหน้าโปรดให้ข้างใน ชั้นที่หน้าโรง
ทหารหน้าเดินไปในโรงแถวข้างถนนบำรุงเมือง แล้วไปข้ามสะพาน
ซึ่งข้ามจากโรงทหารเดินไปลงหลังหอบิดเลียด ชั้นวังสราญรมย์
ไปพักห้องซึ่งต่อกับท้องพระโรงแต่ปิดไม่เปิดเผย พระเจ้าอยู่หัว
เสด็จส่งข้างในแล้วจึงเสด็จไปประทับหน้าวังสราญรมย์เสด็จขึ้นวัง
สราญรมย์ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวี มีตำรวจ
และมหาดทหารเล็กนำตามเสด็จด้วย บณวังสราญรมย์นั้นมีการ

บอลปาดิมาแต่ทหามหาดหัวคำแล้วมีพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
 สยามการฝ่ายและจีนเจ้าภาษีพ่อค้าและผู้แทนคอเวนเมนต์ต่าง
 ประเทศ นายห้างพ่อค้าต่าง ๆ ประชุมพร้อมกันเป็นอันมาก พระ-
 เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า เสด็จไปประทับห้องหลังท้อง
 พระโรงซึ่งออกเฉลียงรอบใน แล้วโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่น
 เทววงศ์ ผู้ว่าการต่างประเทศนำผู้แทนคอเวนเมนต์ต่างประเทศ
 คือมิสเตอร์เออเนสเมซัน สเตา มินิสเตอร์เรสเดน กงซุลเยเนอ
 ราลอังกฤษ ๑ มองซิเออ เลอ การะการาเด็ก ชาเยเดอแฟ
 กงซุลคอมมิสแซรฝรั่งเศส ๑ มิสเตอร์บีเอส ฮาเมล์ กงซุล
 เยเนอรอล ฮอลันดา ๑ ผู้ว่าการกงซุลเยอรมัน ๑ กงซุลอิตาลี ๑
 กงซุลเดนมาร์ก ๑ ผู้ว่าการกงซุลออสเตรเลีย ๑ ผู้ว่าการกงซุล
 อเมริกัน ๑ ผู้ว่าการกงซุลสวีเดนนอร์เว ๑ ผู้ว่าการกงซุล
 โปรตุเกศ ๑ กงซุลเบลเยียม ๑ แล้วถึงเลดีทั้งปวงเป็นอันมาก
 มีสามีและคนอื่นบ้างจึงเดินตามกันเข้าไปถวายคำนับ ที่เป็น
 ผู้แทนคอเวนเมนต์และคนอื่นที่ทรงคุ้นเคยนั้นพระราชทานพระ
 หัตถ์ให้จับทั้งนั้น แล้วถึงเขนเลตแมนเดินเป็นลำดับกันเข้าไป
 ถวายคำนับ ครั้นวิเสษชั้นแล้วมีการเดินชิงเต็นรำไปตามเดิม
 เสด็จทอดพระเนตรครู่หนึ่งเสด็จกลับทรงรถพระที่นั่งมาประทับ
 โรงทหารหน้า เสด็จขึ้นพระราชดำเนินไปตามสะพานไปประทับ
 วังสราญรมย์ห้องข้างใน พักจนเวลา ๓ ยามเสด็จกลับพระบรม
 มหาราชวัง เสด็จประทับในวัดพระศรีรัตนศาสดารามทรงประเคน

ผ้าไตรย่ามสักหลาด แด่พระสงฆ์ ๕ รูปสวดอย่างวานนี้ เสด็จ
กลับมาประทับทอดพระเนตรชมดอกไม้ไฟที่หน้ามิวเซียมครุหนึ่ง
เสด็จขึ้น

วัน ๓ ๑๔ ๑๐ ค่ำ ปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗
เวลาเช้าไม่มีการอะไรไม่ได้เสด็จออก โปรดเกล้า ฯ ให้
เจ้านายแจกทานคนชราพิการวันนี้ ๓๔๕๖ คน จะได้ทรงแจกข้าง
หน้า ๒๐๐ ข้างใน ๒๐๐ รวม ๓๔๕๖ คน และวันนี้มีการสวด
มนต์ที่พระที่นั่งจักรี เจ้าพนักงานจัดการตามเช่นเคยมาทุกปี

เวลา ๒ หุ่เศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์เครื่องยศ
ทรงดวงดารานพรัตน์ราชวรารณ์ปฐมจุลจอมเกล้า ฯ เสด็จออก
ทางพระทวารกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระราชยานไป
ประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จประทับในพระอุโบสถ
ทรงประเคนผ้าไตร ย่ามสักหลาดแด่พระราชาคณะ ๑ ปะริญาณ ๔
รวม ๕ รูป แล้วทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธปฏิมากรแก้ว-
มรกตและเทียนเทวดาแล้ว เสด็จกลับทรงพระราชยานมาประทับ
เกยหน้าพระที่นั่งจักรีเสด็จประทับท้องพระโรงกลาง โปรดให้
นิมนต์พระสงฆ์ที่จะสวดมนต์เข้าไป เสด็จทรงประเคนผ้าไตร
ย่ามสักหลาดแด่หม่อมเจ้าพระพุทธรบาท พระราชาคณะผู้ใหญ่
ผู้น้อย ๓๐ รูป พระสงฆ์ครองผ้าแล้วทรงจุดเทียนนมัสการ
หม่อมเจ้าพระพุทธรบาทถวายศีลแล้ว พระสงฆ์ ๓๐ รูปสวด
ธรรมจักรกัปวัตตนสูตรสัตตปริตร เวลา ๔ หุ่เศษสวดมนต์จบ
เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๕ ๑๕ ๑๐ คำ ปรีดาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกท้องพระโรง
กลางพระที่นั่งจักรี ทรงจุดเทียนนมัสการ หม่อมเจ้าพระพุทธรบาท
ปลัดธวาลย์สีกแล้ว เสด็จทรงประเคนหม่อมเจ้าพระพุทธรบาท
พระราชอาคัน ๓๐ รูปรับพระราชทานฉนั้น ทรงจุดเทียนรูปที่โต๊ะ
เครื่องสังเวท ขุนนิมิตรอักษรอ่านดุขี้สังเวทเวทดา กรัน
พระสงฆ์ฉนั้นแล้ว ทรงประเคนบริกษา พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา
อธิเรกถวายพระพรลา เวลาบ่ายเที่ยงเสด็จขึ้น

เวลาบ่ายโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จออกทรงแจก
ทานคนชราพิการข้างหน้า ๒๐๐ ข้างใน ๒๐๐ เจ้านายแจกที่
มิวเซียม ๓๔๕๖ คน รวม ๓ วันเป็นคนชราพิการอนาถาที่ได้รับ
พระราชทานเงินเป็นจำนวน ๑๑๖๔๔ คน เสมอด้วยพระชนม
พรรษาลำดับวันนับมาแต่วันพระมหาประสูติถึงกาลสมัยมา เจ้า
พนักงานตั้งบายศรีแก้วทองเงิน พระครูพราหมณ์เบิกแว่นเวียน
เทียนสมโภชพระราชมณเฑียรสถาน ๓ รอบตามโบราณประเพณี
เป็นเสร็จการเฉลิมพระชนมพรรษา แต่การเทศนานั้นโปรดให้มี
ต่อเวลาพรุ่งนี้

วัน ๕ ๑ ๑๐ คำ ปรีดาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องเหลืองพระที่นั่ง
บรมราชสถิตย์มโหฬาร โปรดให้นิมนต์พระพิมลธรรมถานานุกรม
อีก ๔ รูปรวม ๕ รูปเข้าไป ทรงจุดเทียนนมัสการในสถานที่ซึ่ง

ตั้งพระพุทธรูป เทวรูป เครื่องเบญจมหาราชูปโภคราชกกุธภัณฑ์
และเทียนทรงบูชาธรรมเทศนา พระพิมพ์ลธรรมถวายเทศนา
มงคลสูตรกัณฑ์ ๑ จบลง เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลั้วแพร
สมณบริขารนานาภัณฑ์ กับทั้งวัตถุบูชาจัญรายาคา ๑๐ |
บูชากัณฑ์ แล้วพระธรรมวโรดมถวายเทศนารัตนสูตรกัณฑ์ ๑
จบ เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลั้วแพรและสรรพบริขารต่าง ๆ
เป็นอันมากทั้งวัตถุบูชาจัญรายาคาที่ทรงบริจาคนำมาถวายกัณฑ์ต้น โปรด
ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรงประเคนของ พระสงฆ์รับสัพพะ
พระธรรมวโรดมถวายอดิเรกถวายพระพรลาไป พระเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้น

เวลา ๔ หุ้มเสด็จออกห้องเหลืองนั้น ทรงจุดเทียนนมัสการ
ในสถานนั้น โปรดให้นิมิตต์หม่อมเจ้าพระอรุณที่จะถวายเทศน์
กับถาหรณกรมเข้าไป ทรงจุดเทียนบูชาธรรมเทศนาหม่อมเจ้า
พระอรุณถวายเทศนาเมตตสูตรกัณฑ์ ๑ จบลง เสด็จทรงประเคน
ผ้าไตรสลั้วแพรเครื่องบริขารอุปโภคนาณาทิ้งกับปิ่นยัตถ์มูลค่า
๑๐ | แล้วกรมหมั่นวชิรญาณถวายเทศนาเทวดาอุทิศกัณฑ์ ๑
จบลง เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลั้วแพรสมณภัณฑ์บริขาร
นาณาทิ้งจตุบัจจยมูลค่า ๑๐ | เสด็จประทับตรัสอยู่ครู่หนึ่ง
เสด็จกลับมาประทับพระราชาสน์ กรมหมั่นวชิรญาณถวาย
อดิเรกถวายพระพรลา เวลา ๒ ยามเสด็จขึ้น

วัน ๖ ๒ ๑๐ ค่ำ ปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๓
 วันนั้นไม่ได้เสด็จออกขุนนาง ไม่มีราชการอะไร

วัน ๗ ๓ ๑๐ ค่ำ ปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๓
 เวลาวันนั้นไม่ได้เสด็จออกขุนนาง เป็นอันเริ่มการฉลอง
 พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา เจ้าพนักงานจัดการในพระที่นั่ง
 บรมราชสถิตย์มโหฬาร ตั้งบุษบกดอกไม้สดข้างเบื้องซ้ายพระที่นั่ง
 อัฐทิศเชิญพระชัยในรัชกาลปรดิยุบันนี้ และพระพุทธรูปประจำ
 วันพระชนมพรรษา และประจำลำดับมีพระชนมพรรษาของเก่า
 ๓๒ รูป ตั้งในนั้นมีพระเต้าต่างๆ ตั้งด้วย และตั้งม้าหมุนน้ำ
 พระที่นั่งอัฐทิศ เชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาขึ้น
 ซึ่งหล่อใหม่ตั้งบนนั้นมีเครื่องตั้งแต่งตามธรรมเนียม

เวลาเกือบยามเสด็จออกที่นั่ง โปรดให้นมन्द์พระที่จะ
 สวดมนต์เข้าไป เสด็จทรงประเคนผ้าไตรสลับบแพรยามโหมดเทศ
 แก่หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากร หม่อมเจ้าพระและถานานุกรม
 ปรีชญ์อันดับวัดราชบพิธ ๙๓ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้าแล้ว
 กลับเข้ามานั่งที่ ทรงจุดเทียนนมัสการหม่อมเจ้าพระอรุณถวาย
 สีลแล้ว หม่อมเจ้าพระอรุณพระสงฆ์ทั้งปวงสวดธรรมจกกับ
 รัตนสูตรสวดปริตร เวลา ๔ ทุ่มเศษสวดมนต์จบ พระสงฆ์
 ถวายอดิเรกถวายพระพรลา โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรง
 ดอกไม้เพลิงแล้วเสด็จขึ้น

วัน ๑ ๕ ๑๐ ค่ำ ปีกะสาปัดศก จุลศักราช ๑๒๕๑

เวลาเช้า ๔ โมงเสด็จออกประทับห้องเหลือง พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้นมิต์พระสงฆ์เข้าไป เสด็จทรงจุดเทียนนมัสการหม่อมเจ้าพระอรุณถวายศีลแล้ว พระสงฆ์ถวายพระพรจบ เสด็จทรงประเคน พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้ว เสด็จทรงประเคนบริกษารต่างๆเป็นอันมาก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรกถวายพระพรลา แล้วพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น

เวลาวานนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดซื้อสัตว์ซึ่งจะต้องฆ่าเป็นอาหารพระราชทานปล่อยชีวิตให้พ้นภัย คือ โค ๒ สุกร ๒ เป็ด ๒ ไก่ ๒ นกพิราบ ๓๓ ปลาต่างๆ เป็นอันมาก ตามเช่นเคยทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมาทุกปี

อนึ่งวันนี้อายุค่ำ ๕๑ นาทีเป็นดิถีพระบรมมหาราชสมภพมงคลสมัยคำนวณตามจันทรคติกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้เสด็จทรงพระมูรธาภิเษกสนาน เพื่อทรงเจริญพระราชมงคลสิริสวัสดิพิพัฒนามงคลสถลศัตถุภักดิ์ ตามเช่นเคยมีมาทุกปี เวลาบ่ายเจ้าพนักงานตั้งบายศรีแก้วทองเงิน พระกรุพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาด้วย

เวลายามเศษเสด็จออกประทับห้องเหลือง พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้นมิต์พระเทศน์เข้าไป แล้วเสด็จทรงจุดเทียนรูปนมัสการในสถานซึ่งตั้งพระพุทธรูป และเทวรูป

และเครื่องวิวิธมหาราชูปโภคเบญจราชกกุธภัณฑ์ แล้วทรงจุด
เทียนสักการะบูชาธรรมเทศนา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
ถวายเทศนามงคลวิเศษกัณฑ์หนึ่งจบลง เสด็จทรงประเคนผ้าไตร
สลับทแพรและสมณบริภิกขารานา กับทั้งจตุปัจจัยค่าราคา $\frac{๑๐}{1}$
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายอดิเรก ถวายพระพรลากลับไป
ทรงพระกรุณาโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จไปทรงจุดดอกไม้
เพลิง แล้วเสด็จขึ้น

วัน ๒ ๕ ๑๐ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๑

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้อง
ออกขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง
พระศรีเสนา อ่านบอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดาเมืองลพบุรี
ว่ามีตราให้ขุนโกชนเสนาไปเดินประเมินเก็บเงินค่านาแก่ราษฎรใน
แขวงเมืองลพบุรีจำนวนปีออกฉก ได้แต่งกรมการกำกับเก็บ

เงินค่านาได้ $\frac{๒๔๐}{1}$ ให้เสนากรมการคุมมาส่งครั้งหนึ่งก่อน
ยังไม่เสร็จสิ้นจำนวนนา ฉะบับ ๑ กับใบบอกพระยาพิชฌ์โลกา-
ธิปัตย์เมืองพิชฌ์โลก ว่าได้ให้หาตัวนายกองคุมเลขส่วนน้ำรักมา

เร่งได้น้ำรัก ๓๐๐ ทะนาน เงินแทน $\frac{๖}{1}$ คิดแทนรัก
๕๖๐ ทะนาน รวมเป็น ๑๒๖๐ ทะนานให้นายกองคุมมาส่ง
ฉะบับ ๑ กับใบบอกพระยาพิชฌ์สุนทรเมืองอุทัยธานี ว่ามีตรา
โปรดให้หาตัวลาวเขมรซึ่งอพยพไปอยู่มาถามว่า เดิมอยู่ที่ใด

เจ้าเมืองกรมการกดขี่อย่างไรจึงอพยพมานั้น ได้หาเจ้าหมื่นลาว
 เขมรมาถามให้การว่า เดิมอยู่เมืองสุพรรณบ้าง เมืองสุพรรณบ้าง
 เจ้าเมืองหาได้กดขี่อย่างไร เห็นว่าเมืองอุทัยมีที่ว่างเปล่ามากพอ
 จะทำมาหาเลี้ยงบุตรภรรยาได้จึงพากันไปตั้งอยู่ เป็นจำนวนลาว
 ๑๒๘ ครัว คนชายหญิง ๕๓๑ คน สังกัดเป็นไพร่หลวงใน
 เมืองนนทบุรีธานีกรมมหาดไทย เขมร ๒๒ ครัว คน ๑๐๕ คน
 เป็นส่วยเงินในขุนตะแวกอาษา ขึ้นเมืองนนทบุรีธานีกรม
 มหาดไทย รวม ๑๕๔ คน คน ๖๔๖ คน ระเบียบ ๑ กับไปบอก
 พระพิทักษ์เทพธานีปลัดกรมการกรุงเก่า ๒ ระเบียบ ๑ รายงาน
 นำแผ่นดินข้างกรุงศรีสังห์ ระเบียบ ๑ ขอที่เขตต์พระอโศก
 โขทัยทองกรุงเก่า กว้าง ๕ วา ๒ ศอก ยาว ๑๐ วา เป็นที่ปลูก
 สี่มา แล้วพระยาศรีน่านพระเพ็ชรพิชัยภูมิปลัดเมืองเพ็ชรบูรณ์เฝ้า
 ถวายเบี่ยงผาดัว ๑ ยาเพ็ชรบูรณ์ ๒๐ ห่อ

พระนรินทร์อ่านบอกพระยาภักดีนฤปดินทร พระยาอมรินทร์
 ราชย์ เมืองราชบุรี ๔ ระเบียบ ๑ หนึ่งว่ามีตราโปรดให้ขุนเทพราช
 ขุนเทพบุตรเสนาออกไปเดินประเมินเก็บเงินค่านาแก่ราษฎรแขวง
 เมืองราชบุรี จำนวนปีมะแมเบญจศกนั้นได้แต่งกรมการกำกับเก็บ

เงินค่านาได้ครั้ง^{๓๐} $\frac{1}{1}$ ให้เสนากกรมการคุมเข้ามาส่งแต่ได้ส่ง
 มาแต่ก่อนแล้ว ๒ ครั้งเงิน $\frac{๑๓๐}{1}$ รวมเก่าใหม่ ๒ ครั้งเงิน $\frac{๒๐๐}{1}$
 ยังไม่เสร็จสิ้น อีกระเบียบ ๑ ว่าได้แต่งกรมการกำกับเสนาเดิน
 ประเมินเก็บเงินค่านาแก่ราษฎรในแขวงเมืองราชบุรีจำนวนปีวอก

ฉอดกได้เงิน $\frac{๓๐}{-|-}$ ให้เสนากรมการคุมเข้ามาส่งก่อน อีกฉบับ
๑ ว่ามีตราโปรดให้ขุนภักดีภิรมย์ ข้าหลวงกรมพระกลาโหม หลวง
ทรงสุรเดช ข้าหลวงกรมพระคลังสินค้าออกไปผูกป้อมมือจันทน์
ใต้พร้อม ข้าหลวงผูกป้อมได้จำนวนจันทน์เมือง ๘๐๐ จันทน์ ๒๐๐
รวม ๑๐๐๐ คน เรือก่าแรงคนละ $\frac{๑}{-|-}$ ได้เงิน $\frac{๒}{-|-} \frac{๒}{-|-}$ ค่า

ฎีกา $\frac{๒}{-|-} \frac{๒}{-|-}$ รวมเงิน $\frac{๕๐}{-|-} \frac{๒}{-|-}$ ให้พระพรหมภักดียกระบัตรคุมมา
ส่งอีกครั้ง ๑ ก่อน อีกฉบับ ๑ ว่าตำแหน่งที่พระณรงค์ภักดี จาง
วางลาวพุงคว้างอยู่ ขอพระราชทาน พระวิจิตพลภักดี ปลัด
จางวางเป็น พระณรงค์ภักดี ขุนชุมพลภักดี เป็น พระวิจิตพล
ภักดี ปลัดจางวางทำราชการต่อไป พระนรินทรนำหลวงสรเสนี
นายเรือสยามมกุฎไชยชิดที่ไปทอศรัยการเกาะเสม็ดต่อแดน ๑
พระวิจิตพลภักดี ๑ ขุนชุมพลภักดี ๑ เฝ้าทูลละลองธุลีพระบาท
แล้วพระนรินทรนำพระยากลาโหมราชเสนา หลวงชาติสรสัทธ
กรมกลาโหม พระณรงค์เจ้ากรมอาสารองซ้าย หลวงสำแดงสร
ผลาญกองบ้อมพระสุเมรุ รวมข้าราชการในพระราชวังบวร ๔ นาย
กราบถวายบังคมลาออกไปเมืองราชบุรี เพ็ชรบุรี กาญจนบุรีเกณฑ์
แบ่งเฉลี่ยเลขส่วยกองนอกในพระราชวังบวรคัตเสาไม้เครื่อง พระ
เมรุกรมพระราชวังบวร

พระยาพิพัฒน์โกษา อานบอกระยาวขยายขัติเมืองจันทบุรี
ฉบับ ๑ ว่าได้หาตัวนายกองคุมเลขส่วยลงมาเร่งไพร่ขอส่งเงิน

แทนจำนวนปีกุณสัปตศกไฟร์ ๑๒ คน ๆ ละ $\frac{๑}{|๓}$ รวม $\frac{๑}{|}$
 ปีชวดอัฐศกไฟร์ ๑๒ คนเงิน $\frac{๑}{|}$ ทายคนหนึ่ง $\frac{|}{๒}$ รวม
 $\frac{๑}{|๒}$ ปีฉลูนพศกไฟร์ ๑๑ เงิน $\frac{๑๕}{|๑}$ ทายคน ๑ $\frac{|}{๒}$
 รวม $\frac{|}{๒}$ ปีชานสัมฤทธิศกไฟร์ ๑๐ คน $\frac{๑๗}{|๒}$ ทายคน ๑
 $\frac{|}{๒}$ รวม $\frac{๑๘}{|๒}$ ปีเถาะเอกศกไฟร์ ๑๐ คนทายคน ๑ รวม
 $\frac{๑๘}{|๒}$ รวม ๕ จำนวนเป็นเงิน $\frac{๑๕}{|๓}$ ให้กรรมการคุมเข้ามา
 ส่งแล้ว

พระยาศรีนำพระยานครราชสีมาราบถวายบังคมลากลับไป
 รับราชการบ้านเมือง

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศ รับสั่งกับกรมหมื่นเทววงศ์จัน
 เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วัน ๓ ๖ ๑๐ ค่ำ ปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง ทรง
 ปัดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอำานบอกพระยาไทรเพ็ชรรัตนราชสงคราม เมือง
 นครสวรรค์ ๒ ฉะบับ ๆ ๑ ว่าพระพรหมภักดีไว้ความให้นายสร พ้อง
 มองคำ มองฟัก กับพวกว่าเป็นผู้ร้ายลักข้าง ๓ ข้างของ พระยา
 ศิริวงศาเจ้าเมืองหล่มสักดี ๆ ให้ขุนพรหมภักดีมาตามสืบได้ความ

ว่ามองคำ มองพักกับพวกกลับมาขาย ได้หาตัวมาชำระมองคำ
และมองพัก ให้การต่อสู้ว่าซื้อมาจากเมืองพระตะบอง ๒ ช้าง

—^{๒๒} มี^๓ ๒ ช้างและว่ามีตัวฎีกาเดิมสำหรับตัวข้างมาจะชำระต่อไป
มองคำว่าเป็นคนในบังคับอังกฤษ เรียกดูหนังสือสำหรับตัวก็ไม่
มีจะไปรุดประการใดขัดข้องอยู่ อีกฉบับ ๑ ว่าเงินเจ้าภาษีฝิ่น
มาร้องว่ามีผู้มารับสินบนว่าต้องสู้ลักเอาฝิ่นเถื่อนมาขายจึงให้กรม

การไปจับพร้อมด้วยทหารได้ฝิ่นดิบที่มองคำยา ๓ ก้อนหนัก $\frac{๑}{๑}$
มองคำหนัก $\frac{๓}{๒}$ ชั่งต้มฝิ่นเครื่องมือครบเจ้าภาษีฝิ่นให้อา
ยัดไว้ ได้ถามมองคำ มองคำให้การว่าซื้อมาจากตองสูเมือง
กำแพงเพชรแล้ว มาถึงเมืองนครสวรรค์ยังหาได้จำหน่ายขายไม่
ครั้นจะปรับใหม่ก็ว่าเป็นคนในบังคับอังกฤษเรียกดูหนังสือสำหรับ
ตัวก็ไม่มี รับสั่งว่าถ้าไม่มีหนังสือเดินทางสำหรับตัวแล้วให้ปรับ
ใหม่ตามกฎหมายกับใบบอก พระภิรมย์ราชานายพลพัน ขี้หลวง
พระยาพิสุทธิธรรมธาดากรมการเมืองลพบุรีว่าได้พร้อมกันผูกข้อ
มือเงินจำนวนปีระกาสัปตสกได้จำนวนเงินรับฎีกา ๑ ผูกปี ๔๕๐ คน
เงินค่าแรง $\frac{๑๔}{๒}$ ค่าฎีกา $\frac{๑}{๒}$ รวม $\frac{๑๔}{๒}$ มอบให้หลวง
รามสิทธิสรยกกระบัตรคุมลงมาส่งครั้ง ๑ ก่อน

พระสุนทรามาตย์อ่านบอกพระขันสงครามปลัดเมืองนคร
เขื่อนขันธ์ ทำการเฉลิมพระชนม์พรรษา นิมนต์พระสงฆ์ราชา

คณะพระครุฑานาเจ้าอธิการ ๓๓ รูปสวดพระพุทธมนต์และเลียง
พระและตามประทีปโคมไฟ ๓ คืน ขอลถวายพระราชกุศล

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาราชพงษานุรักษ์เมืองสมุทร
สงครามว่าด้วยมีตราโปรดเกล้าฯ ให้หลวงทรงสุรเดชข้าหลวงคลัง
สินค้า หมั้นขำนาญชลธิกรมทำออกไปพร้อมด้วยกรมการผูก
ข้อมือเงินจำนวนปีระกาสัปตศกนั้นได้พร้อมกันผูกข้อมือได้จำนวนเงิน
คงเมือง ๒๘๖ คน เงินจ ๓๖๑ คน รวม ๖๔๗ คน เงินค่าแรง

$\frac{๓๒}{๗}$ —เงินรับผูกกาเปล่า ๒ คนเงิน $\frac{๓}{๗}$ —รวม ๖๔๕ คนเงิน $\frac{๑๐}{๗}$ —

ให้กรมการคุมเงินเข้ามาส่งครั้ง ๑ ก่อน ฉะบับ ๑ กับใบบอก
พระยานนทบุรี ว่าได้นิมนต์พระสงฆ์สวด พระพุทธมนต์และถวาย
บิณฑบาตไทยทาน และจุดประทีปโคมไฟในการเฉลิมพระชนม์
พรรษา ๓ วัน ขอพระราชทานถวายพระราชกุศล

แล้วพระราชทานสัญญาบัตรหม่อมหลวงถมแบนมาศเตอครู
แดรทหารรักษาพระบรมมหาราชวังเป็น ขุนบรรเลงบรรภาศัพท์
แล้วเสด็จขึ้นประทับออฟฟิศจนเวลาทุ่ม ๑ เสด็จขึ้น

วัน ๔ ๑๐ ค่ำ ปีระกาสัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับห้องออก
ขุนนาง ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระโบราณบุรานุรักษ์ พระพิทักษ์เทพ
ธานี ว่าได้นิมนต์พระราชคณะพระครุฑานา ๘ รูปสวดมนต์และ

ถวายอาหารบิณฑบาตไทยทานที่พระที่นั่งอุทธยานกุ่มเสถียร และ
เบิกแฉ่นเวียนเทียนพระบรมรูปจุดประทีปโคมไฟผูกข่มในการเฉลิม
พระชนม์พรรษาขอถวายพระราชกุศล

พระยาศรีหน้าพระโยธาธิราช หลวงชาติสรสัทธิ กรมมหาด
ไทยในพระราชวังบวร กับข้าราชการผู้น้อยอีก ๒ นาย รวม
ข้าราชการในพระราชวังบวร ๔ คนกราบถวายบังคมลาไปเร่งไม้ทำ
พระเมรุกรมพระราชวังบวร

เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครุ ๑ เสด็จขึ้น

วัน ๕ ๙ ๑๐ ค่ำ ปีกะสัปดาห์ศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาวันนั้นพระองค์เจ้าโสณบัณฑิตยซึ่งเสด็จออกไปเรียนวิชา
ในเมืองอังกฤษพร้อมกันกับ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์เสด็จออกไป
เป็นราชทูตณกรุงลอนดอน เมื่อมีมะเม็ยจัตวาศกนั้นกลับมาถึง
กรุงเทพ ฯ ตามพระบรมราชโองการที่โปรดเกล้า ฯ ให้เข้ามารับ
ราชการตำแหน่งไปรเวตซีเกรตรีฝ่ายต่างประเทศ

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกประทับออฟฟิศ พระองค์
เจ้าโสณบัณฑิตยเฝ้า เวลาบ่ายแล้วเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๖ ๙ ๑๐ ค่ำ ปีกะสัปดาห์ศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาวันนั้นทรงพระกรุณาโปรดให้มีการตั้งพระสงฆ์ขึ้นที่องค์พระ
โรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เวลาเช้า ๔ โมงเศษเสด็จออก
ประทับที่องค์พระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงจุดเทียน
นมัสการพระพิมพ์ธรรมถวายสวดแล้ว พระราชาคณะถานานุกรม

ปรีเวญ ๒๕ รูป ถวายพระพรจบเสด็จทรงประเคนพระสงฆ์รับ
พระราชทานฉัน ครั้นพระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว เสด็จ
มาประทับนำอาสน์สงฆ์ออกมา พระวุฒิการบด้นำพระสงฆ์ที่จะ
เลื่อนตำแหน่งเข้ามาตรงหน้าพระที่นั่ง

ทรงประเคนถุงแพรสรวมสัญญาบัตรไทรแพร ให้หม่อม
ราชวงศ์พระดั้นปรีเวญ ๕ ประโยค เป็นพระราชพงษ์ปฏิพัทธ
พระราชกณณัตยภัตรเดือนละ ๔ | — พระราชทานตาลิบัดแดง
พื้นแพรสลักรูปกิ้งก้อมพัตรองตราแผ่นดินยามหักทองขวางยาม
เข้มาขาบาตรเข้มาขาบและสมณบริกขารเครื่องยศเป็นอันมาก คง
อยู่วัดโสมนัสวิหาร ๑

ทรงประเคนถุงแพรสรวมสัญญาบัตรไทรแพรยามเข้มาขาบรว
เลื่อนพระเทพมุนีเป็นพระธรรมเจดีย์ถว้างศ์นายก ตรีปิฎกบัณ-
ฑิตยมหากณิสรรบวรสังฆารามคามวาสี สถิตยณวัดโมฬีโลก
ยารามวรวิหารพระอารามหลวง มีนิตยภัตรเดือนละ ๔ | ๓ มี
ถานานุศักดิ์ตั้งถานานุกรมได้ ๕ รูป คือ พระครูปลัด พระครูวินัยธร
พระครูวินัยธรรม พระสมุห์ พระใบฎีกา พระราชทานตาลิบัดแดง
พื้นแพรเหลืองปักกิ้งก้อม พัตรองเป็นเครื่องยศสมณศักดิ์ ๑

ทรงประเคนถุงแพรสรวมสัญญาบัตรไทรแพรยามเข้มาขาบรว
เลื่อนพระโพธิวงศ์เป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ญาณวิสาระทะนายก
ตรีปิฎกธรรมมหากณิสรรบวรสังฆารามคามวาสีสถิตยวัดราชบุรณ
วาสวรวิหารพระอารามหลวง มีนิตยภัตรเดือนละ ๔ | ๓ มีถา

นาคศักดิ์ตั้งถานานุกรมได้ ๕ รูป คือ พระครูปลัด พระครูวินัยธร
พระครูวินัยธรรม พระสมุห์ พระใบฎีกา พระราชทานตาลิบัตร
แจกแผ่นแพรแดงปักเลื่อม พัดรองเป็นเครื่องยศสมณศักดิ์ ๑

ทรงประเคนถุงแพรสรวมสัญญาบัตรไตรแพรยามเช้าบวรวัว
เลื่อนพระอมรโมฬีเป็นพระโพธิวงษาจารย์ญาณนายกตรีปิฎกธาราม
มหาคณิศรบรรพสัมภารามคามวาสีสถิตยณวัคคปัทรมิขรววิหารพระ
อารามหลวง มินิตยภัตรเดือนละ ๔/๒ มีถานาคศักดิ์ตั้ง
ถานานุกรมได้ ๕ รูป คือ พระครูปลัด พระครูสังฆวินิตพระสมุห
พระใบฎีกา พระราชทานตาลิบัตรแจกหักทองขวางฝัองพลอยพัด
รองเป็นเครื่องยศ ๑

ทรงประเคนแผ่นสัญญาบัตรไตรแพร ให้พระมหาเขมาภิ
รโต (ยัง) ปรีชญ ๔ ประโยคเป็นพระอมรโมฬีพระราชคณะ
นิตยภัตร ๔/๑ พระราชทานตาลิบัตรแจกหักทองขวางพัด
รองตราแผ่นดิน ยามหักทองขวางยามเช้าบวบาตรเช้าบวสมณ
บริกขารเครื่องยศเป็นอันมากคงอยู่วัดโสมนัสวิหาร ๑

พระราชทานแผ่นสัญญาบัตรผ้าไตรสลับบแพร ให้หม่อม
ราชวงศ์พระส้านเป็นพระครูวิเสศศีลคุณ นิตยภัตรเดือนละ ๑/๒
พระราชทานตาลิบัตรพุดตานหักทองขวาง พัดรอง ยาม อัดลัดบาตร
อัดลัดสมณบริกขารพอควรเป็นเครื่องยศ คงอยู่วัดอมรินทร ๑

พระราชทานแผ่นสัญญาบัตรผ้าไตรสลับบแพร ให้พระพุด
ปลัดนอกราชการ เป็นพระครูสาrawnียคุณ นิตยภัตรเดือนละ ๑/๒

พระราชทานตาลิบัตรพุตตานหักทองขวาง พัดรอง ย่าม อัดลัด
บาตรอัดลัดสมณบริกขารพอควรเป็นเครื่องยศ คงอยู่วัดประ-
ยุรวงษาวาส ๑

พระราชทานแผ่นสัญญาบัตรผ้าไตรสลับบแพร ให้พระกลั่น
พระครูญาณกิจนอกราชการเป็นพระครูประกาศสมณกิจ นิตยภัตร
เดือนละ ๑ | ๒ พระราชทานตาลิบัตรพุตตานหักทองขวาง พัด
รองย่ามอัดลัดบาตรอัดลัดสมณบริกขารพอควรเป็นเครื่องยศ คง
อยู่วัดกัลยาณมิตร ๑

พระราชทานแผ่นสัญญาบัตรผ้าไตร ให้อาจารย์วอนวัดคัน
มะขามเป็นพระครูสว่างคุณเจ้าคณะใหญ่เมืองฝางไปอยู่วัดวังตะม่อ
พระราชทานตาลิบัตรแดงทองแผ่ลวด พัดรอง ย่ามสักหลาด
บาตรสักหลาดกับสมณบริกขารเล็กน้อยพอควรเป็นเครื่องยศ ๑

และโปรดพระราชทานผ้าขาวพับใหญ่หมากพลูรูปเทียนของ
ข้างในแต่พระสงฆ์ที่เลื่อนตำแหน่งใหม่ทั้ง ๔ รูป ขณะเมื่อทรง
ตั้งพระสงฆ์ขึ้นพระพิมลธรรม พระธรรมวโรดมถนูนุกรมทั้ง ๑๖
รูปสวดชัยมงคลพร้อมกัน พระสงฆ์ที่รับตำแหน่งออกไปครอง
ผ้าแล้วกลับเข้ามาในที่ พระพิมลธรรมถวายขถาอดิเรก พระสงฆ์
ถวายอนุโมทนาพระธรรมวโรดมถวายพระพรลากลับไป พระเจ้า
อยู่หัวเสด็จขึ้น

เวลาบ่าย ๔ โมง เสด็จออกประทับพระที่นั่งจักรีองค์ตะวันออก
ออกเจ้าพนักงานกรมวังกรมทำนํามองซิเออเลอ เกาน์ เดอ การา

เด็กชาเบเดอแฟ (หรือทูต) กงซูล คอมมิสแซรฝรั่งเศส เข้าเฝ้า
 ทูลละอองธุลีพระบาท ดำรัสพระราชปฐิสนัฐานโดยสมควร เค้น
 เดอเกอร์ คาราเด็ก ทูลเกล้าฯ ถวายพระบรมรูปลงยาราชชาติเป็น
 ของคนมีใจยินดีสั่งให้ช่างทำแต่ยุโรปเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย และ
 แสดงพระราชหฤทัยยินดีและขอบใจเค้นเดอ เกอร์คาราเด็ก
 แล้วกราบถวายบังคมลากลับไป ไม่เสด็จขึ้นเพราะทูตอังกฤษจะ
 เฝ้าอีก

เวลาบ่าย ๕ โมงเจ้าพนักงานกรมวังกรมทำนนำ มิสเตอร์ แอด
 สเมชั่น ซาเตา มิสเตอร์เรชินเดิน (ราชทูต) กงซูลเบเนอรอลอง-
 ฤษยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นการระลึกถึงฝ่าละอองธุรีพระ
 บาทเท่านั้นดำรัสพระราชปฐิสนัฐานโดยพิศดารเฝ้าอยู่จนเวลาบ่ายคำ
 กราบถวายบังคมลากลับไป

ราชทูตอังกฤษกลับไปแล้ว เสด็จมาประทับห้องออกขุนนาง
 ทรงปิดทองพระแล้วเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนา อ่านบอกหลวงนุชิตพิทักษ์ข้าหลวงผู้รักษา
 เมืองนครนายกว่าได้นิมนต์พระสงฆ์สามเณรเสด็จไปถวายไทย-
 ทาน ตามประทีปโคมไฟในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ขอถวาย
 พระราชกุศล

พระนรินทรอ่านบอก พระยารัตนราชภักดินทร สุรินทรวิวงษา
 เจ้าเมืองรามัญว่าด้วยการเรื่องที่เขตต์แดนที่เกี่ยวข้องกับเมืองปรััก
 (แต่บอกนั้นโปรดให้ ส่งไปให้กรมท่าเรียบเรียงหนังสือถึงราชทูตสยาม
 เสียเรียงลงใคอรไม่ทันจะเรียงค่อภายหลัง)

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาสุนทรบุรีศรีพิชัยสงคราม
เมืองนครชัยศรี ว่าด้วยนิมนต์พระสงฆ์สาวกมนต์เลียงพระมีการ
เล่นจุดประทีปโคมไฟในการเฉลิมพระชนม์พรรษา ขอพระราชทาน
ถวายพระราชกุศล

แล้วพระราชทานสัญญาบัตร นายทิมเปชยันต์ กรมทหาร
มหาดเล็กเป็นขุนวร การโกศลอยู่ในกรมมหาดเล็กแต่รับราชการ
กรมโรงเรียน ๑ นายบุตรออเดอริอุมเกล็ดกรมทหารมหาดเล็ก
เป็นขุนวิทย์ยานุกุลกระวีศรีสุนทรหนังสือ ๑ หลวงสาธตราชาบุษ
เป็นพระทวิประชาชนปลัดจันเมืองนครชัยศรี ๑ แล้วเสด็จขึ้น
ประทับอออฟีศครูหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๗ ๑๐ ๑๐ คำ ประกาศปิดศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกขุนนางทรงปิดทองพระแล้ว
เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยาพิสุทธิธรรมธาดาเมืองลพบุรีว่า
มีตราโปรดไปให้ทำศาลากลางเป็นฝากระดานมีที่เก็บใบบอกท้องตรา
นั้นได้ให้ช่างคิดกระดากที่จะทำศาลาเครื่องสับหลังคามุงกระเบื้อง
พื้นพื้นดิน ๓ สอกมีเฉลียงรอบ รวมทั้งตัวและเฉลียงกว้าง ๔ วา

๒ สอก ยาว ๖ วา ๒ สอก ค่าสิ่งของใช้สอยเบ้าเสร็จ ๗^๕—
ค่าจ้างค่าแรงไม่รับพระราชทาน

พระนรินทร์อ่านบอกพระวิชาติชาญณรงค์เมืองปราณบุรีว่า
ด้วยมีตราโปรดให้หมื่นนราเรืองฤทธิ์ข้างหลวงกรมพระกลาโหม

จหมื่นไชยภรณ์ข้าหลวงคลังสินค้าออกไปผูกป้อมือเงินจำนวนปี
ระกาสัปตศกนั้น ได้พร้อมกันผูกป้อได้จำนวนเงิน ๑๗๕ คน ค่า
แรงเงิน ๑๕^๖/_๖— ค่าฎีกาพิมพ์ $\frac{1}{3}$ รวมเสร็จ ๑๕^๖/_๖ เสร็จ
สิ้นจำนวนแล้ว ในปีนี้ได้จำนวนเงินมากกว่าเมื่อปีมะเมียจัตวาศก
๔๒ คนเงิน $\frac{2}{1}$ ข้าหลวงกรมการได้รับพระราชทาน ๑๐ ลด
ไว้เงิน $\frac{4}{1}$ คงส่งหลวง ๑๑^๖/_๖ มอบให้ข้าหลวงกรมการ
คุมมาส่ง ฉะบับ ๑ กับใบบอกพระบริสุทธิโทหภูมิทรราชบิดี
เมืองตะกั่วทุ่งว่าพระพลพยุหสงครามผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ป่วย
เป็นไข้จับถึงแก่กรรมได้จัดการยกศพลงหีบไว้ ได้จัดการรักษา
บ้านเมืองภาษีผลประโยชน์เป็นการเรียบร้อยอยู่ขอให้หลวงวิเสศ
สมบัติกรมการเมืองกระบี่ผู้นำ หลวงเพชรคีรีปลัดเมืองตะกั่วทุ่ง
ผู้น้องพระพลพยุหสงคราม ดูแลราชการไปกว่าจะพระราชทาน
เพลิงศพพระพลผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ด้วย แล้วพระนรินทรนำ
ขุนเสนาสุรเดชกับตัน ขุนพลนิจสุรกาล นายปาน เลบเตอรแนนต
กรมทหารหน้ากราบถวายบังคมลาไปรักษาราชการเมืองภูเก็ตด้วย
พระอนุรักโยธา

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาวิชาธิบดีศรีวรรณรงค์ภา-
ชัยเมืองจันทบุรี ถวายพระราชกุศลทำบุญให้ท่านและว่ามีกร
เล่นจุดประทักษิณไฟตั้งชุ่มในการเฉลิมพระชนม์พรรษา

แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แด่ผู้ติดตามเสด็จกรมหมื่นพิชิตปรีชากร ขึ้นไปจัดการเมืองนครเชียงใหม่ เพราะผู้ที่จะออกข้อต่อไปนี้เป็นผู้ที่ได้เห็นตื้นเขินน้อยมากในราชการ คือ หลวงวิเศษสาส์ (ผู้) กรมนา ได้พระราชทานช้างเผือกชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์ ๑ หลวงอภิบาลประเพณี (เหลือ) กรมแพ่งเกษม ได้พระราชทานช้างเผือกชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์ ๑ ขุนประกาศดีกิจ (แหม่ม) กรมมหาดไทย ได้พระราชทานมงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภัทธรภรณ์ ๑ ขุนสั่นหการโกศล (สมบุญ) กรมทหารมหาดเล็ก ได้พระราชทานช้างเผือกสยามชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์ ๑ นายแยมมหาดเล็ก ได้รับพระราชทานมงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภัทธรภรณ์ ๑ นายหาดกัปตันกรมทหารหน้าได้พระราชทานช้างเผือกสยามชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์ ๑ นายอ้อมเลบเตอเนนด์กรมทหารหน้า ได้พระราชทานช้างเผือกสยามชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์ ๑ พระชัยสงคราม (บัน) นายด่านเมืองตาก ได้พระราชทานช้างเผือกสยามชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์ ๑ หลวงศรีสรสิทธิ์ (คุ้ม) ปลัดกรมอาสาใหญ่ในพระราชวังบวร ได้พระราชทานมงกุฎสยามชั้นที่ ๕ วิจิตรภรณ์ ๑

แล้วพระราชทานสัญญาบัตรพระวิจิตรพลภักดี เป็นพระณรงค์ภักดีจางวางลาวพุงดำเมืองราชบุรี ๑ ขุนชุมพลภักดีเป็นพระวิจิตรพลภักดีปลัดจางวางลาวพุงดำเมืองราชบุรี ๑ เสด็จขึ้นประทับออฟฟิศครุหนึ่ง เสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๑ $\frac{๑}{๑๑}$ ๑๐ คำ ประกาศปตศก จตุศักราช ๑๒๔๗

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับห้องออกขุนนาง
ทรงปิดทองพระแล้ว เสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง

พระศรีเสนาอ่านบอกพระยามนตรีสุริยวงษ์ ข้าหลวงเมือง
ลาวเฉียง ว่า มีตราโปรดเกล้า ฯ ขึ้นไปว่าเจ้าคุณเบ้ามารดาพระยา
มนตรีป่วยให้พระศรีธรรมศาสน์กลับลงมาพยาบาลนั้น พระเดช
เป็นต้นเกล้า ฯ ได้ให้กลับลงมาแต่ณวัน ๖ $\frac{๓}{๑๐}$ คำ ประกาศ
ปตศกแล้ว ถ้าเจ้าคุณหายป่วยเป็นปกติแล้วขอพระศรีธรรม
ศาสน์กลับขึ้นไปรับราชการต่อไป ราชการบ้านเมืองหมุ่นเป็น
ปกติเรียบร้อยอยู่ แล้วพระศรีเสนานำพระศรีธรรมศาสน์เฝ้า
ทูลละอองธุลีพระบาท รับสั่งถามถึงการเมืองเชียงใหม่

พระนรินทรอ่านบอกพระยากาญจนดิฐบดีเมืองกาญจนดิฐ ๓
ฉบับ ๑ ว่าได้เก็บเงินภาษีผลประโยชน์ในเมืองกาญจนดิฐเป็น
ภาษีคอเวอนแมนต์ ๖ เดือน คือแต่เดือน ๕ มาจนถึงเดือน ๕

ประกาศปตศก ได้จำนวนเงินอากรบ่อนเบี้ย $\frac{๖}{๑๓}$ ๒ อากรเตา

สุรา $\frac{๑๔}{๑๓}$ ภาษีต่อไม้ $\frac{๕}{๑๓}$ ได้จุด $\frac{๒}{๑๓}$ ภาษีสุกร เขา

หน้า $\frac{๑๖}{๑๓}$ ๒ ฝืน $\frac{๓๔}{๑๓}$ ๒ ร้อยชักสาม $\frac{๓}{๑๓}$ ๒ รวมเสร็จเงิน

$\frac{๕๐}{๑๓}$ ให้กรมการคุมเข้ามาส่งครั้งหนึ่งก่อน อีกฉบับ ๑ ว่ามี
ตราโปรดให้ขุนราชสาส์นเสนาออกไปเดินประเมิน เก็บเงินค่านา

ในแขวงเมืองกาญจนดิฐจำนวนปีมะแมเบญจศกนั้น ได้แต่งกรม
การกำกับเสนาเดินประเมินเก็บเงินค่านาได้ $\frac{๔๐}{1}$ ได้มอบให้
เสนากรมการการคุมเข้ามาส่งครั้งหนึ่งก่อน ถ้าเก็บได้อีกเท่าใด
จะส่งมาภายหลัง อีกฉบับ ๑ ว่ามีผู้ร้ายปล้นเรือนเงินยกเสง
อำแดงพวง เก็บทรัพย์สมบัติไป เจ้าของทรัพย์จำหนำได้ซื้อ
อ้ายกลั่นคนหนึ่ง ได้บอกนายบ้าน ๆ ไปค้นที่เรือนอ้ายกลั่นได้
แหปาก ๑ หนังสือเล่ม ๑ อ้ายกลั่นหนีไปอยู่โรงหลวงชัยวารีบ้าน
พุนพินแขวงเมืองไชยา ได้มีสูตร์รายน์ไปขอพระยาไชยา ๆ
ได้สั่งให้จับอ้ายกลั่นมาจากบ้านพุนพินจะไปเมืองไชยา มีอ้าย
ผู้ร้ายมาแย่งอ้ายกลั่นไปและฟันหลวงบำรุงโยธาผู้คุมตาย พระยา
กาญจนดิฐได้สืบจับได้ตัวอ้ายเพชรคง อ้ายนุ้ย อ้ายเปี้ยผู้ดี
ชิงแย่งเอาอ้ายกลั่นไปมาถามรับเป็นสัตย์ จึงให้กรมการคุมตัว
เข้ามาส่ง ยังสืบสวนติดตามต่อไปอีก

พระยาพิพัฒน์โกษาอ่านบอกพระยาราชพงษานุรักษ์เมืองสมุทร
สงครามถวายพระราชกุศลทำบุญให้ทานและว่าด้วยมีการเล่น จุด
ประทีปโคมไฟในการเฉลิมพระชนม์พรรษา

แล้วพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศมงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภัตต-
ราภรณ์แก้หลวงสิทธิสำแดงณ (เอี่ยม) ๑ ช้างเผือกชั้นที่ ๔
ทิพยาภรณ์ จำเขมงสัตว์ราชูธ (ว่าง) ๑ ในการที่ได้ตามเสด็จ

กรมหมื่นพิชิตฯ ไปราชการเมืองเชียงใหม่ ๑ แล้วเสด็จขึ้น
ประทับออฟฟิศครุหนึ่งเสด็จขึ้นข้างใน

วัน ๒ ๑๒ ๑๐ ค่ำ ประสัปกศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาทุ่มเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาท ทรงพระราชยานไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เสด็จประทับในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธปฏิ-
มากรแก้วมรกตและในที่ต่าง ๆ แล้วกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์
ถวายศีล ขุนสุวรรณอักษรอ่านประกาศเรื่องรัตนพิมพวงศ์ เสด็จ
มาประทับครุกับสมเด็จพระและพระบรมวงศานุวงศ์ เมื่อ
อ่านประกาศจบแล้วพระสงฆ์มีกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ กรม
หมื่นวชิรญาณวโรรส หม่อมเจ้าพระราชาคณะ หม่อมเจ้าพระหม่อม
ราชวงศ์พระที่มีสมณศักดิ์ และสมเด็จพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย
๓๘ องค์ เจริญทวาทสปริตร พอพระสงฆ์สวดถึงรัตนสูตรเสด็จ
พระราชดำเนินกลับมาทรงพระราชยาน เสด็จมาประทับขึ้นพระที่
นั่งจักรีมหาปราสาท เวลา ๒ ทุ่มเศษ

เวลาสวดมนต์จบมีพรหมณ์อ่านคฤสดีสรรเสริญ พระมหา
มณีนีรัตนปฏิมากรตามเช่นเคยมาทุกคราว

วัน ๓ ๑๓ ๑๐ ค่ำ ประกาสัปกศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาเข้าไปครุให้เลียงพระสงฆ์ ๓๘ องค์ ที่สวดมนต์ที่พระ
อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในการพระราชพิธีศรีสัจปานการ

พระสงฆ์รับพระราชทานฉันในพระที่นั่งสุทฺธัยสวรรค์มหาปราสาท
แล้ว เข้าไปเตรียมอยู่ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เวลาเที่ยงเศษ พระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องอย่างเช่นเคยทรง
มาในการพระราชพิธีศรีสัจปานการ เสด็จพระราชดำเนินออกทาง
พระที่นั่งจักรีทรงพระราชยานไปประทับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เสด็จเข้าประทับในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการพระมหา
มณีรตนปฎิมากร กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ถวายศีล ทรงศีล
แล้วทรงสักการะในที่ต่าง ๆ พระมหाराชครูพิทักษ์อ่านคำแข่งน้ำโดย
พราหมณ์ภาษาและเชิญพระแสงสรประไลยवाद สรอกัณवाद
สรพรหมมาศ ลงชุบในพระขันหยก พระยาศรีสุนทรโวหาร
อ่านประกาศแข่งน้ำเป็นสยามภาษาจบแล้ว พระสิทธิชัยบดี
เชิญพระแสงขรรค์ชัยศรีและพระแสงต่าง ๆ เป็นอันมากลงมาชุบ
ในหม้อหังปวง ขณะนั้นพระสงฆ์ ๓๘ รูป สวดสังฆคาถา
เจ้าพนักงานประโคมสังข์แตรพิณพาทย์ต่าง ๆ เป็นมโหฬารตาม
โบราณราชประเพณี จึงเจ้าพระยาเสนาบดีมนตรีราชอมาคย์
ทั้งหลาย ขึ้นไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ในพระอุโบสถนั้น
เป็นอันมาก กรมพระอาลักษณ์แจกสมุดคำปฎิญาณ ข้าราชการ
ถวายสาบาลพร้อมกันตามประเพณี ครั้นเสร็จแล้วพระมหाराชครู
พิทักษ์ทูลเกล้า ฯ ถวายน้ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสวย
พระบรมวงศานุวงศ์ทำทูลละอองธุลีพระบาท ถวายค่านับพร้อมกัน
แล้วพระบรมวงศานุวงศ์เสนาบดีมนตรีมุขมาคย์ทำทูลละอองธุลี

พระบาทสมเด็จพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยาตามลำดับดังเช่นเคย
มา พระสงฆ์ถวายอนุโสนา อติเรกถวายพระพรลากลับ ครั้น
ข้าราชการรับพระราชทานน้ำเสร็จแล้วพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช-
ดำเนินกลับทางหลังฉากข้างใน เสด็จลงทางหลังพระอุโบสถ
เสด็จพระราชดำเนินไปโดยทางพระระเบียง เสด็จออกประตูข้าง
มิวเซียม ทรงพระราชนาเสด็จกลับมาประทับเกยหน้าทวารเท-
เวศรักษา เสด็จขึ้นพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยทรงฉลองพระองค์คลุมแล้ว
เสด็จออกประทับพระที่นั่งสนามจันทร์ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัส-
การ ถวายบังคมพระบรมอัฐิพระเจ้าอยู่หัวแล้ว เสด็จขึ้นพระ
ที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทก็
เข้ามาถวายบังคมพระบรมอัฐิ ณข้างพระที่นั่งสนามจันทร์พร้อม
กัน พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นข้างในรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์
สัตยาณพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

เวลาบ่ายพราหมณ์จะได้อ่านคุชฎีกล่อมกลองวินิจฉัยภริ
แล้วถูกขุนขุนศาลทุกกระทรวงจะได้เวียนเทียนสมโภชด้วย

เวลาบ่ายเจ้าพนักงานจัดการตั้งเครื่องพระราชพิธีสารท ณพระ
ที่นั่งสุทโธมหาราปราสาทตามเช่นเคยมาทุกปี เวลาท่มเศษพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับพระที่นั่งสุทโธมหาราปราสาท
ทรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระวันรัตถวายศีล แล้วพระยา
ศรีสุนทรอ่านประกาศว่าด้วยพระราชพิธีสารท แล้วสมเด็จพระ
วันรัต พระธรรมวโรดม พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยพระครูธนา

นุกรม พระมหาดเล็ก ๓๘ รูปสวดสัจตปริตร เวลายามเศษ
สวดมนต์จบ พระสงฆ์ถวายอติเรกถวายพระพรลากลับไป เสด็จ
มาประทับตรัสกับสมเด็จพระเจ้ากรมพระเวลาเกือบ ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วัน ๔ ๑๕ ๑๐ ค่ำ ปีกะสาปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗

เวลาเช้าเกือบ ๕ โมงเศษ เสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหา
ปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระวันรัตถวายศีลแล้ว
พระสงฆ์ถวายพรพระ เสด็จมาประทับทอดพระเนตรโถฟักเหลือง
เครื่องยาคุปายาส ทรงเลือกพระราขทานพระราชคณะผู้ใหญ่ๆ
โถฟักเหลืองวันนีของเจ้าพระยา พระยา พระ ทำมาดลอง
พระเดชพระคุณตามรายเกณฑ์ ทรงเลือกโถเจ้าพระยาสุรวงศ์
เป็นโถข้าวพระ โถพระยาภาสกรวงศ์เป็นโถทรงประเคนถวาย
สมเด็จพระวันรัต โถพระยาไชยภักดิ์ราชเศรษฐี พระราขทานพระ
ธรรมวโรดม โถพระยานรรัตน พระราขทานพระพรหมมุนี โถ
พระยาอนุรักษ พระราขทานพระธรรมไตรโลก โถเจ้าพระยา
พลเทพ พระราขทานพระเทพกวี โถเจ้าพระยามหินทร พระ
ราขทานพระราชกวี มีโถที่งามๆ และแข็งแรงมีเท่านี้ นอก
นั้นก็พอประมาณ โปรดให้ถวายพระราชคณะถานานุกรมพระ
มหาดเล็กองค์ละที่ทั่วกัน โถเหลือโปรดให้นำไปถวายพระองค์
เจ้าพระ หม่อมเจ้าพระ เจ้าเณรทั่วกัน พระสงฆ์ ๓๘ รูปถวาย
พระพรจบ เสด็จทรงประเคน พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน
ทรงปิดทองพระพุทธรูปและพระธรรมคัมภีร์ แล้วพระมหाराชครู

พิธีถวายน้ำพระมหาสังข์ทักษ์จักราวุธตามเคย ในพระราชพิธีสารท
พระสงฆ์ฉันแล้วโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกเธอทรงประเคนผ้า
เหลือง พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาขัตติยเมตตยาธิราชพรพราเสด็จ
มาประทับออกขุนนางมุขเห่นือ พระยาศรีสังหเทพน้าพระชัย
สงครามนายด่านเมืองตากถวายบังคมลาไปบ้านเมือง เสด็จขึ้น
เวลาเที่ยงเศษ

เวลาทุ่มเศษ เสด็จออกประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ทรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายศีลแล้ว
ขุนนิมิตรอักษรอ่านประกาศพระราชพิธีสารทแล้ว สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ พระพิมลธรรม พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย
พระครูถนายนุกรม พระมหาดเล็ก ๓๒ รูปสวดทวารสปริตร
เสด็จมาประทับมุขเห่นือ สมเด็จพระ พระ สมเด็จพระหลวง
ภาณุพันธุ์ กรมหมื่นเทววงศ์เฝ้า เวลายามเศษสวดมนต์จบ
พระสงฆ์ถวายขัตติยเมตตยาธิราชพรพรา พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น

วัน ๕ ๑๕ ๑๐ ค่ำ ปีกะสัปดาห์ตศก จุลศักราช ๑๒๔๓

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่ง
ดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนนมัสการ สมเด็จพระพุทธโฆษา
จารย์ถวายศีลแล้ว สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พระราชาคณะ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยถนายนุกรม พระมหาดเล็ก ๓๒ รูปถวายพรพระ
เสด็จมาทอดพระเนตรโถพักเหลืองเครื่องขากุบายาศ ซึ่งพระ

บรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าทำฉลองพระเดชพระคุณ ทรงเลือก
พระราชทานพระราชาคณะผู้ใหญ่ๆ คือ โถกรมหลวงวรศักดิ์ดา
เป็นโถทรงประเคน ๑ โถสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ
บารามปรบัณย์ ถวายสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ๑ โถสมเด็จพระ
กรมหลวงภาณุพันธุ์ ถวายพระพิมลธรรม ๑ โถกรมหมื่น
เทววงศ์วโรปการ พระราชทานพระธรรมเจดีย์ ๑ โถกรมหมื่น
อดิศรอดุมเดช พระราชทานพระเทพโมฬี ๑ โถกรมหมื่น
พิชิตปรีชากร พระราชทานพระโพธิวงษาจารย์ ๑ โถพระองค์เจ้า
ทองแถมถวัลยวงศ์ พระราชทานพระธรรมภาณพิลาส ๑ โถ
พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ พระราชทานพระธรรมกิต ๑ โถ
พระองค์เจ้าวรวรรณ พระราชทานพระสาकยบุตร ๑ โถ
พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ พระราชทานพระศรีสมโพธิ ๑ โถ
พระองค์เจ้าจันทรรัตน์ พระราชทานพระญาณสมโพธิ ๑ โถ
พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร และโถพระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย พระ
ราชทานพระมหาดเล็กองค์ละที่ มีโถที่ตั้งงามแข็งเท่านี้ นอกนั้นก็
ก็เป็นของพอประมาณ โปรดพระราชทานแก่พระราชาคณะ
ถาบันกรมองค์ละที่ๆ โถวันนี้เป็นของดีๆ มากกว่าเวลาเวลานี้
พระสงฆ์ถวายพระพรจบแล้ว เสด็จทรงประเคน พระสงฆ์รับ
พระราชทานฉนั้น เสด็จประทับทรงปิดทองพระพุทธรูปแล้ว พระ
มหาราชครูพิธีถวายน้ำพระราชพิธีตามโบราณวิสัย พอพระสงฆ์

รับพระราชทานฉันทแล้ว โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรง
ประเคนผ้าเหลือง พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาอดิเรกพระพรลากลับ
ไป เสด็จมาประทับมุขเหนือออกขุนนางครั้งหนึ่งเสด็จขึ้น

เวลาทุ่มเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมุข
เหนือ ทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศถวายศีลแล้ว
กรมพระปวเรศวิยาลงกรณ์ถวายศีลแล้ว กรมปวเรศวิยาลงกรณ์
กรมหมื่นวชิรญาณ และหม่อมเจ้า พระราชาคณะ หม่อมเจ้าพระ
หม่อมราชวงศ์พระที่มีสมณศักดิ์ พระราชาคณะ พระครูธนา-
นุกรม พระมหาดเล็ก ๓๒ รูปสวดธรรมจักรกัปปวัตน์สูตร มหา-
สมัยสูตร กรันเวลายามเศษสวดมนต์รับ เสด็จขึ้นข้างใน

เสด็จลงประทับโรงละครวิมาเนศวร เพราะทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดเป็นโรงพิทักษ์กวนข้าวทิพย์ปายาส ผู้
ซึ่งกวนข้าวทิพย์นั้นไม่ได้โปรดให้หม่อมเจ้ากวนเหมือนทุกปีมา
ปีนี้ทรงพระกรุณาโปรดให้พระเจ้าน้องนางเธอ พระเจ้าลูกเธอ
ทรงกวนทั้ง ๔ กะทะ คือ พระเจ้าน้องนางเธอพระองค์เจ้าบุษบัน
บัวผัน พระองค์เจ้าไชยดวงคู่ ๑ พระองค์เจ้าประสาธน์ศรีไส
พระองค์เจ้าประพาฬศรีมีคู่ ๒ พระองค์เจ้าประดิษฐาสารี พระ
องค์เจ้าพวงสร้อยสอางค์ ๓ พระเจ้าน้องนางเธอพระองค์เจ้า
ประไพศรีสะอาด พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าผ่องคู่ ๔ พระ
องค์เจ้าศรีวิไลยลักษณ์ พระองค์เจ้าวรลักษณาวดีคู่ ๕ พระ

องค์เจ้าอฉนรพรรณี พระองค์เจ้าจุฑารัตนราชกุมารีคู่ ๖ พระ
 องค์เจ้าจันทร์ราสรัทวาร พระองค์เจ้าอรพินธุเพญภาคคู่ ๗
 พระองค์เจ้าสุวภักตวิไลยพรรณ พระองค์เจ้าเขวามาตนฤมลคู่ ๘
 มีการพระราชพิธีต่างๆ ตามเคย

นายสนั่น บุญยศิริพันธุ์ เจ้าของและนิติสมบัติโฆษณา
โรงพิมพ์พระจันทร์ท่าพระจันทร์พระนคร.

พ. ศ. ๒๔๘๔